

ΚΗ'. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εἰς βαθὺ γῆρας ἐλάσας καταλύει τὸν βίον καὶ πρὸς τὰς σκηναὶς μεταβαίνει τὰς αἰδούς, πολλοῦ περὶ τὴν τοῦ σώματος ἐκφορὰν πλήθους συρρέουσας πανταχόθεν καὶ τῶν αὐτοῦ περιελημάτων καὶ τῶν βραχίων παρασπασσθαι τι μικρὸν ἐκάστου φιλονεικούντος εἰς ἀγαθοῦ παντὸς θησαυρὸν, εἰς κακῶν ἀπάντων φυγαδευτήριον· πέμπτου δὲ μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτὴν ἔτος τελευτᾶ καὶ ἡ ἀνεψιᾶ, ἧς τὴν ψυχὴν τῷ ποθουμένῳ Δεσπότῃ παραθεμένης καὶ νεκρᾶς ἤδη καὶ πρὸς τῇ ταφῇ κειμένης ἡδίστη τις ἐπήνθει ταῖς ὄψεσι χάρις καὶ τις ἀκτὴς ἐκείθεν ἀπέστειλε, σύμβολον ἀκριβὲς τῆς ταύτης ἐχούσης λαμπρότητος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XXVIII. Atque ille quidem cum ad profundam pervenisset senectutem, e vita excedit, et ad æterna transit tabernacula, ad efferendum corpus magna undique confluyente multitudine, atque ejus pannorum et ciliciorum parum quid attrahere unoquoque contendente, ad cujusvis boni thesaurum, ad mala omnia propulsanda. Quinto autem anno post illius mortem, moritur etiam fratris filia. Quæ cum animam desiderato Domino tradidisset, et jam esset mortua, in sepultura, in ejus vultu suavissima quædam florebat gratia: et illinc quidam micabat radius, apertum signum ejus animæ splendoris in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

B

MENSIS APRILIS.

MARTYRIUM

SS. AGAPES, CHIONIÆ ET IRENES

QUÆ APUD THESSALONICAM PASSÆ SUNT.

(Latine apud Surium ad diem 1 Aprilis (1). — Græca in codicibus Regiis Parisiensibus non exstant.)

I. Quanto ex adventu et præsentia Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi major gratia in humanum genus collata est, quam olim fuerat, tanto et sanctorum hominum victoria major exstitit. Pro his enim hostibus, qui corporeis oculis cernuntur, hostes illi superari jam cœpti sunt, qui oculorum sensu percipi non possunt. Nam dæmones ipsi, quorum naturæ spectabiles non sunt, vel a purissimis atque honestissimis feminis, Spiritu sancto plenis, superati igni traduntur. Tales fuerunt tres illæ sanctæ mulieres, quæ ex urbe Thessalonica originem ducebant: quam urbem sapientissimus Paulus celebravit, cum ejus fidem et charitatem laudans, sic ait: « In omni loco fides vestra in Deum pervagata est ¹. » Atque alibi: « De charitate, inquit, fraternitatis non necesse habuimus scribere vobis; ipsi enim vos a Deo didicistis, ut diligatis invicem ². »

II. Cum igitur persecutio a Maximiano impera-

¹ Thess. i, 8. ² I Thess. iv, 9. ³ Matth. x, seqq.

(1) Quantum ad Irenen. Cur autem Irenen Latina Martyrologia 5 Aprilis, Agapen autem et Chioniam, 3 Græci vero in Menologio omnes tres 16 ejusdem mensis die habeant, præsertim cum nulla passa illis diebus reperiat in Actis a notariis exceptoribus conscripta, hactenus sibi incompertum testatur Ba-

ronius in not. ad Martyrolog. Rom. 3 April. Quod autem easdem auctor mulieres vocet cum virgines fuerint, ut testantur Martyrologia Latina, nota mulieris nomen adiaphorum esse, et sexum solummodo indicare, ut pluribus disputat Tertullianus *De ve-land. virg.* Vide Baronium loco citato.

« Finis præcepti est charitas ^a; » merito Agape vocabatur. Hoc enim nomine Græci charitatem appellant. Altera purum ac splendidum baptismatis nitorem servans, ita ut de ipsa propheticum illud dici posset: « Lavabis me, et super nivem dealbabor ^b, » a nive nomen accepit; Chionia enim dicebatur. Tertia Salvatoris et Dei nostri donum, hoc est, pacem in se habens, et in omnes exercens, quemadmodum Dominus dixit: « Pacem meam do vobis ^c, » Irene ab omnibus vocabatur, a pace nomen accipiens. Has tres feminas cum ad se ductas, et ita affectas magistratus vidisset, ut diis sacrificia offerre nollent, igne cremandas esse decrevit, ut per ignem exigui temporis, igni subjectos diabolum omnemque demonum catervam, ipsius diaboli exercitum, qui sub cælo est, superantes, incorruptam gloriæ coronam adipisci, ac Deum ipsum, a quo gratia eis collata est, cum angelis perpetuo collaudare possent. Quæ vero ab illis gesta sunt, ea breviter nar-
rabimus.

III. Cum præsideret Dulcetius (2), Artemensis [*al.* Artemisius] scriba dixit: Cognitionem de his, qui præsentés sunt, a stationario missam, si jubés, legam. Jubeo, inquit Dulcetius præses, te legere. Tunc ait scriba: Ordine tibi meo domino omnia, quæ scripta sunt, recitabo. Cassander beneficiarius hæc scripsit: Scito, mi domine, Agathonem, Agapen, Chioniam, Irenen, Casiam, Philippam, et Eutyechiam nolle his vesci, quæ diis sunt immolata. Eas igitur ad tuam amplitudinem adducendas esse curavi. Tunc Dulcetius præses illi dixit: Quenam est ista vestra tanta insania, ut nolitis religiosissimis nostrorum imperatorum et Cæsarum jussis obedire? Agathoni autem: Quare, inquit, tu ad sacra proficiscens, quemadmodum consueverunt, qui diis consecrati sunt, non his sacris usus es? Respondit Agatho: Quoniam Christianus ego sum. Tum Dulcetius: Num tu etiam hodierno die in eo proposito permanes? Maxime, inquit Agatho. At ille: Tu vero, Agape, quid ais? Respondit: Ego Deo viventi credo, neque volo recte factorum conscientiam meam perdere. Tunc præses: Tu autem quid ad hæc dicis, Chionia? Ait illa: Cum Deo vivo credam, ob id nolui facere, quod dicis. Ad Irenen vero conversus præses, ait: Quidam tu ad hæc? cur non piissimo nostrorum imperatorum et Cæsarum jussui obtemperavisti? Divini timoris causa, inquit Irene. Dein præses: Tu vero, Casia, quid ais? Animam meam, inquit Casia, servare volo. Præses autem: Numquid sacrorum vis esse particeps? Minime, inquit illa. Tunc præses: Tu vero, Philippa, quid dicis? Respondit illa: Idem et ego dico. Quidam, inquit præses, hoc idem est, quod dicis? Illi autem Philippa: Mori malo, quam vestris sacrificiis vesci. Tunc præses: Sed

A tu, Eutychia, quid, ais? Idem, inquit illa, et ego dico: malo et ipsa mori, quam facere quod jubes. Ait illi præses: Num virum habes? Mortuus, inquit Eutychia, ille est. Præses vero: Quampridem mortuus est? Ante menses fere septem, inquit Eutychia. Tunc ille: Et undenam igitur gravida facta es? Ex eo, inquit illa, viro, quem dedit mihi Deus. Præses autem: Hortor te, Eutychia, ut ab ista insania desistere velis, et ad humanas cogitationes redeas. Quid ais? visne regali edicto parere? Minime, inquit Eutychia, ego parere volo, sum enim Christiana, Dei omnipotentis serva. Tum ille: Quoniam Eutychia gravida est, interea servetur in carcere (3). Atque hæc addidit: Tu vero, Agape, quid ais? Visne omnia illa facere, quæ nos dominis imperatoribus ac Cæsaribus nostris devoti facinus? Minime, inquit Agape, decet Satanæ devotam me esse. His verbis meus mea non abducitur: inexpugnabilis enim illa est. Tunc præses ait: Et tu, Chionia, quid ad hæc dicis? Mentem nostram, inquit Chionia, nemo potest pervertere. At præses: Num aliqua apud vos sunt impiorum Christianorum commentaria, vel membranæ aliquæ, vel libri? Respondit Chionia: Nulla, o præses, nobis sunt; omnia illa imperatores qui nunc sunt, a nobis abstulerunt. Præses autem: Quisnam hanc mentem vobis dedit? Omnipotens Deus, inquit illa. Dixit autem præses: Quinam sunt, qui vobis auctores fuerunt, ut ad istam stultitiam veniretis? Deus, inquit Chionia, omnipotens et unigenitus ejus Filius, Dominus noster Jesus Christus. Dulcetius ait: Manifestum illud est, quod omnes vos devotioni nostrorum potentium imperatorum ac Cæsarum subjectos esse oportet. Quoniam vero post tam multum tempus, post tot admonitiones, totque edicta proposita, et tales minas injectas, vos temeritate quadam et audacia elatæ, ipsorum imperatorum ac Cæsarum jussa contempsistis, in Christianorum impio nomine permanentes: cumque ad hodiernum diem jussæ a stationariis ac primis militibus, Christi negationem scriptam proliteri, facere id recusetis, propterea pœnas vobis dignas accipite. Id cum dixisset, sententiam scriptam legit: Agapen et Chioniam, quoniam iniquis mentibus et contrariis sententiis elatæ, contra divinum edictum dominorum Augustorum et Cæsarum fecerunt, et nunc etiam temerariam, vanam et piis omnibus execrabilem Christianorum religionem colunt, igni tradendas jubeo. Hisque dictis, subjunxit: Agatho autem, Casia, Philippa et Irene, quoad mihi placuerit, serventur in carcere.

IV. Postea vero, quam sanctissimæ mulieres igni consummatæ sunt, cum rursus sancta Irene ad præsidem ducta fuisset, Dulcetius sic illam affatus est: Tuæ insanix propositum ex his, quæ facis, mani-

^a 1 Tim. 1, 5. ^b Psal. 1, 9. ^c Joan. xiv, 27.

(2) Anno 304. Vide Baronium.

(3) Lege enim vetitum de prægnantibus summi supplicium docet Plutarchus de his qui sero a nu-

mine puniuntur. Sed nec de eis haberi quæstionem affirmat Ulpianus l. Prægnantis ff. De pœnis.

festo apparet, quæ tot membranas, libros, tabellas, A
codicillos et paginas Scripturarum, quæ sunt im-
piorum Christianorum, qui unquam fuerunt, ad ho-
diernum usque diem servare voluisti : quæ cum
prolata essent, ea cognovisti, quamvis quotidie ne-
gaveris, vos ejusmodi scripta possidere, non con-
tenta neque sororum tuarum pœna, neque mortis
metum præ oculis habens. Quamobrem tibi pœnam
afferri necesse est. Sed alienum tamen non videtur,
etiam nunc benignitatis partem aliquam tibi con-
donari, ut si volueris nunc saltem deos agnoscere,
impunis et ab omni supplicio periculoque libera esse
possis. Quid igitur dicis? Facisne quod imperato-
res nostri et Cæsares jusserunt? Num parata es
sacrificiis vesci, et diis immolare? Minime, inquit
Irene, minime per Deum illum omnipotentem, qui B
creavit cœlum et terram, mare et omnia, quæ in
eis sunt. Summa enim illius ignis sempiterni pœna
proposita his est, qui Jesum Dei Verbum negave-
rint. Dulcetius vero : Quisnam tibi auctor fuit, ut
membranas istas atque Scripturas ad hodiernum
usque diem custodires! Ille, inquit Irene, Deus
omnipotens, qui jussit nos ad mortem usque ipsum
diligere : qua de causa non ausæ sumus eum pro-
dere : sed maluimus aut viventes comburi, aut,
quæcunque alia nobis acciderint, perpeti, quam ta-
lia scripta prodere.

V. Tum præses : Quisnam, inquit, conscius erat
hæc in domo illa esse in qua habitabas? Respondit
Irene : Hæc vidit Deus omnipotens, qui omnia scit ; C
præterea nemo. Nostros enim homines inimicis pe-
jores duximus ne forte nos deferrent. Itaque nulli
hæc ostendimus. Superiore anno, inquit præses,
cum edictum illud tale, ac pium jussum dominorum
imperatorum ac Cæsarum primo fuit divulgatum,
ubinam vos latuisti? Ad hæc Irene : Illic, ubi Deus
voluit. In montibus (scit Deus) sub dio fuimus. Præ-
ses vero : Apud quem vixistis? Sub dio, inquit illa,
alias in aliis montibus versantes. At præses : Qui-
nam erant, qui vobis panem suppeditabant? Deus,
inquit Irene, qui omnibus escam suppeditat. Tum
præses : Eratne pater vester harum rerum con-
sciis? At Irene : Minime, per Deum omnipotentem,
consciis erat ille, qui ne novit quidem hæc omnino.
Præses ait : Quis igitur vestrorum vicinorum id no- D
verat! Vicinos, inquit Irene, interroga, et loca in-
quire, vel eos qui norunt, ubi nos eramus. Præses
dixit : Postquam e monte reversæ fuistis, ut tu di-
cis, legebatisne scripta ista, præsentem aliquo? Domi-
nostræ erant, inquit Irene, neque audebamus illa
efferre : quamobrem magnopere angebamur, quod
non poteramus nocte ac die illis operam dare, si-

cut a principio consueveramus usque ad annum
superiorem, quo et illa occultavimus. Dulcetius
præses dicit : Sorores quidem tuæ pœnas nostro
jussu decretas exsolverunt; te vero, etsi antea-
quam aufugisses, propterea quod scripta ac mem-
branas istas occultaveras, mortis pœna tibi decreta
fuerat, non tamen eodem modo jubeo e vita sic re-
pente discedere : verum per satellites ipsos, et Zo-
simum publicum carnificem in lupanari nudam sta-
tui præcipio, e pallatio singulis diebus panem unum
sumentem, satellitibus ipsis non permittentibus te
illinc discedere.

VI. Cum igitur satellites et Zosimus publicus mi-
nister præsto essent : Illud, inquit præses, vobis
notum sit, quod si mihi significatum fuerit, vel horæ
aliojussu momento istam ex eo loco motam fuisse, in
quo esse jussimus, tunc vos supremæ pœnæ sub-
jecti eritis. Scripta vero ipsa a seriniis et arculis
Irenes proferantur. Cum igitur quemadmodum a
præside jussi fuerant, eam illi ad publicum lupa-
nar duxissent, et propter Spiritus sancti gratiam,
quæ ipsam protegebat, et universorum Domino Deo
puram atque intactam servabat, ne unus quidem
ad eam accedere, vel turpe aliquid in eam facere
aut dicere ausus fuisset, sancrissimam illam femi-
nam Dulcetius præses revocavit, et ante tribunal
sisti jussam, sic affatus est : Numquid in eadem
adhuc temeritate persistis? Minime, inquit Irene,
temeritas, sed Dei pietas est, in qua persisto. Cui
respondit Dulcetius præses : Et ex priore tuo re-
sponso manifeste ostendisti te imperatorum jussui
nolle æquo animo parere, et nunc quoque in eadem
arrogantia persistentem te video : quare dignam
pœnam persolves. Cumque chartam petiisset, sen-
tentiam hanc contra ipsam scripsit : Quoniam Irene
imperatorum jussui parere, diisque immolare no-
luit, quinimo nunc quoque in Christianorum or-
dine ac religione perseverat : hac de causa, ut an-
tea duas ejus sorores, ita et ipsam viventem nunc
comburi jubeo.

VII. Hæc sententia cum a præside lata fuisset,
milites Irenem comprehensam in quendam subli-
mem locum duxerunt, ubi et ejus sorores antea
martyrium passæ fuerant. Cum autem magnum ro-
gum accendissent, jusserunt ipsam in eum conscen-
dere. Itaque sancta Irene psalmos canens, et Dei
gloriam celebrans, in rogam se conjecit : atque
ita consummata est in consulatu Dioeletiani Augusti
nono, Maximiani autem Augusti octavo, Kalendis
Aprilis, regnante in sæcula Christo Jesu Domino
nostro, cum quo Patri est gloria sanctoque Spi-
ritui in sæcula sæculorum. Amen.

VITA S. VIRGINIS THEODORÆ ET DIDYMI MARTYRIS .

(Anno 280, Aprilis 5. — Latina quidem Martyrologia habent hanc historiam 28 Aprilis, aiuntque Theodoram uam cum Didymo percussam; sed cum Metaphrastes habeat Didymum Nonis Aprilis cæsum, Theodoram autem evasisse, nos eam quinto Aprilis die cum Metaphraste collocavimus. — Latine apud Surium. Deest in codicibus Græcis Parisiensibus.)

I. Diocletiano et Maximiano imperatoribus et præside Alexandrinæ civitatis Eustrathio, edictum quoddam adversus Christianos missum fuit, ut vel diis immolarent, vel supplicio afficerentur. Cum vero præses ille pro tribunali sederet in magna Alexandrinorum civitate, jussit cohortem accersire Theodoram virginem, quæ nuper capta fuerat, et in carcere servabatur. Quam cum duxisset: Præsto, inquit cohors, est Theodora. Judex igitur: Cujusnam sortis es, mulier? Christiana, inquit Theodora, ego sum. At ille: Liberane, an serva. Dixi jam, inquit ipsa, Christianam me esse: Christus enim veniens, a peccato me liberavit. Quod vero et ad vanam atque inanem mundi hujus gloriam attinet, claris parentibus orta sum. Tunc judex quæstorem accersiri jussit. Quem cum cohors præsto esse dixisset: Dic, inquit, Luci: nostine Theodoram virginem? Cui Lucius: Per tuam, præses, valentem vitam ac splendorem, nobilissima est, multæque existimationis et primi generis mulier. Quare, inquit judex, cum sis ita nobilis, nuptias recusasti? Theodora respondit: Christi causa nubere nolui. Cum enim ille homo factus in mundo versaretur, ab ea, quæ semper virgo et Dei Mater fuit, genitus, a corruptione nos removit, et sempiternam vitam nobis promisit. Itaque fore mihi persuadeo, ut in ejus fide permanens, ad finem usque incorrupta et intacta sim.

II. Tunc judex dixit: Imperatores jusserunt, vos, quæ virginitatem semper servatis, aut diis immolare, aut injuriosius tractari. Arbitror, inquit Theodora, te non ignorare, hominis propositum Deo ipsi in primis gratum esse: is vero animum meum atque propositum castum esse cognovit. Quod si me id pati, quod dicis, et violari coegeris, non erit hæc impudicitia, sed vis et injuria. Judex autem: Cum te ingenuam esse noverim, et tui rationem habere cupiam, admoneo, ne contumeliosius te geras; nihil enim proficies. Nam per deos omnes, sententiam hanc imperatores tulerunt. Tunc illi Theodora: Et prius, inquit, tibi dixi, hominis propositum atque animum Deo gratum esse. Cum enim omnia ille pernoscat, cogitata etiam nostra scit, et mentes ipsas perspicit. Quamobrem si coacta fuero facere quod dicis, impudicam me factam nunquam existimabo. Sive enim caput meum, sive manus, sive pedes abscindere, sive totum corpus dilacerare volueris,

hoc quidem per vim ac potestatem, quam habes, facere poteris. Similiter lupanari tradar, necne, in arbitrii mei potestate non est, sed in manu tua, cui per imperium vim licet inferre. Quod vero ad animi mei propositum attinet, certum est Deo ipsi castitatis meæ professionem servare: illi enim virginitas mea dicata est; ille certus hujus rei dominus est: ille, si voluerit, virginitatem hanc meam, possessionem suam, incolumem atque intactam servabit.

III. Judex vero ait: Noli, Theodora, ætatem tuam honeste actam, totam injuriæ et probriis objicere; nam ut urbis quæstor testatus est, his parentibus orta es, qui nobilitate atque existimatione cum primis excellunt. Ad hæc Theodora: Christum, inquit, primum confiteri debeo, qui et Deus est, et omnis nobilitatis honorisque auctor, qui scit et me columbam suam puram et incolumem ad finem usque servare. Tum judex dixit: Curam erras, o Theodora? Eumne Deum credis, qui fuit in cruce suffixus? An qui talis est, te in lupanar coniectam, intactam servare poterit, ab his præsertim viris, qui mulierum amoribus insanire soliti sunt? Fidem, inquit Theodora, et spem habeo in Christo, qui crucem perpessus fuit sub Pontio Pilato, fore ut me ab iniquis istis viris eripiat, et a labe omnino liberam servet, in ejus fide permanentem, neque unquam eum negantem. Judex vero: Adhuc te negantem patior, necdum jubeo tormentis subjici. At si contendere non destiteris, ut ancillam aliquam te prosternens, faciam quod domini atque imperatores nostri jusserunt, ut et reliquis mulieribus exemplum fias. Ad hæc Theodora: Parata sum corpus meum, cujus potestatem habes, tibi tradere: anima vero ipsa in solius Dei manu est ac potestate. Tum judex: Excæcate illam statim, eique dicite, ne insanire amplius velit, sed cedere et diis ipsis immolare. Minime, inquit Theodora, per Deum ipsum dæmonibus sacrificium aut cultum afferre volo, cum Deum adiutorem habeam. Ad hæc judex: Quid me cogis tibi honestissimæ femine injuriam facere? Ausculta mihi, o stulta, ne in tantam turbam incidas eorum, qui sententiam expectant quæ contra te feratur. Non sum amens, inquit Theodora, quæ Deum conliteor, et ipsum adiutorem habeo. Quam enim injuriam mihi fore putas, ea res honorem et gloriam sempiternam mihi comparabit. Tum judex: Ego non amplius te

feram, sed Imperatorum jussa exsequar: futurum enim existimans ut persuaderi posses, diutius te ferebam. Quod si tibi parcens, id minus curabo, quod jussus fui, imperatores contemnere videbor. Illi autem Theodora ita respondit: Sicut ipse imperatores metuis, quodque ab illis jussus est, id facere studeo; ita et ego studeo non negare Deum meum, timeo enim et ipsa verum illum imperatorem Deum contemnere. Contentiose, inquit iudex, mecum agis, et æternorum imperatorum jussa negligis, et me, tamquam imbellem aliquem despicias. Adhuc trium dierum tempus tibi condono, ac per deos omnes, nisi animum mutes et sacrifices, in lupanar te tradam, ut mulieres omnes te ita tractari videntes, turpitudine tua castigentur. At Theodora: Et nunc idem Deus est, et semper, qui non permittet, ut eum derelinquam. Peto autem ut intactam ac puram me servari jubeas, quoad sententiam tuleris. Tunc iudex ait: Theodoram sub tuta custodia servate usque ad tres dies, si forte resipiscens, sibi ipsa persuaserit, ut a tali contentione desistat. Quin et præcipio, ne permittatis aliquem ad eam ingredi et cum ipsa versari, propterea quod familia nobili et honesta nata est.

IV. Post tres dies cum iudex in tribunali sederet: Adducatur, inquit, Theodora. Cohors ait: Domine, præsto est Theodora. Tum ille: Si resipuisti, et tibi jam persuasisti, nunc sacrificia, et esto libera; puto enim te nequaquam sapere, in eodem proposito persistentem. Respondit Theodora: Antea dixi tibi, et nunc eadem dicere non recuso, castitatis meæ professionem, Christi causa susceptam esse, qui fuit incorruptæ vitæ prædicator, meamque confessionem ipsius Dei gratia fieri. Ejus igitur Domini et Dei confessio per me prædicetur, et ipse videat (scit enim) quomodo suam virginem puram conservet. Per deos ipsos, inquit iudex, dominorum jussa veritus, ne forte illis non obediens, periclitetur, adversus te faciam quod sum jussus. Quoniam vero in lupanar tradi maluisti, quam diis ipsis sacrificare, videamus, num te servet Christus ille tuus, propter quem in contentione ista persistere voluisti. Id cum iudex dixisset, ad cohortem versus: Tradatur, inquit, ista in lupanar. Tunc ait Theodora: Tu, Deus, qui occultas res inspicis, qui novisti omnia, priusquam illa fiant, qui ad hodiernum usque diem mihi affuisti, et intactam in ea re me servasti, quam tibi promisi, ipse et posthac me custodias, et a profanis et iniquis eorum manibus, qui parati sunt ancillæ tuæ injuriam inferre, incolumem et integram serves. Hæc cum illa dixisset, ad lupanar ducta est; ad quod ingressa, oculos ad cælum erexit, et ait: Tu, Pater Domini nostri Jesu Christi, me adjuva, ut ab his canibus eripiar. Tu, qui Petrum in carcere adjuvisti, eumque ab injuria liberum illinc eduxisti, et me hinc ab injuria incolumem educa, ut omnes videant, meque servam tuam esse cognoscant.

V. Turbæ autem illæ eam, ut lupi agnam, circumdantes, certatim studebant pro se quisque ad eam ingredi, et ut canes in feram aliquam, et accipitrea in columbam, ita in eam turbæ inhiantes ingredi festinabant. Cæterum neque tunc Christus ipse cessabat, sed cum quemdam ex Fratribus præparasset, ad eam illum misit. Quidam enim religiosissimus Frater, qui Dei negotia tractare optime didicerat, et quemadmodum aliquem ex Dei voluntate divitem fieri deceret, bene noverat, ille cum e rebus bonis semper aliquid amplius appeteret, et sibi comparare studeret, duplicem martyrii coronam sibi conciliavit, et regnum cælorum hoc modo rapuit. Cum enim militari habitu se induisset, primus ad eam ingressus est, quasi unus ex impudentium et intemperantium hominum numero esset. Ejus igitur hominis novam et peregrinam figuram sancta illa virgo Theodora cum vidisset, fuit perterrita; ea enim res multum injuriæ ac turpitudinis præ se ferebat. Quamobrem ancipiti et dubio animo carceris angulos circumibat, secum cogitans, num a Christo ipso relicta esset.

VI. At sanctus Didymus (ita enim vocabatur) ut germanus frater, incipiens eam affari: Non sum, inquit, id, quod vides. Extrinsecus enim lupus videor, intus vero sum ovis mansueta. Ne spectes exteriorem hanc vestem, sed interiorem et promptum animi affectum consideres. Frater enim sum in aliena figura, contra diabolum sapiens, eorum quidem veste indutus, qui sunt illius ministri, ut ita huc ingrediens non agnosceret (erant enim qui huc venientem speculabantur) et Domini mei pretiosam possessionem, et Dei columbam eam servare possem. Sed age vestem mutemus; tibi Deus ipse victoriam largitur: me vero coronat sanctus, et qui sine macula est, Agnus ille, qui tollit peccata mundi. Exi tu, et, ad Dominum ito: Ego propter Dominum hic remanebo. Hæc mea veste, quam timebas, induaris. Esto tu pro me, ut est ab Apostolo dictum¹: « Estote ut ego, quoniam et ego ut vos. » Ille quidem hæc dicebat: Theodora vero libenter ei obtemperabat. Novit enim ab illo ipso Deo, qui misit in lacum leonum prophetam Habacuc, ut Danieli², qui et ipse propheta erat, cibum impartiret, quique et leonum ora obstruxit, militem illum tunc ad se missum, ut ipsius habitu occultata, et illinc erepta servari posset.

VII. Illa igitur virgo militis habitum sumpsit, ocreisque, quibus antea miles uti consueverat, crura sua contexit: cumque reliqua veste se induisset, capiti galeam imposuit, ejusque armis acceptis, illo ipso, quem, qui ei astiterat præcepit, ornatu induta egressa est. Admonita etiam fuit, ne quem aspiceret, propter eorum luporum impudentiam atque audaciam, neve aliquem alloqueretur: sed recta ad portam tenderet, et Jesum ipsam viæ ducem sibi proponeret. Et illa quidem illinc egressa,

¹ Galat. iv, 12. ² Dan. xiv, 32 seqq.

ut columba quædam alas quatiens, atque in cœlum tendens, ex accipitris ore, vel agna e leonum faucibus, evasit. Frater vero ille sedebat, de sorore non amplius sollicitus, et spirituale prandium expectans. Cumque se capitis tegumento induisset, eo in loco sedebat. Erat autem ita coronatus, ut si adversarium ipsum vicisset. Intervallo autem temporis, quidam ex insanientium numero intemperantiæ servus, ita ut erat impudens, illuc tanquam ad virginem ingredi ausus, cum virum pro virgine offendisset, mente percussus secum ipse dicebat: Nunquid virgines in viros transfert Jesus iste? Miles ille, qui ante me huc ingressus est, exiit. Quisnam igitur hic est, qui sedet? Ubinam virgo illa, quæ hic inclusa erat? Audivi aliquando a Jesu ipso aquam in vinum conversam: nunc majus quiddam video: virginem enim in virum mutavit. Timeo ne et me in mulierem convertat. Ille vero cum opportune sororem eripuisset, factum suum non occultavit: sed clara voce: Non mutavit, inquit, me Dominus, sed et mihi et illi coronam dedit. Quam igitur habebatis, eam non habetis; quique vobis non erat, eum nunc habetis. Virgo illa, virgo est, ut antea, miles vero Christi Jesu athleta nunc est.

VIII. Egressus igitur, qui fuerat paulo ante ingressus, quod factum erat, nuntiavit. Id autem judex audiens, jussit eum ante tribunal sisti. Quem præsentem cum vidisset, eum interrogans ait: Quodnam tibi nomen est? Didymus, inquit ille, ego appellor. Tum judex: Et quisnam tibi suggestit, ut istud faceres, ac me contemneres? Cui Didymus: Deus me misit, ut hoc facerem. Confitere, inquit judex, antequam tormentis subjiciaris. Ubinam est Theodora illa virgo? Respondit illi: Per Christum Dei Filium, ubi ea sit, nescio. Illud scio, ac persuasum habeo, quod cum Dei sit serva, et

A Deum ipsum satis confessa fuerit, intacta permansit, quam Deus ipse incolumem et a labe puram servavit. Itaque quod factum est, non mihi, sed Deo ipsi tribuo; quoniam secundum fidem ipsius fecit illi Deus, quemadmodum et ipse nosti, si fateri velis. Tunc ait judex: Cujusnam sortis homo tu es? Christianus, inquit Didymus, ego sum a Christo liber factus. At judex: Cruciate istum vehementer duobus modis, propter ejus petulantiam. Peto, inquit Didymus, ut quod ab imperatoribus tuis jussus es, celeriter expedias. Cui judex: Per deos duplicia tormenta tibi reposita sunt nisi diis ipsis sacrifices. Quod si feceris, prius illud facinus tuum audax condonabitur. Ego, inquit Didymus, reipsa tibi ostendi, me Dei athletam esse: propter finem enim mihi repositum hoc facere aggressus fui, ut et virgo ipsa, virgo remaneret, et ego Dei confessionem manifeste profiterer; nam in Dei fide permanens, tormenta non sentiam. Itaque celeriter fac, quod videtur, non enim dæmonibus immolo. Nam et si in ignem me tradere volueris, illinc etiam Deus me potest eripere.

B IX. Tunc illi judex: Tantæ audaciæ causa caput tibi abscindetur: et quoniam dominorum atque imperatorum nostrorum præceptum contempsisti, reliquæ tuæ in ignem tradentur. Ad hæc Didymus: Benedictus, inquit, Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui consilium meum non despexit, sed et Theodoram ancillam suam integram servavit, et me per duo tormenta coronabit. Cumque sententiam a judice latam accepisset, securi percussus est. Quo facto, ejus corpus in ignem fuit conjectum. Martyrio autem functus est sanctus Didymus Nonis Aprilis, regnante in cœlis Domino nostro Jesu Christo: quoniam ipsi et gloria cum Patre et sancto Spiritu nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRIUM S. THERMES

ET PHERBUTÆ EJUS SORORIS EJUSQUE ANCILLÆ.

(Anno 310. — Apud Surium ad diem 3 Aprilis. Græce non exstat in codd. Paris.)

I. Tempore nostræ persecutionis, regina repente in morbum incidit; quæ cum Judæorum crucis inimicorum esset studiosa, eosque libenter audiret, accesserunt ad eam atque dixerunt, Simeonis episcopi, cognomento Jombaphæ sorores, ut fratris necem ulciscerentur, venenum ipsi, quo interiret, miscuisse. Quod cum ad regis aures pervenisset, sancta Therme statim cum sorore et ancilla comprehensa est. Erat autem hæc virgo sacris in rebus exercitata: ino vero omnes erant in Jesu Christi fide optime institute. Habita de illis quæstio fuit in palatio. Maupia enim Magorum princeps cum duobus aliis principibus regis mandato judex fuerat

D constitutus. Cum autem sancta Therme cum duabus reliquis in judicium esset adducta, perspecta iudices pulchritudine ipsius (erat enim forma admodum venusta) improbo singuli amore vehementer exarserunt: nemo tamen aliis rem indicavit. Sic igitur illas sunt allocuti.

II. Cur orbis terrarum reginæ ac dominæ beneficium parastis? Quo quidem crimine dignæ estis mortis supplicio. Hic sancta Therme respondens: Cur nos, inquit, in crimen vocatis, quod a veritate abest quam longissime? Cur nobis calumnias struitis? Si sanguinem nostrum sititis, quid vobis impedimento est, quominus illum bibatis? Si mortem

nostram optatis, ecce manus vestræ quotidie cædi-
bus coinquinantur : et nos propter Deum nostrum
malumus mori, quam ipsum abnegare : est enim
vita nostra. Et quemadmodum scriptum est, ut
unum Deum adoremus, et illi soli serviamus ¹, sic
etiam facimus. Et cum alibi scriptum sit : « Malefi-
cos non sines vivere ², » quomodo nos maleficæ,
quæ scelus id gravius prope Dei abnegatione judi-
camos ? Utrique profecto crimini mors proposita
est. Audiebant iudices virginem cum voluptate et
præ pulchritudinis atque sapientiæ ipsius admira-
tione loqui non poterant. Sed quisque secum ipse
sic cogitabat : Regem hortabor, ut illas liberet, et
hanc mihi uxorem ducam. Mauplas autem : Vix
tandem recte, inquit, dixisti, vobis non licere esse
maleficis ; verum fraternæ mortis ulciscendæ causa **B**
id perpetrastis. Ad hæc virgo sancta respondit :
Quid mali fratri nostro accidit, ut nos propter
ipsum a Deo vivente vitam nostram sejungere de-
beamus ? Quamvis enim vos illum improbitate ve-
stra et æmulatione interfeceritis, tamen vivit, et
gaudet in regno cœlesti : quod quidem regnum, po-
tentiam et imperium vestrum evertet. Quæ illa cum
diceret, jusserunt eas in carcerem duci, et custo-
diri.

III. Diluculo autem misit ad eam Mauplas nun-
tium, qui diceret : Si vis, orabo regem, ut liberet
vos a morte, et eris mihi uxor. Quibus verbis audi-
tis, strenua virgo, etsi non potuit non commoveri,
tamen ita respondit : Os tuum obstrue, canis im-
munde, inimice Dei, et omnis veritatis ; nec audeas
amplius verbum impurum effundere in aures meas.
Neque enim ista cogitatio cadit in mentem meam.
Absit. Semel enim dicata sum Christo Domino, cui
virginitatem meam servo, et fidem ac veritatem
tueri studeo ; solus enim est sine peccato, et libe-
rare me potest ab immundis manibus, et impuris
cogitationibus vestris. Mori non timeo, nec ullum
cædis genus reformido. Hæc enim via, quam mihi
adornatis, me ducet ad charissimum fratrem meum
Simeonem, ut dolorum et gemituum, quos post ne-
cem ipsius pertulit anima mea, solatium et consolati-
onem accipiam. Miserunt itidem ad eam reliqui
duo principes nuntios : quos illa pariter cum indi-
gnatione rejecit. Quamobrem cum se victos ab illa **D**
perspicerent, et cupiditatem suam inanem esse
animadvertent, consilium interunt, et falsum at-
que iniquum ad regem testimonium detulerunt, eas
esse maleficas, asserentes.

IV. Quo rex audito, decrevit, ut nisi Soli immo-
larent, occiderentur. Quod quidem decretum cum
ad eas perlatum esset, responderunt, se Deum cœli
ac terræ effectorem adorare ; nolle autem honorem
Deo debitum, Soli ab ipso procreato tribuere : nec
ullis minis posse a charitate Salvatoris et Domini
sui Jesu Christi revocari. Quæ cum dixissent sanctæ
virgines, uno magi consensu magnaque voce

Ae terra tollendas pronuntiarunt, quod reginæ phar-
maca præparassent, quibus interiret. Statim igitur
rex hanc in eas sententiam tulit, ut quo mortis ge-
nere magi vellent afficerentur. Negabant enim ho-
mines impii atque impuri, fieri posse, ut regina
convalesceret, nisi virginum corpora duas in partes
ita dissecarentur, ut regina per medium illarum
incederet. Sed Mauplas rursus, cum ad supplicium
ducerentur, ad sanctam misit, qui diceret, si vellet
sibi obsequi, curaturum, ut nec ipsa, nec reliquæ
puellæ interficerentur. At virgo sancta, clara voce :
Canis, inquit, immunde, cur hæc loqueris, quæ ego
audire non possum ? Ad finem enim hujus vitæ per-
venire cupio, ut perpetuo vivam. Absit, ut cadu-
cam hanc mihi vitam parem, qua morte peream
sempiterna.

V. Eduxerunt igitur illas extra civitatem, et pro
unaquaque ipsarum binos palos ita defixerunt, ut
uni eorum collum, alteri pedes eorum alligarent :
et cum eas sic extendissent, assumpta serra fabrili,
singulas in binas partes dissecuerunt. Et terna li-
gna procera in una parte viæ, terna in altera con-
stituerunt, illisque sanctarum virginum corpora
suspendere. O spectaculum horrendum ac mise-
rabile, spectaculum lacrymis, luctu, stupore et ge-
mitu prosequendum. Si quis lacrymas non habet,
accedat, et erumpent ex oculis ejus fontes lacryma-
rum. Ecce corpora candida et sancta tropæum in
via constituerunt, in quibus illæ omni vitæ suæ
tempore gravitatem et virginitatem coluerunt. Li-
bertas in ignominiam versa est earum, quæ mode-
stiam et æquitatem in proprio thalamo exercebant.
Ecce gloria mutata est in contumeliam. Quandiu
quiescet et expectabit divina justitia ? Sed cum ad
judicandum exsurget, non parcat amplius, nec
miserebitur. Quam multa audet superbia : quæ ta-
men cum ceciderit, nec consurget, nec habebit ubi
consistat. Hæc profecto sanctarum ligna fructus
justitiæ ferunt. Vere isti sunt Arabiæ lupi crudeles,
bibentesque sanguinem, qui virgines has secernerunt
ac suspendere. De ipsis cogitabat beatus Propheta
cum diceret : « Viventes utique absorbuissent nos.
Cum irasceretur furor eorum in nos, viventes ad
inferos deduxisset nos ³. » Quis tam horribili faci-
nore lætari potuit ? Quis tam inmane spectaculum
sine lacrymis intueri ? Nemo profecto. Aut si quis
potuit, is ab hominis natura est alienus, nec ex ge-
nere Adam profectus est.

VI. Tulerunt igitur infelicem Reginam, quæ in
ea via per sanctarum corpora transiit, magna illam
caterva prosequente. Rex enim diem illum celebra-
bat. Martyrio coronata est sancta Therme, cum
sorore et ancilla. Nonis Aprilis in Christo Jesu Do-
mino nostro ; cui gloria cum sanctissimo Patre, et
benignissimo ipsius Spiritu vitæ largitore, nunc,
et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

¹ Deut. VI, x. ² Exod. xxviii, 18. ³ Psal. cxxiii, 4.

S. CALLIOPHII VITA ET MARTYRIUM.

(Latine apud Surium ad diem 7 Aprilis. Græce in cod. Paris. non invenimus.)

I. Theoclia mulier quædam pia, ac timens Deum cum tota familia sua, multas faciebat eleemosynas, et sancte vivebat. Hæc viro nupsit senatorio, qui nullos ex ea, quoniam erat sterilis, liberos suscipiebat: Dei tamen munere tandem concepit. Sed cum adhuc uterum gereret, maritus ejus defunctus est. Quamobrem in magna opulenta filium peperit, et Calliopium appellavit, qui in omni divinarum Litterarum sapientia educatus est. Erat autem Pergæ Pamphylia patricius; verum cum eo tempore contigisset, ut idololatriæ error vigeret, et veritas conderetur, et multi sacrificarent idolis, sanctus Calliopius assidue jejuniis et precationibus incumberebat. Quod cum ad iudices delatum esset, beata mater ejus Theoclia consulit filio, ut vitandi iudicii causa, aurum, vestimenta, servosque sumeret, et illinc navigaret. Pompeiopolim igitur Ciliciae se contulit, ubi cum impius præfectus Maximus Bacchanalia, et ludos, et choreas, et convivia idolis celebraret, admirabatur pius adolescens, quænam illa essent. Ipse enim jejuniis perpetuo vacabat. Ab illis igitur, qui aderant, percontatus est, quid illud esset. Qui cum respondissent, deorum esse celebritatem: Veni, inquit, et tu, ut convivii particeps sis. At ille: Christianus, inquit, sum, et Christum jejuniis celeberrimo, nec quæ sunt flagitiosis atque impuris idolis immolata licet in os eorum, qui Christum colunt, ingredi.

II. Hæc cum ad aures præfecti pervenissent, iracundia plenus, iussit eum in iudicio sisti. Quod cum esset factum: Ecquod, inquit Maximus, nomen est tibi? Christianus sum, inquit, et Calliopius vocor. Cur, ait Maximus præfectus, cum per orbem universum deorum celebritas peragatur, tu in isto errore persistis? Vos, inquit Calliopius, errore tenebrisque versamini, qui, relicto Deo vivente, qui cælum et terram, et quæ in eis sunt omnia verbo procreavit, saxa sensus expertia, et ligna putrida, quæ sunt manuum impiarum opera, colitis et adoratis. Adolescentia, inquit præfectus, te petulantem reddidit, et magnos tibi cruciatus parat. Dic igitur, e qua gente sis, et ex quo genere. E Pamphylia sum, inquit Calliopius, et patricius genere, et, quod nobilissimum est, Christianus. Dic mihi, præfectus inquit, parentes habes? Mater, respondit Calliopius, superest; nam pater jam diu defunctus est. Per so-

lem ac deos omnes, præfectus inquit, si vis esse pius et diis immolare, filiam, quam unicam habeo, tibi uxorem dabo. Si uxorem, inquit Calliopius, ducere decrevissem, non prius filiam tuam acciperem, quam mater mea id sciret et approbaret. Verum sic habeto, me Christo meo credidisse, et pulverem hunc, quem Deus conflavit, et ad similitudinem suam fecit, purum et sine macula ante Christi tribunal sistendum esse. Quamobrem fac, quæ tibi videntur: ego enim Christianus sum.

III. Scelestissime, inquit Maximus præfectus, istiusmodi verbis futurum putas, ut ira commotus, te celeri supplicio necandum curem? Falleris. Neque enim id faciam: sed corpus tuum omni cruciatum genere confectum, in ignem conjiciam. Quanto, inquit Calliopius, pluribus me tormentis excruciaris, tanto mihi ea perferenti corona splendidior contextetur. Nemo enim, ut scriptum est¹, coronabitur, nisi legitime certaverit. Tunc Maximus iussit ut ei victo plumbatis virgis omnia ossa confringerentur. Beatus autem Calliopius, dum vapularet: Gratias, inquit, ago tibi, Christe, quia dignus effectus sum, qui propter nomen tuum verbera sustinerem. Mihi, inquit Maximus præfectus, obtempera et diis immola, ut patriam videas, et matrem tuam, et ne spolieris divitiis ac fortunis tuis. Tormentorum enim sentis acerbiter. Dulcedinem, inquit Calliopius, promissæ a Christo quietis degusto, et tormenta non sentio. Nec in aliena regione me esse puto, cum Domini sit terra, et plenitudo ejus². Et hic quoque patriam cerno, matremque meam. Nam mater mea, est Christi Ecclesia sacrosancta: et patria mea, est cœlestis illa Jerusalem. Nostra enim conversatio in cœlis est³. Quod si mihi corpoream matrem objicias, audi quid Christus Deus meus dicat: « Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus⁴. » Nam quod ad divitias pertinet, eas negligo, et malo Christi cruce affligi, quam caducis stulti mundi deliciis frui.

IV. Maximus præfectus: Quam est, inquit, excors. Crudis nervis ventrem ejus cædite, dicentes: Noli unum pro alio stulte respondere, sed apte ad interrogata. Insane, inquit Calliopius, et quavis fera crudelior, et a Christi pietate, qui in cœlis est, aliena, tibi veritatis rationem expono, quam tu animi oculis non cernis, aures occludens, ne Domini ser-

¹ II Tim. II, 5. ² Psal. xxiii, 1. ³ Philipp. III, 20. ⁴ Matth. x, 37.

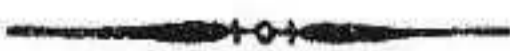
monem exaudias, et contra legum præscripta jubes me, tanquam homicidam, verberari? Rotam, inquit præfectus, collocate et magnum ignem succendite. Rotæ tanta vi alligatus est adolescens, ut totus discerpæretur. Quo quidem cruciata cum acerbissime angeretur: Christe, inquit, præsto sis servo tuo, ut ad finem usque laudetur in me nomen tuum, quamvis indignus sim servus tuus: et cognoscent omnes, eos, qui in te sperant, non confundi in æternum. Statim igitur accedens angelus Dei, flammam carbonum exstinxit: et ministri, cum vellent rotam volvere, non poterant. Delicata autem ipsius membra totam rotam sanguine consperserunt. Erat enim acutis gladiis circummunita. Jussit autem præfectus eum solvi, et a rota dimoveri. Spectatores dicebant, judicium illud iniquum esse; et dolebant, quod talis adolescens tam acerbè torqueretur. Sed Maximus: Nonne, inquit, dixi tibi, te adolescentia esse petulantem, et propterea gravioribus cruciatibus affectum iri? Canis, inquit Calliopius, impudentissime, tu me sic alloqueris, quasi crudelissima recensem aut deprecet tormenta tua. Infelix, inquit præfectus, credis te contumeliis effecturum, ut te celerius occidendum eurem. Verum haud ita erit. Diis igitur immola, ut quæ reliqua sunt, tormenta lucrifacias. Non permittet, inquit Calliopius, Christus meus, ut puram meam in Deum fidem pervertas. Arbitratu tuo corpus exercicia, recepturus a Deo in die judicii merita præmia. Qua enim mensura metiris, eadem remetietur tibi. Ferreis, inquit Maximus, catenis vinctum in interiorum carcerem conjicite; nemo curam illius gerat; nemo impiorum amicorum ad eum accedat; beatum se putet ob ea tormenta, quibus propter ipsius impietatem adversus deos affectus est. Statim igitur vinctus in carcerem interiorum conjectus est, ubi sine intermissione Deum laudabat.

V. His auditis, mater, facto testamento, ducentos quinquaginta servos libertate peculioque donavit: et quidquid auri, aut argenti, aut vestimentorum habebat pauperibus reliquit; possessiones autem Ecclesiæ sanctæ largita est. Tum celeriter in Ciliciam ad sanctissimum filium suum Calliopium contendit: et in carcerem ingressa, procidit ante pedes ejus, et vulnerum cruorem abstersit. Sanctus

A autem Calliopius catenis, et corporis tumore ex verberibus contracto, cohibebatur, quominus posset assurgere, et ad matrem accedere. Sed ita locutus est: Opportune venisti, mater, ut testis esses Christi cruciatum. Mater autem filii corpus aspiciens dilaniatum: Beata ego, inquit ad sanctissimum filium suum Calliopium, et beatus fructus ventris mei, quoniam, ut Anna, dicavi te sacrum munus Domino Jesu Christo: ut Sara obtuli te Deo holocaustum gratum, et acceptum Domino sacrificium. Mansit autem totam noctem illam in carcere ad ipsius pedes prostrata. Simul autem ambo precabantur, et laudabant Deum. Et circa mediam noctem magna lux carcerem illustravit, et vox eos sic allocuta est: Vos estis sancti Dei et Christi confessores, eversoresque idolorum, qui patriam et pecunias reliquistis, ut cum Christo pateremini.

B VI. Cum autem illuxisset, præfectus: Voca, inquit, Christianorum sectæ studiosum Calliopium. Demetrius autem centurio ad Calliopium: Nunc saltem, inquit, ab insania discede, et imperatorum decretis obtemperans, diis sacrificia, ut vivas: alioquin ut Magister tuus suffigeris in crucem. Admiror, inquit Calliopius, impudentiam tuam, qui cum sæpe ex me audieris Christianum me esse, et Christianum esse moriturum, et in Christo victurum, tam impudenter pergas veritatem oppugnare. Festino eandem, quam Magister meus pertulit, mortem optetere. Hæc cum ille dixisset, præfectus ex responsis martyris animadvertens eum a proposito deduci non posse, sententiam tulit, ut quinta Sæbatorum Paschæ in crucem ageretur. Quod mater ejus intelligens, quinque nummos ministris dedit, ut eum contraria ratione, quam Christus Dominus crucifixus fuit, affligerent cruci. Quinto igitur Sæbatorum pronus in caput crucifixus est, et die Parasceves animam egit. Et vox de cælo audita est, ita sonans: Veni, civis Christi, et cohæres sanctorum angelorum.

C VII. Mater vero sanctissimi ac beatissimi filii corpus complexa, et Christum laudans, in ejus complexu spiritum reddidit. Et accedentes fratres, eorum corpora in loco sacro sepelierunt, collaudantes Patrem et Filium et Spiritum sanctum, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRIUM ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΩΝ

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΤΕΡΕΝΤΙΟΥ, ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, ΜΑΞΙΜΟΥ, ΠΟΜΠΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΩΝ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ Μ'.

MARTYRIUM

SS. TERENTII, AFRICANI, MAXIMI, POMPII

ET SOCIORUM QUADRAGINTA.

(Anno 240. Latine apud Surium ad diem 10 Aprilis; Græce ex cod. Reg. Paris. n. 1331, sæc. XII. — Interpres textum habuit ab eo quem edimus in nonnullis discrepantem. EDIT. PATR.)

I. Decius Romanorum imperator, idolorum studio cupiens omnes in exitii barathrum pertrahere (erat enim filius diaboli) in universas imperio subjectas provincias edictum misit, ut omnes Christiani ad immolandum et comedendum ea, quæ idolis essent immolata, pertraherentur. Quod si qui recusarent, in iudicium vocati plecterentur. Decretum hoc cum in Africam ad præfectum Fortunatianum esset perlatum, ipse sedens in tribunali, populum convocavit, et sic est allocutus: Diis immolate, alioqui suppliciiis afficiemini. Et, his dictis, tormenta in medium proferri iussit. Quibus conspectis, multi perterriti præfecto obtemperarunt, et a Christi religione defecerunt. Quidam tamen ex ipsis, numero quadraginta in Christi fide fortiter mori decreverant, seque mutuo ita cohortabantur: Videte, fratres, ne Dominum nostrum Jesum Christum abnegemus, ne ipse quoque abneget nos. Mementote Dominum olim dixisse: « Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Timete potius eum, qui potest animam et corpus perdere in gehennam¹. »

ρησάντων τὸ πλῆθος τῶν κολαστηρίων, ἐκ μόνης τῆς θέας δεδοικότες τὴν ἀπειλήν, ἐπέσθησαν τῷ τυράννῳ καὶ ἀποστάντες ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, προσεκύνησαν τοῖς εἰδώλοις. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν, τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα, συνέθεντο μᾶλλον ἐν γενναίᾳ ταλειωθῆναι ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον μετὰ θάρρους· Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, μὴ ἀρνησώμεθα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἵνα μηδὲ αὐτὸς ἀρνήσῃ ἡμᾶς· γινώτε, ὅτι ἤδη εἶπεν ὁ Κύριος· « Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀκοκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεννῇ. »

II. Fortunatianus ad hos: Video, inquit, vos viros et ætate perfectos, et sapientia præditos: quamobrem miror, cur vos ejusmodi dementia tradideritis, ut unum Deum et regem dicatis, quem Judæi, ut hominem sceleratum, crucifixerunt. Re-

A. Βασιλεύοντος Δεκίου τοῦ παρανόμου τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ βουλομένου αὐτοῦ πάντα τῇ ἰδίᾳ θρησκείᾳ ἐλκύσαι καὶ εἰς βάραθρον ἀπωλείας ἐμβαλεῖν (πατέρα γὰρ ἔσχε τὸν Σατανᾶν), ἐξαπέστειλεν εἰς πᾶσαν τὴν ὑποτεταγμένην αὐτῷ βασιλείαν προστάγματα ἐγγράφως, ὥστε πάντα τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καθελεῖν εἰς τὴν μιὰρὰν προσκύνησιν τῶν εἰδώλων· εἰ δὲ τινες ἀντιλέγοιεν, τοὺτους τῷ δικαστηρίῳ παραδίδοσθαι, καὶ μετὰ πολλῶν βασάνων καὶ αἰκισμῶν τῇ τελευταίᾳ τοῦ θανάτου ὑπάγεσθαι ἀήφω. Ἐξαπέστειλε δὲ τὸ πονηρὸν αὐτοῦ καὶ ἀσεβὲς δόγμα καὶ τῷ ἡγεμόνι Φουρτουνάτῳ τῷ ἐν τῇ Ἀφρικῇ· καὶ φθάσαντος τοῦ βασιλικῆς προστάγματος πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἐδέξατο ἡγεμῶν τὰ βασιλικά γράμματα. Ἀναγνοὺς οὖν αὐτὰ καὶ καθεσθεις ἐπὶ τοῦ βήματος, εὐθέως προσέταξε συλλειφθῆναι τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· τῶν δὲ συλλειφθέντων, ἔφη πρὸς αὐτούς· Δέκιος ὁ αὐτοκράτωρ κελεύει, ἵνα θύσητε ἅπαντες τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, μέλλετε κακῶς καὶ πικρῶς ἀποθνήσκειν. Ταῦτα εἰπὼν προσέταξε καὶ τὰ βασανιστήρια ἅπαντα προτεθῆναι. Τῶν δὲ προτεθέντων, πολλοὶ τῶν θεω-

B. Τοῦτοις οὖν τοῖς λόγοις ἀλλήλοις θαρτοποιούντες οἱ ἅγιοι, ἔφη πρὸς αὐτούς ὁ ἡγεμῶν· Ἄνδρες βέλτιστοι, θεωρῶ ὑμᾶς ἐν ἡλικίᾳ καλῇ καὶ τελείᾳ κηκοσμημένους ὄντας καὶ λόγῳ σεσοφισμένους· καὶ θαυμάζω, πῶς τοιαύτη ἀπιστία ἑαυτοὺς ἐξεδώκατε,

¹ Matth. x. 28.

ἓνα μόνον Θεὸν ὁμολογοῦντες τὸν Χριστὸν, ὄντινα ἄνθρωπον ὄντα, ὡς κακοῦργον, οἱ Ἰουδαίων παῖδες ἐσταύρωσαν. Τότε ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Τερέντιος, στόμα τῶν πάντων γενόμενος, εἶπεν οὕτως· Εἰ ἤδεις, ὦ ἡγεμὸν, τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐσταυρωμένου, κατέλειψας ἂν τὴν τῶν ματαίων εἰδώλων πλάνην, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσεκύνησες καὶ ἐθεράπευες, τὸν ὄντα Υἱὸν εὐεργέτην ἐκ Πατρὸς ἀγαθοῦ καὶ εὐεργέτου, τὸν πλούσιον καὶ εὐσπλαγχνον καὶ ἐλεήμονα, ὃς νεύματι καὶ βουλήματι τοῦ Πατρὸς εἰς γῆν καταβάς καὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐνδύσας, ὑπέμεινε σταυρὸν καὶ θάνατον διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Ὁ δὲ ἡγεμὸν ἀκούσας ταῦτα, λέγει πρὸς τοὺς ἀγίους· Θύσατε προθύμως· ἢ ἀψάμενος ὑμῶν τῶν μελῶν, τελείως ὑμᾶς ἀφανίσω. Ὁ ἅγιος Τερέντιος εἶπεν· Νομίζεις, ὦ τύραννε, φόβῳ δελεάζεται ἡμᾶς; Οὐχ οὕτως ἀνανδροί ἐσμεν, ἵνα καταλείψαντες τὴν τῆς ζωῆς χορηγὸν προσκυνήσωμεν θεοὺς ἄλλοτρίους. Ἀλλὰ πράττε συντόμως, ὃ βούλει πράττειν καθ' ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ τελείως τὸν γενναῖον ἡμῶν λογισμὸν ἰδρασμένον ἔχομεν εἰς Χριστόν. Τότε θυμηθεὶς ὁ ἡγεμὸν ἐκέλευτε περιαιρεθῆναι αὐτῶν τὰ ἱμάτια καὶ ἄγεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ βουλομένους εἰς τὸν ναὸν τῶν εἰδώλων. Ἦσαν δὲ τὰ εἰδῶλα ἅπαντα περικαχρυσωμένα καὶ ἐστολισμένα κόσμῳ πολυτελεῖ καὶ λαμπρῷ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἡγεμὸν εἶπεν αὐτοῖς· Θύσατε τῷ μεγάλῳ Θεῷ Ἡρακλεῖ· πάντες ἴδετε τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ὁ ἅγιος Τερέντιος εἶπεν· Πλανᾶσαι, ὦ ἡγεμὸν, μὴ εἰδὼς τὸ συμφέρον σοι· οὗτοι γάρ, οὓς λέγεις θεοὺς, λίθοι εἰσὶ καὶ ξύλα καὶ χαλκός καὶ σιδήρος· κεκόσμηται δὲ χρυσῷ καὶ ἱματισμῷ πολυτελεῖ πρὸς τὸ πλανᾶσθαι τοὺς ἀνοήτους ἀνθρώπους ὑπ' αὐτῶν, τοῦ ἀποστῆναι μὲν τῆς αἰωνίου ζωῆς, οὔτε λαλοῦσιν οὔτε ἀκούουσιν, ὑπὸ γὰρ ἀνθρώπων τυπωθέντες, μεταφέρουσιν εἰς τὴν ἄθεον τούτων εἰσιν οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες λέγετε, δύνανται ἑαυτοῖς βοηθῆσαι ἢ ἀμείψασθαι τινι ἀμυνομένῳ αὐτοῖς; Εἰ οὖν αὐτοῖς βοηθῆσαι οὐ δύνανται, πῶς ὑμῖν βοηθήσωσι;

Γ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγεμὸν καὶ ἐμμανῆς γενόμενος σφόδρα, ἐκέλευσε τὸν μακάριον Τερέντιον καὶ Ἀφρικανὸν, Μάξιμόν τε καὶ Πόμπιον ἐν τῇ φρουρᾷ βληθῆναι τῇ ἐνδοτέρᾳ καὶ μετὰ πάσης ἀσφαλείας τηρεῖσθαι αὐτοὺς, εἰπὼν· Ἐν τῇ μελλούσῃ προσῶ ἀκούσω αὐτῶν. Τοὺς δὲ περὶ τὸν μακάριον Ζήνωνα, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ Θεόδωρον, ὄντας τὸν ἀριθμὸν λς', προσέταξεν τῷ βήματι ἀχθῆναι καὶ λέγει αὐτοῖς· Μηδὲν ὠφελιθῆντες ἐκ τῆς προτέρας ὑμῶν ὁμολογίας, κἂν νῦν πείσθητέ μοι καὶ θύσατε τῷ μεγάλῳ Θεῷ Ἡρακλεῖ. Οἱ δὲ ἅγιοι ἀποκριθέντες εἶπον· Ἡμεῖς πολλάκις σοι εἶπομεν περὶ τούτου· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐπερωτήσεων ἔγνωσ, ὅτι Χριστιανοί ἐσμεν τέλειοι, καὶ οὐ πείθεις ἡμᾶς προσκυνῆσαι εἰδώλοις ἀκαθάρτοις ποτέ· τὸ λοιπὸν ποιεῖ ἐν τάχει, ὃ βούλει, εἰς ἡμᾶς. Ὁ ἡγεμὸν εἶπεν· Οὐ πείθεσθέ μοι παρακαλοῦντι ὑμᾶς; ἀναγκάζομαι οὖν τὸ καλεῖσθαι μοι παρὰ τῶν ἀηττήτων βασιλέων

A spondit omnium nomine sanctus martyr Terentius : Si nosset, præfecte, Crucifixi virtutem, relictis idolorum erroribus, ipsum coleres et adorares. Est enim Filius Dei, benignus, dives, clemens et misericors, qui Patris nutu et voluntate in terram descendit, divinitatemque suam humanæ naturæ conjunxit, et pro salute nostra crucem subire voluit. Fortunatianus, his auditis, dixit ad eos : Immolate : alioqui membra vestra comburens, delebo vos. Pallas, inquit Terentius, nos terrore commotos sententiam mutaturos ? Non adeo sumus ignavi, ut, relicto vitæ Largitore, deos alienos adoremus. Fac igitur celeriter, quod tibi libet, adversum nos, quoniam strenui et constantes Christi cultores sumus. Indignatus præfectus, jussit eos, vestimentis detractis in idolorum templum trahi. Idola autem auro argentoque et pretiosis erant vestibibus exornata. Ingressus Fortunatianus, dixit eis : Magno deo Herculi sacrificate. Gloriam enim et potestatem ejus conspiciatis. Erras, inquit Terentius, et ignoras id, quod tibi utile est. Dei enim isti tui, lapides sunt, et ligna, et æs, et ferrum. Ornati autem sunt auro, ut homines decipiant, et abducant ab æterna vita. Nam ipsi quidem non vident, nec loquuntur, nec audiunt, nec ambulant : quippe qui ab hominibus sculpti conflatique sunt, et in hominum speciem conformati, ut ad hanc impiam cogitationem eos, qui sibi parent, convertant : « Similes enim eorum sunt, qui faciunt ea et omnes, qui confidunt in eis ». Dicite, quæso : Isti quos deos asseritis, possuntne sibi ipsis opitulari, et eos, a quibus læduntur, ulcisci ? Quod si ipsi sibi auxilio esse non possunt, quomodo nobis opitulabuntur ?

τῷ πυρὶ δὲ παραπεμφθῆναι· οὔτε γὰρ βλέπουσιν γλυφέντες καὶ χωνευθέντες, καὶ εἰς εἶδος ἀνθρώπων ἐννοίαν τοὺς πειθομένους αὐτοῖς· Ὁμοιοὶ δὲ αὐτῶν ἐπ' αὐτοῖς. » Εἶπατε δὲ ἡμῖν, ἄρα οἱ θεοὶ ὑμῶν, οὓς ἀμυνομένῳ αὐτοῖς; Εἰ οὖν αὐτοῖς βοηθῆσαι οὐ δύνανται, πῶς ὑμῖν βοηθήσωσι;

III. Hæc audiens præfectus, jussit Terentium, et Africanum, et Maximum, et Pompeium in carcerem interiorum detradi, et omni diligentia custodiri, Cras, inquiens, audiam illos. Beatum autem Zenonem, et Alexandrum, et Theodorum cum reliquis sociis, qui erant omnes numero triginta sex, ad tribunal adductos sic alloquitur : Cum ex prioribus vestra contentione nihil utilitatis perceperitis, parete mihi, et magno deo Herculi immolate. At illi : Sæpius jam, inquam, diximus, nos esse Christianos, id quod ex superioribus questionibus intelligere potuisti : nec tu nobis unquam persuadebis, ut idola impura colamus et adoremus. Facile enim possumus, quidquid in hanc sententiam dixeris, confutare. Non vultis, inquit præfectus, cohortationes meas audire ? Atqui invictorum imperatorum jussa facere cogemini. Et jussit eos asperis virgis et nervis vapulare. At illi, sublatis in cælum mani-

bus, una omnes et clara voce dixerunt : Aspice, Domine, et adjuva servos tuos, et libera nos ab adversario. Quibus auditis, magis adhuc eos virgis cædi imperavit, donec multi satellites unus post alium eos verberando defessi sunt, et lora ac virgæ defecerunt. Rursum autem jussit eos fastibus cædi. Verum licet omnia ipsorum viscera conterebantur, adeo tamen hilares ac læti erant fortium martyrum vultus, ut omnes sanctorum patientiam atque constantiam admirarentur.

καταξαινομένων καὶ τοῦ αἵματος τῆ γῆ προσρέοντος, οἱ λῶροι καὶ αἱ βλάβδοι ἐδαπανήθησαν· καὶ πάλιν ἐκέλευσεν ὁ παράνομος ξύλοις ἀγρίοις τύπτεσθαι αὐτούς, ὡς λοιπὸν καὶ τὴν ἐνδοθὲν οἰκονομίαν τῶν σπλάγχων αὐτῶν διαφανῆσαι. Τοιαῦτα δὲ ἐγένοντο φαιδρὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, ὥστε πάντας θαυμάζειν τὴν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν αὐτῶν.

IV. Postquam igitur cæsi fuerunt, dixit ad eos præfectus : Immolate, et liberabo vos. Sancti autem tacebant. Sed præfectus iratus, pyras incendi jussit, et terga eorum aduri, cum ea prius aceto et sale conspersa essent. Tunc sancti Dei martyres suspicientes in cælum dixerunt : Domine Deus noster, qui tres pueros, Ananiam, Azariam et Misaelem de camino ignis liberasti, nec eos lædi permisisti : qui Daniele ex ore leonum eripuisti, et de manu Pharaonis Mosem servasti : et sanctam Theclam ab igne, et theatro, et feris ac bestiis marinis defendisti : qui amicis tuis perfectum regnum largitus es : qui Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum a mortuis excitasti : qui multa variaque dona nobis dedisti : qui lucem procreasti, et cælum sicut pellem extendisti ³ : qui stellas dinumeras ⁴, et suis eas nominibus vocas : qui in fines terræ misisti veritatem : exaudi nos supplices, et ex calamitatibus libera : quoniam tua est gloria in sæcula sæculorum. Amen. Cum precandi finem fecissent, præfectus ira desævians, jussit eos suspensos dilacerari. Quod quidem dum fieret, sanguinis rivi ex eorum corporibus deluebant. Neque tamen cruciatuum acerbitate commovebantur. Deus enim confirmabat eos, et robur ac fortitudinem subministrabat. Præfectus autem ad eos : Persuaseruntne vobis tormenta, ut ab insania recedatis? an adhuc in impietate vestra permanetis? Illi nihil responderunt. Ad vos, inquit rursum præfectus, hæc loquor. At sancti Dei martyres suspicientes in cælum, ita locuti sunt : Deus omnipotens, qui Sodomorum urbem propter ipsorum nequitiam igne succendisti, et in solitudinem redegisti, hoc etiam impiorum domicilium nunc propter justitiam tuam everte. Cumque Christi signum frontibus suis impressissent, insufflarunt adversus idola, et ea statim confracta in pulverem redegerunt. Tunc sancti martyres ad præfectum : Cernis, inquiunt, deos tuos? Ubi est robur ipsorum? potueruntne sibi ipsis opitulari? Haud multo post autem et templum corruit. Cujus eversione indignatus præfectus, jussit, ut sancti martyres capite plecterentur. Qua illi sententia læti, collaudabant Deum et gaudentes

ποιῆσαι, καὶ ἄλλως ὑμῖν προσενεχθῆναι. Καὶ εὐθέως ἐκέλευσεν αὐτοὺς τύπτεσθαι μετὰ βλάβδων ἀγρίων καὶ βουνεύρων ὤμων. Οἱ δὲ ἅγιοι μάρτυρες τυπτόμενοι, ἀπλώσαντες τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, φωνῇ μεγάλῃ εἶπον· Κύριε ὁ Θεὸς, ἐπίδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς δούλους σου, καὶ βοήθησον ἡμᾶς, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἀντικαιμένου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἡγεμὼν, ἔτι μᾶλλον προσέταξε βλαθίζεσθαι αὐτούς, ἕως οὗ ἠλλάξεν ἕκαστος ἀνὰ δεξιὰ κεντυρίωνας· τυπτομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πολὺ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτῶν

καταξαινομένων καὶ τοῦ αἵματος τῆ γῆ προσρέοντος, οἱ λῶροι καὶ αἱ βλάβδοι ἐδαπανήθησαν· καὶ πάλιν ἐκέλευσεν ὁ παράνομος ξύλοις ἀγρίοις τύπτεσθαι αὐτούς, ὡς λοιπὸν καὶ τὴν ἐνδοθὲν οἰκονομίαν τῶν σπλάγχων αὐτῶν διαφανῆσαι. Τοιαῦτα δὲ ἐγένοντο φαιδρὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, ὥστε πάντας θαυμάζειν τὴν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν αὐτῶν.

Δ'. Μετὰ δὲ τὸ σφοδρῶς τυπτηθῆναι, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἡγεμὼν· Θύσατε, κατὰδικαι, καὶ ἀπολύω ὑμᾶς παραχρῆμα. Οἱ δὲ ἅγιοι ἐσιώπων. Τότε θυρωθεὶς ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσε πυρωθῆναι ὀβελίσκους καὶ κατακαῦσαι αὐτῶν τοὺς νώτους, εἴθ' οὕτως ὕψος ὀριμὸν καὶ ἄλας φαίνεσθαι αὐτοῖς καὶ ὑφάσματι τριγίνω ἀνατριβῆναι αὐτῶν τοὺς νώτους· ὀριμαῖα δὲ ὄντως πᾶνυ ἢ βάσανος αὕτη· ὅθεν ἀναβλέψαντες οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ μάρτυρες εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπον· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ βυσάμενος τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ καμίνου πυρὸς, Ἀνανίαν, Ἀζαρίαν καὶ Μισαήλ, καὶ μὴ ἐάσας αὐτοὺς ἀδικηθῆναι, ὁ βυσάμενος τὸν Δαυιδὸν ἐκ στόματος λεόντων, ὁ διασώσας Ἠνωτὴν ἐκ χειρὸς Φαραῶ, ὁ διασώσας Θέκκλαν ἐκ πυρὸς, καὶ Θεάτρον, καὶ Θηρῶν, ὁ πολλὰς καὶ διαφόρους εὐεργεσίας χαρισάμενος ἡμῖν τοῖς δούλοις σου, ὁ τὸ φῶς ποιήσας καὶ τὸν οὐρανὸν ἐκτείνας, ὥστε δέξθαι, ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρον καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν, ὁ τὴν ἀλήθειαν καταπέμφας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἐπάκουσον καὶ ἡμῶν, τῶν δούλων σου, διομένων σοι νῦν, καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν καὶ τῶν θλίψεων, ὅτι ἐτάκησαν ἡμῶν αἱ σάρκες, Δέσποτα, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκλείπει· σοῦ δὲ, Κύριε, τὸ ἔλεος ἀνείκαστον καὶ ἡ μακροθυμία ἄφατος, καὶ σοὶ πρόκειται ἡ θέξις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Τελευσάντων δὲ αὐτῶν τὴν εὐχὴν, πάλιν ὁ ἡγεμὼν θυρομαχίων ἐκέλευσε κρεμασθέντας ξέεσθαι αὐτούς. Ξεομένων δὲ τῶν μακαρίων ἐπὶ πολὺ, οὐδὲ οὕτως ἐφρόντιζον τῶν βασάνων· ὁ δὲ φιλόanthropos γὰρ, Θεὸς ἦν μετ' αὐτῶν, ὃ ἀντιλαμβανόμενος καὶ παρέχων αὐτοῖς τὴν ἰσχύον καὶ τὴν ἀνδρείαν· ἐπεὶ (ποία γὰρ ἂν ἀνθρωπίνη σὰρξ ὑπήνεγκε ταῦτα;) λέγει ὁ ἡγεμὼν πρὸς αὐτούς· Κἂν νῦν, ἄθλιοι, ἐπεισαν αἱ βάνανοι αὐταὶ ἀπαλλαγῆναι τῆς μανίας, ἢ ἔτι ἐμμένετε τῇ δυσσεβαίᾳ ὑμῶν; Οἱ δὲ ἅγιοι οὐδὲν ἀπεκρίναντο. Πάλιν λέγει ὁ ἡγεμὼν πρὸς αὐτούς· Ὑμῖν λέγω καὶ οὐδὲν μοι ἀποκρίνεσθε; Θύσατε λοιπὸν τοῖς μεγίστοις θεοῖς καὶ ἀπολύω ὑμᾶς ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια μετ' εἰρήνης. Τότε οἱ ἅγιοι μαρτυρες, ἀναβλέψαντες εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπον οὕτω· Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ τὴν πόλιν τῶν Σοδομιτῶν διὰ τὴν παρανομίαν αὐτῶν πυρὶ κατακαύσας καὶ ἐρημώσας, καὶ τὰ νῦν δεόμεθ' αὐτοῦ, Βασιλεῦ ἄγιε· νεύσον ἐπὶ γῆς, ὅ-

³ Psal. cxiii, 2. ⁴ Psal. cxlvi, 4.

καιος ὢν καὶ τὴν πολυθεον, μᾶλλον δὲ ἄθεον κατὰ-
στρεφον οἰκοδομήν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοὺς θεοὺς αὐ-
τοῦ λέπτυνον καὶ ἀφάνισον· καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους
σου ἐν τάχει ἐπίσκεψον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόφρων, ὅτι
σύ μόνος δεδοξασμένος ὑπάρχεις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Καὶ εἰπόντες ταῦτα οἱ ἅγιοι μάρ-
τυρες μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων, καὶ ποιήσαντες τὸ
σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ μετώπῳ αὐτῶν καὶ
καθ' ὅλου τοῦ σώματος, ἐνεφύσησαν τοῖς ἀκαθάρτοις
ειδώλοις, καὶ παραχρῆμα ἐλίκησαν αὐτὰ καὶ ἐγέν-
οντο ὡσεὶ σποδός. Τότε λέγουσιν οἱ ἅγιοι μάρτυρες τῷ
ἡγεμόνι· Ἴδε τὰ σεβάσματα ὑμῶν· ποῦ γὰρ ἡ
ἰσχὺς αὐτῶν ἢ κενή; Μὴ ἠδυνήθησαν ἑαυτοῖς βοη-
θῆσαι; Μετ' οὗ πολὺ δὲ καὶ ὁ ναὸς συνετελέσθη καὶ
συνετριβή. Ὀργισθεὶς οὖν πάνυ ὁ ἡγεμὼν ἐπὶ τῇ
συντριβῇ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν θεῶν αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ
πτώσει τοῦ ναοῦ, ἐκέλευσεν ἀποκεφαλίσθηναι αὐτοὺς
παραχρῆμα. Λαβόντες δὲ τὴν ἀπόφασιν οἱ ἅγιοι,
ἀπήρσαν χαίροντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν, καὶ ἐλθόν-
τες ἐπὶ τὸν ὠρισμένον τόπον, κλίναντες τὰ
γόνατα καὶ τὸν Θεὸν εὐχαριστήσαντες, εὐθέως ἀπεκεφαλίσθησαν.
Καὶ ἐλθόντες οἱ Χριστιανοὶ λάθρα, ἦραν τὰ
λείψανα τῶν ἁγίων καὶ ἔθηκαν αὐτὰ ἐν τόπῳ
σεμνῷ.

Κ'. Τούτων δὲ οὕτως τελειωθέντων, πάλιν προσ-
έταξεν ὁ παράνομος ἡγεμὼν, ἄγεσθαι ἐπὶ τὸ βῆμα
τοῦς περὶ τὸν μακάριον Τερέντιον καὶ Ἀφρικανὸν,
Μάξιμόν τε καὶ Πόμπιον, καὶ λέγει πρὸς αὐτούς·
Θύσατε κὼν ὑμεῖς τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, μέλλετε
κακῶς καὶ πικρῶς ἀπολέσθαι, καὶ οὐδεὶς ἂν δυνηθῆ
ρύσασθαι ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου. Οἱ ἅγιοι εἶπον
πρὸς αὐτόν· Ἠγεμὼν, εἰπομέν σοι πολλάκις, ὅτι
Χριστιανοὶ ἐσμεν καὶ εἰς Χριστὸν ἔχομεν τὰς ἐλπί-
δας· δαίμοσι δὲ οὔτε προσκυνοῦμεν, οὔτε τοῖς θεοῖς
σου λατρεύομεν ποτε, οὔτε μὴν τὰς βασάνους σου
προσποιούμεθα· τοίνυν ἐπινόει ἡμῖν ὅσα θέλεις
βασάνους· πιστεύομεν γὰρ τῷ Θεῷ, ὅτι ἠττηθήσῃ
ὕφ' ἡμῶν, καθὼς καὶ ὁ πατήρ σου, ὁ διάβολος, ἠτ-
τήθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνδυναμοῦντος ἡμᾶς
νικῶν σου τὰς ἐνθυμήσεις. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ
ἡγεμὼν καὶ ἐμμανῆς γενόμενος σφόδρα, ἐέλευσε
πάλιν βληθῆναι αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, εἰπὼν περι-
θληθῆναι αὐτοῖς κλοιὰ σιδηρὰ περὶ τοὺς τραχήλους
αὐτῶν, καὶ πέδας περὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἀλύ-
σεις ἐπὶ τῶν χειρῶν· παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ
δῆμιοι, ἔθεντο ἐν τῇ φυλακῇ, καθὼς ἐκέλεύσθησαν.
Ἐκέλευσε δὲ ὁ παράνομος καὶ τριβόλους σιδηροῦς
ὑποστρωθῆναι αὐτοῖς καὶ κατάπειρεσθαι αὐτοὺς ἐν
αὐτοῖς καὶ μὴ συγχωρεῖσθαι τινα τῶν Χριστιανῶν
εἰσερχεσθαι πρὸς αὐτοὺς, πρὸς τὸ μὴ ὄλως παρ-
έχειν αὐτοῖς τροφάς. Τούτων οὖν οὕτω γενομένων
καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον εὐχομένων αὐτῶν, ἐξαίφνης
φῶς μέγα ἔλαμψεν ἐν τῇ φυλακῇ· ἄγγελος γὰρ Κυ-
ριοῦ ἔστη κατὰ πρόσωπον αὐτῶν καὶ εἶπεν πρὸς
αὐτούς· Τερέντιε καὶ Ἀφρικανέ, Μίξιμε καὶ Πόμ-
πιε, δούλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἀναστάντες ὁστε
δόξαν τῷ Θεῷ καὶ ἀναπαύεσθε. Εἶτα προσελθὼν ὁ
ἄγγελος ἤψατο τῶν κλοιῶν τῶν ἐπικειμένων ἐπὶ
τοὺς τραχήλους αὐτῶν καὶ εὐθέως διαῤῥαγέντα τὰ
σιδηρὰ ἐξέπεσον ἐξ ὅλου τοῦ σώματος αὐτῶν· καὶ ἐν
τῷ ταῦτα γενέσθαι, ἰδοὺ καὶ τράπεζα ἐνώπιον αὐτῶν
ἡτοιμασμένη, πλήρης γέμουσα παντὸς ἀγαθοῦ· καὶ
εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἄγγελος· Ἀναπαύεσθε, ἀδελ-
φοί, ἀναπαύεσθε ἐκ τῶν πολλῶν ὑμῶν κόπων καὶ
θλίψεων· ἅμα δὲ καὶ τροφῆς μεταλάβετε, ἧς ἀπ-
έστειλεν ὑμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τότε
οἱ ἅγιοι ἠυλόγησαν τὸν Θεὸν καὶ μετέλαβον τροφῆς.

* I Cor. 1, 25.

A ad locum præfinitum pervenerunt : et genibus fle-
xis, oblatisque cervicibus, confestim interfecti sunt.
Accesserunt autem viri religiosi, et sublata eorum
corpora in loco sacro condiderunt.

B V. Tuni beatum Terentium, et Africanum, et
Maximum, et Pompeium adduci jubet, et dicit ad
eos : Diis immolate, alioqui male estis perituri. Et
nemo poterit eripere vos e manibus nostris. Chri-
stiani sumus, ut sæpissime jam diximus, responde-
runt martyres, et in Christo spes positas et colloca-
tas habemus. Dæmones non adoramus, neque deos
tuos colimus, et tormenta tua negligimus. Proinde
quos vis, adhibe cruciatus. Deo enim adjuvante, te
a nobis victum iri confidimus, quemadmodum et
diabolus superatus est a Christo, qui nos ad cupi-
ditates tuas vincendas corroborat. His auditis, jus-
sit eos in custodiam abduci, et catenis eorum colla
et manus pedesque compedibus vinciri. Eos igitur
ministri, ut jussi fuerant, in carcerem conjecerunt.
C Imperavit præterea, ut tribulos ferreos in terram
projicerent, quibus configerentur : et nemini Chri-
stianorum ad eos accedere permitterent, ne cibum
afferrent. Verum circa mediam noctem lux fulsit in
carcere, et angelus Dei stetit in conspectu ipsorum,
et dixit ad eos : Terenti, et Africane, et Pompei,
et Maxime, servi Dei altissimi, consurgite, et cor-
pora vestra curate. Et accedens angelus, tetigit ca-
tenas eorum, et ceciderunt. Et ecce mensa coram
ipsis bene instructa. Et dixit ad illos angelus :
Quiescite, et cibum capite, quem vobis Christus
misit. Sancti autem, Christo collaudato, comede-
runt. At custodes, splendore perspecto, ingressi
sunt, ut viderent, quid illud esset : invenerunt eos
gaudentes : et præfecto rem nuntiarunt. Qui postri-
die eos ad tribunal adduci jussit ; et : Nondum, in-
quit, suppliciis edocti estis, ut ab amentia vestra
discedatis, et diis immoletis ? Respondit Terentius :
Stultitia hæc nobis erit et omnibus qui diligunt
Deum. * Quod enim stultum est Dei, sapientius est
hominibus : nam hominum sapientia, apud Deum
stultitia est *. * Stulti et amentes essemus, si, reli-
cto Deo, dæmones, quemadmodum tu facis, adora-
remus. Quibus verbis præfectus iratus, jussit eos
ungulis lacerari. Dum autem id fieret, illi preca-
bantur Deum, dicentes : Jesu Christe, Fili Dei viven-
tis in sæcula, lumen Christianorum, spes nostra
certissima, præsto sis nobis, et fer auxilium : et

ne confundas nos propter sanctum nomen tuum. **A** ὥστε καὶ τοὺς δεσμώτας θεωρήσαντας τὸ φῶς, εἰς-
Christi igitur ope sublevati, cruciatus non sentie-
bant.

Θεόν. Οἱ δὲ δῆμιοι, ἅπερ ἐθεάσαντο, ἀνήγγειλαν τῷ ἡγεμόνι· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐκέλευσεν αὐτοὺς
πρὸ τοῦ βήματος ἄγεσθαι· ἀχθεντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἡγεμών· "Αθλοιοι!
οὕτως ἐπαίδευσαν ὑμᾶς αἱ βασάνοι, ἀπαλλαγῆναι ἕως ἔχετε μωρίας καὶ προσελθεῖν θῦσαι τοῖς θεοῖς; Ὁ
ἅγιος Τερέντιος εἶπεν· Ἡ μωρία αὕτη, ᾧ ἡγεμὸν, ἔστι ἐμοὶ καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν· «Τὸ γὰρ μω-
ρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· ἡ δὲ σοφία τῶν ἀνθρώπων μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν.»
Παράφρων δὲ καὶ μαινόμενος ἔσομαι ὁμοίος σου, ἂν, τὸν Θεόν μου καταλείψας, δαίμοσι προσκυνήσω. Ὁ
δὲ ἡγεμών, ταῦτα ἀκούσας καὶ χολέσας πάνυ, ἐκέλευσεν ἀναρτηθέντας αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ξύλου, ξέεσθαι.
Οἱ δὲ μακάριοι ξεόμενοι ἐπὶ πολὺ, ἠύχοντο πρὸς Κύριον λέγοντες· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ
τοῦ ζῶντος, τὸ φῶς τῶν Χριστιανῶν, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, ἡ πίστις ἡ ἀβραγῆς καὶ ἀκατά-
λυτος, ἐπιφάνηθι καὶ βοήθησον ἡμῖν, καὶ μὴ κατασχύνῃς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ
ἅγιον ἀπὸ τῆς προσδοκίας ἡμῶν. Τῶν δὲ δημίων ξεόντων αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ καὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπικουφί-
ζοντος καὶ ἐνισχύοντος, τῶν βασάνων οὐδ' ὄλιως ἤσθάνοντο.

VI. Itaque jussit eos præfectus in carcerem re-
trudi. Et convocatis omnibus ferarum incantatoribus,
imperavit, ut sævas omnes feras et crudeles, quas
haberent, aspides et vipersas afferrent, et cum ipsis
includerent. Quæ quidem feræ ad pedes eorum ac-
cedentes, eos nihil omnino lædebant. Sancti vero
considerantes, psallebant, et Deum collaudabant.
Cumque tribus diebus et tribus noctibus cum san-
ctis inclusæ mansissent, quarto die sub noctem
misit præfectus, qui viderent, utrum a feris con-
sumpti essent. Sed qui missi fuerant, ad carceris
fores appropinquantes, audiebant eos psallentes et
collaudantes Deum. Cumque diligentius vellent in-
tueri, quid ageretur, carceris tectum conscenden-
tes, sanctos viderunt, qui considerabant, et angelum
Dei stantem ante faciem ferarum, et ne ad eos ap-
propinquarent, prohibentem: et præfecto celeri-
ter, quæ viderant, nuntiaverunt. Summo igitur mane
sedit in tribunali, et jussit, ut incantatores feras
suas sumerent, et sancti ad tribunal adducerentur.
Incantatores igitur cum ad carceris ostium in-
cantationibus suis feras advocarent, illæ non au-
diebant. Sed cum ostium carceris apertum ab illis
esset, uno omnes impetu egredientes, quoscunque
nactæ sunt homines, occiderunt, et in solitudinem
profectæ sunt. Tunc custodes ad præfectum sanctos
adduxerunt. Qui cum eos nulla in parte læsos
aspiceret, furore concitatus, eos capite damnavit.
Sancti autem egressi sunt læti, canentesque dice-
bant: «Liberasti nos, Domine, ab iis, qui nos
affligebant, et qui oderant nos, confudisti *.» Mini-
stri vero, eductis gladiis, fecerunt imperata. Atque
ita sancti in Christi confessione, martyrii palmam
acceperunt. Eorum autem corpora recte componen-
tes viri religiosi, in loco, qui duobus passuum milli-
bus ab urbe distabat, sepelierunt, ad gloriam
Salvatoris nostri Jesu Christi, qui vivit, et regnat
in sæcula sæculorum. Amen.

ἀδικηθέντας, ἐμμανῆς γενόμενος σφόδρα, ἔδωκε

* Psal. xliii, 8.

(1) Theodorus Lector scribit in Collectaneis lib. ii, horum sanctorum martyrum reliquias translatas esse Constantinopolim x Kal. Octobris Theo-

B **Γ'**. Τότε θυρωθεὶς ὁ ἡγεμὸν ἐκέλευσε κατενεχθέν-
τας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἀναληφθῆναι πάλιν ἐν τῷ
δεσμωτηρίῳ· καὶ καλέσας πάντας τοὺς ἐπαιδοὺς
τῶν θηρίων, ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἐνέγκαι, ὅσα εἶχον
θηρία χαλεπὰ καὶ δεινὰ, τοῦτ' ἐστὶν ἐχίδνας, ἀσπί-
δας τε καὶ κέραστας, καὶ συναποκλεισθῆναι μετ'
αὐτῶν ἐν τῇ φυλακῇ πρὸς τὸ ἀνααιρεθῆναι ὑπ' αὐτῶν.
Καὶ τούτων οὕτω γενομένων, ἦσαν τὰ θηρία ἔρ-
ποντα καὶ πρὸς τοὺς πόδας αὐτῶν παρακαθήμενα·
τὸ καθόλον οὐκ ἐλυμήναντο αὐτοὺς, ἀλλ' ἐποίησαν
τὰ ἔρπετά τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐγχεκλει-
σμένα μετ' αὐτῶν, ὡσπερ ζῶα ἡμερα, τῶν ἀγίων
ὑμνούντων καὶ δοξαζόντων τὸν Θεὸν ἀκκαταπαύστως·
καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ ἀπέστειλεν ὁ ἡγεμὸν ὑπὸ
νύκτα, εἰ ἄρα ἀνηλώθησαν οἱ ἅγιοι ὑπὸ τῶν θηρίων
τῶν ἰσθόλων· καὶ ὡς ἦλθον οἱ ἀπεσταλμένοι πρὸς
τὴν θύραν ἀκροάσασθαι, καὶ ἤκουσαν αὐτῶν ψαλλόν-
των καὶ ὑμνούντων τὸν Θεόν, βουλόμενοι ἀκριδέστε-
ρον μαθεῖν, ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ δῶμα τῆς φυλακῆς.
Περιθλεψάμενοι καὶ ἀκριβῶς κατασκοπήσαντες, εἶδον
τιὺς ἀγίους καθημένους καὶ ἄγγελον Κυρίου ἐστῶτα
κατὰ πρόσωπον τῶν ἰσθόλων ἐκείνων θηρίων, καὶ
μηδ' ὄλιως συγχωροῦντα κἂν ἐγγίσει αὐτοῖς. Τότε
δραμόντες ἀνήγγειλαν τῷ ἡγεμόνι, ὅσα εἶδον οἰκειοῖς
ὀφθαλμοῖς· καὶ ἀναστὰς ὄρθρου ἀπὸ τῆς κλίνης αὐ-
τοῦ ὁ ἡγεμὸν, καὶ καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέ-
λευσε τοῖς ἐπαιδοῖς ἀναλαθεῖν μὲν τὰ θηρία, ἀχθῆ-
ναι δὲ τοὺς ἀγίους ἐπὶ τὸ βῆμα· ἀπελθόντες δὲ οἱ
ἐπαιδοὶ καὶ μέλλοντες ἐγγίξειν τῇ θύρᾳ τῆς εἰρκτῆς,
ἤρξαντο ἐπικαλεῖν τὰ θηρία τῇ ἑαυτῶν ἐπαιδίᾳ·
τὰ δὲ οὐχ ὑπήκουσαν αὐτῶν. Τότε ἐλθόντες οἱ ἐπαι-
δοὶ καὶ ἀνοίξαντες τὴν θύραν τῆς φυλακῆς, ἐξῆλθον
τὰ θηρία ὁμοθυμαδὸν κατ' αὐτῶν, καὶ ἀπέκτειναν
παραχρῆμα τοὺς τε ἐπαιδοὺς καὶ πάντας ὅσους
εὗρον ἀνθρώπους ἐκεῖ· καὶ αὐτὰ ἐφυγον εἰς ἐρήμους
τόπους. Μετὰ ταῦτα δὲ παραγεγόμενοι οἱ δεσμοφύ-
λακες, ἀνέλαβον τοὺς ἀγίους καὶ ἤγαγον αὐτοὺς
πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ὁ ἡγεμὸν μηδὲν
κατ' αὐτῶν τὴν ἀπόφασιν. Οἱ δὲ ἅγιοι ἐξῆλθον χαί-

dosio Minore imperante. Vide Baronium in notis ad Martyrologium Romanum, 10 April.

ροντες, καὶ ψάλλοντες ἔλεγον· Ἐσωσας ἡμᾶς, Κύριε, ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς καὶ τοὺς μισούντας ἡμᾶς κατήσχυνας. Οἱ δὲ εἰς τοῦτο ταχθέντες, ἐνεγκόντες ξίφη τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς ἐποίησαν καὶ τέλος τὸ διὰ ξίφους τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν ἐπέθηκαν· καὶ οὕτως ἐν καλῇ προθυμίᾳ ἐτελειώθησαν ἐν τῇ ἔμολογίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μηνὶ Ἀπριλίῳ. Λαβόντες δὲ τὰ τίμια σώματα τῶν ἁγίων καὶ καλλινίκων μαρτύρων Τερεντίου, Ἀφρικανοῦ, Μαξίμου τε καὶ Πομπίου ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ φιλόχριστοι, καὶ πάνυ κοσμίως καὶ πρεπόντως κηδεύσαντες αὐτὰ, ἀπέθεντο ἐν τῇ γῆ, ὡς ἀπὸ μιλίων δύο τῆς πόλεως Ἀφρικῆς, εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MARTYRION

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΚΑΡΠΟΥ ΚΑΙ ΠΑΠΥΛΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΟΙΣ.

MARTYRIUM SANCTORUM ET GLORIOSORUM CHRISTI MARTYRUM

CARPI, PAPYLI ET SOCIORUM.

(Anno 150. Latine apud Surium ad diem 15 Aprilis, juxta perantiquum Romanum Martyrologium, itemque Bedæ et Usuardi. — Græca ex cod. Reg. Paris. nunc primum prodeunt. EDIT. PATR.)

Α'. Μεμνησθαι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων εἴπερ ἄλλο τι λυσιτελεῖς καὶ ὠφέλιμον· ἱκανὴ γὰρ καὶ μόνη μαρτύρων μνήμη πρὸς Θεοῦ ἔρωτα ψυχὴν διεγείρει καὶ οἶονεῖ τι πτερὸν εἰς ἀρετὴν γενέσθαι καὶ τοὺς αὐτοὺς τοῖς μάρτυσιν ἄθλους νοερίως ὑπομένειν παρασκευάσαι, διὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀμοιβῶν τὴν ἀπόλαυσιν. Τῶν γοῦν τοῦς μαρτυρικοῦς, τοῦτους ἀγῶνας διηγουκότων εἰσὶ καὶ οἱ στερβοὶ τῆς Ἐκκλησίας οὗτοι στυλοὶ τε καὶ θεμέλιοι, Κάρπος καὶ Πάπυλος, οἱ πατρίδος μὲν ὑπῆρχον περιφανοῦς, τῆς Περγαμηνῶν πόλεως, πατέρων δὲ σφόδρα φιλαρέτων γενόμενοι· κατ' ἀλληλὸν ἐπεδείκνυντο καὶ τὴν ἀγωγὴν, οἷά τινος ῥίζης εὐγενοῦς εὐγενῆ βλαστήματα, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γίνεσθαι καὶ τῷ ῥείθρῳ μακαρίζεσθαι τὴν πηγὴν. Σῶμα μὲν γὰρ μόνοις ἐποιοῦν ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαίοις, πᾶν τὸ ποικίλον καὶ περιεργον ἀπωθούμενοι, οὕτω δὲ καὶ τοῖς ἀναγκαίοις ὀλίγα χρώμενοι, ὡς σώματι μὲν παρὰ πολὺ τῶν ἀγγέλων ἀπολελειφθαι, τῷ δὲ περιόντι τῆς ἐγκρατείας μικροῦ καὶ παραψάθειν τοῦ ἀσωμάτου. Ἐντεῦθεν εἰς ὕψος ἀρετῆς ἀναχθέντες, ἀξιοὶ ἐκρίθησαν εἶναι καὶ προστασίαν λαοῦ πιστευθῆναι. Καὶ Κάρπος μὲν ἀρχιερωσύνην ἐπιβάς τὰ τῆς εὐσεβείας μυστήρια διήγγελλε τοῖς ἐν Θυατείροις· Πάπυλος δὲ, τῷ τῆς διακονίας βαθμῷ τιμηθεὶς, ἰσόρροπον ἑαυτῷ τὴν σπουδὴν ἐν τοῖς ἴσοις ἐποιεῖτο πόνους.

Β'. Ἐπεὶ οὖν ὁ περὶ αὐτῶν λόγος πανταχοῦ διεδίδοτο, οἷα μὴδὲ λανθάνειν φύσει τῆς ἀρετῆς δυναμένης, οὐδ' ἑαυτὴν ἀεί ποτε κηρυττούσης, πολὺ τι

PATROL. GR. CXV.

I. Meminisse eorum, qui pro Christo sunt passi, est plurimum utile et conducibile. Sufficit enim vel sola memoria, ut ad Dei amorem excitet animum, et sit veluti quædam ala ad virtutem, et efficiat, ut eadem certamina, quæ corpore martyres, mente ille sustineat pro fruendis iis quæ sunt illis, remunerationibus. Ex iis ergo, qui hæc martyrii peregero certamina, validæ quoque Ecclesiæ columnæ et fundamenta, Carpus et Papyrus noscuntur: quorum uterque in clara quidem patria, nempe civitate Pergamena, ex valde autem piis natus parentibus, eis quoque convenientem vitæ ostendit rationem, veluti generosæ cujusdam radicis generosum germen; adeo ut ex fructu arbor evaderet manifesta, et ex fluente censeretur fons beatus. Nam ambo quidem corpus faciebant esse solis contentum necessariis, repellentes quidquid erat varium et curiosum; necessariis autem tam modice utentes, ut corpore quidem multum abessent ab angelis, insigni autem abstinentia, incorporei propemodum viderentur. Hinc cum proveci essent ad summum virtutis, judicati sunt digni, quorum fidei committeretur populi præfectura. Et Carpus quidem, cum pervenisset ad pontificatum, pietatis mysteria annuntiabat iis, qui erant Thyatiris: Papyrus autem honoratus gradu diaconatus, suo muneri respondens, adhibebat studium in paribus laboribus.

II. Cum ergo eorum fama pervasisset in omnes partes, utpote quod ea sit natura virtutis, ut non possit latere, sed seipsam semper prædicet, magna

multitudo ideo confluebat, et eorum fruens doctrina, libenter accedebat ad pietatem. Sed fieri omnino non poterat, ut qui fuit ab initio bonorum adversarius, cum hæc sic fierent, quietem ageret. Non quievit itaque, sed cum invenisset egregios ministros suæ malitiæ, eis persuadet ut sanctos accusent apud Decium, quod sint et in deos impii eos abominantes, et sequantur vanam Christianorum opinionem. Ille autem hac re gravissime affectus, Valerium quemdam assessorem, cum quo res omnes suas communicabat (erat autem amans dæmonum, et vir agrestis) emittit in Asiam, quæ sibi de sanctis nuntiata fuerant, ei significans, et ei in illos potestatem permittens. Statim ergo Valerius viam conficit quam celerrime: et postquam fuit in loco, ubi ii degebant, ille quidem statim deis vanis consuetæ voluit offerre sacrificia, ejusque jussus mox pervasit omnes terminos regionis Thyatirorum, ut quicumque in ea erant, nihil cunctantes venirent in eum locum ubi fieret sacrificium, gratiarum actiones ipsi quoque diis illius reddituri, ut qui nollet solum ægrotare, sed alios quoque vellet frui eodem morbo. Hoc autem ducebat esse sufficiens argumentum sententiæ martyrum. Dicebat enim intra se, quod si ipsos quidem viderit communiter convenientes cum multitudine ad sacrificandum, falsa apparebunt omnino, quæ dixerunt Decio. Sin minus, non est alia major expectanda probatio.

III. Cum ergo omnes quidem in locum convenissent, ut peragerent sacrificia, soli autem abessent admirabiles duo martyres (alibi enim stabant, Deo preces, nempe verum reddentes sacrificium), iis sisti jussis, ille superbius ac elatius eos rogavit causam, cur ipsi abfuisent: deinde etiam adjecit: At saltem ante meos oculos pulchre corrigatur delictum ut accusatoribus invidia in caput eorum convertatur, et vobis clarior, quam prius, gloria oriatur. Ad hæc sancti, qui et metu et omni claritate humana erant superiores: Esset dedecus, o iudex, dixerunt apertum, inquam, dedecus, habere bovem et asinum (ut cum magno dicam Isaia) qui nos arguerent magni criminis ingrati animi, siquidem illi quidem cognoverunt possessorem¹, et eum, qui ipsos alebat: nos autem, quod aliamur ab ipso, ignorare videremur, si vero relicto Domino, qui falso vocantur, deos coleremus. Hæc dixerunt: et Deus simul iis, quæ dicta sunt, est assensus. Nam magnus irruens terræ motus, convertit in pulverem ea, quæ ab insipientibus colebantur, simulacra. Et inanima quidem sic se habebant, et ita fuerat dissoluta.

IV. Valerio autem firma erat ac stabilis malitia, et quæ non poterat amoveri. Nam cum admirari oporteret potentiam Dei ineffabilem, et deorum suorum magnam irridere imbecillitatem (quod quidem fecisset vir prudens et intelligens), ille evasit ma-

A πλῆθος παρὰ τοῦτο συνέβηεν καὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἀπολαύοντες διδασκαλίας, ἄσμενοι προσεχώρουν τῇ εὐσεβείᾳ. Ἄλλ' οὐκ ἦν πάντως τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀντικείμενον τοῖς ἀγαθοῖς τούτων οὕτω γινομένων ἡσυχίαν ἄγειν· οὐκοῦν οὐδὲ ἡσύχαζεν, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ κακίας ὑπουργοῦς οὐκ ἀγεννεῖς εὐρηκῶς, ἐνδιαβάλλειν ἀναπειθεὶ Δεκίῳ τοὺς μάρτυρας, ὅτι τε ἀσεβεῖς τὰ πρὸς θεοῦς εἰσι, καὶ ὅτι τὴν καινὴν τῶν Χριστιανῶν πρεσβεύουσι δόξαν. Ὁ δὲ χαλεπώτατα πρὸς τοῦτο διατεθεὶς, Οὐαλέριόν τινα συγκάθεδρον, ὃς καὶ τῶν ὄλων αὐτῷ ἐκοινῶνει, φιλοδαίμονα καὶ ἄγριον ἄνδρα, πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐκπέμπει, ἅτε περὶ τῶν ἁγίων αὐτῷ ἀνηγγέλη γνωρίσας καὶ τὴν κατ' ἐκείνων ἐξουσίαν ἐπιτρέψας αὐτῷ. Αὐτίκα οὖν Οὐαλέριος τὴν ὁδὸν εἰς ταχὺ ἀνύει, καὶ ἐπειδὴ ἐν ᾧ οὗτοι διῆγον γέγονε τόπω, ὃ μὲν εὐθὺς τοῖς ματαίοις τὰς συνήθεις προσῆγε θυσίας· προστάγματα δὲ αὐτοῦ πᾶσαν ὄσσην οἱ Θυατείρων ἐπεῖχον ὄροι, κατὰ σπουδὴν διελάμβανεν, ὥστε τοὺς αὐτῇ πάντας, ἐνθα ἡ θυσία γίνετο, μηδὲν μέλλοντας ἀπαντᾶν τὰς χαριστηρίους εὐχὰς καὶ αὐτοῦς τοῖς ἐκείνου θεοῖς συνοίσοντας, ὥσπερ οὐκ ἐθέλοντος μόνον νοσεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παραπολαύειν αὐτῷ τοῦ νοσήματος. Τοῦτο δὲ ἄρα τεκμήριον ἱκανὸν τῆς τῶν μαρτύρων ἐποιεῖτο γνώμης· ἔλεγε γὰρ ὡς, εἰ μὲν καὶ αὐτοὺς συνέρχομένους τῷ πλήθει καὶ κοινῇ τὰς θυσίας προσφέροντας ἴδοι, ψευδῆ πάντως ἃ πρὸς τὸν Δέκιον κατεῖπον αὐτῶν εἶναι· εἰ δὲ μὴ, μὴ πίστιν ἑτέραν ἀναμένειν μείζονα.

C Γ'. Ἐπεὶ οὖν πάντες μὲν συνδραμόντες ἦσαν, ὥστε τὰς θυσίας ἐπιτελέσαι, μόνη δὲ ἡ θαυμαστὴ τῶν μαρτύρων ἀπελείφθη δυᾶς (ἴσταντο γὰρ ἔξω, τῷ Θεῷ τὰς εὐχὰς, τὴν ἀληθῆ θυσίαν ἀποδιδόντες), παραστητάμενος αὐτοὺς σχήματι σοβαρωτέρῳ τὴν αἰτίαν ἠρώτα τῆς ἀπολείψας· εἶτα καὶ προσετίθει· Ὅτι κἴν γοῦν ἐπ' ὄψεσι ταῖς ἐμαῖς τὸ ὑστέρημα καλῶς ἀναπληρωθήτω, ἵνα καὶ τοῖς κατηγοροῖς εἰς κεφαλὰς ὁ φόβος μεταχωρήσῃ, καὶ ὑμῖν λαμπρότερον ἢ τὸ πρόσθεν τὸ κλέος ἀναφανῆ. Πρὸς ταῦτα οἱ ἅγιοι καὶ φόβου καὶ περιφανείας πάσης ἀνθρωπίνης ἀνώτεροι γεγονότες· Ἄλλ' αἰσχύνῃ, βασιλεῦ, εἶπον, αἰσχύνῃ σαφῆς, βοῦν ἔχειν καὶ ὄνον, κατὰ τὸν μέγαν Ἡσαΐαν εἰπεῖν, μεγάλης ἀγνωμοσύνης ἔλεγχον, εἴπερ ἐκεῖνα μὲν ἔγνω τὸν κεκτημένον καὶ τρέφοντα, ἡμᾶς δὲ φαίνεσθαι ἀγνοοῦντας, εἶγε τὸν ἀληθῆ Δεσπότην καταλιπόντες, ψευδωνύμοις προστεθῶμεν θεοῖς. Ταῦτα εἶπον καὶ ἅμα θεὸς τοῖς εἰρημένοισι ἐπεψηφίζετο, καὶ σεισμοῦ τι μέγα χρεῖμα ἐπενεχθὲν εἰς κόνιν ἐλέπτυνε τὰ τῶν ἀφρόνων σεβάσματα, καὶ τὰ μὲν ἄψυχα οὕτως εἶχε καὶ διελέλυτο.

Δ'. Οὐαλέριος ἐξ ἀγίου ἢ κακίου καὶ ἀμετάθετος· δεῖον γὰρ θαυμάσαι τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ τῆς πολλῆς τῶν αὐτοῦ θεῶν ἀσθενείας καταγελάσαι (ὅπερ ἂν ἐποίησε νοῦν ἔχων καὶ συνίων ἄνθρωπος)· ὃ δὲ θρασύτερος ἐδείκνυτο μάλλον καὶ αὐτὴν, ὡς εἶχε, τὴν

¹ Isa. i, 3.

μανίαν ἐγύμνου. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ εὐγενὲς καὶ κίσμιον τῶν ἀνδρῶν αἰδοῦμενος, βαρύτερας τέως ἀπείχετο τιμωρίας· κελεύει κλοιοῖς σιδηροῖς περιουχενισθέντας γυμνοὺς ἀνά μέσσην τὴν ἀγορὰν περιάγεσθαι· ἦγοντο τοίνυν οἱ ἀθληταὶ γυμνοὶ περιουχενίῳ δεσμῶ βαρυνόμενοι, καὶ περιήσαν ἀτίμως τὴν ἀγορὰν οἱ ἀληθῶς τίμιοι, μυκτηρισμὸς καὶ γέλως οἱ μυρίων ὄντες ἐπαίνων ἄξιοι. Ὁ δικαστὴς οὖν τὴν ἀτιμον περιουχὴν ταύτην αἰσχύνην ὑπολαβὼν ἐμποιῆσαι τοῖς ἀγίοις καὶ οὕτω μαλακώτερος αὐτοὺς παρασκευάσαι περὶ τὴν ἐνστασιν, ἀπαλωτέροις ἔκρινε λόγοις αὐτοὺς ὑπελθεῖν καὶ ταύτῃ κλέψαι τῆς προαιρέσεως αὐτῶν τὴν εὐγένειαν, καί· Εἰ μὲν ἐώρων ὑμᾶς, φησὶ, μὴ φρονήματος ὑγιοῦς σαφῆ γνώρισμα φέροντας, ἀπεσχόμεν ἂν τῆς πρὸς ὑμᾶς συμβουλῆς· ἔξεσσι γὰρ καὶ διὰ βασάνων ὑμᾶς ἐλεῖν, εἰ θελήσαιμεν, καὶ τὴν ἡμετέραν ἄκοντας, καὶ μὴ βουλομένους μεταδιδάξαι θρησκείαν· ἐπεὶ δὲ καὶ ὄψις καὶ ἡ τῶν ἡθῶν εὐχοσμία τὴν τῆς γνώμης ἐλευθερίαν δηλοῦσι, πείθομαι σύμβουλος ἀγαθὸς ὑμῖν καταστῆναι· οὐδὲ γὰρ οἶμαι διαλανθάνειν ὑμᾶς, ὡς ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου τάγε τῆς πρὸς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς ἀρξάμενα δόξης τε καὶ τιμῆς καὶ εἰς δεῦρο καὶ ἔτι μένει, οὐ παρ' ἡμῖν γε μόνοις τοῖς τὴν Ἑλλάδα γλώσσαν εἰδόσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς Βαρβάροις αὐτοῖς· ἔξεστιν οὖν δι' αὐτῆς ὄραν πόλεις εὐνομίαν ἀγούσας, πολεμίων ὄφρων πίπτουσας καὶ εἰρήνην ἰθυνομένην· ἢ πόθεν βασιλεῖς καὶ δυνάσται πολλοὶ μὲν καὶ πρότερον, Ῥωμαίων δὲ νῦν εἰς τοσοῦτον δόξης προήλθον, ὡς καταστρέφασθαι μὲν ἔθνη, καταστρέφασθαι δὲ πόλεις, ὑποχειρίους δὲ ποιήσασθαι πᾶν τὸ ἀντίπαλον; Εἰ τοίνυν ἀμαθῶν λόγοις πρὸς τὴν ἄλογον ταύτην καὶ ἀρτιφανῆ τῶν Χριστιανῶν δόξαν ὑπήχθητε, οὐ μέμφομαι· τῆς ἀπλότητος γὰρ εἶναι τοῦτό φημι· ὑμεῖς δὲ ἄλλ' ἀνπλαθόντες ἑαυτοὺς μετὰθετε πρὸς τὸ βέλτιον, ὡς ἂν οἱ τε θεοὶ ὑμῖν ἴλασιν γένωνται, πλειόνων τε ἀπολαύσητε τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν καὶ τὸ τοῦ βασιλέως οὕτω φιλότιμον περὶ τῆς εὐποιίας κερδήσητε· εἰ δὲ τοῖς προτέροις μέχρι παντὸς ἐπιμείνητε, τὰ τούτων ἐναντία ὑμῖν συμβήσεται, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἀυστηροτέρων (ὅπερ ἀπεύχομαι) πολλὴ ἀνάγκη πάντως ὑμᾶς πειραθῆναι.

Ε'. Ταῦτα ἐπειδὴ οἱ μάρτυρες ἤκουσαν, τὰ δεικνύμενα εἰς οὐρανοὺς ἀνσυχόντες καὶ ὄλους ἑαυτοὺς τῆ τοῦ σταυροῦ σφραγίδι σημειωσάμενοι· Ἔοικας, εἶπον, ὡς περ τινὰς τῶν ἀφελεστέρων, μὴδὲ βραδέως, ἀλλ' εὐκόλως οὕτω πείσειν ἡμᾶς οἰηθῆναι μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν· ἀλλ' οὐκ ἀνδράσιν ἀγεννέσιν εἶσθαι περιτυχῶν, οὐ μὰ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦτον ἀγῶνα καὶ τὴν ἡμετέραν ἐκ παίδων περὶ τὴν εὐσέβειαν ἄσκησιν· οὐδὲ γὰρ εἴ τι ἀρχαῖον, τοῦτο καὶ τιμῆς ἄξιον· ἐπειδὴ παλαιὰ μὲν πάντως καὶ ἡ κακία· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τιμᾶσθαι διὰ τὸν χρόνον ἄξια. Οὐ τοίνυν εἰ ἀρχαῖα δεῖ σκοπεῖν ἡ θρησκεία ὑμῶν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, εἰ δέον αὐτὴν προσέσθαι, ἦν συμβουλευσάμεν ἂν ἡμεῖς ἐκκλίνειν ὁπάσῃ δύνاميς καὶ ἐκ τοῦ μέσου ποιεῖν, οὕτω φρικτὴν πυρὸς γέενναν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὴν θησαυρίζουσιν. Ὅμως δὲ, εἰ χρὴ μετ' ἀκριβείας προσέχειν, εὐρήσεις πάντως καὶ

Agis temerarius, et suam plane ostendit insaniam. Sed cum virorum nobilitatem et modestiam reveritus, tunc a graviore cruciatu abstinuisset, jubet eos, ferreis collaribus collis eorum impositis, per medium forum nudos circumagi. Nudi itaque ducebantur athletæ, colli vinculo gravati: et forum obibant cum infamia, qui vere erant honesti: irrisi et ludibrio habiti, qui innumerabilibus digni erant laudibus. Judex ergo, qui turpem hanc et infamem traductionem putabat sanctos affecturam dedecore, et sic eorum constantiam esse emollituram, statuit mollibus eos verbis aggredi, et sic cuniculos agere in generosum eorum propositum, et: Si vos quidem, inquit, viderem non ferre aperta indicia generosi spiritus, nequaquam vobis darem consilium. Licet enim, si velim, vos per tormenta expugnare, invitosque et nolentes ad nostram convertere religionem. Sed cum et vultus, et morum moderatio significent vestri animi libertatem, statui fungi apud vos officio boni consilii. Neque enim arbitror vos latere, quod longo ab hinc tempore incepta, quæ diis immortalibus exhibetur, gloria et honor, manet usque in hodiernum diem, non apud nos solos, qui Græcam linguam novimus, sed etiam apud ipsos Barbaros. Per hanc ergo religionem videre licet civitates bonis regi legibus, hostium deprimi supercilium, pacemque vigere. Undenam autem reges et principes, multi quidem etiam prius, nunc autem Romanorum, ad tantam gloriam pervenere, ut gentes quidem et civitates everterent, in potestatem autem omnes redigerent adversarios? Si ergo indoctorum sermonibus inducti estis ad hanc a ratione alienam, et quæ nuper apparuit, Christianorum opinionem, non valde reprehendo. Hoc tantum dico esse simplicitatis. At vos nunc tandem resipiscentes, et ad vos redeuntes, convertimini ad id, quod est melius, ut et dii sint vobis propitii, et pluribus bonis, quæ sunt apud nos, fruamini, et imperatoris in benefaciendo munificentiam sic vobis concilietis. Sin autem in prioribus omnino persiste-ritis, a tot bonis excidetis: sed et nos quoque asperiores (quod absit) vobis necesse erit omnino experiri.

V. Hæc postquam audiverunt martyres, oculis in cælum sublatis, cum se Christi signaculo muniissent: Videris, dixerunt, nos, tanquam aliquos simpliciores non tarde, sed facile putare posse convertere ad discendam impietatem. Sed scias te non incidisse in viros pusilli et abjecti animi: non, per hoc, quod pro Christo suscipitur certamen, et nostram ab incunte ætate in pietate exercitationem. Non enim propter temporis antiquitatem, honore dignam dixerim vestram religionem. Non enim si quid est antiquum est, id etiam honore dignum: quandoquidem vetus quidem est omnino etiam vitium, sed non etiam propter tempus dignum est quod honoretur. Non est ergo considerandum, an antiqua sit vestra religio: sed hoc ipsum, an eam oporteat admittere, quam nos quidem consuluerimus declinare, et de medio tollere pro viribus, quæ tam horribilem ignis gehennam

recondit et reservat iis qui ipsam diligunt. In summa autem, si velis accurate attendere, invenies omnino tu quoque eos, qui apud vos coluntur, deos, nihil aliud esse quam opera manuum hominum inanima et surda, quæ nihil omnino, non modo aliis, sed ne sibi quidem ipsis, possint opis afferre. Si ergo homo quidem est Dei opus, ut qui ab eo sit effictus, quæ vos autem simulacra adoratis, sunt opera manus humanæ: quomodo quis, nisi fuerit plane nullo sensu præditus, et plane bos et asinus, iis, quæ ipse est fabricatus, honorem tribuerit? cum oporteret illa magis suos honorare opifices, si quis inesset eis sensus? Quoniam ergo confessus es, nos esse intelligentes, et scis, quod homo, qui est sanæ mentis, nunquam veritati id, quod est falsum, prætulit, adverte animum, et de eo, qui vere est Opifex universorum, disce a veridicis labris.

VI. Deus suapte natura non potest circumscribi: est enim ejusmodi, ut in eum non cadat omnino circumscriptio, et superat omnem, quæ in tempore suscipitur, cogitationem. Namque temporum Creator non subjicitur tempori. Quamobrem nec cœpit quidem esse. Omnia autem, tam quæ sub aspectum cadunt, quam quæ mente percipiuntur, ad hoc, quod sint, produxit. Homo ergo cum esset a Deo effictus, et ei esset tributum ut habitaret paradysum, et ad majoris profectus exercitationem accepisset mandatum, invidia diaboli affectus morbo inobedientiæ, non posse interire, permutavit interitu: et cum carnis subiisset voluntatem, fuit subjectus morti. Cæterum pater invidiæ non fuit contentus hoc solo lapsu ejus, cui invidebat: sed etiam ad Dei, proli dolor! oblivionem eos deduxit, qui postea nati sunt ex eodem genere, ut non solum corporibus, sed etiam animis mors dominaretur. Relicto itaque vero Deo, et ad lucem veritatis sua sponte claudentes oculos, cultus simulacrorum subiere tenebras. Propterea ergo idem nostri generis Opifex, qui benignis visceribus nos produxit ex nihilo, non ferens videre hominem opprimi maligni tyrannide, et a Paterno sinu non excessit, et omnia factus, sicut nos, præter solum peccatum, cruci affigitur, et moritur, a lapsu peccati nos volens liberare. Cum ergo sua morte nostri lapsus auctorem deiecisset, ipse et in cœlos ascendit, e quibus descenderat: et nos illuc vocat, ut qui nobis ad se ascensum ostenderit. Potesne tu quoque tale quid ostendere, quod a tuis diis factum sit, an te jam eos vocare pœnitet? Possessionum autem et pecuniarum, et honoris apud imperatores, quæ sunt vestra, ut dicitis, bona, nos parvam curam gerimus, ut qui ea non tanquam stantia judicare, sed tanquam fugientia, recte didicerimus a propheta, et maxime cum in Deum ipsam spem collocaverimus, et ab illius gloria toti pendeamus, propter quem etiam magno ac forti animo pati statuimus.

VII. Hæc cum audiisset Valerius, et ægitudine animi fuit affectus, et igne insanis incensus. Et protinus exuens fictam personam mansuetudinis, internam

Α σὺ τοὺς παρ' ὑμῖν τιμωμένους θεοὺς οὐδὲν ἕτερον ἢ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ἀψυχα καὶ κωφά, οὐ μόνον ἄλλοις οὐδ' ὅτιοῦν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς βοηθῆσαι τὸ παράπαν οὐ δυναμένους. Εἰ τοίνυν ἄνθρωπος μὲν πλάσμα, ἃ δὲ ὑμεῖς εἰδωλα προσκυνεῖτε, ἀνθρωπίνης εἰσὶν ἔργα χειρὸς, πῶς ἂν τις, εἰ μὴ λίαν ἀναίσθητος εἴη, καὶ βουῖς αὐτόχρημα καὶ ὄνος, τοῖς παρ' αὐτοῦ δεδημιουργημένοις τὴν τιμὴν ἀποναίμοι, δέον ἔχεινα μᾶλλον τοὺς οἰκείους τιμᾶν δημιουργοὺς, εἴ τις αὐτοῖς αἰσθησῆς; Ἐπειδὴ τοίνυν συνετοὺς ἡμᾶς ὠμολόγησας καὶ οἶδας ὡς οὐκ ἂν ποτε φρενὸς ὑγιοῦς ἄνθρωπος ψεῦδος ἀντὶ τῆς ἀληθείας προέλοιτο, ἐπίστησον τὴν διάνοιαν καὶ τὰ περὶ τοῦ ὄντως δημιουργοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ ὑπὸ ἀληθῶν χειλέων διδάχθητι.

Β
Γ'. Θεὸς οὐ πέφυκε περιγράφεσθαι· ἀπερίγραπτος γὰρ πάντῃ καὶ ὑψηλότερος χρονικῆς ἀπάσης ἐννοίας· ποιητῆς γὰρ χρόνων, οὐχ ὑπὸ χρόνον· ὅθεν οὐδὲ τοῦ εἶναι ἤρξατο· πάντα δὲ τὰ τε ὄρατά καὶ νοούμενα εἰς τὸ εἶναι αὐτὸς παρήγαγεν. Ὁ τοίνυν ἄνθρωπος πλάσμα Θεοῦ γεγονὼς τὸν παράδεισον τε οἰκεῖν κληρωθεὶς καὶ λαθὼν ἐντολὴν πρὸς γυμνασίαν προκοπῆς μείζονος, φθόνῳ διαδόλου παρακοῆν νοστήσας, τὴν φθορὰν τῆς ἀφθαρσίας ἠλλάξατο καὶ θελήμασι σαρκὸς ὑποκύψας, ὑπὸ χεῖρα γέγονε τῷ θανάτῳ· καὶ ὁ τῆς βασκανίας πατήρ οὐδὲ τούτῳ μόνῳ τοῦ φθονηθέντος ἠρκέσθη τῷ πτώματι, ἀλλὰ καὶ εἰς λήθην, οἴμοι! Θεοῦ τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φύντας γένους ὕστερον ἤγαγεν, ὡς μὴ σωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῶν αὐτῶν κυριεύειν θάνατον· ἀμέλει καὶ τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἀπολιπόντες καὶ πρὸς τὸ φέγγος τῆς ἀληθείας ἔχοντες μύσαντες, τὸν τῆς εἰδωλολατρίας σκότον ὑπῆλθον. Διὰ ταῦτα τοίνυν αὐτὸς ὁ τοῦ ἡμετέρου γένους Δημιουργὸς ὁ φιλανθρώποις σπλάγγνοις ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγὼν, μὴ φέρων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ τὸν ἄνθρωπον ὄρα ἄν τυραννοῦμενον, τῶν τε Πατρικῶν οὐκ ἐξέστη κόλπων, καὶ πάντα πλὴν μόνης τῆς ἀμαρτίας καθ' ἡμᾶς γεγονὼς, σταυροῦται καὶ θνήσκει, τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος ἑθέλων ἡμᾶς ἀνασῶσασθαι. Τῷ ἑαυτοῦ τοιγαροῦν θανάτῳ τὸν αἴτιον τοῦ ἡμετέρου πτώματος καταβεβληκῶς, αὐτὸς τε εἰς οὐρανοὺς ἀνεληλύθει, ἀφ' ὧν καὶ κατήλθεν, καὶ ἡμᾶς ἐκεῖσε καλεῖ, τὴν πρὸς αὐτὸν ἡμῖν ἀνοδὸν ὑποδείξας. Ἐχεις τι καὶ αὐτὸς τοιοῦτον ἀντεπιδείξαι παρὰ τῶν ὑμετέρων θεῶν γενόμενον; ἢ καὶ τὸ θεοὺς ἤδη τούτους καλεῖν μεταμέλει σοι; κτημάτων δὲ καὶ χρημάτων καὶ τῆς παρὰ βασιλεῦσι τιμῆς τῶν ὑμετέρων, ὡς φατε, καλῶν λόγος ἡμῖν ὀλίγος, οὐχ ὡς ἐστῶτα κρίνειν, ἀλλ' ὡς φεύγοντα καλῶς ὑπὸ τοῦ προφήτου ταῦτα πεπαιδευμένοις, ἄλλως τε δὲ καὶ εἰς Θεὸν ἤδη ἐλπίδα θεμένοις καὶ τῆς ἐκεῖθεν δόξης ὄλως ἐξεχομένοις, δι' ὃν καὶ τὸ παθεῖν εὐψύχως εἰλόμεθα.

Δ'. Τούτων ἀκούσας Οὐαλέριος, ἀθυμία τε εἶχετο καὶ πυρὶ μανίας ἐφλέγετο, καὶ παραχρῆμα τὸ ἐπίπλαστον τῆς ἡμερότητας προσωπεῖον ἀποβαλὼν, τὴν

ἔνδον ἀγριότητα ἐξεγύμνου καὶ τὴν μὲν ὑπαρξιν ἁ
 τῶν ἀγίων εἰς διαρπαγὴν τοῖς κατηγορήσασιν ἐξεδί-
 δου, πρᾶγμα τὸ λίαν ὑπ' ἐκείνων περιφρονούμενον,
 τοῖς πάνυ μέγα τοῦτο λογιζομένοις· αὐτοὺς δὲ ἵππων
 τινῶν ἀγρίων ἀποδεθέντας ἐκέλευεν οὐ τὰχος ἐπὶ
 τὰς Σάρδεις ἐλαύνεσθαι. Τὰς μὲν οὖν ἵππους ἀπὸ
 Θυατείρων τρέχειν ἀρξάμενας, ἐσπέρας ἤδη καταλα-
 θούσης, αἱ Σάρδεις μόλις τοῦ δρόμου παύουσιν· ἀλλὰ
 τοῖς μάρτυσι, κὰν τῇ πικρᾷ ταύτῃ τιμωρίᾳ διημε-
 ρεύσασιν, ὁμῶς οὐδὲ ἡ νύξ ἄμοχθος ἦν, ἀλλ' εἰς
 ὕμνους θείου τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος ἔδαπανᾶτο.
 Εἰ δὲ που βραχὺ καὶ ὕπνου μετέλαθον, ἄγγελοι αὐ-
 τοῖς ἐφιστάμενοι πεπονηκότας τε ἀνελάμβανον καὶ
 περὶ τὰς μελλούσας ἔτι βασάνους προθυμοτέρους
 ἐποίουν. Τῇ δὲ ὑστεραία τοῦτο μὲν ἀλλήλοις, τοῦτο
 δὲ καὶ τοῖς παροῦσι τὴν θείαν ἐκείνην ἐπιστάσιαν οἱ
 ἄγιοι διηγούοντο, καὶ πότε Οὐαλέριος ἤξει ἐπανεξε-
 στάτων αὐτοὺς περιέμενον, ὡσπερ τινὲς ἀξιόμαχοι
 στρατιῶται ἀγίων ἐπιθυμοῦντες καὶ πρὸς τὸν μετὰ
 δόξης θάνατον εὐτολμὸν τι καὶ εὐγενὲς βλέποντες.
 Ἐκεῖνος δὲ τὰς Σάρδεις καταλαθὼν, ὡς τὸ νῦν, εἰ
 καὶ μὴ πρότερον, εὐπειθεστέροις τοῖς μάρτυσι καὶ
 εὐχειρώτοις ἤδη γενομένοις περιτυχεῖν, τὰ μὲν γὰρ
 τῆς τιμωρίας ἐγίνωσκε μόνον, τὰ δὲ τῆς παρακλή-
 σεως, πῶθεν ἢ γεώδης ἐκείνη ψυχὴ καὶ ξένη θείας
 ἐπιφανείας καὶ ἀγχιότητος; ἐπεὶ δὲ πλεον νῦν ἤπερ
 ἔμπροσθεν χαριεστάτους μὲν τὴν δῶν, εὐσταθεῖς δὲ
 τὸ φρόνημα καὶ ἀταπεινώτους τὴν ψυχὴν ἐθεάσατο,
 ἀπογνοὺς τὸ διὰ βασάνων εἶναι, θωπείαις πάλιν καὶ
 δωρεῶν μειζόνων ἐπαγγελίαις τὴν τῶν γενναίων
 ἐνστάσιν ὑποχαυνοῦν ἐπεχείρει. Ὡς δὲ ἐπὶ πλεον
 ἐπεῖρα καὶ πλείονα ἔτι τὴν στερότητα κατενόει,
 πρὸς τὸ αὐστηρὸν αὐθις ἐχώρει τῷ συνεχεῖ τῆς με-
 ταβολῆς καὶ τῷ ποικίλῳ τῆς ὁμιλίας θηροῦσαι τὴν ἐν
 Χριστῷ ἀπλότητα τῶν ἀγίων ὁ σκολιὸς μηχανώμε-
 νος.

Η'. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὕτω νικώμενος ἦν καὶ οὐδὲ μι-
 κρὸν ὑπενδιδόντας ἑώρα τοὺς μάρτυρας, ἀλλ' ὡσπερ
 τις ἀλώπηξ ἐφάνη διαμαχομένη πρὸς λέοντας, ἀπο-
 ρῶν τοῖς ὄλοις, ὑπέρχεται τέχνην ἐτέραν, καὶ Κάρ-
 πον μὲν καὶ Πάπυλον ἀποπέμπεται τοὺς γενναίους,
 ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι κελεύσας. Τὸν δὲ θαυμαστὸν
 Ἀγαθόδωρον, ὃς τοῖς μάρτυσι διηκονεῖτο καὶ τὰ τῶν
 οἰκετῶν ἔπραττε (μάρτυς καὶ αὐτὸς ἤδη τέλειος ὢν,
 καὶ τῷ περὶ αὐτοὺς φίλτρῳ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις
 ἐκοινωνεὶ κολάσεων), τοῦτον ἐκέλευσε ταθέντα βου-
 νεύροις ἀνγλεῶς τύπτεσθαι· ἅμα μὲν λυπεῖν τοὺς
 ὄγιους διὰ τῆς πρὸς τὸν ὀμόπιστον τιμωρίας, ἅμα
 δὲ καὶ φοβεῖν βουλόμενος. Ἡμιλλῶντο οὖν ἀλλήλοις
 ἑκάτεροι ὁ τε κολάζων δικαστὴς καὶ ὁ μάρτυς· ὁ
 δικαστὴς μὲν ὥστε τῷ πλήθει τῶν πληγῶν τὸν ἄνδρα
 εἶναι, ὁ μάρτυς δὲ ἠδέως οὕτω τὰς πληγὰς δεχόμε-
 νος, ὡς δῆλον εἶναι τοῦτο δι' εὐχῆς τίθεσθαι, τὸ δι-
 αρκέσαι τὴν τιμωρίαν καὶ μὴ ἀπαγορευῆσαι τοὺς
 κολαστὰς παίοντας. Ὡς οὖν τὸ μαρτυρικὸν ἐκεῖνο
 σῶμα πολὺν ἤδη ταῖς μάστιξιν ἐκόπτετο χρόνον,
 αἵματος μὲν ὡσπερ ἐκ τινος πηγῆς κρουνοὶ ἀναδί-
 δοντο, σπλάγχνα δὲ τῆς οὐκείας περιβολῆς ἐγυμνοῦτο,
 μύες τῶν ἀρμονιῶν διεσπῶντο, καὶ ἡ τῆς ὀδύνης

A aperuit feritatem. Et sanctorum quidem facultates
 dedit diripiendas iis qui accusaverant, rem, quæ
 valde quidem ab illis despiciebatur, plurimi autem
 fiebat ab iis qui id magnum existimabant: ipsos
 vero agrestibus quibusdam equis alligatos, jussit
 quam primum agi Sardas. Atque equos quidem,
 cum incepissent currere Thyatiris, adventante ve-
 spere, Sardis vix tandem faciunt a cursu desistere.
 Cæterum martyribus, qui in hoc acerbo cruciatu to-
 tum diem transegerant, nec nox tamen bonis acti-
 bus vacua remansit: sed in divinis hymnis plurima
 pars ejus fuit consumpta. Si quando autem parum
 somni caperent, eis assistentes angeli, defessos re-
 creabant: et ad tormenta mox futura faciebant ani-
 mo alacriores. Postridie autem partim quidem in-
 ter se, partim autem ii qui aderant, narrabant sancti
 divinam illam apparitionem, et venturum Valerium
 ad eorum examinationem expectabant, perinde ac
 quidam strenui milites certamina cupientes, et ad
 mortem cum gloria suscipiendam, generose et au-
 dacter intuentes. Ille autem cum pervenisset Sardas,
 tunc existimabat, et si non prius, se obedientiores
 et faciliores inventurum martyres. Solum enim
 sciebat cruciatus; consolationem autem unde sci-
 ret terrena illa anima, et aliena a divina appari-
 tione et bonitate? Cum eos autem vidisset vultu,
 quam prius lætiores, spirituque constantiores, et
 animo minus dejectos, desperans se posse eos tor-
 mentis expugnare, assentationibus rursus et majo-
 rum donorum promissionibus aggrediebatur emol-
 lire virorum fortium constantiam. Cum autem ma-
 gis tentasset, et adhuc majorem animadvertisset
 roboris firmitatem, processit rursus ad acerbitem,
 continua mutatione, et varia colloctione, moliens
 improbus venari eam, quæ in Christo fundata erat
 sanctorum simplicitatem.

VIII. Cum autem sic quoque vinceretur, et ne pa-
 rum quidem cedentes videret martyres, sed tanquam
 vulpes quædam visus est pugnare contra leones,
 animi plane dubius et perplexus, alia arte eos su-
 perare aggreditur; et Carpum quidem et Papyrum
 viros fortes ac præclaros dimittit, jubens eos tuto
 servari: admirabilem autem Agathodorum, qui mi-
 nistrabat martyribus, et famulorum munere funge-
 batur (qui ipse quoque jam erat perfectus martyr,
 et suo in eos amore erat socius eorundem suppli-
 ciorum), eum, inquam, jussit extensum, boum
 nervis cædi immisericorditer, simulquidem sanctos
 molestia afficere propter cruciatum ejus, qui erat
 ejusdem fidei, et terrefacere volens. Utrique ergo
 inter se contendebant, nempe et judex, qui punie-
 bat, et martyr, judex quidem, ut multitudine pla-
 garum eum expugnaret; martyr autem, plagas tam
 libenter accipiens, ut evidens esset, eum hoc ha-
 bere in votis, ut duraret supplicium, et non defa-
 tigarentur torrores ferientes. Cum ergo martyricum
 illud corpus jam longo tempore cæderetur flagellis,
 emittebantur quidem rivi sanguinis, tanquam ex
 quodam fonte, suo autem integumento nudabantur

viscera, divellebantur musculi a compagibus, et sensus doloris revera magnus et acer invadebat virum fortem. Ille autem periinde ac si nullam pateretur molestiam, in malis ita erat affectus, silentio ferens crebros ictus flagellorum, et pati propter Christum, habens satis magnum dolorum solatium.

IX. Cum autem jam defessus quidem esset Valerius, defatigati autem essent lictores feriendo, eum vero tormenta magis lætificarent, Christus eum in caelos accersit, athletam digne coronaturus. Is autem et statim spiritum in manus ejus, qui vocavit, et corpus mortuum tradidit flagellantibus. Quod insepultum quidem fuit projectum, ut devoraretur a feris et alitibus, cum ita jussisset Valerius. Vespere autem quidam ex iis qui illic prope habitabant, id abscondunt in quadam propinqua spelunca, ducentes hoc esse opus benigni et clementis animi, aut sic etiam divina dispensante Providentia. Quidnam autem est postea consecutum? Valerius præses, qui erat revera versuta et fraudulenta vulpes, lenioribus verbis sanctos aggreditur, timens forte, ne ipsos quoque, sicut jam etiam Agathodorum, amitteret. Dicebat enim: Ille quidem invenit mortem dignam tali arrogantia et amentia, cum non paruisset, ut sacrificaret diis immortalibus. Vos autem cum sitis sapientes, cur non aspicitis ad id, quod est vobis conducibile, sed vultis esse similes homini vere infelici, qui pro vita et gaudio stulte violentam mortem elegit? Et hæc quidem Valerius. Cum autem audivisset sanctos eum magnæ accusare stultitiæ propter hoc a ratione alienum consilium, se autem tunc conspiciendos plane felices ac beatos arbitrari, quando violentam, quæ apud eum videtur, Agathodori mortem imitati fuerint: relicta rursus ementita clementia, ad ei consuetam et gratam reversus est feritatem: et ea facit, quæ ipsam decent. Longe enim profecturus, a civitate Sardanorum Pergamum usque jubet ipsum sequi sanctos: et cogit eos pari passu pedibus currere cum equis perniciousibus, ut labore cursus defatigati, quid aliud, quam inviti mutarentur et persuaderentur adorare simulacra? Sancti autem, quod non esset major cursus, eam rem existimabant detrahere de voluptate. Sic quidquid propter Christum inferebatur, non molestiam, sed magnam potius afferebat lætitiâ, ut quod esset eis magna demonstratio sui in Christum desiderii.

X. Cum ergo in tanti cursus labore diem transigissent, atque ad dolorem vulnerum suorum (ut cum divino David dicam ¹) hoc quoque esset eis additum, simulque consecuta fuisset custodia, et nox jam adventasset, angelica quædam et divina virtus eis apparens, curavit eorum vulnera, et ad certamina suscipienda eis majorem indidit animi alacritatem. Cum ergo mane surrexisset Valerius, jubebat eos ingredi, ab laborem solummodo et he-

Α αίσθησις πολλή τις ἀτεχνῶς καὶ δριμύτια τὸν γενναῖον εἰσῆει· ὁ δὲ, καθάπερ τῶν λυπούντων πάσων οὐδὲν, οὕτως ἐν τοῖς δεινοῖς διέκειτο, ἡσυχῇ φέρων τὰς τῶν μαστίγων νιφάδας καὶ τὸ διὰ Χριστὸν πάσχειν ἀρχοῦν ἔχων τῶν ὀδυνῶν παραμύθιον.

Θ'. Ὡς δὲ ἀπειρήκει μὲν ὁ Οὐαλέριος ἤδη, ἔκαμνον δὲ οἱ δῆμιοι παῖοντες, τὸν δὲ καὶ ἡγαλλον αἰ βάσανοι μᾶλλον, μετακαλεῖται μὲν εἰς οὐρανοῦς ὁ Χριστός, ἀξίως στεφανώσων τὸν ἀθλητὴν· οὗτος δὲ τὸ πνεῦμά τε εἰς χεῖρας εὐθύς τοῦ καλέσαντος καὶ τὸ σῶμα νεκρὸν τοῖς αἰκίζουσι παρετίθει, ὅπερ ἀταφον μὲν παρερρίπτετο, δεῖπνον ἔτοιμον θηρίοις καὶ πετεινοῖς ἐκκεῖμενον· οὕτω προσταγὴν ὑπὸ Οὐαλερίου.

Β Ὁψίας δὲ γενομένης, τινὲς τῶν ἐκεῖ προσοικούντων κρύπτουσι τοῦτο ἐν τινι γειτονοῦντι σπηλαίῳ, ἔργον φιλανθρώπου ψυχῆς ποιῶντες, ἢ καὶ θείας οὕτω προνοίας οἰκονομοῦσης. Τὸ δὲ μετὰ ταῦτα τί; Οὐαλέριος ὁ ἡγεμὼν, ἢ παλίμβολος τῷ ὄντι καὶ δολερὰ πάλιν ἀλώπηξ, ἠπιωτέροις τοὺς ἁγίους ὑπέρχεται λόγοις, φοβηθεὶς ἴσως, μὴ καὶ αὐτοὺς, ὥσπερ δὴ καὶ Ἀγαθοδώρον, ἤδη ζημιωθείη· ἔλεγε γάρ· Ὡς ἐκεῖνος μὲν ἄξιον ἀπονοίας τοιαύτης θάνατον εὔρε, μὴ πεισθεὶς θῦσαι τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς· αὐτοὶ δὲ συνετοὶ ὄντες, τίνας ἂν χάριν οὐ πρὸς τὸ συμφέρον ὑμῖν ἀποβλέψητε, ἀλλ' ἐξομοιωθῆναι θελήσητε ἀνθρώπων δεινῶς κηκοδαίμονι, ἀντὶ τοῦ ζῆν καὶ χαίρειν ἀνοήτως βίαιον θάνατον ἐλομένῳ; Καὶ ταῦτα μὲν οὖν Οὐαλέριος. Ἐπεὶ καὶ τοὺς ἁγίους ἤκουε πολλὴν μὲν αὐτοῦ κηταγινώσκοντας ἄνοιαν, ἕνεκα τῆς ἀλόγου συμβουλῆς ταύτης, αὐτοὺς δὲ τότε ζηλωτοὺς μᾶλλον καὶ μακαρίους ὀφθήσεσθαι, ὅτε τὸν δοκοῦντα παρ' αὐτῷ βίαιον θάνατον τοῦ Ἀγαθοδώρου μνήσονται, ἀπολιπὼν πάλιν τὴν ἐψευσμένην φιλανθρωπίαν, πρὸς τὴν αὐτῷ συνήθη καὶ φίλην ἐπανῆλθε θηριωδίαν καὶ τὰ προσήκοντα ταῦτα ποιεῖ· μακρὰν γὰρ ὁδοπορίαν στείλασθαι μέλλων ἀπὸ τῆς Σαρδιανῶν πόλεως πρὸς τὴν Πέργαμον, ἀκολουθεῖν αὐτῷ κελεύει καὶ τοὺς ἁγίους καὶ τῷ τάχει τῶν ἵππων συντρέχειν ἐκ ποδὸς ἀναγκάζει, ἵνα πρὸς τὸν ἐκ τοῦ δρόμου κόπον ἀπαγορεύσαντες (τί γε ἄλλο;) ἢ καὶ ἄκοντες μεταβάλλοιτο καὶ πεισθεῖεν, εἰδῶλα προσκυνεῖν. Οἱ ἅγιοι δὲ, ὅτι μὴ καὶ πλεῖων ὁ δρόμος ἦν, ἠδονῆς ὑφείναι τὸ πρᾶγμα ἠγοῦντο· οὕτω πᾶν τὸ διὰ Χριστὸν ἐπαγόμενον οὐ λύπη, ἀλλὰ πολλὴν μᾶλλον ἐνεποιεῖ τὴν εὐφροσύνην, καθάπερ ἀπόδειξις αὐτοῖς τοῦ πολλοῦ πύθου τοῦ πρὸς τὸν Ἰησοῦν γενομένου.

Γ'. Τῷ γοῦν τοῦ τοσοῦτου δρόμου καμάτῳ διημερεύσαντες ἐπὶ τῷ ἄλγει τε τῶν τραυμάτων αὐτῶν, κατὰ τὴν θεῖον φάνει Δαυὶδ, καὶ τούτου προστεθέντος αὐτοῖς, εἶτα καὶ φυλακῆς ταῦτα διαδεξαμένης, νυκτὸς ἐπιγενομένης ἤδη, ἀγγελικὴ τις καὶ θειοτέρα δύναμις ἐπιστάσα ἐθεράπευσέ τε αὐτοῖς τὰς πληγὰς καὶ μείζονα πρὸς τοὺς ἀγῶνας τὴν προθυμίαν ἐνέθηκεν. Οὐαλέριος τοίνυν, ἔωθεν ἀναστάς, βαδίζειν αὐτοὺς ἐκέλευε πρὸς τὸν πόνον ἀπλῶς καὶ τὴν ταλαι-

¹ Psal. LXXVIII, 27.

πωρίαν τῆς χθὲς ἡμέρας ἀποσκοπῶν καὶ οἰόμενος ἂν μόλις ἂν καὶ βασταζομένους τὴν ὁδὸν ἀνύσαι· ὡς δὲ οὕτως ἔχοντας ἐβρώμενους ἐώρα, καὶ τὰ τούτων πρόσωπα θάλλοντα μᾶλλον τῶν λουτροῖς καὶ ἀνέσει καὶ σχιατραφίᾳ διηνεκῶς προσκειμένων, γοητεῖαν τὸ πρᾶγμα ἐκάλει ὁ δαιμόνων ἀληθῶς ἐμπλεως, καὶ διὰ τοῦτο καὶ προσετίθει τοῖς ἐπιπόνοις, θεραπεύων ἑαυτῷ τὸν θυμὸν καὶ σιδήρῳ τὰ μέλη πανταχόθεν βαρυνομένους ἐκέλευε πάλιν ὁδεύειν. Ἐπεὶ δὲ οὗτός τε κάκεινοι ἐν τῷ ὠρισμένῳ γεγόνασι τόπῳ, θύσας δαίμοσιν Οὐαλέριος, ἐπὶ δικαστικοῦ βήματος προκαθίζει καὶ τὸν μακάριον παραστησάμενος Κάρπον καὶ πρόσωπον περιθεὶς ἑαυτῷ πιστοῦ τινος φίλου καὶ θερμῆν ἔχοντος τὴν περὶ αὐτοῦ μέριμναν· Ἐχρῆν μὲν, εἶπεν, αἰδοῦμένον σε τὴν πολλὴν ἡμῶν ἐπιείκειαν, αὐτόματον ὀρμηθεὶς πρὸς τὸ καλὸν καὶ τοῖς μεγίστοις θύσαι θεοῖς· νῦν δὲ καὶ παρακαλούμενος πρὸς τοῦτο καὶ εὐεργετούμενος, ὡς ὄρω, οὐδὲ βραχεῖάν τινα χάριν αὐτοῖς ἀπονέμεις, ἀλλὰ τοῦ οικείου συμφέροντος ἀμελεῖς· ἰδοὺ γὰρ οὗτοί σε τοῦ γήρως οἰκτεῖραντες, ἀταλαίπωρόν σοι διέβηκαν τὴν πορείαν· αὐτὸς δὲ οὐκ οἶδ' ὅτι καθὼν ἀγνώμων τε περὶ τοὺς εὐεργέτας ἐλέγχῃ καὶ ἡμᾶς ἐν μηδενὶ τιθέμενος πρὸς τὴν ἐκείνων ὀλιγωρεῖς θεραπείαν· θέλησον γοῦν καὶ ἄρτι κατανεῦσαι καὶ συμβουλεύοντί μοι τὰ λυσιτελεῖ πεισθῆναι, ὡς ἐμὲ ἡ σὴ δυσωπεῖ πολιά καὶ λύπη δεινῆ συνέχομαι· καὶ ὥσπερ οὐκ ἀλλοτριάν, ἀλλ' ἑμαυτοῦ συμφορὰν τὸ σὸν ἀνυχλάομαι. Ἀλλὰ τί πάθω; οἶδας γὰρ, ὅτι λίαν οὕτως ὑπερυπώμενος οὐκ ἀνέξομαι, εἰ καὶ μὴ δι' ἑμαυτὸν, ἀλλὰ γε διὰ τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ὕβριν.

ΙΑ'. Πρὸς ταῦτα ὁ θεῖος Κάρπος· Συμβουλήν ἀπὸ φωτός, ἔφη, πρὸς σκότος καὶ ἀπὸ ζωῆς πρὸς θάνατον ἄγουσαν οὐκ ἂν τις λογισμοῦ κύριος συμβουλήν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἐστίν, ἐπιβουλήν ὀνομάσῃ· εἰ δὲ καὶ ἡ ἐμὴ σε δυσωπεῖ πολιά, τί τὸ ἐμποδίζον, μὴ καὶ σὲ πεισθῆναι μᾶλλον ἐμοὶ πατρικῶς συμβουλεύοντι; Ὅτι δὲ σὲ τὰ ἐμὰ λυπεῖ, ἐγὼ σὲ μᾶλλον οἰκτεῖρω τῆς ἀπωλείας, καὶ δῆλός εἰμι (ἡ φίλη ἴστω ἀλήθεια) συναχθόμενός σου τῇ συμφορᾷ, τοιούτοις προσκειμένου θεοῖς καὶ ψεῦδος τὴν ἐλπίδα θεμένου, τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς οἷγε πῶς ἂν ποτε δικαίως νομισθεῖεν θεοὶ, ὕλης ἀψύχου ὄντες καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν ἐξ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔχοντες; Οὐαλέριος οὖν οὕτως ὑπὸ Κάρπου τοὺς αὐτοῦ θεοὺς, καὶ ὁ λόγος ἀληθῆς ἦν, ὑβριζομένους οὐκ ἐνεγκῶν, ἀγαθῶν λόγων πονηρὰν ἀντίδοσιν ἐποιεῖτο· ἐμίσησε γὰρ ἐν πύλαις ἐλέγχοντα (κατὰ τὸν θεῖον Ἀμῶς) καὶ λόγον ὄσιον ἐδδελύξατο, ἐκέλευέ τε εὐθέως, καὶ ὁ θυμὸς ἀμετρος ἦν, καὶ δημίων χεῖρες εἶχον τὸν ἅγιον· ῥάβδοι τε αὐτὸν ἀκανθῶδεις ἀνηλεῶς ἤκιζον, καὶ αἱ σάρκες ξαινόμεναι συνεχῶς εἰς ἀέρα διεσκαδάζοντο· καὶ κόρον ἐν τούτοις οὐκ ἐλάμβανε ὁ θυμὸς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἕτεροι τῶν δημίων, οἱ μὲν λαμπάδας αὐτοῦ ταῖς πλευραῖς ἀνήπτου, οἱ δὲ ἄλλας τοῖς μώλωψιν ἀπανθρώπως ἐπέταττον· ἐντεῦθεν αἱμάτων μὲν ῥύακες κατὰ τοῦ ἐδάφους ἐφέροντο,

A sternæ diei aspiciens afflictionem, et existimans eos vix tandem portatos iter posse conficere. Cum autem vidisset illos adeo valentes et robustos, et vultus eorum non minus lætos et alacres, quam eorum qui utuntur assidue lavacris, et vitam agunt umbratilem, eam rem vocabat præstigias, qui vere erat plenus dæmonibus : et ideo amphorem eis adjunxit dolorem ; nam eorum membris ferro omni ex parte gravatis, jussit eos rursus viam inire. Postquam autem et ipse, et illi in loco fuere præstituto, cum dæmonibus sacrificasset Valerius, in tribunali præsidet judiciali. Et cum beatum Carpum sisti curasset, et fidelis alicujus amici personam induisset, et qui de ipso erat admodum sollicitus : Oportebat quidem, dixit, te nostram reverentem lenitatem, tua sponte venire ad id, quod est bonum et honestum, et diis sacrificare maximis. Nunc autem, cum et ad id suasionibus inciteris, et beneficio afficiaris, ut video, ne minimas quidem eis agis gratias : sed negligis id, quod est tibi conducibile. Ecce enim hi tuæ miserentes senectutis, effecerunt, ut iter perageres absque afflictione. Ipse autem, nescio quomodo, et ingratus esse convinceris in tuos benefactores, et nos nihili faciens, illorum cultum despicias. Velis ergo nunc saltem annuere, et mihi credere consulenti ea, quæ sunt utilia. Tuam enim revereor canitiem et magno dolore afficior, et tanquam non alienam, sed meam, tuam desseo calamitatem. Sed quid agam? Scis enim, quod cum adeo despiciar, non feram, si non propter me ipsum, at propter deorum contumeliam.

XI. Ad hæc divinus Carpus : Consilium, inquit, quod a luce ad tenebras, et a vita ducit ad mortem, nemo, qui fuerit compos mentis, consilium, sed idipsum, quod est, nominarit, insidias. Quod si meam revereris canitiem, quid impedit, quominus tu mihi magis credas paterne consulenti? Quod autem tu ex me dolorem accipis, ego magis tui misereor interitus, et aperte tuam (hoc sciat amica veritas) ægre fero calamitatem, qui tales deos colas, et spem posueris mendacium, ut dicam cum divina Scriptura³. Qui quidem quemadmodum possunt dii jure reputari, cum sint ex inanima materia, et ad hoc, quod sunt, productionem habeant ex manu humana? Valerius ergo non ferens deos suos a Carpo, etsi verum diceret, ea affectos contumelia, bona verba male est remuneratus. Odio enim habuit in portis reprehendentem, (ut divinus dicit Amos⁴) et sanctum sermonem est abominatus. Statimque ex jussu ejus lictorum manus tenebant sanctum : et virgæ spineæ eum cædebant immaniter : carnesque assidue laceratæ ac discerptæ, dispergebantur in aerem. Nec his satiabatur ira : sed alii rursus lictores, partim quidem admovebant lampades ejus lateribus, partim autem inhumane aspergebant sale ejus vibices. Hinc rivi quidem sanguinis per solum ferebantur : Fibræ autem, quæ divellebantur, mar-

³ Isa. xxviii, 15. ⁴ Amos v, 10.

tyri gravem dolorem afferebant. His defessum fuisset, etiam si quid inanimatum ita fuisset cæsum: doluistis autem vos quoque omnino vel solum audientes. Sed martyr quo magis augebatur multitudo suppliciorum, eo magis erat ipse captus Dei amore, et tanquam ex re aliqua suavissima se voluptate explebat ex doloribus: donec ejus virtute defessus Valerius, eum transmisit in carcerem.

XII. Cum autem divinum sisti curasset Papyrus, perinde ac si nunc eum primum aspexisset, rogavit, quinam essent parentes, quænam patria, et quænam esset martyri scientia. Sanctus autem: Jam, inquit, discere potuisti, me esse natum ex ingenuis parentibus; sum enim natus Thyatiris: exerceo autem medicinam, non quæ fuerit ex herbis e terra nascentibus, sed quæ alicui a Deo data fuerit. Non enim usque ad corpora circumscribimus ejus utilitatem: sed etiam morbos animæ corrigimus. Tunc judex: Non hæc, inquit, fieri potuerint sine exercitatione eorum, quæ scripta sunt a Galeno et Hippocrate, qui acceperunt a diis summam illius scientiæ. Papyrus autem: Galenus quidem, inquit, et Hippocrates, et qui illorum artem exercent, tunc aliquem curaverint, quando gratiam suæ benignitatis meus quoque Christus præbuerit. Sin minus, perit eis studium, nihil commodi consequens ex sua in arte exercitatione. Quos autem deos nominas, cum nec sibi quidem possint aliquid prodesse, quomodo ii curam gesserint aliorum sanitatis. Quod si etiam velis rem ipsam vere intelligere, eum, qui propter te sedet, altero ut vides oculo orbem, faciant visum recuperare: et postea nihil dicam. Fuerit autem quispiam, ait Valerius, qui eum possit sanare? Non hoc solum, inquit sanctus, sed omnes etiam alios morbos et affectiones insanabiles facile curaverit, qui Christum omni morbo medentem invocaverit. Dixit autem Valerius: Videamus in præsentia id, quod dicis: Non ego, inquit Papyrus, aggrediar primus. Vereor enim, ne cum ipse omnia adulteres, miraculum ascribas dæmonibus. Sed tui primum invocent quem velint tuorum deorum, et tunc ego quoque ostendam Christi mei virtutem.

XIII. Tunc cum quosdam deorum cultores et sacrificos adduxisset Valerius, jussit suos invocare deos, nullam, quæ ad hoc faciat, omittentes artem, nec industriam, nec rationem. Illi autem, alius alio accedentes, hic quidem Apollinem, ille autem Æsculapium, alius deinde alium invocabat ex diis adulterinis, impotentes in re, quæ fieri non poterat, quod ad homines attinet, invocantes. Eratque res valde ridicula, et plena dedecore. Quid enim de viventibus, magnus inquit Isaias *, sciscitabuntur mortuos? Totus ergo dies præterit, et illi quidem rogabant, supplicabant, sacrificabant, rebus illis

Α ἴνας δὲ διασπόμεναι δριμυτάτην τῷ μάρτυρι τὴν αἰσθησὶν ἐνεποίουν· ἔκαμαν ἂν ἐν τούτοις, εἴ τι καὶ τῶν ἀψύχων ἦν αἰκιζόμενον· ἤλγθησατε δὲ καὶ ὑμεῖς πάντως καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοήν. Ἄλλ' ὁ μάρτυς ὅσω τὸ πλῆθος τῶν κολάσεων ἐπετεινέτο, τοσούτω καὶ αὐτὸς μᾶλλον τῷ πρὸς Θεὸν ἠλίσκετο ἔρωτι, καὶ ὡσπερ τινὸς ἡδίστου κατετρώφα τῶν ἔδυνων, ἕως πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς γενναῖον ἀποκαμῶν Οὐαλέριος, τοῦτον μὲν παρέπεμψε τῇ εἰρκτῇ.

Β ἸΒ'. Τὸν δὲ θεῖον παραστησάμενος Πάπυλον, ὡσπερ νῦν πρῶτον αὐτὸν θευσάμενος, ἠρώτα, τίνας οἱ γενέται, τίς ἡ πατρίς καὶ τίς ἄρα ἡ ἐπιστήμη τῷ μάρτυρι. Ὁ δὲ ἅγιος· Μεμάθηκας ἤδη, φησὶν, ὅτι ἐλευθέρων πατέρων ἐγὼ παῖς· ἐκ Θυατείρων δὲ ὄρημαι, μέτειμι δὲ λατρικὴν, οὐχ ὁπόση γένοιτο ἂν ἐκ βοτανῶν τῶν ἐκ γῆς φυομένων, ἀλλ' ὅση ἂν τινι ἀπὸ Θεοῦ δοθείη· καὶ γὰρ οὐ μέχρι τῶν σωμάτων περιορίζομεν τὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχικῶν ἀρρώστημάτων ποιούμεθα τὴν διόρθωσιν. Εἶτα ὁ δικαστής· Οὐκ ἄνευ ἀσκήσεως τῶν Γαληνοῦ, ἔφη, καὶ Ἰπποκράτους ταυτὶ γένοιτο, οἱ παρὰ τῶν θεῶν τῆς ἐπιστήμης τὸ κεφάλαιον ἔλαβον. Καὶ ὁ Πάπυλος· Γαληνὸς μὲν καὶ Ἰπποκράτης, καὶ οἱ τὴν ἐκείνων μετιόντες τέχνην, τότε ἂν τινα θεραπεύσειαν, ἤγιστα τῆς ἑαυτοῦ φιλανθρωπίας τὴν χάριν καὶ ὁ ἐμὸς παράσχοι Χριστός· εἰ δ' οὖν, οἴχεται αὐτοῖς ἡ σπουδὴ μηδὲν τῆς περὶ τὴν τέχνην ἀσκήσεως ἀπολαύσατα· οὓς δὲ γε ὀνομάζεις θεοὺς, οὐδὲ ἑαυτοὺς ὀνησαί τι δυνάμενοι, πῶς ἂν τῆς ἐτέρων οὔτοι φροντίσωσι θεραπείας; Εἰ δὲ καὶ μαθεῖν ἔργῳ τὸ πρᾶγμα ἐθέλεις, τὸν παρὰ σοὶ καθήμενον πεπηρωμένον, ὡς ὄρξῃς, ὄντα τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ἀναβλέψαι ποιησάτωσαν, καὶ μοι λόγος τὸ μετὰ ταῦτα οὐδεὶς. Εἶη δ' ἂν τις, εἶπεν Οὐαλέριος, ὁ τοῦτον ὑγιῶσαι δυνάμενος; — Οὐ τοῦτον μόνον, ὁ ἅγιος ἔφη, ἀλλὰ καὶ νόσος ἄλλη τις ἢ, καὶ πάθος οὐδὲ παρ' ὀλίγον ἰάσιμον, ῥαδίως ἅπαντα θεραπεύσειεν, ὅς ἂν τὸν ἰώμενον πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐπικαλοῖτο Χριστόν. Καὶ τὸν Οὐαλέριον φάναι· Ἰδῶμεν ἐν τῷ παρόντι ὃ λέγεις. — Οὐκ ἐγὼ, φησὶν ὁ Πάπυλος, ἐγχειρήσω πρῶτος· δέδοικα γὰρ, μὴ τὸ πρᾶγμα νοθεύσας αὐτὸς τοῖς δαίμοσι τὰ τοῦ θαύματος ὑπογράφῃς· ἀλλ' οἱ σοὶ πρότερον, ἢν βούλωνται, τῶν θεῶν ὑμῶν ἐπίκλησιν ποιησάτωσαν, καὶ τότε πάλιν αὐτὸς τὴν τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ δύναμιν ἐπιδείξω.

• ΓΓ'. Τότε θεραπευτὰς τινὰς καὶ θύτας παραγαγῶν ὁ Οὐαλέριος, τοὺς ἑαυτῶν ἐκέλευεν ἐπικαλεῖσθαι θεοὺς, μηδὲ τέχνης, μηδὲ ἐπινοίας, μηδ' ἄλλης τινὸς μεθόδου πρὸς τοῦτο μεθιέντας μηδέν. Οἱ δὲ ἄλλος ἀλλαχῇ παρίεντες, ὁ μὲν Ἀπόλλωνα, ὁ δὲ Ἀσκληπιὸν, ὁ δὲ ἄλλος ἄλλον τῶν κισθῆλων ἐκάλει θεῶν, ἀδυνάτους κατὰ ἀδυνατοῦ πράγματος, ὅσα γε εἰς ἀνθρώπους ἔχεν ἐπικαλούμενοι· καὶ ἦν τὸ χρῆμα κομιδῇ γέλως, αἰσχύνῃ σαφῆς. Τί γὰρ περὶ τῶν ζώντων, Ἡσαΐας φησὶν ὁ μέγας, ἐκζητήσουσι τοὺς νεκρούς; Ἡμέρα γοῦν διήλθεν ὅλη, καὶ οἱ μὲν ἐδέοντο, ἰκέτευσον, ἐθυσίαζον, πᾶσαν περὶ τὰ μάταια ἐποιούοντο

* Isa. viii, 19

τὴν προσεδρείαν· τὰ δὲ κωφὰ κωφὰ ἦν, καὶ τῷ ἐκ μέρους τυφλώττοντι οὐδεμία βοήθεια παρὰ τῶν ὄλως πεπηρωμένων. Τί οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς; Ὁμοῦ σὺν τοῖς ὄμμασι τῆς σαρκὸς καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἰς οὐρανοὺς ἄρας, τὸν ἑαυτοῦ πρὸς ἔλεον ἐκάλει Δεσπότην. Εἶτα τί; Τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐπιβάλλει ταῖς ὄψεσιν, ἄπτεται τῇ χειρὶ, καὶ τῇ ἀφῆ τὸ φῶς ἤχολούθει, καὶ ὁ σθεσθεὶς ὀφθαλμὸς ῥᾶον ἢ πρὸς ὑπνον συγκαλυφθεὶς ἀνεψῆγνυτο, καὶ τὸ δὴ μεῖζον, καὶ ἡ ψυχῆς ἐλύετο πῆρωσις, καὶ πιστεύων ἦν, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἐώρα, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἅμα πολὺ τι πλῆθος ἀνθρώπων τῷ θαύματι πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἐχειραγωγείτο. Τίνα ἂν οὐ μετέβαλον ταῦτα, καὶ τίς ὁ τὴν ἰσχὺν ἔχων ταύτην ἐκζητῆσαι καὶ μαθεῖν παρεσκεύασεν; Ἄλλ' εἰ καὶ πάντας, Οὐαλέριον γοῦν οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον ἀπηνέστερον ἑαυτοῦ πεποιήκασιν, καθάπερ ἐνηθόμενον τῇ ἀπωλείᾳ τῆς πλάνης καὶ οὐδαμῶς ἐκκαλυφθῆναι τὴν ἀλήθειαν ἀνεχόμενον· ὅθεν καὶ τὸν μάρτυρα ταύτης ἐπὶ ξύλου μετεωρίσας, αἰχίζεται δριμυτάτως, τοιαύτας αὐτῷ τὰς ἀμοιβὰς τῆς εἰς τὸν συγχάθεδρον εὐεργεσίας ἀποδίδους.

ΙΔ'. Ἐξάινετο μὲν οὖν τὸ καλὸν ἐκεῖνο σῶμα ταῖς μάστιξι. Πάπυλον δὲ οὐ τοῦτο ἐλύπει, ἀλλ' ὅτι μὴ χαλεπώτεροι μᾶλλον ἐπήγοντο βάσανοι, δεινῶς ἤσχαλλεν· ὡσπερ γοῦν ἀπ' ἐναντίας καὶ Οὐαλέριος ἠττωμένας ὀρῶν πάλιν τὰς αὐτοῦ βασάνους πρὸς τὴν τοῦ μάρτυρος εὐψυχίαν, πάθος ἴδιον εἶχε τοῦτο καὶ πικρῶς ἔφερε· τοιγαροῦν προσετίθει καὶ ἄλλας, καὶ πῦρ ταῖς αὐτοῦ πλευραῖς ὑπανάπτει καὶ λίθοις βάλλεσθαι καλεῖται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πῦρ ὁ μακάριος οὐδὲν ἐπάθειν ἀγεννῆς, καὶ οἱ λίθοι καθάπερ αἰδούμενοι τὸ διὰ Χριστὸν οὕτως αἰχιζόμενον σῶμα, ἀλλαχρῶ μὲν ἠχοντίζοντο, κατ' αὐτοῦ δὲ οὐδαμῶς ἐφέροντο. Ἐπεὶ οὖν ἀπηγόρευσεν Οὐαλέριος ἤδη καὶ οὐδὲν εἶχεν, ὃ ἐπαγάγοι τοῖς ἀγίοις εἰς τιμωρίαν, καιρὸν ἐδίδου τοῖς μάλωψι, λογιζόμενος ἰσως, ὡς εἴ γε καὶ μικρὸν οὕτως ἀνεθεῖεν οἱ μάρτυρες, δριμυτέραις αὐτοῦς οἱ μάλωπες περιβαλοῦσιν ὀδύνας ἤδη φλεγμῆναντες καὶ οὕτω χαινοτέρους πρὸς τὰς μελλούσας ἐξετάσεις παρέξονται. Ἄλλ' οὗτοι τὸν ἰατρὸν ἐγγὺς ἔχοντες, δι' ὃν καὶ τὰς πληγὰς ἠδέως ἐδέχοντο, οὐ τῶν ὀδυνῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τραυμάτων αὐταῖς οὐλαῖς ἀπηλλάττοντο, μηδὲ ἴχνος τι τούτων ἐφ' ἑαυτῶν περιφέροντες, ὥστε ἐλάνθανε πλήττων ἑαυτὸν Οὐαλέριος, οὐ τοὺς μάρτυρας· ὅσῳ γὰρ ἐκουφίζοντο τῶν πόνων ἐκεῖθεν, τοσοῦτω τὴν καρδίαν αὐτὸς ἐμαστιζέτο, καὶ θυμὸς αὐτὸν ἴσα καὶ πυρὶ κατεπίπρα.

ΙΕ'. Βραχὺ τὸ μεταξὺ καὶ πάλιν ὁ μὲν ἐφ' ὑψηλοῦ προκάθηται βήματος, φονικὸν τε καὶ μανικὸν βλέπων, καὶ διὰ τοῦ τῆς ψυχῆς κατόπτρου, τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν ἔνδον ὑποφαίνων πικρίαν, καὶ οὐδὲ προσετιθῆς τοῖς πλείοσιν ὦν· περιίταται δὲ αὐτὸν πᾶν ὅσον ὑπηρετικὸν εἶχε τῆς σφετέρας ἀλαζονείας· εἰσάγονται δὲ οἱ γεννάδαι· μᾶλλον δὲ εἰσίσαισι πρόθυμοι· εἶπες ἀναυτοῦς εἰς εὐωχίαν, οὐκ εἰς ἀγῶνα καλεῖσθαι· καὶ ὁ μὲν καταπλήξεν αὐτοῦς καὶ πρὸ τῶν

A vanis perpetuo assidebant. Surda autem surda erant: et ei, qui ex parte cæcutiebat nullum erat auxilium ab iis qui erant cæci penitus. Quid ergo Christi servus? Simul cum carnis oculis animæ quoque oculos ad cælum tollens, ad misericordiam suam invocabat Dominum. Deinde quid? Crucis signum immittit oculis, manu tangit, et tactum lux est consecuta, et extinctus oculus facilius est apertus, quam si somno fuisset opertus: et quod majus est, ejus, qui beneficio affectus fuerat, animæ quoque ablata est cæcitas, eratque credens, et veram lucem intuebatur, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: et simul etiam magna hominum multitudo deducta est miraculo ad agnitionem veritatis. Quem non hæc mutassent, et fecissent quærere et discere, quisnam is sit, qui tanta est virtute præditus? Sed et si omnes nequaquam quidem certe Valerium, imo eum etiam se ipso fecerunt longe sæviorem, perinde acsi delectaretur errore, et nequaquam sustineret aperiri veritatem. Unde etiam cum ejus martyrem sublimem supra lignum sustulisset, verberat acerbissime, tales ei reddens remunerationes pro beneficio, quo ejus affecerat assessorem.

XIV. Et flagellis quidem cædebatur pulchrum illud corpus: Papyrus autem non hoc male habebat, sed quod non graviora infligerentur tormenta, ægre ferebat: quomodo contra Valerius, victa videns sua tormenta a martyris animi magnitudine, dolebat et acerbe tolerabat. Adjecit itaque etiam alia; et ignem accendit ejus lateribus, et jubet eum appeti lapidibus. Sed nec adversus ignem se gessit martyr ignave: et lapides veluti reveriti corpus, quod sic pro Christo torquebatur, alio quidem jaciebantur, nequaquam autem in ipsum ferebantur. Cum ergo jam defessus esset Valerius, nec jam haberet, quod sanctis inferret ad supplicium, dabat tempus vibicibus, reputans fortasse, quod si parum dimissi sic fuerint martyres, inflammati jam vibices eos gravioribus afficerent doloribus, et sic redderent molliores ad futuram quæstionem. Sed ii cum prope haberent Medicum, propter quem plagas libenter accipiebant, non solum a doloribus, sed etiam a vulneribus liberati sunt simul cum cicatricibus, ne ullum quidem in se eorum ferentes vestigium. Quare seipsum imprudens feriebat Valerius, non martyres. Quo enim illi magis levabantur laboribus, eo magis cor ejus cædebatur: iraque, perinde ac ignis, eum accendebat.

XV. Breve tempus intercessit, et rursus ille quidem præsidet in excelso tribunali, torvo et cædem spirante aspectu intuens, et per animæ speculum, oculos, internam ostendens acerbiter, et nec pluribus quidem sui præbens adeundi copiam: illum autem tantum circumstant, quicumque erant ministri ejus arrogantia. Introducuntur autem viri præclari, vel potius ingrediuntur prompto et alacri animo. Diceret eos vocari ad convivium, non au-

tem ad certamen. Et ille quidem videbatur, vel ante minas, eos esse territorus ipso solo aspectu : et interrogabat, sententiæ martyrum faciens periculum : et visione apprehendebat eorum mutationem. Tantum vero aberat, ut illi ita essent affecti, ut etiam ei exprobrarent tarditatem in ferenda sententia, et quod non cito morerentur, valde ægre ferrent : Cur, dicentes, et tibi, et famulis exhibes molestiam, nos quidem sæpe adducens, postremæ autem semper parcens sententiæ, sperans fortasse fore, ut vos pœniteat, et persuadeas, ut a Christo deficiamus et veritate? Quod quidem tunc aspexeris, cum videris nos æque ac deos tuos, nullo sensu præditos et surdos. Hæc cum primum dixissent, murices quidem ferrei dispergebantur in terra : præclari autem viri in eos nudi jaciebantur, et supini super eos trahebantur crudeliter : res ad cruciatum acerbissima, cum vel solum subicitur oculis. Sed nec in hoc quidem deos suos neglexit famulos : sed statim (oportet enim rursus aliquid dicere ex divina Scriptura) ascendit inspirans in faciem eorum, et eos liberans ex afflictione. Et protinus evanuerunt murices, et conservati sunt ipsi illæsi a malis. Hoc plane iudicem accendit ad furorem : et novaculæ adeo crudeliter martyrum latera laniabant, ut utrumque par rursus egrederetur naturales limites, nempe et lictores in puniendo immisericorditer, et sancti in forti animo tolerandis molestiis.

XVI. Post hæc rursus congregat bestias crudelissimas, et sanctis theatrum constituit, et ipse sedet spectator. Et cum in medium adduxisset martyres, in eos immittit ursam : et cum putasset, simul atque fuissent immissi, fore ut virorum præclarorum corpora discerperet, vidit potius naturam animalium ratione carentium, admirabiliter docentem intelligentiam eos qui sunt participes rationis. Ursa enim, veluti reverita speciosos eorum pedes, et pacem vere annuntiantes, non solum nihil noxium, nec agreste fecit, nec ut semel dicam, belluinum : sed ad eorum pedes procidit, et amice est amplexa. Nec hoc quidem suffecit insipienti ad dandam ei intelligentiam. Sed leo quoque protinus immittitur : qui ipse similiter atque ursa, divinis obediebat nutibus, iis qui pro communi Domino gravia patiebantur, nihil omnino volens mali facere. Valerius autem, tanquam ipse seipsum conans superare in scelere, in lacum quemdam nova calce et recens extincta, vel, ut melius dicam, accensa refertum, jubet sanctos immitti, et in eo degere tres totos dies, tali modo invictos motiens vincere impius. Sed frustra laborabat, adversus verum Deum depugnans. Nam divina quædam gratia, et virtus Christi aderat martyribus, qui propter ipsum erant in lacu, hebetans quidem calcis operationem, a malo autem illesos servans athletas

XVII. Valerius autem quo majorem gratiani videbat apparere in sanctis, eo magis iracundia ferve-

A ἀπειλῶν ἐδόκει μόνῃ τῇ θείῃ, καὶ ἠρώτα τῆς γνώμης ἀποπειρώμενος τῶν ἁγίων καὶ μεταβολὴν ἐφαντάζετο· οἱ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ τι τοιοῦτον παθεῖν, ὥστε καὶ ὠνεῖδιζον αὐτῷ τὴν περὶ τὴν ἀπόφασιν βραδυτῆτα, καὶ ὅτι μὴ ταχέως ἀπέθνησκον ἐπεικῶς ἐδυσχέρανον. Τί πράγματα, λέγοντες, καὶ σαυτῶν καὶ τοῖς ὑπηρέταις παρέχεις, ἀγωγίμους μὲν ἡμᾶς πολλάκις ποιῶν, τῆς δὲ τελευταίας ψήφου φειδόμενος, ἐλπίζων τάχα μεταβαλεῖν ἡμᾶς καὶ πείσαι ἀποστῆναι Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας; Ὅπερ τότε ἀνθεάσω, ὅτε ὁμοίως τοῖς σοῖς θεοῖς ἀναισθητοὺς ἡμᾶς ἐώρακας καὶ κωφούς. Ταῦτα οὐκ ἐφθασαν εἰς τέλος εἰπεῖν, καὶ σιδηροὶ μὲν κατὰ γῆς ἐσπίροντο τρίβολοι· ἤχοντιζοντο δὲ κατ' αὐτῶν οἱ γενναῖοι γυμνοὶ καὶ ὕπτιοι ἐπάνω τούτων ἀφειδῶς εἴλκοντο, πρᾶγμα πικρότατον εἰς τιμωρίαν καὶ μόνον εἰς ὀφθαλμοὺς ἐρχόμενον· ἀλλ' οὐδ' ἐν τούτῳ Θεὸς τῶν οἰκείων ἡμέλει θεραπευτῶν, ἀλλ' εὐθέως (δεῖ γὰρ καὶ αὐθις τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς) ἀνέβη ὁ ἐμφυσῶν εἰς πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐξαιρούμενος αὐτοὺς ἐκ θλίψεως· καὶ παραχρῆμα οἱ τρίβολοι ἀφανεῖς ἦσαν καὶ αὐτοὶ κακῶν ἀπαθεῖς ἐφυλάχθησαν. Τοῦτο πρὸς πλείονα μανίαν ἐξῆπτε τὸν δικαστὴν, καὶ ξυστῆρες πάλιν τὰς πλευρὰς ὑπέβηον τῶν ἁγίων, οὕτως ἀγρίως, ὡς ἀμφοτέρους αὐθις ἐξω τῶν φυσικῶν ὄρων γενέσθαι, καὶ τοὺς δημίους ἐν τῷ κολάζειν ἀσυμπαθῶς καὶ τοὺς ἁγίους ἐν τῷ φέρειν εὐψύχως τὰ λυπηρά.

C ΙΓ'. Μετὰ ταῦτα πάλιν τὰ τῶν θηρίων ὁμότατα συναθροίζει, θεατρὸν τε συνίστησι τοῖς ἁγίοις, καὶ θεατῆς αὐτὸς κάθηται· εἰς μέσον τε τοὺς μάρτυρας ἀγαγὼν, ἄρκτον αὐτοῖς ἐπαφίησι καὶ νομίσας ὁμοῦτε ἀφεθῆναι καὶ τοῖς γεννάδαις διασπαράξαι τὰ σώματα, τῶν ἀλόγων μᾶλλον ἐώρα τὴν φύσιν παραδόξως τοὺς λογικοὺς συνετίζουσιν· ἦ γὰρ ἄρκτος, ὡπερ αἰδομένη τοὺς ὠραίους αὐτῶν πόδας καὶ εἰρήνην ἀληθῶς εὐαγγελιζομένους, οὐ μόνον ἐπιθλαθῆς οὐδὲν καὶ ἄγριον καὶ τὸ ὄλον φάναι θηριῶδες εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ προσέπιπτεν αὐτοῖς μᾶλλον καὶ φιλικῶς ἤσπάζετο· οὐδὲ τοῦτο ἤρκεσε τῷ ἀσυνέτῳ νοῦν ἐμβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ λέων εὐθὺς ἐπαφίεται· καὶ αὐτὸς ὁμοίως τῇ ἄρκτῳ τοῖς θεοῖς νεύμασι πειθαρχῶν ἦν καὶ τοῖς ὑπὲρ τοῦ κοινῆς Δεσπότης τὰ χαλεπὰ πάσχοντας οὐχ ὅπως δρᾶσαι τι πονηρὸν βουλόμενος. Οὐαλέριος τοίνυν, ὡπερ αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπερβαλεῖν ἐν κακίᾳ πειρώμενος, ἐν τινὶ λάκκῳ τιτάνου πεπληρωμένῳ, ὃν σύνηθεσ ἀσθεστον ὀνομάζειν, νεαροῦ καὶ ἄρτι σθεσθέντος, ἢ μᾶλλον ἀναφθέντος εἰπεῖν, εἰσαχθῆναι τοὺς ἁγίους προστάττει καὶ ὄλας τρεῖς ἐν αὐτῷ διάγειν ἡμέρας, τρόπον τινὲ τοιοῦτῳ νικῆσαι τοὺς ἀηττήτους· ὁ δὲ δυσσεβῆς μηχανώμενος· ἀλλ' ἔκαμνε μάτην ἀντιμαχόμενος ἀληθεῖ Θεῷ· θεία γὰρ τις χάρις καὶ δύναμις τοῖς δεῖ αὐτοῦ μάρτυσιν ἐν τῷ λάκκῳ παρῆν, ἀμβλύνοῦσα μὲν τὴν ἐνέργειαν τοῦ τιτάνου, κακοῦ δὲ ἀπαθεῖς τοὺς ἀθλητὰς συντηροῦσα.

ΙΖ'. Οὐαλέριος δὲ ὅσῳ πλείονα τὴν χάριν ἐν τοῖς ἁγίοις διαφανομένην ἐώρα, τοσοῦτῳ μᾶλλον αὐτὸς

ἐνεανιεύετο ἰσχυρότερος, ὁ ἄφρων, καὶ Θεοῦ γενέσθαι φιλονεικῶν· κρηπίδας οὖν σιδηρᾶς περόναις μακραῖς διαπεπαρμένας τοῖς μαρτυρικοῖς ἐκείνοις ποσὶν ὑποδεθῆναι προστάττει καὶ ὑποδεθέντας τρέχειν τοὺς μάρτυρας, ἵνα κἂν γοῦν τῆς βασάνου ταύτης ἠττηθέντες ὀφθεῖεν· ἀλλ' εἰκῆ καὶ πάλιν ἐπόνει· ὅσῳ γὰρ καινότερα ἐπενόει, τοσοῦτω καὶ θειότερα δύναιμι ἐπισκιάζουσα τοὺς ἁγίους κρείττους τε τῶν ἐπαγομένων ἐποίει καὶ ῥωμαλεωτέρους μᾶλλον πρὸς τὰ δεινὰ παρσκευάζεν. Ὁ δὲ καὶ ἐτι ἐπειράτο μεταπαίσειν, οὕτως ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἐπιδήλως βοηθουμένους· καὶ θύσειν ἡξίου τοῖς βδελυκτοῖς· τοσαύτη φρενοβλάβεια κατεῖχε τὸν ἀσεβῆ. Μὴ ἔχων οὖν, ὅτι καὶ χρήσαιτο, κατησχυμμένος ἤδη καὶ φανεροῦς ἠττώμενος, κάμινον ὕλη πολλῇ τρεφομένην ἀνάπτει καὶ κατὰ μέσης αὐτῆς ἐμβάλλει τοὺς μάρτυρας· ἡ δὲ ἐσθέννυτό τε εὐθέως καὶ τοὺς ἁγίους ἀνέψυχεν· ὅτε καὶ ἡ σεμνοτάτη Ἀγαθονίκη μάρτυρος ὄντως ἀδελφῆ αὐτα, τοῦ θείου, φημί, Παπύλου, τὴν φλόγα τε σὺν αὐτοῖς εἰσῆλθε καὶ τῶν ἁγίων, ὡσπερ δὴ καὶ τῶν στεφάνων κοινωνῶν· γέγονε. Πάλιν οὖν ἡ φρουρὰ αὐτοὺς εἶχε, καὶ πάλιν οὗτοι τῶν πρὸς Θεὸν ὕμνων καὶ τῆς εὐχῆς εἶχοντο.

III. Ἐπεὶ δὲ ἠπόρει τοῖς ὄλοις ὁ δικαστῆς, μόλις τότε τὸ διὰ ξίφους αὐτῶν κατακρίνει τέλος. Ἦγοντο οὖν οἱ μάρτυρες ἐπὶ τὸν τῆς τελειώσεως τόπον, χαρᾶς ἐμπλεῖ, οὐδὲ τῆς γενναίας Ἀγαθονίχης ἀπολειφθῆναι τούτων ὑπομεινάσης· εἶτα χεῖρας ὀσίας ἄραντες πρὸς Θεόν, οὐχ ἑαυτῶν ὑπερηύχοντο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτῶν φονευτὰς βουθῆναι τε τῆς πλάνης καὶ μεταβαλεῖν πρὸς εὐσέθειαν· τοιαύταις ἀμοιβαῖς ἠμείβοντο τοὺς ἐχθροὺς οἱ τοῦ ἀγαθοῦ μαθηταί, καὶ ἄφρασι τοῦ τολμήματος εὐξαμένου τοῖς φονευταῖς, ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἐκείνοις ἤδεισαν χάριν, ἀνθ' ὧν δι' αὐτῶν ἐξεδήμουν πρὸς τὸν ποθοῦμενον. Ἐπευξάμενοι δὲ τὰ λυσιτελῆ πάσι, τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, τρισκαιδεκάτην ἄγοντος τότε τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός. Τὰ γοῦν τίμια τούτων λείψανα οὕτως ἀτίμως καὶ ἀμελῶς κείμενα Χριστιανῶν ἀνελόμενα χεῖρες, μετὰ λαμπάδων ὁμοῦ καὶ ὕμνων λαμπρῶς ἐν ἐπιφανεί κατέθεντο τόπῳ, πλοῦτον Χριστιανοῖς ἄσυλον, πνεύμασι πονηροῖς φοβερὰν μάστιγα, καὶ νοσοῦσι πάσι δρόσον καὶ ἀψευδὲς ἔαρμα, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

bat ipse juveniliter, contendens stultus vel Deo esse fortior. Crepidis itaque ferreis, longis fibulis confixis, jubet calceari pedes martyrum, et calceatos illos sic currere, ut sallem viderentur victi in hoc certamine. Sed rursus quoque laboravit temere. Quo enim magis nova excogitabat, eo magis divina virtus adumbrabat sanctos, et iis quæ inferebantur, reddebat superiores, et adversus aspera et gravia efficiebat robustiores. Ille autem adhuc eos tentabat a sua traducere sententia, quibus sic aperte divina opem ferebat gratia : et volebat eos sacrificare rebus abominandis : adeo emotæ mentis erat impius. Cum ergo nesciret quid ageret, pudore jam affectus, et aperte superatus, accendit fornacem, quæ multa alebatur materia : et in medium ejus injicit martyres. Illa autem protinus fuit extincta, et refrigerabat sanctos. Quo quidem tempore honestissima quoque Agathonica, quæ erat vere soror martyris, divini, inquam, Papyli, et flammam cum eis intravit, et certaminum, sicut etiam coronarum, fuit particeps. Rursus ergo redierunt in custodiam : et rursus vacabant hymnis ad Deum et precibus.

XVIII. Cum autem dubius esset animi judex, nec ullum inveniret exitum, vix tandem eos condemnat, ut vitam finirent gladio. Ducebantur ergo martyres gaudio pleni ad locum consummationis, cum nec præclara quidem Agathonica ab eis abscedere sustinisset. Deinde cum sanctas manus ad Deum sustulissent, non pro se solum preces fundebant, sed etiam orabant, ut sui occisores ab errore liberarentur, et converterentur ad pietatem. Sic gratiam suis referebant inimicis, ejus, qui bonus est, discipuli, occisoribus suis precantes veniam ejus, quod erant admissuri, facinoris : quibus alioqui ipsi magnam habebant gratiam, quod per eos migrarent ad eum, quem desiderabant. Cum precati quoque essent ea quæ erant omnibus utilia, eis capita fuerunt amputata tertio decimo mensis Octobris. Pretiosas autem eorum reliquias, quæ abjecte et contemptim jacebant, Christianorum manus cum sustulissent, cum lampadibus simul et hymnis in loco insigni præclare deposuerunt, opes Christianis inviolabiles, malignis spiritibus flagellum terribile, et rorem omnibus ægrotantibus et certam medelam : ad gloriam Dei Patris et Domini nostri, Jesu Christi : quem decet honor et potentia, cum sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΑΘΛΗΣΙΣ
 ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ
 ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ
 —
 CERTAMEN
 —
 SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS
 ELEUTHERII EPISCOPI

(Latine apud Surium ad diem 18 Aprilis, Græce apud Bolland, tom. II Aprilis, p. 976, ex cod. 1190 biblioth. Vallæ.)

I. Cum Ælius Adrianus Romanis quidem imperaret, dæmonibus autem et simulacris diligenter serviret : admirabilis quoque Eleutherius illo tempore cognitus est, veluti quædam stella diem illustrans. Cui patria quidem fuit inclyta et magna Roma : parentes autem genere quidem nobilissimi, divitiis vero opulentissimi, gloria etiam clarissimi. Ter consulem enim fuisse ejus patrem, ejus scribit historia. Sed cum essent adeo insignes, nec eis quidem deerat nobilitas ex pietate orta et religione. Ejus enim mater Evanthia, cum divini Pauli apostolicis admonitionibus fidem accurate didicisset, cum studio virtutis. Dei quoque cultu erat valde locuples. Ea cum hunc sanctum peperisset puerum, Eleutherium quidem vocavit ex ipso ortu : adeo autem liberaliter et honeste eum educavit, ut nomini res quoque convenirent. Sic ergo educatum, cum ad virilem ætatem pervenisset, Deo et archiepiscopo Aniceto (1) dat eum, donum ipso dignum. Ipse enim tunc Romanæ præerat Ecclesiæ. Qui videns morum ejus moderationem et alias virtutes, eum quidem primum diaconum, deinde presbyterum, postremo episcopum ordinat Illyrici.

II. Sicque lucerna, ut evangelice dicam ¹, posita super candelabrum, et verbi vitæque luce illuminante multorum cogitationes : et falsam quidem mendacii doctrinam proculecante, doctrinæ sermone affluente, ad solius autem Dei cognitionem multos convertente et deducente ad pietatem, non poterat malignus hæc ferre moderate : sed rabie quidem in ipsum agitabatur, et graviter spirabat contra pietatem. Totum vero subiens Adrianum, cum illo armatur contra veritatem : et ante alios omnes conten-

A A'. Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ῥωμαίων μὲν βασιλεύοντος, δαίμοσι δὲ καὶ εἰδώλοις ἐπιμελῶς δουλεύοντος, καὶ ὁ θαυμαστὴς Ἐλευθέριος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, οἷά τις ἡμερολαμπῆς ἀστὴρ ἐγνωρίζετο· ᾧ πατὴρ μὲν ἡ μεγάλη καὶ περιφανὴς ἐτύγχανε Ῥώμη, πατέρες δὲ γένει, πλούτῳ τε καὶ δόξῃ περιφανέστατοι καὶ λαμπρότατοι· τρισύπατον γὰρ αὐτοῦ τὸν πατέρα γενέσθαι φασίν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω περιφανείας ἔχοντες, οὐδὲ τῆς κατ' εὐσεβίαν ἀπεδείποντο εὐγενείας· ἡ μήτηρ γὰρ αὐτῷ Εὐανθία, ταῖς τοῦ θεοῦ Παύλου ἀποστολικαῖς παραινέσεσι τὴν πίστιν ἐκμαθοῦσα, πολλὴν ὑπῆρχε σὺν τῇ ἀρετῇ πλουτοῦσα καὶ θεοσέβειαν. Αὕτη τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀποτεκοῦσα παῖδα, Ἐλευθέριον μὲν ὠνόμασεν, ἐλευθερίως δὲ οὕτω καὶ καλῶς ἀναθρέψασα, ὥστε τῇ κλήσει συμφωνεῖν καὶ τὰ πράγματα. Τραφέντα γοῦν καὶ ἀνδρωθέντα τῷ ἀρχιερεὶ τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Ἀνικήτῳ [Ἀνακλήτῳ] δῶρον ἀξίον δίδωσιν, ἅς τὸ τοῦ ἡθους αὐτοῦ κόσμιον καὶ τὴν ἄλλην ὁρῶν ἀρετὴν, διάκονον μὲν πρῶτον, εἶτα πρεσβύτερον, καὶ τελευταῖον ἐπίσκοπον χειροτονεῖ τοῦ Ἰλλυρικοῦ.

B B'. Καὶ οὕτω δὴ τοῦ λύχνου, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθέντος, καὶ πολλῷ τῷ τοῦ βίου καὶ τῷ τοῦ λόγου φωτὶ τὰς τῶν πολλῶν διανοίας περιαστράπτοντος, καὶ καθοδηγοῦντος πρὸς θεοσέβειαν, οὐκ ἦν ταῦτα πρᾶως τὸν πονηρὸν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας δεινὸν ἔπνει καὶ μανικὸν, ὅθεν καὶ τὸν Ἀδριανὸν ὑποδύς ὄλον, πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων, τὸν Ἐλευθέριον ἐλεῖν ἀγωνίζεσθαι, τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν εὐσεβῶν σπεύδων ἀποθερίζειν, ὥσπερ δὴ τινὰς τῶν ἀσταχύων προέχοντος.

¹ Matth. v.

(1) Lege *Anacleto*, cum Anicetus sederit post Adrianum, sub quo passus est Eleutherius.

Εὐθὺς οὖν Φίληξ τις τῶν στρατιωτῶν πέμπεται, τὸν Ἐλευθέριον τῷ βασιλικῷ βήματι παραστῆναι κεκελευσμένος. Ο δὲ τὴν ἐκκλησίαν καταλαθὼν, πλήθει τε περικυκλωσάμενος στρατιωτῶν, καὶ τὸν ἅγιον ἔνδον ἀπολαθὼν, εἶτα καὶ εἰσελθὼν, καὶ ἀγρίῳ μὲν ὄμματι, ἀγριωτέρῳ δὲ φρονήματι τοῖς ὄρωσι φανείς· ὡς δὲ εἶδον αὐτὸν τὸ τῆς διδασκαλίας ἡδιστον νᾶμα προχέοντα, καὶ σὺν εὐκασμίᾳ πολλῇ τοῖς συνοῦσι τὴν εὐσέθειαν καταγγέλλοντα, τὴν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν θαυμάζων ἦν. Καὶ μεταβαλὼν αὐτίκα τῆς ἀγριότητος, πρόβατον ἀντὶ λύκου, καὶ μαθητῆς ἀντὶ διώκτου γίνεται· καὶ ὑπερορᾷ μὲν αὐτοῦ βασιλέως, προσπίπτει δὲ τοῖς ποσὶ τοῦ ἁγίου, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε συνῆν αὐτῷ τοῖς ἐκείνου λόγοις πρὸς τὴν εὐσέθειαν στηριζόμενος. Ἄλλ' οὕτω μὲν ὁ Φίληξ ἐποίει, καὶ πρὸς τὸν ἀποστείλαντα οὐδαμῶς ἀναστρέφειν ἠγάπα· ὁ θεὸς δὲ Ἐλευθέριος παρρησιάσασθαι τὴν εὐσέθειαν προθυμούμενος, πορείας εὐθὺς εἶχετο, καὶ τὸν Φίληκα συνεπόμενον ἔχων. Ὡς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδατι περιέτυχον, ἄλλος οὗτος Κανδάκης ὁ Φίληξ γίνεται, καὶ παρὰ Φιλίππου τοῦ θείου Ἐλευθερίου βαπτίζεται, τὴν εἰδωλολατρείαν τε ἀποβάλλεται.

cus et discipulus : et despicit quidem ipsum imperatorem : procedit autem ad pedes sancti, et ab eo tempore lubens versabatur cum magistro, illius verbis illuminatus, et in pietate confirmatus. Sed sic quidem fecit Felix, et nequaquam curavit reverti ad eum, qui miserat. Non erat autem, id quod videbatur Eleutherio. Festinabat enim ad confessionem : eratque prompto et alacri animo ad pietatem libere efferendam. Iter certe protinus est ingressus, habens etiam se sequentem Felicem ducem exercitus. Cum autem inter eumdem in aquam incidissent, fit hic Felix alius Candaces : et a divino Philippo baptizatur², nempe Eleutherio, et idololatriæ caligine, tanquam putrido aliquo indumento, exiit.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν Ῥώμην κατέλαβον, Φίληξ μὲν τοῖς ἐν Ῥώμῃ πιστοῖς τὰ κατὰ τὸν Ἐλευθέριον ἀπαγγέλλει, Ἐλευθέριον δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ ἑαυτοῦ παρίστησι βήματι· ὃν καὶ ἰδὼν νέον τε καὶ περικαλλῆ, καὶ τῷ τῆς ἀρετῆς κόσμῳ ψυχὴν ἅμα καὶ ὀφθαλμοὺς ἀγλαίζοντα, Ἴνα τί, φησίν, Ἐλευθέριε, τὴν πατρίαν ὀρησκειαν ἀπολιπὼν, καινόν τινα πρεσβεύεις θεόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον; Ἐλευθέριος δὲ πρὸς οὕτως ἀσυνετοῦντα μηδὲ ἀποκρίνεσθαι θέλων, ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτὰ δὴ τὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μιμούμενος, σιωπῶν ἐστήκει. Ἄλλ' ἀπόκρινε, καὶ αὖθις ὁ βασιλεὺς ἐφη, περὶ ὧν ἠρωτήθης. Εἶτα καὶ τῆς πικρίας ἔνδους, Πείσθητί μοι, ἔλεγε, καὶ τοῖς ἀηττήτοις θῦσον θεοῖς· εἰ δ' οὐ, χαλεπὸς ἐπάξω σοι τιμωρίας, πειθομένῳ δὲ τὰς μεγίστας παρέξω τιμὰς. Καὶ ὁ Ἐλευθέριος εὐπαρρησιαστώσως· Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, τοιοῦτοις λατρεύσω θεοῖς, ἢ ἄλλο ἀνεχομένῳ συνθήσομαι; Πῶς δὲ οὐ μᾶλλον ἀποστῆναι τούτων καὶ ὑμῖν συμβουλευσάμι; ἀπειθοῦντας δὲ δακρύσω τῆς ἀπονοίας, ὅτι λόγῳ πρὸς θεοῦ τιμηθέντες, ξύλων καὶ λίθων ἀτιμότεροι καθεστήκατε, θεοὺς ταῦτα ἠγούμενοι, καὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν ἀφρόνως ἀποστρεφόμενοι, ὃς τὰ πάντα ῥήματι συνεστήσατο καὶ ἡμᾶς δὲ, τῶν αὐτοῦ κτισμάτων τὸ κάλλιστόν τε καὶ τιμιώτατον, εἰ καὶ ὡσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ, τὸ φίλον τε καὶ πολέμιον ἀγνοοῦμεν; καὶ πρὸς μὲν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην ἐκπολεμοῦμεθα,

A dit de medio tollere Eleutherium, ex piis studens demetere eos, qui erant insigniores, tanquam spicas quasdam cæteris præstantiores : et statim cum terribili legatione mittitur Felix quidam, unus ex duobus exercitus, jussus ut per vim adducat Eleutherium, et enim sistat ante tribunal imperatorium. Qui cum ad Christi mandram pervenisset, ecclesiam, eam extrinsecus circumsidet multitudine militum : et cum intus intercepisset Eleutherium, tanquam prædam aliquam studebat habere agnum Christi. Deinde templum ingressus, et truculentis quidem oculis et truculentiore etiam spiritu, tanquam ipso vultu ejus, qui miserat, significans sævitiam, se ostendens iis, qui videbant : postquam vidit Eleutherium suavissimum doctrinæ fluentum profundentem, et ornatisime pietatem annuntiantem iis, qui cum eo versabantur, ille mirandum in modum admirabatur Christi virtutem : et statim mutata sævitia (visus est enim habere animum aptum ad suscipiendum semina pietatis), fit ovis pro lupo, et pro persecutore discipulus : et priorum veluti oblitus, non latro et persecutor, sed Christi, quem persequebatur, ami-

C III. Postquam vero itinere confecto Romam venerunt, a fidelibus quidem, qui erant Romæ, agnitus sigillatim de Eleutherio omnia annuntiat. Eleutherium autem jussus imperatoris imperabat sisti ad illius tribunal. Ille vero tam magno et excelso animo ingreditur, ac si non ad certamina, sed ad festum accerseretur. Quem cum aspexisset imperator, ut vidit eum esse et juvenem et formosum et virtutis ornamento et animo et oculis decorum : Cur, inquit, o Eleutheri, patria relicta religione, deorum cultum nihili faciens, novum quemdam Deum colis : isque cum non solum sit aperte mortuus, sed etiam mortem subierit turpissimam ? Eleutherius autem ei, qui se tam stulte gerebat, nec respondendum quidem esse arbitratus, et alioqui ipsum Christum in iis, quæ pro Christo passurus erat, imitans stabat tacens. « Sed responde, rursus dixit imperator : Qui sit, quod te tam stolide geras, et in hunc Christianorum cultum insanum te immiseris ? » Deinde aliquantum remittens de acerbitate : « Pare, inquit, mihi et diis invictis sacrificia. Si enim persuasus convertaris, honores tibi præbebo maximos : sin autem non pareas, gravissima inferam supplicia. Eleutherius vero Domino invocato, qui dixit : Nolite esse solliciti, quomodo aut quid respondeatis. Dabitur enim vobis, inquit ille, sapientia, cui nullus poterit resistere³ : Quo-

² Act. viii. ³ Luc. xxi.

modo, inquit, potero sustinere talibus diis servire, aut alii sustinenti assentiar? Quomodo autem non magis vobis consuluerim ab eis deficere: et si non pareatis, vestram desineam amentiam, quod ratione a Deo honorari, effecti estis viliores lignis et lapidibus, adeo ut hæc deos esse putetis: et non solum esse, sed etiam bene esse existimetis: idque vero Deo relicto, qui ratione constituit universum? Cælum enim et terra sunt opus manus illius. Sumus vero nos ex iis, quæ creavit, opus pulcherrimum et pretiosissimum: etiamsi tanquam in pugna nocturna ignoramus id quod est amicum et hostile: et adversus nostrum quidem Dominum bellum gerimus: eos autem, qui sunt vere nostri inimici et hostes et demones, inquam, nostros, o insaniam, putamus esse dominos, et eos honoribus extollimus et sacrificiis. Ego igitur Domino meo adhæreo, et semper adhærebo, et Christo meo serviam, ignominias vestras et honores, et has pueriles larvas suppliciorum, infantium esse plagas reputans. Mihi enim, ut meus et ego mundo⁴: et mori pro Christo, deliciae mihi sunt et exultatio.

IV. Ira plenus per hæc evadit imperator, et grabatum jubet afferri æneum, et ei multum quidem ignis substerni: supra eum autem nudum extendi athletam, et sic perpetuo deflagrare, donec omnino interierit. Postquam autem hæc cito facta sunt, martyr insiluit in grabatum, et totus in toto fuit extensus. Civitas vero ægre ferens id quod factum fuerat (omnes enim fere convenerant ad spectaculum) exproprabant imperatori crudelitatem: Cur, dicentes, vir adeo clarus, genereque et sapientia insignis, male perit, tanquam infamis quispiam? Deus autem dolorem allevabat e superis: et tanquam quodam rore refrigeratus, et in molli herba cubans, martyr sentiebat voluptatem. Imperator autem postquam animi rabiem tormento jam satis lenierat, existimans eum jam esse mortuum, jubet illinc tolli illius corpus. Postquam e lecto ferreo surrexit martyr, non solum illæsus, sed etiam lætus et alacer: Extollam te Deus meus, Rex meus, canebat cum gaudio, et laudabo nomen tuum perpetuo. Laudabo Deum, qui lætificat juventutem meam. Quoniam generatio et generatio laudabit opera tua, et potentiam tuam annuntiabunt, et miracula tua narrabunt⁵. Postquam vero Deo sic glorificato, audacius deinceps astitit ante tyrannum: Aspice ad me, ait, o imperator, quem tu existimasti ab igne exedendum, et intellige eum, qui a me prædicatur. Agnosce autem tuorum quoque deorum imbecillitatem.

V. Hanc audaciam et dicendi libertatem, suam esse contumeliam imperator arbitratus, et se victum esse opinatus, quod contemneretur, supplicium eo excogitat majus et vehementius. Rursus ergo in medio proponitur craticula, igne quidem subitus accenso: oleo autem desuper aspersa, et flammam graviter accendens. Sed ne tunc quidem gratia neglexit martyrem: sed simulatque fuit ipse impositus craticulae, ignis statim fuit extinctus, et carbonem emarcuerunt: craticula vero, tanquam non oleum, sed aqua potius desuper fuisse infusa, ipsa quoque erat frigida, sanctum conservans illæsum. Quid vero? cum hisne fuit exstinctaria imperatoris? Nequaquam: sed rabie semel percussus, et ad alia quidem nihilo melius affectus, quam cæcus: ad hoc autem solum intuens, ut diis suis gratificaretur in sancto puniendo, qui quidem sunt omnino demo-

Α τοὺς δὲ ἀληθῶς πολεμίους τοὺς δαίμονας τιμαῖς θεοραπιέομεν καὶ θυσίαις. Ἐγώ γε οὖν τοῦ ἐμοῦ Δεσπότητος ἀεὶ περιέχομαι τε καὶ περιέξομαι, ἀτιμίας ὑμῶν περιφρονῶν καὶ τιμᾶς, καὶ τὸ ἀπιθνεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ τρυφήν καὶ ἀγαλλίασιν ὄντως ἡγούμενος.

Β Δ'. θυμοῦ πλήρης ὁ βασιλεὺς ἐν τούτοις γίνεται, καὶ κράβατον ἐνεχθῆναι κελεύει χαλκοῦν, οὗ κάτωθεν μὲν πῦρ ὑποστρωθῆναι πολὺ, ἀνωθεν δὲ γυμνωθέντα διαταθῆναι τὸν ἀθλητὴν, ἕως ἂν καὶ εἰς τέλος διαφθαρή. Ὡς δὲ ταῦτα θάπτον ἐγένετο, καὶ ὁ μάρτυς ὄλωσ' ὄλω τῷ κράβατῳ ἐφήπλωτο, οἱ κατὰ θέαν ἀθροισθέντες, βαρέως ἐνεγκόντες τὸ γεγονός, εἰς ὠμότητα ἐλοιδόρουν τὸν βασιλέα, ἵνα τί, λέγοντες, ἀνὴρ οὕτω γάνει τε καὶ σοφία περίθλεπτος, οἷά τις τῶν ἀτίμων κακῶς ἀπόλλυται; Θεὸς δὲ ἀνωθεν ἐπεκούφιζε τὰς δόνας, καὶ ὥσπερ τινὲ μαλακῆ' πόνος καὶ δροσώδει κατακείμενος, οὕτως ὁ μάρτυς εὐπαθῶν ἦν. Ὁν ὁ τύραννος τεθνάναι ὑπολαβὼν, ἀρθῆναι τὸν ἐκείνου νεκρὸν ἐκέλευεν. Ὡς δὲ τῆς σιδηρᾶς κλίνης ἐκαίνης ἀναστὰς ὁ μάρτυς, ἀπαθῆς ἦν καὶ εὐθυμος, Ἰψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ Βασιλεὺς μου, μεθ' ἡδονῆς ἐψάλλε, καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου διὰ παντός. Ἐπεὶ δὲ τὸν Θεὸν οὕτω δοξάζων θαρραλεώτερος ἐξῆς τῷ τυράννῳ παρέστη, Βλέψον εἰς ἐμὲ, βασιλεῦ, ἔφη, ὃν σὺ πυρὸς ἔργον γενέσθαι νερόμικτος, καὶ σύνε; μὲν τὸν ὑπ' ἐμοῦ κηρυττόμενον, ἐπίγνωθι δὲ καὶ τῶν σῶν θεῶν τὴν ἀσθένειαν.

Γ Ε'. Ὁ δὲ τύραννος, νομίσας ὑβρίζεσθαι τῇ παρρησίᾳ τοῦ μάρτυρος, καὶ ἡττηθῆναι δόξας τῷ περιφρονητῷ τῆς κολάσεως, μείζονα ταύτης καὶ σφοδρότερον ἐπινόει. Ἐσχάρα γοῦν ἐν μέσῳ προτίθεται, πυρὶ μὲν κάτωθεν διακαυσμένη, ἐλαίῳ δὲ ἀνωθεν διαθρεχομένη, καὶ τὴν φλόγα δεινῶς ἐξίπτουσα. Πλὴν οὐδὲ τότε τοῦ μάρτυρος ἡ χάρις ἡμέλει· ὡς γὰρ ἐπετίθετο τῇ ἐσχάρᾳ, τὸ πῦρ εὐθέως ἐσθέννυτο, καὶ οἱ ἀνθρακες ἐμαραίνοντο· ἡ ἐσχάρα δὲ, ὡς οὐκ ἐλαίου μᾶλλον ἀλλ' ὕδατος ἐπιχεομένου, ψυχρὰ καὶ αὐτὴ ἦν, κακῶν ἀπαθῆ διατηροῦσα τὸν ἅγιον. Τί δέ; συνέσβεστο τούτοις; ὄρα καὶ ὁ τοῦ βασιλέως θυμός; Οὐμενοῦν· αὐθις γὰρ ἐνεχθῆναι τήγανον προστάττει, κηρὸν τε καὶ πύσσαν, καὶ στέαρ ἐν αὐτῷ ἐμβληθῆναι, πυρὶ δὲ πολλῷ ἐκκαῆναι κάτωθεν, καὶ οὕτως ἐν αὐτῷ πάλιν διαταθῆναι τὸν μάρτυρα. Ὡ, οὖν ἔργον γέγονε τὸ κεκλειυμένον, καὶ τὸ τῆ-

⁴ Galat. vi. ⁵ Psal. cxliv.

γανον ὄλον ἀνθρακῶδες ἦν, ἴστατο δὲ καὶ ὁ μάρτυς Ἀ
τὴν τιμωρίαν ὑποδεξόμενος, ὁ τύραννος πολλὰ παρ-
αινέσας αὐτῷ, ποικίλαις τε κολακίαις ὑπελθὼν, ἐπεὶ
ἀπειθοῦντα ἐώρα, καὶ τὰς κολακίας εὐστόχως ὑβρε-
σιν ἀμειβόμενον (λύκον γὰρ Ἀραβικὸν τοῦτον ἐκά-
λει, ἅτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ προβάτοις ἐπιβουλεύοντα),
τῷ τηγάνῳ αὐτὸν κελεύει διαταθῆναι. Εὐθὺς οὖν τὰ
αὐτὰ τοῖς προτέροις ἐπηκολούθει, καὶ μεταβάλλεται
μὲν εἰς ὄρσον τὸ πῦρ, αὖρα δὲ τις ἡδίστη τὸν γεν-
ναῖον ἀνέψυχεν.

ctus, lanquam in germanum filium : nec vellem per
adeo bonus, tam disertus, et tam pulchra specie, seipsum
inconsiderate injicere in periculum : idque
propter nihil aliud quam propter pervicaciam vanam et inutilem. Postquam autem stetit martyr adversus
hæc generose decertans, apte probris remunerans blanditias, et illum lupum appellans Arabicum, ut
qui omnibus Christi insidietur, tandem hæc quoque adjecit : Quidquid feceris, non mihi persuadebis, ut
ab hac pia et beata desistam constantia.

Γ'. Ἀδριανὸς δὲ πάντων αὐτῷ πρὸς τὸναντίον Β
μεθισταμένων, ἀπορῶν ἐκάθητο, βαθεῖα λύπη τὴν
γλώτταν πεπεδημένος· ὃν ἰδὼν οὕτως ἔχοντα ὁ τη-
νικαῦτα τῆς πόλεως ἑπαρχὸς, Κορέμων αὐτῷ ὄνομα,
δεινὸς δὲ οὗτος βασάνους ἐξευρεῖν καινοτέρας, ἀλλὰ
καὶ τὰ κατὰ τὸν στρατηλάτην Φίληκα μαθὼν, καὶ
ἤδη μὲν σπέρματα τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως εἰς
καρδίαν δεξάμενος, ἔτι δὲ τῶν Ἑλληνικῶν ἐχόμενος,
καὶ τῷ βασιλεῖ χαριζόμενος· οὗτος δὲ τότε τὸν
Ἀδριανὸν διαποροῦντα ὄρων, προσελθὼν· Ἐγὼ σε,
φησὶ, βασιλεῦ, ἀπαλλάξω πραγμάτων, καὶ τουτοῦ
τὸν νέον διδάξω τὸν ἀπειθοῦντά σοι μὴ τοιούτοις ἐπι-
χειρεῖν, ἀλλὰ καὶ κλίβανος μὲν ἐνεχθήτω χαλκοῦς,
ὀβελίσκοι δὲ ὄξεις ἐφ' ἐκάτερα τῶν μερῶν αὐτοῦ ἐμ-
παγήτωσαν, καὶ ὄψει ὅσον οὐπω τὸν Ἐλευθέριον
ἦ κειθόμενον ἢ κακῶς ἀπολλόμενον. Ταῦτα δὲ λέγων
ἐλάνθανε τὸν λέοντα φοβεῖν καλάμου πληγαῖς οἰό-
μενος. Ὅμως ἤρεσκε ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦ
μηχανήματος σπουδῇ τελεσθέντος, ἄρας τοὺς φαινο-
μένους ἅμα καὶ τοὺς ἀφανεῖς ὀφθαλμοῦς, καὶ τὸν
νοῦν ὄλον εἰς οὐρανὸς ἀπερείσας· Εὐχαριστῶ σοι,
φησὶ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ καὶ Θεέ, ὅτι τοιούτων με
καὶ τασούτων ἀγαθῶν ἠξίωσας, ὅτι χειρὶ κραταιᾷ
σου δύναμιν περιέζωσας, ὅτι ὑπὲρ σοῦ τοιαῦτα πά-
σχειν εὐδόκησας· καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ
ἴδε οἷα τεκταίνουσιν οἱ μισοῦντές σε κατ' ἐμοῦ, καὶ
ῥῦσαι ἀπὸ βέλους αὐτῶν τὴν ψυχὴν μου, ἵνα ἴδωσι
πάντες, ὅτι πλήν σοῦ οὐκ ἔστι Θεός. Εἶτα καὶ ὑπὲρ
τῶν κολαζόντων, ὡσπερ ἄλλος τις Στέφανος ὑπὲρ
τῶν λιθαζόντων, εὐχόμενος, Ἄψα· τῆς αὐτῶν, ἔλεγε, D
καρδίας, πολυέλεε Δέσποτα, καὶ πρὸς τὸ σὸν καθ-
οδήγησον θέλημα. ἵνα γινῶσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν
Θεὸν, καὶ τῆς ὀλεθρίου τῶν εἰδώλων ἀποστῶσι λα-
τρείας, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

me talibus et tantis bonis sis dignatus : quod me
nomine talia tibi pati visum sit. Et nunc aspice de cælo, et vide qualia contra me fabricantur,
qui te oderunt : et libera animam meam a jaculo eorum, et a viris sanguinum⁶, qui bonus es, conserva
me : ut sciant omnes, te esse solum Deum et gloriosum in toto orbe terrarum. Deinde etiam
pro iis ipsis, qui illum cruciabant, sicut Stephanus⁷ pro iis, qui eum lapidibus appetebant,
orans : Tange cor eorum, dicebat, o Domine, qui es multæ misericordiæ, et tuum sanctum eis no-

⁶ Psal. v. ⁷ Act. vii.

(2) *Correum* hunc vocat Beda in Martyrologio ad hunc diem.

nes homicidæ, rursus jubet afferri sartagine, ce-
ramque et picem, et adipem in eam injici, multo
vero igne subitus accendi, et sic in ea rursus extendi
martyrem. Postquam ergo factum fuit, quod fuerat
imperatum, et sartago tota erat candens : stetit
autem martyr quoque subiturus supplicium : Ne
differas, inquit imperator, o Eleutheri, stas enim
medius inter mortem et vitam, cura id quod tibi
futurum est conducibile. Nam ego quidem magnam
tibi curam gerens, ne male pereas, in te sum affe-

ctus, lanquam in germanum filium : nec vellem per
adeo bonus, tam disertus, et tam pulchra specie, seipsum
inconsiderate injicere in periculum : idque
propter nihil aliud quam propter pervicaciam vanam et inutilem. Postquam autem stetit martyr adversus
hæc generose decertans, apte probris remunerans blanditias, et illum lupum appellans Arabicum, ut
qui omnibus Christi insidietur, tandem hæc quoque adjecit : Quidquid feceris, non mihi persuadebis, ut
ab hac pia et beata desistam constantia.

VI. Hic Adrianus animo sauciatus, verbis relictis,
ad facta se contulit, et jubet eum extendi in sar-
tagine. Quod cum factum esset, eadem, quæ prius,
rursus sunt censecuta : et ignis quidem mutatur
in rorem : aura vero quædam suavissima fortem
ac generosum virum refrigeravit. Adrianus autem
nesciens, quid ageret, cum ei mutarentur omnia
in contrarium, sedebat animi dubius, bovem ha-
bens in lingua, ut dicitur, et linguam vinctus
profundo dolore. Quem cum vidisset sic affectum
is, qui tunc erat præfectus urbis, nomine Corebo (2),
ad nova invenienda tormenta vir egregius, et ad
faciendum aliquid, quod adversus necessitatem
esset acre et efficax (erat autem Christiani dogma-
tis non omnino ignarus, sed et quæ Felici exercitus
duci acciderant, verbis acceperat, et Christianorum
fidei veluti quædam semina et initia in corde
acceperat : adhuc vero sectabatur res gentilium,
plurimi faciens colere et observare imperatorem),
ipse autem tunc videns Adrianum dubitantem, et
nescientem quomodo se in sanctum gereret, ac-
cedens : Ego te, inquit, o imperator, liberabo a
negotiiis, et hunc juvenem, qui repugnat tuis jussis,
docebo nunquam tale quid aggredi. Sed clibanus
quidem inferatur æneus : acuti autem obelisci
infigantur in utraque ejus parte, et mox scies Eleuthe-
rium aut paruisse aut male periisse. Hæc vero dicens,
non animadvertibat se leonem putare posse terrere
ictu arundinis. Hæc tamen placuerunt imperatori,
et cito confecta machina, martyr in cælum tollens
oculos tam qui cernuntur, quam qui sub aspectum
non cadunt, et totam mentem in cælum defigens,
et præ gaudio totus quasi a Deo afflatus : Ago tibi
gratias, inquit, Domine Jesu Christe et Deus, quod

me talibus et tantis bonis sis dignatus : quod me
nomine talia tibi pati visum sit. Et nunc aspice de cælo, et vide qualia contra me fabricantur,
qui te oderunt : et libera animam meam a jaculo eorum, et a viris sanguinum⁶, qui bonus es, conserva
me : ut sciant omnes, te esse solum Deum et gloriosum in toto orbe terrarum. Deinde etiam
pro iis ipsis, qui illum cruciabant, sicut Stephanus⁷ pro iis, qui eum lapidibus appetebant,
orans : Tange cor eorum, dicebat, o Domine, qui es multæ misericordiæ, et tuum sanctum eis no-

men fac sit cognitum, et deduc ad tuam voluntatem : ut cognoscant te solum verum Deum, et desistant a pernicioso cultu simulacrorum : quoniam benedictus es in secula. Amen.

VII. Cum Corebo sic orantem attendisset martyrem, veluti accenso, qui erat ei repositus, carbone pietatis, repente mutatur longe pulcherrima mutatione : et tanquam non is esset, qui paulo ante excogitabat supplicia adversus martyrem, accedens ad imperatorem : Pro quo, inquit, maleficio, aut pro quo crimine his pœnis afficitur Eleutherius? aut pro qua causa morte tam acerba damnatur? Imperator vero hac inopinata auditione valde commotus, torve intuens Corebonem : Num tu es, inquit, is, quem ego novi, Corebo? Quidnam autem tibi accidit, aut quidnam tibi factum fuit? Numquid te cepit aurum ab illius matre acceptum, et tam repente mutavit? Quam multa vero etiam a multis aliis tibi data, potuerint conferri cum meis donis, quem ego et opibus et gloria mea, familiaritate et conjunctione beatum Romæ reddidi? Quod si plura desideras, licet tibi nostris frui affalim : tibi sunt aperti omnes mei thesauri : ex his hauri ambabus manibus, neque te ipsum ita prodas, a femina furto sublatus, et paucis auro emptus. Corebo autem jam totus repletus bono spiritu, et martyris precibus mentem habens illuminatam, exclamavit illud admirabile et dignum quod celebretur : Pretium tuum, dicens, tecum eat in perditionem. Tuæ vero pecuniæ sint lomes ignis, qui te manet. Quid enim tua sponte cæcutis, et conaris movere ea, quæ sunt immobilia? idque, cum didiceris experientia, quod nullus quidem ex tuis diis potest ullum ex iis, qui adsunt, in ignem injectum servare. Is autem, quem colit Eleutherius, reddit eum et igne potentiolem et quovis alio supplicio.

VIII. His sic dici non potest, quanta ira et dictis insania repletus fuerit tyrannus. Solent enim revera validæ amicitia validas quoque similiter parere inimicitias. Unde etiam jubet præfectum eodem puniri clibano, quo ipse consuluerat, ut puniretur Eleutherius. Cum ergo jam appropinquaret tormento, Ora pro me, clamavit Corebo martyri, et me arma his armis, nempe Christi signaculo, quibus ducem exercitus munisti Felicem. Sic ergo Corebo armatus a martyre, et protinus injectus in clibanum, ipse quoque mansit similiter ab igne non expugnatus. Adrianus autem his tormentis defessus, eum condemnat, ut ei caput amputetur. Et Coreboni quidem sic succedit finis martyrii : et qui a multis a sæculo desideratur, hic brevi tempore thesaurum arripuit. Quænam vero sunt Eleutherio postea consecuta? Primum quidem ipse in clibanum immittitur : deinde etiam obeliscis, ut videbatur, transfigitur. Et clibanus quidem rursus, sicut prius exstinguitur : convertuntur autem protinus cuspides obeliscorum, quodammodo carnem honorantes martyris, et ejus, qui punit, animæ arguentes cæcitatem : qui etiam multos ex iis, qui astabant, attrahentes ad Dei cognitionem, qui hæc faciebat miracula : qui etiam, Magnus est Deus per Eleutherium.

A Z'. Οὕτως εὐξαμένῳ τῷ μάρτυρι προσχῶν ὁ Κορέμων, καὶ τὸν προαποκείμενον αὐτῷ τῆς θεοσεβείας ἄνθρακα ὡσπερ ἀναζωπυρηθεὶς, ἄφνω μεταβολὴν μεταβάλλεται τὴν καλλίστην, καὶ τῷ βασιλεὶ προσελθὼν, Ποίου, φησὶν, ἀδικήματος χάριν ὁ πικρὸς οὗτος Ἐλευθερίῳ καταψηφίζεται θάνατος; Καὶ ὁ βασιλεὺς, τῷ παραδόξῳ τοῦ ἀκούσματος ἐκπλαγεὶς, γοργόν τι καὶ βλοσυρὸν πρὸς τὸν Κορέμονα βλέψας· Σὺ αὐτὸς εἶ, ἔφη, ὃν ἐγὼ γινώσκω Κορέμονα; καὶ τί πάθοις; Μήτι σε χρυσὸς εἴλεν ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δεδομένου μητροῦς; καὶ πόσα ἄν σοι καὶ παρὰ πολλῶν ἐτέρων διδόμενα, τῶν ἐμῶν δωρεῶν ἀντάξια γένοιτο, ὃν ἐγὼ καὶ πλοῦτῳ, καὶ δόξῃ, καὶ τῇ πρὸς ἐμὲ οἰκαιώσει ζηλωτὸν ἐν Ῥώμῃ κατέστησα; ἀλλ' εἰ καὶ πλειόνων ἐρᾶς, οἱ ἐμοὶ πάντες ἀνεῖνται σοι θησαυροὶ· τούτων ἀμφοτέrais ἀντλεῖ, καὶ μὴ οὕτω καταπροδῶς σεαυτὸν, κλέμμα γυναικὸς καὶ ὀλίγου χρυσοῦ γενόμενος ὄνιον. Ὁ δὲ Κορέμων, ἤδη τῆ τοῦ μάρτυρος εὐχῇ τὴν ψυχὴν φωτισθεὶς, τὸ θαυμαστὸν καὶ ἀξιόμνητον ἐξεβόησεν· Ἔστω, λέγων, ἡ τιμὴ σου σὺν σοι εἰς ἀπώλειαν, τὰ δὲ χρήματά σου ὑπόκαυμα τῷ περιμένοντί σε πυρὶ γένοιτο· τί γὰρ δὴ καὶ ἐκὼν τυφλώττεις, καὶ ταῦτα πείρα μαθὼν, ὅτι τῶν μὲν σῶν θεῶν οὐδεὶς τὸν ἐμβληθέντα πυρὶ σῶσαι δύναται, ὃν δὲ ὁ Ἐλευθέριος οὗτος σέβεται, καὶ πυρὸς αὐτὸν δείκνυσι καὶ πάσης ἄλλης κολάσεως ἰσχυρότερον;

B cum didiceris experientia, quod nullus quidem ex tuis diis potest ullum ex iis, qui adsunt, in ignem injectum servare. Is autem, quem colit Eleutherius,

C H'. Τούτοις οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσης ὀργῆς καὶ μαγνίας ἐπλήσθη ὁ τύραννος· εἰώθασι γὰρ αἱ ἰσχυραὶ φίλαι ἰσχυρὰς ὁμοίως ἐχθρας ἀπογενναῖν ὅθεν καὶ αὐτῷ τούτῳ κελεύει τῷ κλιθάνῳ τιμωρηθῆναι τὸν Ἐπαρχον, ὅπερ αὐτὸς κολασθῆναι τὸν Ἐλευθέριον συνεβούλευεν. Ὡς δὲ τῇ βασάνῳ προσήγγισεν, Εὐξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ὁ Κορέμων τῷ μάρτυρι ἐπεβόησε, καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ με σφραγίδι καθόπιστον, ἧ καὶ τὸν στρατηλάτην περιετύχησας Φίληκα. Οὕτως οὖν ὁ Κορέμων ὑπὸ τοῦ μάρτυρος ὀπλισθεὶς, καὶ τῷ ὀργάνῳ βληθεὶς, ἀνάλωτος πυρὶ καὶ αὐτὸς ἦν. Ἀδριανὸς δὲ τὰ τῶν βασάνων ἀπειρηκῶς, ξίφει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐκτμηθῆναι κελεύει. Καὶ Κορέμων μὲν οὗτος ἐν βραχεὶ τὸν πολλοῖς ἐξ αἰῶνος ποθουμένον ἤρπασε θησαυρόν. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα τίνα; Καὶ Ἐλευθέριος τῷ κλιθάνῳ ἐμβάλλεται, καὶ τοῖς ὀβελισκοῖς τε τὸ δοκεῖν περιπείρεται· ἀλλ' εὐθύς ὁ μὲν κλιθάνος σβέννυται, στρέφονται δὲ καὶ αἱ τῶν ὀβελισκῶν ἀκμαί, τιμῶσαι ὡσπερ σάρκας μαρτυρικὰς, καὶ ψυχῆς τύφλωσιν ἐλέγχουσαι τοῦ κολάζοντος, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν παρεστώτων εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ τοῦ ταῦτα θαυματουργοῦντος ἔλκουσαι, οἱ καὶ Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ἐδῶν, ὁ δὲ Ἐλευθερίου ἡμῖν κηρυττόμενος.

D Christianorum, clamabant, qui nobis prædicatur

Θ'. Αὐθις οὖν ἀπορία καὶ λύπη λαμβάνει τὸν τύραννον, καὶ τότε μὲν τῆ φρουρᾷ τὸν μάρτυρα δίδωσιν, ὕστερον δὲ δι' ἄλλης ἡμέρας σκεψαμένῳ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ, ποῦ καὶ ὅπως Ἐλευθέριος ὑπόσχη τὴν τιμωρίαν, ἔδοξε. Τόπος μὲν ἡ φρουρά, τρόπος δὲ οἰκτιστος ὁ διὰ λιμοῦ. Συχνὰς οὖν ἡμέρας ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐπυκτεύετο τῷ λιμῷ· ἀλλ' ὁ τῷ Δανιὴλ ποτε, καὶ τῷ Ἡλίᾳ μετὰ ταῦτα, τροφήν διὰ πτηνοῦ χορηγήσας, καὶ τοῦτον τρέφει διὰ περιστερᾶς. Καὶ ὁ μὲν εὐχαριστεῖ Θεῷ, ὅτι τῶν ἰσῶν τοῖς μεγάλοις τούτοις ἤξιώται· ὁ δὲ τύραννος ἐμεμῆναι, ὡς ἀσθενοῦς αὐτῷ ἐλεγχθέντος τοῦ μηχανήματος· ὅθεν καὶ ἵππους ἀγρίους ὑπὸ ζυγὸν κελεύει δεθῆναι καὶ τὸν Ἐλευθέριον, ἵνα τῶν ἵππων ἀμαθῶν ὄντων ζυγοῦ καὶ ἀγρίων, τῷ βολζῷ τε τοῦ ἄρματος ἄγαν ἐκταραχθέντων καὶ πλημμελῶς φερομένων, ὁ μάρτυς πέτραις καὶ ἄλλοις προσχρασσόμενος, τῆς σάρκας διασπασθῆ, καὶ μεληδὸν κατακοπέις ἀπορρήξῃ τὴν ψυχὴν. Ἄλλ' ὡσπερ ἐκεῖνος οὐκ ἔκαμνε τὰ πρὸς διαφθορὰν ἐνεργῶν, οὕτως οὐδὲ Χριστὸς τὰ πρὸς σωτηρίαν οἰκονομῶν· ἄγγελος γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπιστάς, τοὺς ἀγρίους ἵππους ἐκεῖνους ἡμέρους ἄφνω ἐποιεῖ, καὶ τὸν Ἐλευθέριον λύσας, ἐπιβιάζει τῷ ἄρματι, καὶ πρὸς τὸ τῆ πόλει γειτονοῦν ὄρος τοὺς ἵππους ἰθύνας, ἀλύπως καὶ ὁμαλῶς ἀνελθεῖν τὸν μάρτυρα παρεσκεύασε. Προσγίνεται δὲ τούτῳ καὶ ἕτερόν τι τῶν παραδόξων. Ἐν τῷ ὄρει γὰρ γενομένου τοῦ μάρτυρος, καὶ τὸν Θεὸν συνήθως αἰνοῦντος, ἄρκτοι καὶ λέοντες, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ἀνημέρων θηρίων προσελθόντες, κυκλοῦσά τε τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον καὶ περισαίνουσι, καὶ οἷα τῆς ἐκεῖνου συνιέντα φωνῆς, συνευλογεῖν τε καὶ προσκυνεῖν ὠρμηγτο, καὶ τοῦτο ἐδήλου τῇ τε πρὸς γῆν νεύσει, καὶ τῇ πρὸς ἀέρα τῶν ποδῶν ἐπάρσει, καὶ τῇ ἄλλῃ διατυπώσει τοῦ σώματος.

Nam cum sic in montem venisset martyr, et deinde sacrificaret, quæ aderant animalia, ursi et leones, et si quæ erant aliæ feræ, accedentes circumdant Dei famulum, et ei blandiuntur : et tanquam illius vocem intelligentes, benedicere cœperunt et adorare, et hoc significabant, quod et in terram annuerent, et rursus in aerem pedibus efferrentur, et aliis etiam gestibus corporis.

Γ'. Ἀλλὰ τὰ μὲν θηρία οὕτω τὴν χορείαν ἐπλήρουν, ὡσπερ χορολέκτου καὶ πρωτόστάτου τυχόντα τοῦ μάρτυρος· Ἀδριανὸς δὲ οὐχ ὅτι τούτου, ἀλλ' οὐδὲ τῶν θηρίων αὐτῶν ἠδεῖτο τὴν σύνεσιν· εἰς ἀκοὴν γὰρ ἐκεῖνων ἐλθὼν, Ἀδριανὸς ἦν ὁ αὐτὸς, πολλῷ καὶ θηρίων καὶ ὄνων ἀνοητότερός τε καὶ ἀγριώτερος· οὐ μόνον γὰρ βελτίων οὐδὲν ἀπὸ τοῦ θαύματος γέγονεν, ἀλλὰ καὶ στρατιώτας ξιφῆρεις ἐπεμπε, θάττον συλληφόμενους τὸν Ἐλευθέριον, τὰ δὲ θηρία, ὡς ἂν ἀκριβῶς εἰδῶσα καὶ φίλους κρίνειν τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου καὶ πολεμίους, ὡς μόνον εἶδον τοὺς στρατιώτας, ταχέως ἐφέροντο, καὶ μικροῦ ἂν καὶ διεσπᾶσαντο τούτους κέρασι καὶ ὀδύσιν, εἰ μὴ ὁ μάρτυς τοῖς μὲν ὡς περὶ τινα χαλινὸν τὸν λόγον ἐμβαλὼν, ὅθεν ἦλθον ἐπανιέναι προσέταττε, τοῖς δὲ στρατιώταις λύσας τὸν φόβον, καὶ τὴν μεθ' ὀπλων ἔλευσιν ὀνειδίσας. Οὐ γὰρ ἐπί τινα, φησὶν, ἀνδρόφονον ἢ ληστὴν ἦλθετε, οὐς ἔδει νεύματι μόνῳ σημή-

A IX. Rursus ergo et hæsitatio et magnus dolor invadit tyrannum. Et tunc quidem martyrem tradit in custodiam : postea autem eximios ex iis qui ei parebant, convocatos congregat : et cum toto die deliberasset, ubi et quoniam modo Eleutherius subiret supplicium, visus est ei locus quidem carcer : modus vero maxime miserabilis, nempe per famem. Et postquam hæc visa sunt, multos quidem dies in carcere decertavit cum fame. Sed qui olim Danieli * et Eliæ * per voluerem alimentum suppeditavit, eum quoque alit per columbam, et ejus animam implet bonis. Et ille quidem agebat gratias, quod his magnis bonis sit dignus habitus : tyrannus autem insaniebat, et quod ostensum esset machinationem fuisse imbecillam, efferabatur : et ideo equos feros et minime mansuetos, eis longe sævior, jubet jugo alligari, et eis etiam alligari Eleutherium : ut cum equi, qui jugum ferre non didicerant, et erant alioqui feri, strepitu currus valde essent perturbati, et huc et illuc temere ferrentur, martyri, petris et aliis alliso, divellerentur et lacerarentur carnes : ut sic particulatim et membratim concisus, abrumperet animam. Sed nec hæc ei processerunt ex animi sententia ; sed quomodo ille non cessabat ea operari, quæ ad vim faciendam pertinebant, et ad afferendum interitum : ita nec Christus ea providere, quæ spectabant ad salutem. Angelus enim e caelo adveniens, et feros illos equos repente reddidit mites et mansuetos : et cum solvisset Eleutherium, eum immittit in currum : et cum direxisset equos ad montem vicinum civitati, effecit, ut martyr ascenderet leniter et placide. Ei vero aliud quoque accedit admirabile et contra opinionem.

rationale sacrificium, consuetam Deo laudem, B

X. Sed sic quidem feræ, perinde ac si martyr esset chori institutor et ductor, et cum is incepisset canere, eæ quoque choream implentes circumsiliebant et quasi respondebant, et magistrum, quoad ejus fieri poterat, sequebantur admirabiliter. Adrianus autem non solum martyris, sed ne ipsarum quidem ferarum reverebatur intelligentiam : sed cum ad illas venisset audiendas, erat idem Adrianus multis etiam feris et asinis insipientior et efferatior. Multi enim, quibus curæ erat venatio, cum hæc suis vidissent oculis, renuntiarunt imperatori sed ille erat, ut est in proverbio, asinus ad lyram. Non solum enim miraculo nihil evasit melior, sed etiam armatos emisit milites, mox comprehensuros Eleutherium. Feræ autem non conservabant parem in illos observantiam : sed ut quæ accurate scirent sui domini discernere amicos et inimicos, cum primum eos viderunt, celerrime in eos fere-

* Dan. xiv. * III Reg. xvii.

bantur : et parum absuit, quin eos discerperent cornibus et dentibus, nisi martyr illis quidem tanquam freno aliquo non aspectabili, injecta oratione, jussisset eas reverti unde venerant. Cum militibus vero metum solvisset, et qui cum armis fuerant eis adventum exprobrasset (neque enim ad parricidam aliquem venisse aut latronem, quos oportebat, cum nutu solum significassent, sequentem habere eum, qui ab eis quaeritur), hoc cum dixisset, læto et alacri animo sequebatur, multum disserens in itinere : et si nihil aliud, dicens oportere eos revereri ferarum intelligentiam, et ex eis capere certum exemplum ad eum, qui ipsos creavit, agnoscendum. Deinde optime cum eis disseruit de regno cælorum et gehenna : et sic per totam viam benignissime admonens et docens, tantam vim habuit, ut multis ex eis persuaderet, efficeretque, ut lux veritatis luceret in illorum animis.

XI. Postquam vero Romam pervenerunt, imperator statim maximam convocat concionem, volens habere plurimos testes interitus martyris. Cum autem fuerunt omnia parata, et frequens convenit populus, secus evenit, quam putabat imperator. Qui enim aderant, non martyris occisionis, sed Christi, quæ in ipso erat, virtutis fuerunt potius testes, omni exceptione majores. Nam læna quidem admodum sæva in eum immittitur : quæ instar teli magno impetu irruit et ad sanctum accedit, non ut Eleutherium discerperet, aut vel exiguo morsu eum offenderet : sed potius ut illius pedes præ magna amplecteretur benevolentia. Quod quidem fecit accurrens. Inclinavit enim cervicem ejus pedibus : lingua vero lambebat ejus plantas. Videbatur autem ægre ferre, quod non etiam vocem haberet humanam, quæ pro pietate loqueretur cum martyre. Sed nec hæc persuadent imperatori, qui erat duro corde, sicut et ille Pharaos, ut pietatem ex eis disceret ; sed ut qui bestiam damnasset imbecillitatis, quod ea esset semina, jubet etiam marem simul immitti in martyrem. Ille vero velut contendens cum femina, et non minus benevolus volens videri in athletam, illam quidem repellit : ipse autem accurrens pedes amplectitur, adhæret, lambit, exilit, gesto, aspectu et motu suam annuntiat benevolentiam. Ex iis vero, qui aderant et hæc videbant, qui animæ quidem oculis utcumque intuebantur, protinus clamabant magnum esse Deum, qui colitur ab Eleutherio. Quorum autem mentis visus cæcutiebat, ii sanctum vocabant plavum et maleficum, qui hæc solis præstigiis falso faciebat apparere. Sed fieri non poterat, ut in his divina quiesceret justitia ; sed oportebat omnino obstrui labra dolosa, ut divinus dicit David, quæ adversus justum loquebantur iniquitatem, in superbia scilicet et contempione : sicut etiam obstructa sunt, et ultimo siluere silentio. Nam inter loquendum ictu percussi, qui non cadebat sub aspectum, protinus accipiunt mortem præmia blasphemiae.

XII. Iniquus autem imperator in summam adductus dubitationem, postquam vidit omnia cedere martyris menti et gratiæ, eum morte condemnat, quæ gladio sit ei afferenda. Nam quoniam martyrii cursus non poterat aliter finem accipere, et hic ipse athleta venire ad Christum, quem desiderabat, ipsum quidem, qui sunt hujus rei ministri, gladio interimunt. Deinde matrem quoque quæ erat ejus collo circumfusa, et ei magis corde quam ore adhærebat : nihil autem muliebri aut maternum loquebatur,

Α ναντας τὸν ζητούμενον ἔχειν ἐπόμεινον. Οὕτως εἰπὼν προθύμως ἠκολούθει· πολλὰ δὲ κατὰ τὴν πορείαν τούτοις διαλεγόμενος, ἐπεικῶς τε παραινῶν καὶ διδάσκων, πολλοῖς αὐτῶν τὸ τῆς ἀληθείας ἐπέλαμψε φῶς.

ad parricidam aliquem venisse aut latronem, quos oportebat, cum nutu solum significassent, sequentem habere eum, qui ab eis quaeritur), hoc cum dixisset, læto et alacri animo sequebatur, multum disserens in itinere : et si nihil aliud, dicens oportere eos revereri ferarum intelligentiam, et ex eis capere certum exemplum ad eum, qui ipsos creavit, agnoscendum. Deinde optime cum eis disseruit de regno cælorum et gehenna : et sic per totam viam benignissime admonens et docens, tantam vim habuit, ut multis ex eis persuaderet, efficeretque, ut lux veritatis luceret in illorum animis.

B IA'. Ὡς δὲ τὴν Ῥώμην κατέλαβεν, ὁ βασιλεὺς θέατρον μέγιστον συνιστᾷ, μάρτυρας πλείστους ἔχειν βουλόμενος τῆς τοῦ μάρτυρος ἀπωλείας. Τούναντίον δὲ μᾶλλον ἐπέβαινε ἢ ἐδόκει τῷ βασιλεῖ· οἱ γὰρ παρόντες οὐ τῆς τοῦ μάρτυρος ἀναιρέσεως, ἀλλὰ τῆς ἐπ' αὐτῷ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον μάρτυρες ἦσαν φανερῶς ἀπαράγραπτοι. Λέαινα μὲν γὰρ αὐτῷ ἐπαφίεται πάνυ ἀγρία, ἧτις σφοδρῶς μὲν ἐπεισι τῷ Ἁγίῳ, οὐ μὴν ὥστε λαφύξασθαι ἢ ὀλίγον δῆγματι λυπηῆσαι, ἀλλ' ὥστε τοὺς ἐκείνου πόδας εὐνοϊκῶς περιπτύξασθαι· ἐκλίνε μὲν γὰρ αὐτοῖς τὸν αὐχένα, ὑπένιξε δὲ τῇ γλώττῃ τὰ ἴχνη, καὶ ὥσπερ ἤχθετο ὅτι μὴ καὶ φωνὴν ἀνθρωπείαν εἶχε συμφθεγγομένην ὑπὲρ εὐσεβείας τῷ μάρτυρι. Οὐ δὲ ταῦτα πείθουσι τὸν κατὰ τὸν Φαραῶ σκληροκάρδιον βασιλέα μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν, ἀλλ' ὥσπερ ἀσθένειαν, ὅτι θῆλυ, καταγνοὺς τοῦ θηρίου, καὶ ἄβρονα τῷ μάρτυρι συναφεθῆναι κελεύει· κἀκεῖνος οἶοιτο πρὸς τὴν θῆλειαν ἀμιλλώμενος, ἀπωθεῖται μὲν ταύτην, οὗτος δὲ τῷ μάρτυρι προσδραμίων περιπλέκεται τοῖς ποσὶ, περιφύεται, σαίνει, σκιρτᾷ, σχήμασί τε καὶ νεύμασι, καὶ κινήμασι, τὴν εὐνοϊαν ἀπαγγέλλει. Τῶν δὲ ταῦτα βλέπόντων, οἱ μὲν ποσῶς ὀρῶντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, εὐθὺς ἐβίων μέγαν εἶναι τὸν Ἐλευθερίου Θεόν, οἱ δὲ τυφλόττοντες διὰ τὴν ἀσέβειαν, πλάνον καὶ φαρμακὸν τὸν Ἁγίον ἀπεκάλουν. Ἄλλ' ἐμφραγῆναι πάντως ἔδει τὰ χεῖλη τὰ δόλια, ὡς ὁ θεὸς ἔφη Δαυὶδ, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν, ἐν ὑπερηφανείᾳ καὶ ἐξουθενώσει, ὥσπερ

D ἄρα καὶ ἐνεφράγησαν, καὶ τὴν ἐσχάτην σιωπὴν ἐσιώπησαν· μεταξὺ γὰρ τῶν λόγων ἀοράτως πληγέντες, θάνατον εὐθὺς εὔρον τὰ τῆς βλασφημίας ἐπίχειρα.

IB'. Ὁ μέντοι πρᾶνομος βασιλεὺς τοῖς ὄλοις ἀπορηθεὶς, ἐπεὶ καὶ πάντα ἐώρα τῆς τοῦ ἀθλητοῦ γνώμης ἠττώμενα, θάνατον αὐτοῦ κατακρίνει τὸν διὰ μαχαίρας. Αὐτὸν μὲν οὖν εὐθὺς οἱ πρὸς τοῦτο διακονοῦντες ἀναιροῦσι τῷ ξίφει. Ἐπειτα καὶ τὴν μητέρα περιπλακείσαν αὐτοῦ τῷ τραχήλῳ, καὶ καρδίᾳ μᾶλλον ἢ στόματι περιπτυσσομένην, γυναικεῖον οὐδὲν ἢ μητρικὸν ἐπιφθεγγομένην, οὐ δ' ἀνάξιόν τι τοιοῦτο παιδὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγῶσιν αὐτοῦ μᾶλλον φαιδρυνόμενήν, ἀνηλεως οἱ εὐσεβεῖς ἐχομένην τοῦ παιδὸς

ἐπισφάττουσιν· τί δὲ καὶ ἄλλο ἦν οἰκειότερον, ἢ αὐ-
τοὺς δρᾶσαι ποιηροὺς ὄντας, ἢ ἐκείνην παθεῖν, φιλό-
θεον ὑπάρχουσαν καὶ φιλόπαιδα, ἢ αὐτῷ θνήσκοντι
τῷ υἱῷ συναποθανεῖν, καὶ μὴ ἀπολειφθῆναι γερῶν
υἱοῦ, καλῶς μητέρα παιδαγωγήσασαν, ἀλλὰ κοινῇ
τούτους τῷ κοινῷ Δεσπότῃ ἐμφανισθῆναι, καὶ παρ'
αὐτῷ μένειν, κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον, μητέρα ἐπὶ τέκνῳ
εὐφραينوμένην;

Γ'. Οἱ δὲ παρόντες ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ εὐσεβεῖς,
σπουδῇ τὰ αὐτῶν ἀνελόμενοι λείψανα, τοῖς ἐν Ῥώμῃ
πιστοῖς περὶ τούτων φροντίζουσι, γνωρίζουσι τε
αὐτὰ καὶ κοινὰ τίθενται, καὶ οὕτως ἀμφω ταῦτα
μυρίσαντες, καὶ τὰ εἰκότα τιμήσαντες, θάπτουσι
φιλοθέως, Χριστιανοῖς πλοῦτον ἄσυλον, τοῖς ἐν νόσοις
τε καὶ πονηροῖς πνεύμασι χρῆμά τι ἀλεξίκακον, εἰς
δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς
μιας ἀπλῆς καὶ ἀκτίστου θεότητος, ἣ πρόκειται δόξα,
κράτος, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

• Psal. cxii, 9.

A neque tali filio indignum, sed ejus certaminibus
lætabatur et gloriabatur : immisericorditer impii
filio suo adhærentem interficiunt. Quidnam vero
erat convenientius, illosne fecisse cum essent
mali, an illam esse passam, cum esset pia in Deum
et amans filii? an cum sic moriente filio esse mor-
tuam, et non abesse a proximis filii matrem, quæ
eum pulchre erudiit; sed eos communiter sisti ante
communem Dominum, et apud eum manere, ut sacra
dicit Scriptura, matrem propter filium lætantem? ?

XIII. Qui autem erant pii ex Illyrico, quicumque
quidem tunc aderant, cum diligenter eorum extu-
lissent reliquias, iis qui erant Romæ fideles, qui
eas diligenter inquirebant, ubinam essent, signifi-
cant et communicant : et sic cum ambo eas unxis-
sent et dividissent, et ut par est honorassent, ipsas
pie sepeliunt : Christianis divitias, quæ non possunt
eripi, morbis et malis spiritibus propulsandis præ-
sens remedium : ad gloriam Patris et Filii et
Spiritus sancti, nunc et semper et in sæcula sæcu-
lorum. Amen.

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ⁽¹⁾.

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS GEORGII

(Aprilis die 23, anno 303. — Acta Sanctorum Bolland. ad hanc diem Græce : interpretationem Latinam adornandam curavimus.)

Α'. Ἄρτι τοῦ τῆς εἰδωλομανίας νέφους τὴν οἰκου-
μένην διαλαθόντος, καὶ μικροῦ πάντων ὄλων παδὶ χω-
ρούντων πρὸς τὴν ἀσέβειαν Διοκλητιανοῦ τότε καὶ Μα-
ξιμιανοῦ τὴν βασιλείον Ἰουδόντων ἀρχὴν, οἱ τῶν ἐκ τοῦ
παντὸς αἰῶνος τὰ Ἑλλήνων διαπρεσβεύοντων δεισι-
δαίμονέστατοί τε ἦσαν καὶ δραστηκώτατοι. Οὗτοι ἐπὶ
μέγα τὴν ἀθεΐαν ἀξίησαι μέγα τῷ ὄντι καὶ σπου-
δαιότατον εἶναι τιθέμενοι, πάντας τοὺς ἐν τέλει συγ-
καλεσάμενοι καὶ κοινῇ διασχεψάμενοι περὶ τούτου,
ἐπεὶ κάκεινους ἐώρων τὴν ἴσῃν αὐτοῖς ὀδεύοντας καὶ

C I. Quo tempore idololatria caligine sua orbem
terrarum obscuraret, et tantum non omnes citato
gradu impietatis viam ingrederentur, Diocletianus
et Maximianus rerum summa potiebantur, viri inter
omnium ætatum paganos et supersticiosissimi et
audacissimi. Qui impietati undiquaque augendæ ac
preferendæ omnem operam dando, magistratus un-
dique collectos super ea re examinarunt, et ubi
eos plane consentire vidissent, dicta et visa factis
exæquare statuerunt. Itaque edictis per totum im-

(1) Metaphrastæ adjudicat Allatius in Diatriba
de Simeonum scriptis pag. 125 in eorum Vitarum
catalogo quæ proprio Metaphrastæ stylo signan-

tur : quare gratum philhelleni lectori futurum cre-
didi, si hanc talis viri paraphrasim, quæ publicam
hactenus lucem non vidit, hic exhiberem.

perium missis deos patrios, id est idola manu facta, sacrificiis coli jusserunt (stultos reges, qui ab istis sibi imperium, omnibus vero mortalibus salutem impertiri credebant!), omnibus autem qui se Christianos profiterentur dirissimis pœnis subijci, necem in pietatis præmium proponendo.

λεῦσαι μὲν δι' αὐτῶν τὸ κράτος, ἀνθρώποις δὲ πᾶσιν τὴν σωτηρίαν βραβεύεσθαι), πάντα δὲ τοὺς ὁμολογούντας εἶναι Χριστιανούς, μετὰ τὴν εἰς τὸ βῆμα ποιουμένους, συχναῖς ὑποβάλλεσθαι τιμωρίαις, εἶτα ἀντίδοσιν.

II. Tunc admirabilis miles Christi Georgius seu astrum pellucidum per impietatis tenebras lucebat. Natus in Cappadocia claris parentibus, inque Palestina educatus, majorum pietatem amplexus, candidis moribus, ætate juvenis, prudentia senex, corde simplex, ira contra impios ardebat. Igitur circa rem militarem egregie eruditus dux cohortis Invictorum præficitur, et cum imperator bellum contra Persas gereret, Georgius temporari cedens, manu fortis brevi bello inclaruit.

ζεται· ἤνλικα δὴ καὶ τὸν βασιλέα [ἔδει] τὸν κατὰ Περσῶν (5) ὑπελθεῖν πόλεμον, αὐτὸν ἐκεῖνον ὁ καιρὸς παρεκάλει, ἐφ' ᾧ καὶ ἄθλους οὔτε μικροὺς ἀγωνίζεται, καὶ θαυμαστὴν ἔχων ἐν πολέμοις εὐτολίμην γνωρίζεται.

III. Cum autem majoris dignitatis adipiscendæ cupidus esset, ea quam affectabat majorem, Deo ita volente, nactus est. Recepto enim patrimonio, ad imperatores reversus, Saulis sortem aliquo modo expertus est. Hic enim asinos requirens regnum invenit, noster autem mundanæ avidus gloriæ regni cœlestis compos est factus. Ubi enim, in ipso statim adventu, Deum contemptum, dæmones autem honoratos vidisset, impietatis ardore incensus Davidis exemplum secutus est qui dicit se incredulitate Dei adversariorum misere vexari. Sed Domini

promissionum memor qui se eos coram Patre agnosciturum esse dicit, qui se coram hominibus confessi fuerint: hac promissione Domini arrepta, tutum se reddere voluit.

IV. Cum autem per portam angustam intrare vellet, in divitiis obstaculum videns, quibus tamen ad bonas res auxiliaribus uti volebat, pauperibus eas distribuit. Porro gravem armaturam, qua Paulus in spiritu fideles armat, ipse induit, lumbos in veritate cingit, justitiæ lorica se vestit, galeam salutis capiti imponit, pedes ad Evangelium pacis annuntiandum tegit; deinde fidei clypeum, et spi-

(2) Νούμερα pluraliter *cohortes*, quam vocem in ipso Julio Cæsare restituisse gloriatur Meursius in Græco-Barbaris, certe a Latinis ad Græcos transit, distinguebantur autem *Numeri* suis singuli cognomentis, quale hic est cognomen *Aniciorum* seu *Invictorum*: verumne, an ornatus causa hic assumptum, non dijudico.

ἄρθοποδοῦντας πρὸς τὴν ἀσέβειαν, ἔργῳ βεβαιῶσαι τὰ δόξαντα σπουδῆν ἐποιοῦντο· καὶ διὰ ταῦτα γράμματα καὶ προθέματα πολλῶ τῷ τάχει διὰ πάσης ἐφοῖτα τῆς οἰκουμένης, τοὺς μὲν νομιζομένους θεοὺς, τὰ χειροποίητά φημι ξόανα καὶ βδελύγματα, θυσίαις ἀπάσαις τιμᾶν (καὶ γὰρ ἐδόκει τοῖς ἀνοήτοις βασιλεῦσαι τὴν σωτηρίαν βραβεύεσθαι), πάντα δὲ τοὺς ὁμολογούντας εἶναι Χριστιανούς, μετὰ τὴν εἰς τὸ βῆμα ποιουμένους, συχναῖς ὑποβάλλεσθαι τιμωρίαις, εἶτα ἀντίδοσιν.

B. Τότε δὴ καὶ ὁ θαυμαστὸς στρατιωτῆς μέγας Γεώργιος, τὸ τοῦ Χριστοῦ τῷ ὄντι γεώργιον, ἀστέρα τινὰ τῶν διαφανῶν εἰκονίζων, ἐν σκότει τῆς ἀσεβείας ἐδείκνυτο. Τούτῳ πατρὶς μὲν ἡ Καππαδοκῶν, πατέρες δὲ τῶν ἐπιφανῶν, τρσφὸς ἡ Παλαιστίνη, τὸ σέβας ἐκ προγόνων αὐτοῦ εὐσεβέστατος ἦν καὶ ἀτεχνος, τὴν μὲν ἡλικίαν νεάζων, τὴν δὲ φρόνησιν πολιδός, εὐθύς τὴν καρδίαν, ζήλου πνεῦν κατὰ τῆς ἀσεβείας. Καλῶς· οὖν ἐκπονηθεῖς τὰ πολέμια, κόμης τοῦ νομέρω (2) τῶν Ἀνικιῶρων ἐπιφανεῖ προχειρίζεται.

(5) ὑπελθεῖν πόλεμον, αὐτὸν ἐκεῖνον ὁ καιρὸς παρεκάλει, ἐφ' ᾧ καὶ ἄθλους οὔτε μικροὺς ἀγωνίζεται, καὶ θαυμαστὴν ἔχων ἐν πολέμοις εὐτολίμην γνωρίζεται.

Γ. Ἐπεὶ δὲ καὶ μείζονος ἦν τιμῆς ἀρεγόμενος· εὗρεν οὐχ ἧς ὠρέγετο, ἀλλ' ἧς ὑπῆρχεν ἐκεῖνος ἀξίος, τῆς θείας οὕτω προνοίας οἰκονομησαμένης. Λαθῶν γὰρ τὰ ἐκ πατέρων αὐτῷ περιελθόντα χρήματα, καὶ πρὸς τοὺς τότε βασιλεύοντας ἀφικόμενος, πάσχει τι τῷ Σαούλ παραπλήσιον. Ὁ μὲν γὰρ ὄνους ἀναζητῶν βασιλείαν ἐκτήσατο, ὁ δὲ κοσμικῆς δόξης ἐπιθυμῶν οὐρανῶν ἔτυχε βασιλείας. Καὶ ὅπως ἐγγύς ἡ δῆλωσις. Καταλαθῶν γὰρ, ὡσπερ εἶρηται, καὶ ἰδὼν τὸν θεὸν ὑβριζόμενον, δαίμονας δὲ τιμωμένους, ζήλῳ θεοσεβείας διακαυθεὶς τὴν ψυχὴν, εἰς νεῦν τε τὰ τοῦ Δαβὶδ βαλλόμενος, ὅτε μὲν τῇ θεῶ τῶν ἀσυνετούτων ἐκτήκεσθαι λέγοντος, ὅτε τὰ ὅμοια πάσχειν, διὰ τὴν περὶ τοὺς θεῖους λόγους τῶν ἐχθραίνόντων ὀλιγωρίαν, ἔπειτα καὶ τῶν δεσποτικῶν βημάτων εἰς καιρὸν δια-

μνημονεύσας, ἀ καθαρῶς ἐπαγγέλλεται, τοῖς ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολογοῦσιν αὐτὸν, ἀντιδιδόναι φιλοτίμως τὴν ἐμπροσθεν τοῦ Τεκτόνος ὁμολογίαν· χρέος ἑαυτῷ δεσποτικῶν προσμνηστεύεσθαι.

Δ'. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν στενὴν εἰσελεύσεσθαι πύλην προελομένῳ, ἵνα μηδὲν ὁ τῶν χρημάτων ὄγκος αὐτῷ ἐμποδίσειεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὡς βοηθῶ τῷ πλούτῳ πρὸς τὰ καλὰ χρήσαιτο, πανήτων αὐτὸν χερσὶ διανέμει. (4) Πρὸς δὲ καὶ τὴν πανοπλίαν, ἣν Παῦλος ἐν πνεύματι τοὺς πιστοὺς ὀπλιίζει περιβαλλόμενος, καὶ τὴν μὲν ὄσφυν ἐν ἀληθείᾳ περιζωτάμενος, ἐνδοσάμενος δὲ καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης θώρακα, περι-

(3) Anno 301 missus contra Persas fuit Galerius Maximianus, eo successu, quem ad annum Diocletiani 17 Theophanes describit.

(4) Expongo hæc pauca ταύτην τε τὸ θεῖον οἰκειοτάμενος, quia non video quomodo hæc pertineant.

θέμενός τε και την περικεφαλαίαν του σωτηρίου, **A** ritus enssem accingit, qui est Dei Verbum, et sic
και τους πύδας εν ετοιμασία του Ευαγγελίου της ει- ab omnibus partibus tutus ad impietatis bellum
ρήνης υποδησάμενος, Επειτα και τον της πίστεως progreditur.
θυρεών, και την του Πνεύματος αναλαβών μάχαιραν, η εστι ρήμα Θεού, και ως οίον τε ην ασφαλώς
καθόλου περιφραξάμενος, προς τον κατά της άσεβείας έχωρει πόλεμον.

Ε'. Εύρων δέ τους, επ' όνόματι του βασιλεύειν και
άρχειν, αυτούς μάλλον υπό της άσεβείας κραταιότε-
ρον αρχομένους, πλήθη τε βασανιστηρίων ου κατά
των πονηρευομένων (ώτπερ ην θέμις) και άδικούν-
των, αλλά κατά των εύσεβούντων μάλλον προκει-
μενα, αυτούς τε δημηγορούντας ουδέν θεοσεβές, ουδέν
δίκαιον, άλλ' όσα προς άσεβειαν αλείφει και την των
δαιμόνων λατρείαν (τί γάρ ετερον η των ψευδιών-
μων θεών προσκύντησις;) ου μήν αλλά και προσπει- **B**
λούντας, ει μόνον όνομάσειέ τις τον Χριστόν, Εξω
παντός έλέους, τοίς προκειμένοις, κατακρηυττόμε-
νον (5). εξαποθανεΐν· ζήλου πλησθεΐς την ψυχήν,
και τρυφάς μάλλον ου πληγάς εΐναι τά άπειλούμενα δια Χριστόν λογισάμενος, εϋτολμόν τε και λεοντώδες
δεικνύς όρημα, διακόψας τό πλήθος, και παρελθών εις μέσον, Χριστιανόν έαυτόν ανεκήρυξεν και Χρι-
στού δοϋλον υπάρχειν.

Γ'. Την παρόρησιαν ταύτην, και τό θάρσος, και την
τόλμαν του μάρτυρος ουχ άπλώς ειδε τό των άσεβών
πλήθος, αλλά και ισχυρώς κατεπλάγησαν. Ό μέντοι
γεννάδας θαρράλειότερον εΐ μάλλον, Θεόν μέν αλη-
θινόν τον Χριστόν ώμολόγει, τά δέ γε τιμώμενα **C**
παρ' αυτών ειδωλα και τους όνόματα μόνον θεούς
ειπίπτέ τε και έμυκτήριζε, και τοίς πολλοίς υπόθε-
σιν έποιεΐτο σφοδρού γέλιτος. Πλήν αλλά τοίς τυράν-
νοις ταΰτα ακούουσι παντοδαπή ην η γνώμη· ποτέ
μέν γάρ τον άνδρα της παρόρησίας έθαύμαζον, ποτέ
δέ ηπειλούν, ποτέ δέ και θωπείαις υπήρσαν, ώστε
κατά τον θεΐον Δαυΐδ τους εκείνων λόγους, τουτο μέν
βόλβειν εοικέναι, τουτο δέ υπέρ ελαιον άπαλους δει-
κνυσθαι· την τε γάρ νεότητα και τό κάλλος έλέους **C**
παντός άξιον και φειδούς εκριναν, την ζωήν προτι-
μοτέραν σαφώς υπετίθουν, τιμάς υπηγέλλοντο,
πλούτου και τρυφής υπεμίμνησκον. Ός δέ προς τά
φιλόανθρωπα ταΰτα και μαλακά ιμηδέν επικλινόμενον
έύρων, μεταβάλλοντες βασάνους ηπειλούν, ώσπερ την
ύψιν φοβεράς, προς δέ και την εν πικρώ θανάτω του **D**
βίου κατατροφήν.

Ζ'. Επει δέ προς πάντα έύρων εύπαγή και άκλό-
νητον, μιμούμενόν τε την οικίαν άτέχνως του φρονί-
μου, η ουχ άνέμοις σαλεύεται, ου ποταμοίς παρασύ-
ρεται, ου βροχαΐς κατακλύζεται, και τουτο δη τό του
λόγου λέοντα ξυρῶν έψκουν, η προς κολωνόν κηρύτ-
τεσθαι, οι δέ και πείραν επήγαγον, και θράττειν
ζοντο, και μορμολύττεσθαι τον άπτότητον, ξύλω τοί-
νον αιωρηθέντος, κοντώ την γαστέρα διακρούειν
έκέλευον. Και οι μέν έργου ηπτοντο· ό δέ, ώσπερ
ένευφραινόμενος ταίς πληγαίς, άφείς τους παΐοντας,
προς Θεόν μάλλον εκίνει τους λόγους, και δηλος ην
ομολογών αυτώ χάριτας της κολάσεως· Ευχαριστώ

V. Ubi eos qui nomine et specie solum regnarent
ab impietate possessos, et tormentorum pœnam
non scelestis, id quod fas erat, sed piis et fidelibus
inflictam animadvertisset: imperatores enim pro
sua impietate nihil juste faciebant, imo quæcun-
que ad impietatem et dæmonum cultum incitant
fovebant (qui sane nihil aliud nisi falsorum deorum
adoratio) et iis qui Christum nomine solum profite-
bantur mortem crudelissimam intentabant: Georgius,
sancto ardore incensus et istas minas floccifaciens
via per multitudinem sibi patefacta Christianum sese
ac Christi servum professus est.

VI. Hæc dicendi libertas, hæc audacia multitudi-
nem impiorum stupefactam mirum in modum com-
movere; quod animum Georgio addidit, ita ut
Christum Deum verum palam profiteretur et ipsa
deorum falsorum nomina conspneret inque ludi-
brium verteret. Tyranni ipsi, his auditis, varia
sentiebant, nunc viri sancti sermonem liberum ad-
mirantes, nunc minis eundem insequentes; imo
usque ad blanditias descenderunt, ita ut, si cum
Davide loqui licet, eorum verba cum jaculis, tum
oleo comparanda viderentur. Viri enim juventutem
et pulchritudinem commiseratione dignas censebant:
quare meliorem ei vitæ conditionem, cum honori-
bus ac divitiis proposuere. Cum autem virum san-
ctum nec minis nec blanditiis moveri viderent,
cruciatu instrumenta cum mortis terriculamento
monstrarunt.

VII. Ad hæc omnia Georgius constans atque im-
motus viri prudentis domum imitatur quæ ventis
non labefactatur, fluminibus non obruitur, imbribus
non demergitur, et imperatorum voces ad leonem
indomitum aut montem surdum datæ videbantur.
Igitur quem minis, tormentis, omni formidinis ge-
nere subigere non valebant, ejus postremo crucifixi
corpus hastilibus perfodi jusserunt. Et carnifices
quidem dum jussa exsequuntur, martyr læto inter
cruciatu animo, contemptis tortoribus, Deum allo-
quens gratias pro supplicio retulit: Grates tibi ago,
Domine ac Deus, dicens, quod beneficiis me tuis

(5) Ecgraphum nostrum κατακρηυττόμενον, quod sensum nullum faciebat.

dignum censes. Hæc cum dixisset cuspis, quæ sancti viri corpus attingit, instar plumbi reflectitur, atque innocua in tortorum manibus evadit.

VIII. Inde tortores majori cum odio (probe enim noverant difficile sibi fore ut virum sanctum supplicii interimant) diriora circumspiciebant tormenta. In carcerem itaque deducitur donec novum cruciatum instrumentum invenerint. Sed ne sic quidem animo æque ac corpori quietem esse volentes, compedibus vincti pectori lapidem ingentem imponunt. Hic vero gratias de novo agens, lapidem loco supplicii pro cordis fulcro, fidem suam confirmando, futurum esse precabatur.

IX. Tunc Diocletianus novam mortis machinam excogitavit, indole ipsius atra et inhumana dignissimam, quo majorem condemnato dolorem afferret. Rota prægrandis conficitur, mucronibus acutissimis præfixa, quæ in gyrum circumvoluta damnati corpus brevi exsangue fixis in ipsa gladiis dilacerabat. Super ea vir sanctus nudus loricisque vinctus extendebatur; sed pectore per orationem ac in Christum fidem bene confirmato se, quo duriores subisset plagas, eo majorem in cælis mercedem nacturum esse sperabat, dummodo Paulo fides habeatur dicenti: Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Sic igitur Georgius, volvente rota, circumactus et gladiis læde discissus, æstantium risus ac ludibrium factus est, qui rebus præsentibus unice intenti quærebant: Ubinam est Deus Georgii, et cur e manibus eum nostris non liberat? Sicut David dicit: Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei, dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? Hi præ imprudentia sua intelligere non valebant; Salomon sapientissimus autem iis qui propter timorem Domini dura patiuntur hoc prædicit: Tunc, inquit, sanatio corpori tuo erit et cura ossibus tuis. Et reapse obligit ei sanatio et cura admirabilis; quomodo vero,

οὐκ εἶχον, ποῖς οὕτω διὰ τὸ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον. Τότε, φάσκων, ἰασις ἔσται τῷ σώματί σου, καὶ ἐπιμέλεια τοῖς ὀστέοις σου. Τοιγαροῦν καὶ γέγονεν αὐτῷ ἰασις, καὶ κομιδὴ θαυμαστῆ, καὶ ὁπῶς ἄκουε.

X Tortores virum sanctum cum tali modo rota afflixissent, recesserunt, fame eos ad liturgiam solemnem vocante; ii, inquam, qui per esum panis, Christi populum devorant. Sanctus interea (ita enim imperatum fuerat), voto astrictus manebat haud invitus. Brevi post tempore vox cœlitis demissa et divinitus comperta quæ athletam nominatione compellebat, auditur. Paulo post angelus Dei facili negotio vincula solvit ac vulnera penitus sanat, insuperque amicum ac popularem cum ex intimo

Α σοι, Δέσποτα καὶ Θεᾶ, λέγων, ὅτι μὲ τῶν σῶν ἀγαθῶν ἄξιον γενέσθαι παρασκευάζεις. Οὕτως ἔλεγεν, καὶ ὁ κοντὸς εὐθύς μολίβδου δίκην ἐστρέφετο, τῷ μὴ πεισθέντι τοῖς παρανομοῦσιν αὐτὸς ὑπέικων βραδύως καὶ οἶον εὐπειθής γινόμενος, τοῖς μέντοι βλάπτειν τὸν Ἅγιον βουλομένοις οὐδαμῶς χρήσιμος.

Η'. Ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐχθροὶ οὕτω πρὸς πλείονα θυμὸν ἐξασφθέντες (ἠττάσθαι γὰρ τὸ μὴ δυνατοὺς εἶναι τιμωρεῖσθαι σαφῶς ἔκρινον) πρὸς βαρυτέρας ἔβλεψαν τιμωρίας· καὶ τὸ μὲν νῦν ἔχον ἢ φυλακὴ τὸν Ἅγιον παραλαμβάνεν, ἕως αὐτοῖς ἢ περὶ τοῦ πῶς δεῖ τιμωρῆσασθαι σκέψεις γένοιτο· ἵνα δὲ μηδὲ οὕτως ἄνετον ἔχει τὸ σῶμα ψυχῆ, κατακριθεὶς τὴν εἰρηκτὴν, ἀλλὰ καὶ πέδασι μὲν τοῦ αὐτοῦ πόδας δεσμοῦσιν, ὑπτιον δὲ διατείναντες καὶ βαρεῖ λίθῳ τὰ στέρνα καταβαρύνουσιν. Ὁ δὲ καὶ οὕτως τῷ Θεῷ χάριςται τῷ Θεῷ πάλιν, καὶ τὸν εἰς τιμωρίαν ἐπιτιθέοντα λίθον αὐτῷ, εἰς στηριγμὸν καρδίας ἤυχετο γενέσθαι, πάγιόν τε καὶ ἀμετάθετον ἐμπεδῶσαι αὐτῷ τὴν ὁμολογίαν.

Θ'. Ἐπειτα εἰς τὴν ἐπιούσαν καὶ περὶ τῆς βαρυτέρας σκέπτεται βασιάνου Διοκλητιανὸς ὁ δεινός· ἢ δὲ ἔργανόν τι τιμωρητικὸν ἦν, ἄξιον μὲν τῆς ἐκαίνοῦ πικρᾶς ψυχῆς καὶ δαιμονιώδους, ἰδεῖν δὲ φρικωδέστατον, καὶ ὑποστῆναι παντάπασιν ἀλγεινότατον. Τροχὸς τις ἤρμοστο παμμογέθης, μαχαίραις ὀξύταταις καταπαγεῖς, ὅς μεθόδῳ τινὶ κομψοτέρα κινούμενός τε καὶ περιδινούμενος, τὸν αὐτῷ προσδεθῆναι κατακριθέντα, ἔξιμνον εὐθύς ἐδείκνυ καὶ κατάκοπον ταῖς μαχαίραις. Ἐπ' αὐτῷ τοίνυν ὁ Ἅγιος γυμνός ὅλος περιταθείς καὶ δεθείς, εὐχῇ καὶ πίστει τῇ πρὸς Χριστὸν ἐπιβρώσας αὐτοῦ τὴν καρδίαν, εἶτα καὶ εὐελπίς ὢν, ὅτι μαιζόνων τιμωριῶν μείζους ἂν πάντως ἀντιλάβοι καὶ τοὺς μισθοὺς, εἴπερ ἄξιός πιστεύειν ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον εἰπὼν ἕκαστον καὶ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεσθαι, γενναίως εἶχε καὶ καρτερῶς, ἄνω τε καὶ κάτω στρεφόμενος καὶ περιειλούμενος, καὶ ταῖς μαχαίραις δεινῶς κατακρουρούμενος, ὄνειδισμός τε καὶ χλευασμός, τὸ τοῦ Θεοῦ φάναι Δαυὶδ, τοῖς κύκλῳ γενομένοις, οἱ πρὸς τὸ παρὸν μόνον βλέποντες, Ποῦ δὲ νῦν, ἔφασκον, ὁ Θεὸς Γεωργίου, καὶ διὰ τί μὴ ἔλθοι τῶν ἡμετέρων χειρῶν αὐτὸν ῥυσόμενος· ὡς καὶ ταῦτα συναφθεῖν τὰ τοῦ Δαυὶδ, Ἐν τῷ καταθλάσθαι τὰ ὀστέα μου, λέγοντος, ὠνειδιζάν με οἱ ἐχθροί μου, ἐν τῷ λέγειν αὐτοῦ μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἔστιν ὁ Θεός σου; Οἱ ἀσύνατοι ὄντες οὐμενοῦν συνιδεῖν δεινῶς πάσχουσιν, οἷα Σολομῶν ὁ σοφὸς προλέγει,

I. Οἱ μὲν κολάζοντες μετὰ τὸ διαθεῖναι ταύτη τὸν Ἅγιον ἀνεχώρουν, τῆς γαστρὸς αὐτοῦ εἰς τὴν συνήθη καλοῦσης λειτουργίαν, ἐκαίνοῦσ φαμέν, οἵτινες διετέλουν ἐν βρώσει ἄρτου τὸν τοῦ Χριστοῦ λαὸν κατασθίοντες· ὁ δὲ Ἅγιος, οὕτω προσταχθὲν, ἔμεινεν ὡσπερ εἶχε τῷ τροχῷ δεσμιός. Ἀλλὰ προσεκτέον ὡς οἶον τε φιληκόως, ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ θαυμασία τοῦ ἀγαθοῦ ἐπίσχεψις. Οὐ πολλὸς μετὰ τὸν δεσμὸν παρῆλθε καιρὸς, καὶ ἦχος μὲν οὐρανόθεν ἔχεται φαιδρός, φωνὴ δὲ ἐκείθεν οἷα θεοπρεπῆς ἐξακούεται,

πρὸς ὄνομα καλοῦσα τὸν ἀθλητὴν· ἔπειτα καὶ ἄγγελος Θεοῦ παραστάς, λύει μὲν τῶν δεσμῶν ἐκείνων μάλα ῥαδίως, θεραπεύει δὲ τὰς πληγὰς ὡσπερ οὐδὲ γενομένας πρότερον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς φίλον ἤδη καὶ συμπολίτην προσαγορεύει τὰ φιλικώτατα. Πληροῦται γὰρ κἀνταῦθα τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Δαυὶδ προσηγορευμένον, ὅτι « Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.

ΙΑ'. Εἶτα τὸν Ἅγιον ἐνησθῆναί τε τοῖς γενομένοις καὶ δοξάζει τὸν Κύριον, Ὑψώσω σε, λέγοντα, ὁ Θεὸς μου, ὁ Βασιλεὺς μου, καὶ εὐλογῆσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα· αἰνέσω τὸν Θεόν μου διὰ παντός, τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου. Εἶτα φανερόν ἑαυτὸν τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις ποιῶν ὁ Ἅγιος, μέσος αὐτῶν γίνεται, θυσίας τοῖς ἐπίσης αὐτοῖς ἀναισθητοῖς προσαγόντων θεοῖς, φωνῇ τε λαμπροτέρᾳ, Ἐπίγνωθι, βασιλεῦ, ἔφη, τίς μὲν ἐγὼ, ὃν ὑμεῖς εἰς ἀπώλειαν ἐκδεδώκατε, τίς δὲ ἐκεῖνος, ὁ τῆς πικρᾶς ὑμῶν ἀπαλλάξας με τιμωρίας· ἐπίγνωτε τοῦτον, καὶ Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι πιστεύσατε, παυσάμενοι προσέχειν θεοῖς, αἵτινες οὐ μόνον ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῖς ἀδύνατοι βοηθεῖν. Ἦκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν ὄψιν προσβαλὼν τῷ μάρτυρι, τίς τε εἶη διεπυθάνετο, καὶ περὶ τὴν θεῶν ἀμφαγνοεῖν ἔφκει· ποῦ γὰρ καὶ εἰκόσ ἦν πιστεύειν ὅτι καὶ ζῶν διαρκέσει Γεώργιος; μὴ ὅτι καὶ τὰ ἐν τῷ τροχῷ δεσμὰ διακόψας, καὶ τὰς ἀνηκέστους πληγὰς ἐξυγιωθείς, ἀπαθὴς τὸ πάσαν ὄρασθαι, καὶ μηδὲ ἔχνος τι κολάσεως ἐπιστημαίνειν τῷ σώματι;

ΙΒ'. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος πάλιν ἑαυτὸν ἐδείκνυ, καὶ τοῖς μὴ πάνυ πεπηρῶσθαι καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ νοῦν βουλομένοις ἐπίδηλος ἦν, καὶ αὐτὸς εἶναι Γεώργιος, αὐτὸς ὁ τῆς ἀληθείας μάρτυς ἀκριβῶς ἐπιστεύετο· πολλοῖς αἵτιος σωτηρίας ἐγένετο, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως πρόξενος ἀληθῆς· καὶ πρώτοις γε τῶν ἄλλων, τοῖς καὶ πρώτοις τὴν ἐπιφάνειαν, Ἀνατολίῳ φημί καὶ Πρωτολέοντι τοῖς στρατηλάταις. Οἱ καὶ φανερῶς ἕνα Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι τῶν Χριστιανῶν ἀνακράζαντες, ἐν τόποις ἐρήμοις κατακοπῆναι μετὰ τῶν ἄλλων τῶν συμπιστευσάντων αὐτοῖς κατεκρίθησαν, καὶ τοῦτο μισθὸν εἶχον τῆς εὐσεβείας, τὸ ἐκεῖνα παθεῖν, ἃ πολλῶ μᾶλλον τοῖς τὴν κρίσιν ἐξενεγκόντας ἦν ἄξιον. Ἀπαγόμενοι δὲ εἰς τὸν τῆς τελειώσεως τόπον, πάντες ὡς ἐκ μιᾶς καὶ γλώττης καὶ γνώμης, Κύριε, ἔκραζον, Ἰησοῦ Χριστέ, πρόσδεξαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ· καὶ τὴν βραχεῖαν ὁμολογίαν ταύτην τῆς εἰς σὲ πίστεως, εἰς δικαιοσύνην λογισάμενος καὶ ἀπολύτρωσιν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν, ὑπὸ τὴν σὴν ἡμᾶς ἀδιάδοχον κατάστησον βασιλείαν· οὕτως εἰπόντες, τὸ τῆς μαρτυρίας ἐκδέχεται τέλος. Εὐρέθη καὶ ἡ βασιλὶς Ἀλεξάνδρα, τὴν ἀγαθὴν γῆν μιμηταμένη, καὶ σπέρματα λαβοῦσα καὶ ἀφορμὰς τὰ κατὰ τὸν θεῖον Γεώργιον, εὐσταχυὸν ἐγεώργει τὴν εἰς τὴν Χριστὸν πίστιν· αὕτη τὸ νῦν ἔχον μικρὸν παρρησιασαμένη τὴν εὐσεβείαν, καὶ Χριστιανὴν ἑαυτὴν ἀνομολογήσασα, ἔμενεν οὕτω παρ' ἑαυτῇ τρέφουσα τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς.

ΙΓ'. Τὸν μὲντοι βασιλεῖα κατὰ τοῦ μάρτυρος θυμὸς ὑποθήξας ἄγαν θερμὸς, χαλεπῇ πάλιν αὐτὸν ἠπειγε παραδοῦναι κολάσει. Τιτάνῳ γοῦν, ὃν σύνηθες καλεῖν ἀσθεστον, ἀρτι σθεσθέντι, ἢ τόγος ἀληθέστερον εἶπεῖν ἀναφθέντι, συγχωσθῆναι κελεύει, φύλακὰς τε διὰ παντός παρεδρεύειν, ὡς μηδὲν ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι φιλόανθρωπον, μηδὲ κακουργηθῆναι τι πρὸς τῶν οἰκείων μηδαιού. Εἶχε μὲν οὕτω τὸ κελυσθῆναι ἡμερῶν δὲ τριῶν διαγενομένων, ὁ βασιλεὺς, ὅσον ἐπὶ

A animo appellat. Et hoc quidem loco divi Davidis dictum impletur: « Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos. »

XI. Georgius posthæc gavisus de his omnibus Dominum glorificavit: Exaltabo te, Deus, dicens, mi rex, et laudabo nomen tuum in æternum. Glorificabo Deum meum semper, Deum qui lætificavit juventutem meam. Dein sanctus coram rege cæterisque se constituens qui diis inanibus sacra faciebant, clara voce: Considerate, inquit, quis ego, quem perniciæ devovistis, et quis ille qui diris me vestris cruciatibus eripuit. Hunc cognoscite verumque Deum esse credite, diis vestris jam non studentes qui ne sibi ipsis, nedum aliis auxilio esse possunt. His auditis, imperator oculis in martyrem conversis quis esset rogavit; jam enim oculis diffidere cœperat. Quis revera Georgium adhuc vivere suspicari ausus fuerit? quis eum post tot et tam dira tormenta incolumem et sanitati redditum crediderit?

XII. Postea publice prodeundo omnibus qui oculis ac mente capti non essent, Georgium se annuntiavit et veritatis testis esse creditus est, plurimis salutis auctor et fidei in Christum sospitator factus, ut Anatolio et Protoleonti ducibus qui in primis fidelibus exstiterunt. Hi unum Christianorum Deum verum esse unanimiter exclamarunt, et in loco deserto ut capite plecterentur cum aliquibus consortibus condemnati sunt. Pietatis igitur mercedem nacti sunt, qua judices impij multo digniores fuerant. Ubi in locum supplicij pervenerunt, omnes una voce et una mente: Domine Jesu Christe, clamaverunt, recipe animas nostras in pace; et si hisce fidem in te profitemur, in justitiam imputabis, et remissis peccatis in æterno nos regno tuo constitue; quibus dictis martyrii corona eis obtigit. Alexandra quoque imperatrix bonam terram imitata fuisse et semen a Georgio sparsum fidei in Christum inseruisse videtur. Pietatem namque modeste colens et Christianam sese confitens, piis moribus insistere nunquam destitit.

XIII. Georgii animi fortitudo effecit ut tyrannus novis eum suppliciis tradere statuerit. Igitur asbesto eum obtegi et custodibus undique cingi jussit, ne quid boni vel mali pateretur. Sic imperatum fuerat. Interjectis deinde tribus diebus imperator, ut par erat, Georgium demortuum esse et jam putrescere putabat. Igitur milites delegavit qui ossa defuncti nulla mora dispergerent Christianorumque liberalitati insultarent; probe enim noverat quanti

XIII. Georgii animi fortitudo effecit ut tyrannus novis eum suppliciis tradere statuerit. Igitur asbesto eum obtegi et custodibus undique cingi jussit, ne quid boni vel mali pateretur. Sic imperatum fuerat. Interjectis deinde tribus diebus imperator, ut par erat, Georgium demortuum esse et jam putrescere putabat. Igitur milites delegavit qui ossa defuncti nulla mora dispergerent Christianorumque liberalitati insultarent; probe enim noverat quanti

hujusmodi res pretii apud religiosos homines haberent. Igitur asbesto dempta, sanctus, mirum dictu! non solum vivus inventus est, sed plane incolumis, quasi rosis obductus fuisset.

τῆς ἐξ αὐτῶν μεγαλοδωρείας ἤδει γὰρ ὅσου τιμᾶται τὰ αὐτῶν ἀποκαταστάσει· ἡ δὲ, ὡς τοῦ καινοῦ θαύματος! ἡ ζῶν εὐρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπαθῆς τὸ παράπαν, ὡσπερ οὐδὲν τῶν λυπούντων ὠμίληκώς, ἀλλὰ βόβοις μᾶλλον ἢ ἄνοιαι σκεπασθεὶς τοῖς ἀπαλωτάτοις.

XIV. Hujus miraculi, quod cum iis quæ Christus ipse operatus est, comparandum videtur, testes quotquot aderant (multi autem ad martyrem videndum convenerant), Magnus, exclamarunt, est Deus Christianorum. Id quod Alexandra quoque confessa est, et milites ipsos qui ad colligenda Georgii ossa missi fuerant ad fidem perduxit. Cum deinde ad imperatorem duceretur, stupor ac timor ejus animum ceperunt. Quis te vitæ reddidit? Georgius, Quid opus est, dicit, vanis vocibus? Nam si vobis revelarem, non crederetis. At scito, imperator, Christum Filiam Dei alis invisibilibus me et omnes qui in eum credunt, tegere et ab omni malo liberare.

ὅτι Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, αὐτὸς καὶ ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας πτέρυξί τε ἀοράτοις ἐπισκιάζει, καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν βλαβεροῦ βύβεται.

XV. Imperator ægre tulit verba adeo libera; igitur sancti pedibus calceos ferreos, cum clavis præacutis, igne calefactos addit atque sic incedere jubet; et cum male procederet: Curre alacriter, Georgi, clamat, in curriculo certaminis. Auxilium deinde a Christo cum lacrymis et usque ad finem perseverantiam expostulavit, Ne, dicens, inimicus dicat, Superavi eum; et subito solamen invenit, ei, ut dicit Scriptura sacra, lux tempestiva ei prorupit, ac remedia repente præsto fuerunt: siquidem vox coelestis audita animum confirmat, et sanitatem recipit. Sed cum pluribus ei coronis opus esset ad remunerandam animi constantiam et magnitudinem, et benigna Christi manus majora data esset, in carcerem denno detrusus est.

καὶ ὑγιῆς ὅλος γίνεται. Ἐπεὶ δὲ καὶ πλείονων ἐδείξατο στεφάνων, διὰ λογισμῶν εὐστάθειαν καὶ ψυχῆς μέγεθος, ἡ φιλόδοξός τε Χριστοῦ δεξιὰ πρὸς παροχὴν μειζόνων ἀμοιβῶν ἠὲ τρεπίετο, καὶ τὸ δεσμωτήριον αὐτὸς αὐτὸν ὑπεδέχετο.

XVI. Cum postero die novam interrogationem subiret, imperator, Quousque, dicit, jussis nostris resistes, idque per superbiam, et maleficiis atque incantamentis usus, quibus populum ipsum decipere non dubitasti? Ad hæc martyr imperatorem et astantes oculis generosa nobilitate plenis aspiciens, Ego, inquit, quem vos ad mortem eamque duram atque inevitabilem detrudere statuistis: ecce medius inter vos asto, testis irrefutabilis potestatis Christi. Nihili duxi tormenta quæ passus sum; quodcumque aliud in me intuleritis, sine metu feram. Vos autem quid speratis, qui vana idola colitis? Nihil vos piget, aliis quoque perniciem causam esse; immo deos nominatis viros ebriosos, dissolutis moribus, homicidas, et qui hæc sola con-

Α τῷ πράγματι κρίνων, θανατῶν τε αὐτὸν ὤφειτο, καὶ εἰς τέλος ὑποστῆναι διαφθορὰν, ταύτην τοι καὶ στρατιώτας ἐπέταττον ἀπελθεῖν, καὶ ἀνελομένους σπουδῇ τὰ ὅσα ὀφραίνεσθαι, βασκαίνειν Χριστιανοὺς ἀντικρυς ταῦτα τοῖς εὐστέθειαν τιμᾶν ἐλομένοις. Ὡς οὖν περιεὶ-

ταῦτα τοῖς εὐστέθειαν τιμᾶν ἐλομένοις. Ὡς οὖν περιεὶ- λον τὴν ὑποκειμένην ἄσβεστον, ὁ δὲ, ὡς τοῦ καινοῦ θαύματος! ἡ ζῶν εὐρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπαθῆς τὸ παράπαν, ὡσπερ οὐδὲν τῶν λυπούντων ὠμίληκώς, ἀλλὰ βόβοις μᾶλλον ἢ ἄνοιαι σκεπασθεὶς τοῖς ἀπαλωτάτοις.

ΙΔ'. Τοῦτο τὸ μέγα καὶ οὐδὲ μακρὸν ἀπιστῶν (6) τοῖς ἀπείροις φημι τῶν Χριστοῦ θαυμασίων, πάντες ὅσοι παρόντες ἔτυχον θεασάμενοι (καὶ γὰρ πολλοὶ συνῆλθον κατὰ θέαν τοῦ μάρτυρος), Μέγας ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεὸς, ἀνεβόησαν· τοῦτο καὶ τὴν βασιλίδα Ἀλεξάνδραν παρβησιάσασθαι, καὶ τὴν ἑστὴν ἀφεῖναι φωνὴν παρασκευάσε· τοῦτο καὶ τοὺς ἀποσταλέντας ἐπὶ τὴν συλλογὴν τῶν ὀσπίων στρατιώτας,

πιστεῦσαι πεποίηκεν. Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἤδη διεβιδάσθη, ἐκπληξίς αὐτὸν εἶλε, καὶ ὑπὸ δέους ἐβάλλετο, ἀμέλει καὶ παραστάντα ἡρώτα, Τίς ὁ τῆς ζωῆς σοι, λέγων, καταστάς αἷτιος; Καὶ ὁ, Ἐὶν ἀκούσαντες, ἔφη, μὴ πιστεύσητε, τίς ἄρα χρεῖα ῥημάτων κενῶν; Πλήν ἀλλὰ ὀφείλον σοι, βασιλεῦ, ἔστω, πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας πτέρυξί τε

ΙΕ'. Οὐκ ἤνεγκεν ἡ βίβητος ἄκοη ῥήματα ψεύδους ἐλεύθερα καὶ μοχθηρίας, ἀλλὰ κακῶς αὐτὸν πάλιν τῆς ἀληθείας ἀμείβεται· καὶ ὑποθήμασι σιδηροῖς, ὧν ἦλοι ὄξεῖς προέπιπτον, πυρωθεῖσιν ὑποδεθέντα ἐλαύνεσθαι καλεῖται· ὁ δὲ τρέχειν ἀδυνάτως ἔχων, ὡσπερ ἑαυτῷ τόλμαν ἐμβάλλων, καὶ ὑπεράνω καὶ ἀνθρωπίνων ὄρων τρέχειν ἐγκλεισόμενος, Τρέχει, Γεώργιε, ἔλαγε, τρέχε τὸν τῆς ἀθλήσεως εὐπροθύμως δρόμον. Εἶτα καὶ βοήθειαν αἰτήσας παρὰ Χριστοῦ σὺν δάκρυσιν, καὶ τὴν εἰς τέλος ὑπομονὴν, Ἴνα μὴ εἴπη, λέγων, ὁ ἐχθρός· Ἴσχυσα πρὸς αὐτὸν, ταχέως εὐθύς τυγχάνει παρακλήσεως, καὶ τὸ τῆς θεῆς φάναι Γραφῆς, πρῶτον αὐτῷ τὸ φῶς ἐβρόβη, καὶ ταχὺ ἀνέτειλε τὰ ἰάματα· παραχρῆμα γὰρ φωνῆς ἀνωθεν ἀκούσας ἠχηθείσης, προθυμίας τε πίμπληται

στεφάνων, διὰ λογισμῶν εὐστάθειαν καὶ ψυχῆς μέγεθος, ἡ φιλόδοξός τε Χριστοῦ δεξιὰ πρὸς παροχὴν μειζόνων ἀμοιβῶν ἠὲ τρεπίετο, καὶ τὸ δεσμωτήριον αὐτὸς αὐτὸν ὑπεδέχετο.

ΙΣ'. Εἶτα τὴν ἐπιστάσαν πάλιν εἰς ἐρώτησιν παραχθέντι, Μέχρι τίνος, ὁ βασιλεὺς ἔφη, τοῖς ἑμετέροις ἀπειθήσεις προστάγμασι, παρ' οὐδὲν ἕτερον, ὅτι μὴ μόνον αὐθάδεια, καὶ τὸ τὰς ἑαυτοῦ προλήψεις ἐκδικεῖν οὐκ ἐπιστημόνως, μᾶλλον δὲ γοηταῖς ἀλύειν ἀπειροκάλως, αἷς ὅλως καὶ τεθάρβηκας ἐξαπατᾶν τὸν λαόν; Πρὸς ταῦτα ὁ μάρτυς, γενναῖόν τι καὶ ἀνδρῶδες πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς συμπρόντας περιβλεψάμενος· Ἐγὼ, ἔφη, ὁ παρ' ὑμῶν εἰς θάνατον ἐκδοθεὶς, καὶ θάνατον οὕτω χαλεπὸν τε καὶ ἀφυκτον, αὐτὸς ἐγὼ νῦν μέσος ὑμῶν ἑστηκα, μάρτυς ἀπαράγραπτος τῆς τοῦ Χριστοῦ μου δυνάμεως· τὰς τε ἤδη μοι ἐπανεχθείσας βασάνους ἐν οὐδενί· θέμενος, καὶ νῦν ἑτοιμὸς πρὸς πᾶν ἄλλο τὸ παρ' ὑμῶν ἐπαγόμενον ὑποπέτσει· μηδὲν ὑμῶν δὲ πῶς ἔχει τὰ τῶν

(6) Idem ἀπιστίας, quod corrigo.

ἐλπίδων, οἱ ματαῖοι· εἰδώλοισι προσκαίμενοι· οὐδὲν ἄκνεϊτε καὶ ἑτέροις ἔτι ἀπιολείας ὑπόθεσις γίνεσθαι, ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι δεῖ μᾶλλον θεοὺς ὀνομάζοντας, ἀνθρώπους ἐν μέθοις, καὶ ἀσελγείαις, καὶ φόνοις τούτοις ζήσαντας, νυνὶ δὲ αἰωνίῳ πυρὶ δι' αἰῶνος ἅπαντας περιμένει.

IZ'. Θυμὸς πάλιν ἐπὶ τούτοις εἶχε τὸν τύραννον· καὶ πάλιν ὁ καλὸς Γεώργιος ἑμαστιζέτο, καὶ νεύροις βοεῖοις ἀνηλεῶς ἐκόπτετο· ὁ δὲ ἐπ' αὐτοῖς οὕτω γενναῖος διέκειτο, ὡς ἐπ' αὐτῷ πεπιτηρῶσθαι τὸ τοῦ θεοῦ Δαυὶδ· « Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔγνω. » Ἐπὶ πολὺ τοίνυν οὕτω μαστιζομένου, καὶ σφόδρα γενναῖως πρὸς τὰς πληγὰς ἔχοντος, ὥστε τοὺς παῖοντας μᾶλλον ἀποκαμῖν ἢ ἐκεῖνον, καὶ μέχρι βλέμματος ἐνδόξιμόν τι καὶ μαλακὸν ὑποφῆναι· προσχὼν ὁ τύραννος οἶα καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἀποκαμῶν, καὶ τῆς τοῦ μάρτυρος ἠττάσθαι καρτερίας ὑποδεικνύμενος, Ἔως τίνος, ἔφη, τὴν ματαίαν ταύτην δημοσιεύων φιλοτιμίαν, πολλῶν σεαυτῶν οὐκ ὀγαθῶν μόνον ἀποστερεῖς, ἀλλὰ καὶ κακῶν ποιεῖς πρόξενον, ἡμῖν μὴ παῖθεσθαι βουλόμενος; Τούτων ὁ θεὸς ἀκούσας Γεώργιος, Εἶθε μᾶλλον, εἶπεν, τὸν μόνον προσεκυνεῖτε θεόν, ὃ καὶ αὐτὸς ζωὴ ἐστὶν ἀντικρυς, καὶ ζωὴν παρέχειν δυνάμενος. Τί γὰρ ἂν καὶ περὶ τῶν ζώντων τοὺς νεκροὺς ἐκεῖνος ταυτὶ τὰ παρ' ὑμῶν τιμώμενα γνησίως καλῶν.

III'. Τότε Μαγνέντιος, ὁ καὶ δευτέρων τιμῶν τῶν μετὰ Διοκλητιανὸν ἀξιούμενος, πρὸς οὓς τῷ βασιλεὶ κοινολογισάμενος, καὶ ἀνέβηται τῶν πληγῶν αἰτήσας τὸν μάρτυρα, ἐγγυτάτω τε αὐτοῦ παραστησάμενος· Ἀλλὰ ὅη πάντως, ἔφη, Γεώργιε, εἰ βούλει τῷ σὺ ἡμᾶς πιστεῦσαι θεῷ, ἔργον τι πρὸς πίστιν ἐχέγγυον ἐπιδείξασθαι (7), καὶ ἓνα τῆς ἐκ γειτόνων κειμένης σοροῦ τῶν νεκρῶν ἀναστήσαι, οὐπερ γενομένου, οὐ δυσκόλως ἡμεῖς πρὸς τὴν σὴν θρησκείαν μεταταξόμεθα. Τοιαῦτα μὲν ὁ Μαγνέντιος, ἐργῶδὲς τι καὶ δυσάνυστον ἢ καὶ μᾶλλον ἀδύνατον τὸ παράπαν οἰόμενος τῷ μάρτυρι προτείνει εἰς πείραν, ἵν' ἐντεθῶν εἶδων, οὐκ ἀλόγως τὰ τῆς ἡμετέρας διακυρωθῆσθαι πίστεως (ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, ὡς Παῦλός φησιν ὁ θεὸς, μωρία τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ)· τὸ δὲ οὕτω Γεωργίῳ βράδιον ἦν, ὡσπερ εἰ πτῆναι τῷ ἀετῷ τις ἐκέλευεν, ἢ νήξασθαι τῷ δελφίνι, εἰ βούλει δὲ ὡσπερ εἰ καθεύδοντά τινα ἐκεῖνῳ ἐπέταττον ἀνιστῆναι· ἔδει γὰρ ὅτι τῷ βουλήματι μόνῳ τὸ σύμπαν ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντι, οὐδὲν ἂν ἐμποδίσειε καὶ νεκροῖς ὁστέοις ἐμπνεῦσαι ζωὴν.

IV'. Εἰς γόνυ τοιγαροῦν κλιθεὶς, καὶ θεῷ δοὺς τὴν εὐλαβῆ προσκύνησιν, ἔπειτα καὶ διαναστάς, καὶ ὀφθαλμοῦς, μετὰ τῶν αἰσθητῶν φημι καὶ τοὺς νεκροῦς, εἰς ὕψος ἐπάρας, κάκεινου δετθεῖς ὄν τοῖς οἰκείοις ἐδόξατε μέλει, καὶ οὗ τὴν ἄφευστον ἦδει ἐπαγγελίαν, ὅτι δοξάσει ὅη καὶ αὐτὸς θεοσπετικῶς τοὺς δοξάζοντας, ἓνα τῶν κειμένων νεκρῶν εὐθὺς ἀνίστησιν· ὡς πολλοὺς μὲν τῶν θεασαμένων τοῦ τε πλήθους καὶ τοῦ στρατοῦ πιστεῦσαι, τὸν δὲ βασιλεῖα θαυμάσαι μὲν καὶ αὐτὸν, γόητα δὲ κατὰ τὸ φανερὸν ἐπικαλέσαι τὸν Ἅγιον, καὶ εἰς φάντασμα θεῖναι τὸ

(7) An ἀνέγγυον, ut significet *fide dignum*, quomodo ἀνεγγυάω significat *fide jubeo*? sed ἀνέγγυος ex usu auctorum probatorum contrariam vi-

ditione vixerunt, nunc vero igne perenni per omne ævum usti, quod idem omnibus eorum asseclis imminet.

ἐξετασθέντας, καὶ τὴν μὲν βραχὺν τοῦτον βίον ἐπὶ τιμωρουμένους, ὃ καὶ τοὺς σεβομένους αὐτοῦς

XVII. Iratus de his tyrannus Georgium flagellari nervisque bovinis immaniter cædi jussit; quam quidem pœnam vir sanctus cum omni patientia subiit, ut illud Davidis impleretur: « Congregata sunt super me flagella, et ignoravi. » Postquam ita verberibus male tractatus patientem tamen animum ostendisset, siquidem tortores magis quam ipse fatigaretur, quod facile erat videre, tyrannus ægre ferens se a martyris constantia superatum, Quousque, inquit, pertinacia tua continuabis non solum multis te bonis privare, sed mala multa in caput tuum ingerere? His auditis, divus Georgius, Cur non potius, respondit, tu mihi obedis, unum Deum adorando, qui vita est et qui vitam dare potest? qui honorem vivis ac mortuis debitum discernit? ὦ βασιλεῦ, ὑμεῖς ἐπέισθητέ μοι, καὶ σὺν ἡμῖν ἀντικρυς, καὶ ζωὴν παρέχειν δυνάμενος. Τί γὰρ ἂν παρ' ὑμῶν τιμώμενα γνησίως καλῶν.

XVIII. Tum Magnéntius, qui post Diocletianum secundas imperii partes gerebat, appropinquans huic persuasit, ut a martyre torquendo desisteret, et Georgium sic est allocutus, At, inquit, si vis nos Deo tuo fidem habere, opus saltem exhibe fide dignum, ac hominem qui in domo vicina mortuus jacet, expergefaciendo; quod si feceris, nos Deum tuum sine mora pro vero habebimus. Maguentias hanc rem martyri ut dillicilem aut potius plane impossibilem insinuat, materiam inde ludibrii contra sanctam nostram religionem sumpturus (verbum enim crucis, ut sanctus Paulus dicit, pereuntibus stultitia est). Res autem Georgio æque facilis erat effectu, ac si aquilæ volare, delphini natate præceperis, imo ac si dormienti alicui surgere intimaris. Probe enim sciebat, eum qui sola voluntate quæcunque vult, ex nihilo creare valet, sine difficultate, ossibus mortuis vitam insufflare posse.

XIX. Tum genibus flexis et invocato honoris causa Deo, oculos non corporis tantum, sed mentis ipsius sursum tollit, et carmine peculiari glorificat, haud nescius, veram illius promissionem quod rite se glorificantes glorificaturus esset. Unum tunc mortuorum in vitam revocat, quo facto multi e plebe et exercitu in Deum crediderunt; imperator ipse autem, licet stupefactus, virum sanctum incantatorem, ipsiisque factum incantationem appellavit. Quare Athanasium quemdam accersiri jussit, virum ob magicam artem clarum, qui veritati ludos

detur significare, idemque quod *spurius*, *illegitimus*, *incertus*, ut docent communiter Lexicographi.

phantasticos substitueret; sed a martyre non minus falsi convictus est quam qui Moysis miraculis olim obtestarentur. Hinc multi gentilium atque incantator ipse Athanasius, idolorum falsitate recognita, almæ pietatis luci se cum fiducia dederunt. Qui omnes una cum eo quem Georgius ad vitam reduxerat, tyranno iubente, capitis damnati sunt, Christi sigillo antea insigniti.

ειδώλων πλάνης ἐτοιμότατα καταγνόντες, τῷ φέγγει τῆς εὐσεβείας θερμῶς προσέδραμον· οἱ, καὶ προσταγὴν οὕτω παρὰ τοῦ τυράννου, τὴν διὰ ξίφους δέχοντα· τελευτὴν σὺν τῷ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, πρότερον τὴν ἐν Χριστῷ σφραγιδα παρὰ τοῦ Ἁγίου δεξάμενοι.

XX. Idololatræ porro immoti his rebus in sensu abundabant suo, artes malas exercendo. Miraculo enim peracto multum abfuit ut pietatem amplecterentur, ut auctorem miraculi cognoscere vellent; e contra veritatis sectatorem pessime tractabant, in carcerem rursus detrudendo. Sed Dei osores non gratiam quoque viro sancto impertitam cum ipso concluderunt. Multitudo enim credentium ibi convenit, et argento custodibus oblato id effecerunt ut sancti vultum aspicerent, gratiarumque multiplicium ipsi compotes fierent. Quicumque enim morbis laborarent, a propinquis ad carceris fores adducebantur, ubi sanitatem desideratam adipiscebantur. Inter quos Glycerius quidam, pauper rusticus, cum bos ei inter arandum periisset, ad sanctum accessit, lususque plurimis lacrymis Georgium permovit. Sed qui opibus non dives, is pietate non pauper erat, quippe qui animum fertilem et pietatis semini recipiendo aptum gerebat (dictitabat enim, Christum hæc facere posse utpote solum verum Deum). Dixit ei igitur vir sanctus : Si credis, bovem tuum vivum reperies.

καὶ αὐτὸν εἶναι μόνον ἀληθῆ Θεόν)· οὕτως ἐκεῖνος θῶν εὐρήσεις ζῶντα τὸν βοῦν.

XXI. Et cum revera reperiisset, ritu Judaico contempto, Samarita sit et therapeuta, qui inter eundem Deo gratias dicebat et fidem sanctam propagabat. Ideo jam non, ut antea, in paupertate vivit, sed divitiæ ipsi magnæ et inalienabiles conceduntur. Non enim paucorum jugerum terræ dominus erat, sed omnem paradisum possidebat; id autem quomodo, audi. Martyri qui ex carcere revertebatur obvii facti prævaricatores impii, cognito quanto studio rebus Christianis saveret, comprehensum eum ad imperatorem ducunt; qui ne solita quidem interrogatione eum dignatus et rerum mutatarum causam investigandi minime cupidus, solo aurium iudicio finem causæ imponere gestiebat; ense enim sanctum brevi post plecti iussit. Sic igitur vitam finivit paupertate gloriosam, morte cæterorum æmulatione digna, proprio suo sanguine baptizatus.

ζήλου μηδενὸς ἀξίος ὢν, τοῦ δὲ τέλους ἀξιοζήλωτος, πτισθεῖς.

γεγονός. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ Ἀθανάσιόν (8) τινα εἰς μέσον παραχθῆναι κελεύει, δέξαν· ὅτι πλείστην ἐκ γοητείας· ἑαυτῷ περιτιθέμενον, ἀνατρέπειν οὕτω ταῖς αὐτοῦ φαντασίαις πειρώμενον τὴν ἀλήθειαν· ὅς οὐδὲν ἤττον εὐχερῶς ὑπὸ τοῦ μάρτυρος διελέγχθη, ἢ οἱ τῷ Μωϋσῆϊ πρότερον ἀντιθαυματοργεῖν νομιζόμενοι. Ταύτητοι καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος, ὁ τὴν γοητείαν πολὺ Ἀθανάσιος, τῆς

εὐσεβείας θερμῶς προσέδραμον· οἱ, καὶ προσταγὴν οὕτω παρὰ τοῦ τυράννου, τὴν διὰ ξίφους δέχοντα· τελευτὴν σὺν τῷ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, πρότερον τὴν ἐν Χριστῷ σφραγιδα παρὰ τοῦ Ἁγίου δεξάμενοι.

Κ'. Οἱ δὲ τῶν εἰδώλων θεραπευταὶ ἀσάλευτοι μᾶλλον ἦσαν καὶ αὐτοὶ διαφερόντως εἰς κακίαν· δέον γὰρ τοῦ θαύματος γενομένου μεταμαθεῖν τὴν εὐσέθειαν· δέον, τίς ὁ ποιῶν ταῦτα, μαθεῖν. Οἱ δὲ οὐ γινῶναι μᾶλλον οὐδαμῶς ἔσπευσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς ἀληθείας προσκυνητὴν κακῶς ἠμείβοντο, καὶ τῇ εἰρκτῇ πάλιν οἱ θεομισεῖς ἐνέκλειον. Πλὴν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐπομένην αὐτῷ χάριν οὐμενοῦν συγκατέκλειον· τὸ γὰρ πλῆθος τῶν πιστευσάντων ἐκεῖ συνιόν, καὶ τοὺς φυλάττοντας εὐὐπερχόμενον, ὡνιόν τε καὶ χρημάτων ποιούμενοι τὴν τοῦ μάρτυρος δψιν, πολυτίμων αὐτοὶ χαρίτων ἀτεχνῶς ἀπέλαβον· ὅσοι γὰρ ἦσαν ὀμιλοῦντες νόσοις, οὗτοι παρὰ τῶν προσηκόντων εἰς τὴν εἰρκτὴν ἤγοντο, καὶ τῆς ἐδέοντο ὑγείας οὐ διημάρτανον. Μεθ' ὧν καὶ Γλυκερίος τις πένης καὶ ἀγροικος, ἄρτι τοῦ βοῦς αὐτῷ περὶ τὴν ἄρσιν πεσόντος, προσελθὼν ἐκεῖνος τῷ μάρτυρι, καὶ δάκρυα δοὺς, ἅπερ εἶχε καὶ οἱ, τὸν Ἅγιον μᾶλλον καμφθήσεσθαι ἠλπισεν, εἶτα καὶ περὶ τὴν εὐσέθειαν οὐ πένης ἀναφανείς, ἀλλὰ ψυχὴν ἔχων εὐγειον καὶ σπέρματα δέξασθαι τῆς εὐσεβείας ἐπιτηδεῖαν (εἰρηκα γὰρ πιστεύειν δύνασθαι ταῦτα τὸν Χριστὸν ποιεῖν, ἔχων, ἤκουε παρὰ τοῦ Ἁγίου· Εἰ πιστεύεις, ἀπελ-

ΚΑ'. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἀπελθὼν οὕτως εὔρε, τὴ τῶν Ἰουδαίων μισήσας (9), Σαμαρείτης ἐν τούτῳ γίνεται, καὶ πρὸς τὸν θεραπευτὴν ἐπανέρχεται· καὶ τοὺς μὲν πόδας ἢ πορεία εἶχε, τὰ χεῖλη δὲ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τῆς ὑγιῶς πίστεως ἀνακήρυξις. Διὰ ταῦτα γοῦν οὐδὲ ἀφίεται, ὡς τὸ πρότερον τὴν πενίαν συνοικον ἔχειν, ἀλλὰ πλοῦτος αὐτῷ δίδεται πολὺς τε καὶ ἄσυλος· καὶ γὰρ οὐκέτι πλῆθρων ὀλίγων γῆς κύριος ἦν, ἀλλ' ὅλον κληρονομεῖ τὴν παράδεισον· καὶ ὅπως, ὥρα μαθεῖν. Ἐπανελθόντι τῆς εἰρκτῆς καὶ τοῦ μάρτυρος, ἐντυχόντες οἱ τῆς ἀσεβείας ὑπουργοὶ δραστηκώτατοι, καὶ μαθόντες ὅπως τὰ Χριστιανῶν ἐπρέσβευέ τε καὶ διαβρόδητην ἐκήρυττε, συλλαβόντες ἄγουσι πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ὅς, οὐδὲ τῆς συνήθους ἐρωτήσεως ἀξιῶσας, οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἀναγνοὺς τῆς μεταβολῆς, ἔτοιμος ἦν περὶ τὴν τῶν ἀκουσθέντων τομὴν καὶ ἀπότομος· ξίφει γὰρ ἐκέλευε παραχρῆμα κατακοπῆναι. Καὶ οὕτω τελειοῦται, τῆς μὲν πενίας· μάρτυς γεγονὺς σχέδιος, καὶ τῷ οἰκείῳ αἵματι βα-

(8) Acta omnia alia prius adducunt Athanasium quam agant de mortuo suscitato.

(9) Alluditur ad istud Evangelii, ubi ex decem

leprosis mundatis, quorum novem supponuntur fuisse Judæi, Samaritanus solus rediit, ad beneficium a Salvatore receptum agnoscendum.

ΚΒ'. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς, ὡς πολὺ τι πλῆθος ἐν Α τῇ φυλακῇ τῷ μάρτυρι προσιδὼν ὄσαι ὥραι τῇ εὐσεβείᾳ προστίθενται, οὐκ ἀνεκτῶς ἔσχεν· ἀλλὰ τὸν Ἅγιον μετακαλεσάμενος, ὀργίλως μὲν ἔτι καὶ ἀύστηρῶς, οὐδαμῶς· ἀλλὰ τῆς λεοντῆς μὴ ἐξικνουμένης, καὶ τὴν ἀλωπεκῆν προσετίθει, καὶ τὸ πικρὸν καὶ ἐπότομον ὑπὸ προσχήματι καλύψας φιλανθρωπίας, πρῶτος πάλιν ὑπέρχεται καὶ ἡπίως· Νῆ τοὺς θεοὺς, εἰρηκῶς, εἰ μου ἀκούσης, Γεώργιε, καὶ προσελθὼν οὐσης, ἀγαθῶν ἀγαθὰ εὐρήσεις, καὶ χρημάτων μὲν κύριος ἔση συχνῶν, πρῶτον δὲ σου μεθ' ἡμᾶς ἕτερον εἰς τιμὴν οὐχ ἔξεις· Κήδομαι γάρ σου καὶ τῆς εὐγενοῦς ὥρας, καὶ τῆς νεότητος οἴκτον ἔχω πολὺν, καὶ βούλομαι σε ζῆν μᾶλλον ἢ θανάτῳ διαφθαρῆναι πικρῶ. Οὕτως εἶπεν ὁ βασιλεὺς, Μαγνηντίῳ τῷ φίλῳ πεισθεὶς, εἰρηκῶς τὴν ἐσχάτην ταύτην πρὸς τὸν Ἅγιον ὁμιλίαν, ὡς οἶόν τε θεραπευτικὴν ποιήσασθαι. Ὁ δὲ μάρτυς εὐπρόσωπον ὡπερ τὴν ἀπολογίαν ἐντεῦθεν εὐρών· Εἰ πρῶτον, ἔφη, ταῦτα ἔλεγες, εἶχον ἂν καὶ χώραν οἱ λόγοι· νῦν δὲ μεία τοσαύτας αἰκίας, εἴπερ δὴ καὶ πεισθεῖν μὲν, τί ἂν ποιῶν ἀντιμετρήσεις τὰ λυπηρά; Τοῦτο ἐκεῖνος, ὡς ἔρμαιόν τι σὺν ἡδονῇ μάλιστα διαρπάσας, ἄτε δὴ καὶ ἐλπίδα τινὰ τοῦ πεισθήσεσθαι ὑποφαίνων, Ὡς πατρι, ἔφη, τέκνον φιλούμενον, ταῦτά μοι ἄφες, καὶ προσελθὼν θυσιάν προσένεγκε τοῖς θεοῖς· οὕτω γὰρ ἐκείνους τε εὐμενεῖς ἔξεις, καὶ σεαυτῷ τὰ κάλλιστα προξενήσεις. Καὶ ὁ μάρτυς, Εἰ τοῦτό σοι, ἔφη, κατὰ γνώμην, ὦ βασιλεῦ, ὥρα πρὸς θεοὺς ἀπιέναι.

ΚΓ'. Ὡς οὖν ταῦτα ὁ Διοκλητιανὸς ἤκουσε, προσητάγματα εὐθὺς πανταχόσε διέθει εἰς τὸ ἱερὸν ἅπαντας αὐτῷ συνιέναι, ὅσοι τε τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν ἦσαν, ὑπόλαμπρον ἐκφωνοῦντι τῷ κήρυκι, ὅτι Γεώργιος, ὁ ἐν Γαλιλαίῳ περιβλεπτός, Ἀπόλλωνι προσέρχεται θυσιῶν. Παραχρῆμα γοῦν πάντες Ἕλληνας κρότοις καὶ παιᾶσιν ἐνευφραινόμενοι, βασιλέα τε καὶ τὸν ἐκείνου θεὸν Ἀπόλλωνα νικητὴν ἠυφῆμον. Ἐπεὶ δὲ τοῦ ἱεροῦ ἐντὸς ἦσαν, σιωπῆς γενομένης, προσχὼν ὁ Ἅγιος τῷ ἀγάλματι, ὃ τοῦ Ἀπόλλωνος ἦν, καὶ πρὸς αὐτὸ βλέψας, Σὺ εἰ θεός; ἔφη, καὶ σὲ δεῖ προσκυνεῖν ἀνθρώπους; Τὸ δὲ ἐνοικοῦν αὐτίκα πονηρὸν πνεῦμα, ὡπερ τῷ τοῦ Ἁγίου φόβῳ καταπειθὲς γενόμενον, καίτοι φιλοψευδὲς ὄν, ἄκον ἐκήρυττεν τὴν ἀλήθειαν· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ θεὸς λέγων, ὡπερ οὐδὲ εἰ σὺν ἐμοὶ τὸν ναὸν οἰκοῦντες, ἀλλ' εἰς ἀληθείας ὁ Χριστός. Εἶτα ὁ μάρτυς, Καὶ εἰ μὴ ἔστε θεοὶ, ἔφη, τί παθόντες, ἀνθρώπους ἔξαπατᾶτε ὡς θεοὶς προσέχειν ὑμῖν; πῶς δὲ καὶ ὑπομεῖναι ὕλως ὑμεῖς τεθαβρήκατε, ἐμοῦ ἐνταῦθα παρόντος τοῦ δούλου Χριστοῦ; Οὕτως εἰπόντος τοῦ μάρτυρος, καὶ ὡπερ τι ἄμαχον ὄπλον τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον αὐτοῖς ἐπισείσαντος, τάραχος εὐθὺς ἤκούετο, καὶ βοή καὶ θρῆνος ἐκ τοῦ ἱεροῦ, δραπετευόντων τῶν δαιμονίων· αὐτὰ τε τὰ εἰδῶλα ὡπερ ὑπὸ τινος κραταιᾶς χειρὸς κατασπώμενα, ἕτερον τῷ ἑτέρῳ συγκαταπίπτον ἐφέρετο, καὶ εἰς χοῦν ἐλεπτύνετο.

ΚΔ'. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ἀθυμία μὲν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν εἶχε κολλή· εὐφροσύνη δὲ τοὺς πιστοὺς ἀρρήτος, καὶ μᾶλλον ἐθεβαιούντο πρὸς τὴν ἀλήθειαν· καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἡ βασίλισ Ἀλεξάνδρα, ἡ καὶ μείζονος παρρησίας ἐνθεν ὑποπλη-

XXII. Ubi imperator audivit, martyrem a multitudine in carcere obsideri ac fidem mutare, iræ impatiens, virum sanctum accessit pelli leoninæ vulpinam superaddens, et mansuetudinem quam intus nequaquam sentiebat, simulans dulce ac suaviter: Per deos, inquit, si me audis, Georgi, et diis sacrificas, summum bonorum obtinebis, opes magnas nancisceris ac secundos in imperio, præter me, honores adipisceris. Miseret enim me tui et pulchritudinis tuæ et adolescentiæ teneræ, ac vivere te quam acerba morte perire malo. Talia locutus est imperator, instigante amico Magnentio, affirmante, hac ratione virum sanctum subigendum fore. Georgius vero gratanter audita ista propositione, Si prius, dixit, talia enuntiavisses, deliberandi locus fuisset. Nunc autem, si post tot tantaque tormenta te audirem, quomodo me eorum quæ perpessus sum, oblivisci doceres? Imperator in luero ponens viri sancti conversionem, quam se obtenturum sperabat, Ne succenseas mihi, inquit, qui te sicut pater filium dilectum complector; diis autem sacrificæ. Sic enim illos propitios habebis, et ipse optima quæque acquires. Ad hæc martyr: Si hæc, o rex, inquit, tua sententia est, jam ad deos est confugiendum.

XXIII. His auditis Diocletianus edicto magistratus populum ac milites omnes in templo adessee per præconem jussit, siquidem Georgius, Galilæus bene notus, Apollini sacrificaturus adforet. Extemplo gentiles carminibus et hymnis gaudium manifestando imperatorem et deum ipsius Apollinem laudibus efferunt. Postquam omnes templum ingressi essent, silentio facto, Georgius Apollinis statuam conspicatus: Tu deus es, inquit, et ab hominibus adorari præsumis? Tum confestim malus dæmon inclusus, utpote sancti metu percussus, alioquin mendax, hoc tamen loco, licet invitus, verum enuntiavit: Non sum deus, dicens, neque qui mecum hocce templum incolunt, sed unus Christus. Tum martyr, Vos igitur, qui dii non estis, cur homines decipitis, inquit, pro diis haberi præsumentes? Qui sit ut me servo Christi præsentem huic fraudi non renuntietis? Hæc cum dixisset martyr, et omnibus qui aderant, crucis signum sicut telum irresistibile injecisset, tumultus clamore et gemitu mistus auditus est dæmonum simul aufugientium; idola vero ipsa, quasi manu forti correpta communi ruina in pulverem redacta jacebant.

XXIV. Quid postea? Desperatio magna imperatorem, et qui cum eo erant, tenebat; fideles autem gaudium ineffabile in fide confirmabat, inter quæ Alexandra Imperatrix, quæ inde audacior facta idolis non parum irrisit. Iratus jam tum imperator

XXIV. Quid postea? Desperatio magna imperatorem, et qui cum eo erant, tenebat; fideles autem gaudium ineffabile in fide confirmabat, inter quæ Alexandra Imperatrix, quæ inde audacior facta idolis non parum irrisit. Iratus jam tum imperator

eum fidelium turbam vidisset amplius in fide confirmatorum, priori lenitate exuta, integrum Diocletianum ostendit, et torve intuens martyrem: Talibus, inquit, sacrificiis, sceleste, deos sospitatores te adoraturum esse, tales iis gratias relaturum annuntiasti? Sed non diu exsultabis; non diu diis invictis irridebis; nullum ex incantamentis fructum metes. Cui martyr cum multa modestia ac prudentia, Nemo, inquit, mendacii me arguet; semper enim inde a principio eandem sententiam conservare studui, id est Deo servire et ut S. Paulus scribit, hostiam viventem, sanctam et placentem offerre. Quid? nonne res ipsæ clamant quod ea quæ vos adoratis, error et mendacia sunt et duntaxat nomina sine re?

Ἐσπευσα, τὸ δὲ ἐστὶ τῷ ἐμῷ μόνον λατρεύειν Θεῷ, ὁ θεὸς φησὶ προσφέρειν θύσαν. Τί δέ; οὐχὶ καὶ αὐτὰ βλάπτει τὰ πρᾶγματα, ὅτι τὰ παρ' ὑμῶν προσκυνούμενα πλάνη καὶ ψευδὴς ἐστὶ, καὶ ὀνόματα μόνον πραγμάτων ἔρημα;

XXV. Omnia deinde in vanum abire videns tyrannus prioribus tormentis ulteriora adjicere noluit, periculum enim erat ne ipse risui foret, martyr autem, spretis quibuscunque tormentis, gloriosior fieret, sententiam contra eum tulit sic dicendo: Georgius vanæ Christianorum gloriæ sectator perfidax, deorum autem salutiferorum contemptor, qui nec minis nec promissis cedere scit, imo qui Alexandram quoque imperatricem ad eadem deduxit, cum hac ipsa capite plectatur. Post hanc sententiam, quibus id imperatum erat, eos comprehensos extra urbem ad supplicii locum deduxerunt. Imperatrix autem Alexandra viam tenens et in memoriam Deum revocans, tota in precibus, id quod labiorum motus et oculorum sursum directio satis indicabant, antequam eo pervenerit, illius judicio, cujus judicia abyssus, humi prostrata, priam animam exhalavit.

(ὡς ἦ τε τῶν χειλέων αὐτῆς κίνησις ἐδήλου καὶ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς οὐρανὸν ἔπαρσις), πρὸ τοῦ τὸν τόπον καταλαβεῖν τοῦ παντὸς κρίναντος ἀπορρήτως αὐτὰ κρίματα ὄψις πολλή, ἐπικτακλιθεῖσα τῇ γῆ, τὴν ἀγίαν αὐτῆς ἀφῆκε ψυχὴν.

XXVI. Gergius porro, Christi martyr, cum ad locum supplicii pervenisset, a carnificibus ut se paulisper relaxarent petiit; quod cum obtinisset ab hostibus, ad orandum conversus, sublatis cœlum versus oculis, Mi Deus, de profundo cordis exclamavit, cujus sum inde a nativitate, in quem speravi, cui confisus ad hoc me certamen accinxί, o spes dulcis, promissio vera, sanctarum amor insons animarum, cujus benignitati corda nostra confidunt; qui animi desideriis, antequam exprimantur satisfacit, fortifica me ad hocce certamen quod pro nomine tuo aggressus sum, et recipe animam meam, et contra dæmones aërios malos præmunitam his quos ab omni tempore dilexisti, adnumera: Ignosce, quæso, Domine, quæ per ignorantiam contra me fecerunt, eosque qui te vere cognoscant dignos redde; quia benedictus es in sæcula.

τῷ λαῷ τούτῳ, Δέσποτα, ἕσα κατὰ ἀγνοίαν εἰς ἐμὲ διεπράξαντο, καὶ ἀξίους αὐτοὺς τῆς ἐπιγνώσεώς σου τῆς ἀληθοῦς παρασκευάσον, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἀσθεῖσα, πολλῷ τῷ κατὰ τῶν εἰδώλων ἐνετρόφα γέλωτι. Ὁργῇ τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατὰσχετος γεγονώς, ἄλλως τε δὲ καὶ τὰ τῶν πιστῶν πλήθη ὄρων, ἔτι μᾶλλον πρὸς θεοσίθειαν ἐπιστηριζόμενα, τὴ μὲν ἐπιχριστον ἐκεῖνο χρηστὸν ἀποδύεται, αὐτὸν δὲ φανερώς ἐκεῖνον τὸν Διοκλήτιανὸν ἐπιδείκνυσι. Καὶ δριμύ τι καὶ μανικὸν ἐμβλέψας τῷ μάρτυρι, Τοιαύταις, ἔφη, θυσίαις, ὧ κακῶς ἀπολλύμενε, τοὺς σωτῆρας ἐπιγγεῖλω τιμῆται θεοὺς; τοιαύταις χάρισι δεξιώσασθαι; Ἄλλ' οὐ μνοῦν οὐκ ἐπὶ πολὺ χαιρήσεις, οὐδὲ τῶν ἀητιήτων καταρωκῆση θεῶν· οὐχ οὕτω ταῖς γοητείαις ἰσχύσεις. Πρὸς δὲ ὁ μάρτυς, μετὰ πολλοῦ τοῦ εὐχόμενου καὶ συνετοῦ, Ἐγὼ, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, παρ' οὐδὲν ἀλίτκομαι ψευδὸς εἰπὼν, ἀλλ' ὅπερ μοι πρόθεσις ἐξ ἀρχῆς, τοῦτο καὶ εἰς δεῦρο φυλάξειν

καὶ αὐτῷ ζῶσαν ἀγίαν τε καὶ εὐάρεστον (ὡς Παῦλος αὐτὰ βλάπτει τὰ πρᾶγματα, ὅτι τὰ παρ' ὑμῶν προσκυνούμενα πλάνη καὶ ψευδὴς ἐστὶ, καὶ ὀνόματα μόνον πραγμάτων ἔρημα;

B ΚΕ'. Ἀπειπε τοῖς ὄλοις ὁ τύραννος, καὶ περιττὸν εἶναι καὶ ἀνόητον ἠγησάμενος, τὸ ἐπὶ ταῖς πρώταις πολλαῖς καὶ χαλεπαῖς τιμωρίαις ἔτι καὶ ἐτέρας ἐπινοεῖν (κινδυνεύσει γὰρ ἀντικρυς αὐτὸς μὲν ἀισχύνην ὄφλειν καὶ οὐδὲν ἀνύειν τῶν κολάσεων γινομένων, ὁ μάρτυς δὲ λαμπρότερος ἐπιδείκνυσθαι), δίδωσι τὴν κατ' αὐτοῦ ψῆφον εἰρηκῶς οὕτω· Γεώργιος, ὁ τῆς ματαίας μὲν τῶν Χριστιανῶν δόξης ἔκτοπος ἐραστής, τῶν σωτήρων δὲ θεῶν καταφρονητής, καὶ μήτε δεινῶν ἐπαγωγαῖς μήτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις μεταθέσθαι πεισθεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλίδα μᾶλλον Ἄλεξάνδραν, παρακρουσάμενος, τὴν διὰ ξίφους σὺν αὐτῇ θάνατον ὑποστήτω. Τοιαύτης δοθείσης τῆς ἀποφάσεως, οἱ πρὸς ταῦτα διακονεῖν ὑποτεταγμένοι, παραλαβόντες αὐτοὺς, ἐξω πον τῆς πόλεως, πρὸς τὸν τῆς τελειώσεως τόπον, ἐχώρουν. Ἄλλ' ἡ βασιλίς Ἄλεξάνδρα, τῆς ἰδοῦ μὲν ἐχομένη, Θεοῦ δὲ μνήμην κατὰ καιρὸν ποιουμένη, καὶ ὄλην αὐτὴν εἰς εὐχὴν τρέψασα

(ὡς ἦ τε τῶν χειλέων αὐτῆς κίνησις ἐδήλου καὶ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς οὐρανὸν ἔπαρσις), πρὸ τοῦ τὸν τόπον καταλαβεῖν τοῦ παντὸς κρίναντος ἀπορρήτως αὐτὰ κρίματα ὄψις πολλή, ἐπικτακλιθεῖσα τῇ γῆ, τὴν ἀγίαν αὐτῆς ἀφῆκε ψυχὴν.

ΚΖ'. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Γεώργιος, ἤδη πρὸς τῷ τόπῳ γενόμενος, μικρὸν ἀνεθῆναι τοὺς δημίους ἡξίου, τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην χάριν παρ' ἐχθρῶν αἰτησάμενος· καὶ ταύτης τυχὼν, εἰς εὐχὴν τε αὐτὸν συντεῖναι, καὶ τὸ ὄμμα διάρας εἰς οὐρανὸν, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐκ βάθους ἀνέκραξε τῆς καρδίας, ἐφ' ὃν ἐπερρίφην ἐκ μήτρας, ἐφ' ὃν ἠλπισα, ἐφ' ᾧ καὶ θαρρήσας εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀπεδυσάμην, ἡ γλυκεῖα ἐλπίς, ἡ ἀψευδὴς ἐπαγγελία, ὁ τῶν ἱερῶν ψυχῶν ἔρωσ ἀπαθῆς, οὗ καὶ τῆ ἐτοιμασία τῶν καρδιῶν ἡμῶν προσέχει τὸ οὖς, ὃς καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων αἰτήσεων τὴν ἐπιθυμίαν παρέχεις τῶν καρδιῶν· αὐτὸς με ἐνίσχυσον μέχρι τέλους τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν ὑπὲρ τῆς σῆς ὑπῆλθον ὁμολογίας, διενεγκεῖν, καὶ πρόσδεξαι μου τὴν ψυχὴν, καὶ ἀνωτέραν αὐτὴν τῶν πονηρῶν τε καὶ ἀερίων φυλάξας πνευμάτων, τοῖς ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστήσασι συναριθμήσον· ἄφες δὲ

καὶ αὐτοὺς τῆς ἐπιγνώσεώς σου τῆς ἀληθοῦς παρασκευάσον, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΚΖ'. Εἶτα μετὰ τὴν εὐχὴν εἰς γόνυ κλιθεὶς, καὶ τὸν αὐχένα διατείνας, τὸ ξίφος ἅμα καὶ τὸ στέφος ἐδέχετο, τὸ μὲν ἀπὸ τῶν μισούντων τὴν ἀλήθειαν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ τοῦς ἀθλητὰς στεφανοῦντος τῆς εὐσεβείας, ᾧ καὶ τὴν ἱεράν αὐτοῦ ψυχὴν παρετίθει, τρίτῃ ἐπὶ εἰκάδι τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ἄγοντος, τὴν δρόμον τελέσας, τὴν πίστιν τηρήσας, ἀριστεύς ὄντως γενναῖος ἀναφανείς, λαμπρότερόν τε κατὰ τῆς πλάνης ἢ κατὰ τῶν πολεμίων ἀναστήσας τὸ τρόπαιον· διὰ τοῦτο καὶ στέφανον ἐβληψε, οὐ φθαρτόν τινα καὶ δεξιᾶς φθαρτῆς προτεινόμενον, ἀλλ' ἀφθαρτον ἐξ ἀφθάρτου, ἧς οὐ στεφανούσης μόνον, ἀλλὰ καὶ συμμαχοῦσης ἐπειράθη τὸ πρότερον, καὶ τῶν ἀγώνων αὐτῷ συνεφαπτομένης. Χριστοῦ γὰρ ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XXVII. Denique post preces dictas humi procumbens, collo extenso, gladium et coronam una recipit, illum quidem a veritatis osoribus, hanc ab eo qui pietatis athletas coronat, cui etiam sanctam suam animam tradidit die 23 Aprilis, postquam cursum finierat, fidem servarat et nobilis antesignanus factus, vexillum contra errorem potius quam contra hostes portaverat. Hanc ob causam etiam coronam nactus est non marcescibilem, sed perennem, et quam jam in prioribus certaminibus sociam ac propugnatricem habuerat. Christo enim potestas et gloria cum Patre principio carente et Spiritu vivifico nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ

ΜΑΡΚΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

MARTYRIUM

SANCTI MARCI APOSTOLI

ET EVANGELISTÆ.

(Latine apud Surium ad diem 25 Aprilis. Græca nunc primum prodeunt ex cod. Reg. Paris. 881, sæc. xi. Edit. Patr.)

I. Tempore illo, cum apostoli per omnem orbem A terrarum dispersi essent, divina voluntate factum est, ut vir sanctissimus Marcus in Ægypti regionem adiret. Evangelistam hunc esse, sancti apostolicæ Ecclesiæ canones constituerunt, eo quod primus ipse in tota Ægypti regione, Libya, Marmarica, Ammonica et Pentapoli, Christi Evangelium quod scripserat, et ejus ad nos adventum prædicavit. Erat enim tota illa regio hominibus referta: qui cum essent corde incircumciso et durissimo, idolis serviebant, pleni omni impuritate, et impurorum spirituum cultores. Per omnes enim urbes ac provincias, templa et lucos constituebant. Siderum etiam eventa et magicæ artes, omnisque dæmonum facultas apud eos exercebatur, quam Dominus Jesus, cum in eam regionem ivisset, dissolvendam B atque evertendam præmonstravit.

II. Cum igitur divinus evangelista Marcus in Cyrenen urbem Pentapolis venisset, et cæleste Christi regnum prædicasset, et apud eos miracula ingentia fecisset (ægrotos enim curavit, leprosos mundos reddidit, ac divinæ gratiæ verbo impuros et feroces spiritus ejecit), multi per eum crediderunt in Dominum Jesum Christum, et fecerunt, ut eorum simulacra in terram dejicerentur: qui et baptisate illuminati sunt in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen. Illic igitur per sanctum Spiritum ei revelatum fuit, ut ad Pharitem Alexandriam abiret, et bonam Dei sementem illic spargeret. Itaque beatus evangelista Marcus ad stadium, tanquam generosus et fortis athleta, prompto animo gradiebatur. Cumque fratres ipsos salutasset, Dominus, inquit, meus mihi dixit, ut ad urbem Alexandriam proficiscar. Fratres autem eousque illum deduxerunt, quoad in navigium ingressus est. Cumque panis buccellam degustassent, bene illi precantes, eumque deducentes, sic dicebant: Dominus Jesus Christus prosperum faciat iter tuum.

A'. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῶν ἀποστόλων διαμερισθέντων κατὰ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην, ἔλαχε τὸν ἀγιώτατον Μάρκον ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον χώρα ἔλθειν Θεοῦ βουλήσει, ὅθεν καὶ εὐαγγελιστὴν αὐτὸν ἐθέσπισαν οἱ μακάριοι κανόνες τῆς ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγύπτῳ χώρᾳ, Λιβύῃ τε καὶ Μαρμαρικῇ, Ἀμμωνιακῇ καὶ Πενταπόλει, κηρύξαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίας. Ἦν γὰρ πᾶσα ἡ γῆ αὕτη ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ εἰδωλολάτραι, μεστοὶ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων σεβασταί· κατὰ πᾶσαν γὰρ οἰκίαν, καὶ ἄμφοδον, καὶ ἐπαρχίας, σπηκοὺς καὶ τεμένη κατασκευάζοντο· ἀποτελέσματά τε, καὶ γοητεῖαι, καὶ πᾶσα δύναμις ἐγρηγορητικῆ. Μᾶλλον δὲ δαιμονικὴ ἦν ἐν αὐτοῖς, ἣν ἐπιδημήσας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατέλυσε καὶ ἀπόλεσεν.

B'. Τοῦ οὖν θεσπεσίου εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ἐν Κυρήνῃ τῆς Πενταπόλεως κατανήσαντος, καὶ λαλήσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, καὶ ποιήσαντος εἰς αὐτοὺς τὰ παράδοξα θαύματα (ἀσθενούντας ἐθεράπευσε, λεπροὺς ἐκαθάρισε καὶ πνεύματα χαλεπὰ ἐξέβαλε τῷ λόγῳ τῆς χάριτος), πολλοὶ πιστεύσαντες δι' αὐτοῦ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐποίησαν τὰ εἰδωλα αὐτῶν χημαιριφῆ, ἐφωτίστησάν τε βαπτισθέντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐκεῖ οὖν ἀπεκαλύφθη αὐτῷ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν Φαρίτην Ἀλεξανδρείαν ἀναπελθεῖν καὶ τὸ καλὸν σπέρμα τοῦ Θεοῦ κατατρεῖραι. Ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴ, Μάρκος, ὡς γενναῖος ἀθλητῆς, ἐπὶ το σκάμμα προθύμως ἐβάδιζε καὶ ἀσπασάμενος τοὺς ἀδελφοὺς εἶπεν· Ὁ Κύριός μου ἐλάλησε πρὸς με, ὅπως πορευθῶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ προσέπεμπον αὐτὸν ἕως τοῦ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· καὶ γευσάμενοι ψωμὸν αὐτοῦ προσέπεμπον αὐτὸν λέγοντες· Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εὐοδώσει τὴν ὁδὸν σου.

Γ'. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρεγένετο καὶ τοῦ πλοίου ἀποβὰς ἦλθεν εἰς τινὰ τόπον καλούμενον Μένδιον. Αὐτοῦ τὴν πύλην εἰσελθόντος τῆς πόλεως, εὐθύς τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ διεβράβη. Ὁ δὲ μακάριος ἀπόστολος γνοὺς ἔφη· Ὅντως ἡ ὁδὸς εὐλύτος. Παλαιοράφον δὲ θεασάμενος ἐπέδωκεν αὐτῷ τὸ ὑπόδημα· τὸ βράχος τῷ ὀπητήϊ ἐπληξεν αὐτοῦ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ φησιν· Εἰς Θεός. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος ἀκούσας· Εἰς Θεός, ἔφη ἐν ἑαυτῷ γελᾶσας· Εὐώδωσε Κύριος τὴν ὁδὸν μου. Καὶ πύσας χαμαὶ, ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πύσματος καὶ ἐπέχρισε τὴν χεῖρα τοῦ ἀνδρός λέγων· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἴσθι ὑγιής. Καὶ εὐθέως λάθη ἡ χεὶρ τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ παλαιοράφος ἰστορήσας τὴν δύναμιν τοῦ ἀνδρός, καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀσκητικὸν σχῆμα, εἶπεν αὐτῷ· Δέομαι σου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, δεῦρο κατάλυσον σήμερον εἰς τὸν οἶκον τοῦ παιδός σου, καὶ φαγώμεθα ὁμοῦ ψωμὸν ἄρτου, ὅτι ἐποίησας ἔλεος μετ' ἐμοῦ σήμερον. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος περιχαρῆς γενόμενος ἔφη· Ὁ Κύριος δώη σοι ἄρτον ζωῆς ἐπουρανίου. Ὁ δὲ ἄνθρωπος παρεδιάσατο τὸν ἀπόστολον καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ χαίρων.

Δ'. Εἰσελθὼν δὲ ὁ μακάριος Μάρκος εἶπεν· Εὐλογία Κυρίου ὧδε· εὐξόμεθα, ἀδελφοί. Καὶ ἠύξαντο ἅμα, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἀνεκλήθησαν. Ὡς δὲ ἠγαθύνθησαν, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος· Πάτερ, τί ἄρα, καλῶ σε, τίς εἶ καὶ πόθεν ὁ λόγος οὗτος ὁ δυνατὸς ἐν σοί; Εἶπε δὲ ὁ ἅγιος Μάρκος· Ἐγὼ δοῦλός εἰμι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ ὁ ἄνθρωπος· Ἐβουλόμην αὐτὸν ἰδεῖν. Εἶπε δὲ ὁ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μάρκος· Ἐγὼ σοὶ αὐτὸν δεικνύω. Καὶ ἤρξατο ὁ ἅγιος Μάρκος ἀρχὴν ποιῆσαι τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, Υἱοῦ Ἀβραάμ, καὶ δεικνύειν αὐτῷ τὰ περὶ τῶν προφητῶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶπε· Δέομαι, κύριε, ἐγὼ γραφάς ἄσπερ σύ λέγεις, οὐδέποτε ἤκουσα, ἀλλ' Ἰλιάδα καὶ Ὀδυσσειάδα, καὶ ὅσα σοφίζονται οἱ τῶν Αἰγυπτίων παῖδες. Τότε ὁ ἅγιος Μάρκος εὐαγγελίζεσθαι αὐτῷ τὸν Χριστὸν καὶ δεικνύειν αὐτῷ ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν. Ἐπίστευσε δὲ ὁ ἄνθρωπος τῷ Θεῷ διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Μάρκου λεγομένων σημείων καὶ τεράτων, καὶ ἐφωτίσθη αὐτός, καὶ ὅλος ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ πολὺ πλῆθος τοῦ τόπου ἐκείνου. Ἦν δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου Ἀνανίας.

Ε'. Ὡς δὲ ὄχλος ἐγένετο τῶν πιστευόντων ἐπὶ τὸν Κύριον, ἤκουσαν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, ὅτι Γαλιλαῖός τις παρεγένετο ἐνταῦθα, καὶ ἀνατρέπει τὰς τῶν θεῶν θυσίας, καὶ κωλύει αὐτῶν τὰς θρησκείας, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ ἐθηκάν αὐτῷ ἐνεδρα πολλά. Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ ἅγιος Μάρκος τὰς ἐπιβουλὰς

¹ Matth. 1, 1, 2.

(1) Anno 45 venit Alexandriam. Vide Euseb. in Chron. Baron. an 45.

III. Beatus vero Marcus postridie Alexandriam venit (1). Cumque descendisset e navi, adiit locum quemdam, qui vocabatur Mendion. Cum autem ejus urbis portam ingressus esset, statim ipsius calceamentum dissolutum fuit. Quod beatus apostolus intelligens: Vere, inquit, via hæc expedita et facilis est. Visoque veterum calceamentorum sutore, calceamentum resciendum ei tradidit. Ille vero calceamentorum sutor subula sinistram manum suam percussit, et continuo clamavit: Unus Deus est. Id cum beatus Marcus audivisset, secum cogitans ac ridens dixit: Prosperum fecit Dominus iter meum. Cumque in humum despuisset, ex ipso sputo lutum confecit, et ejus viri manum illinens: In nomine, inquit, Jesu Christi viventis in sæcula, esto sanus; ac statim ejus viri manus sanata est. Sutor autem ille cum apostoli Marci potentiam, et orationis efficacitatem, habitumque virtutis exercitationi convenientem animadvertisset: Precor, inquit, te, homo Dei, ut venias hodie et divertas ad domum servi tui, ut simul pane vescamur, quoniam misericordia hodie me prosecutus fuisti. Beatus apostolus Marcus ea re valde lætatus: Dominus, inquit, dabit tibi panem vitæ cœlestis. Homo igitur ille valde hilaris, coegit apostolum domum suam divertere.

IV. Quam cum beatus Marcus introivisset: Benedictio, inquit, Domini hic sit. Precemur Deum, fratres. Ac simul precati sunt, et post preces accubuerunt. Ut vero benigne se vicissim acceperunt, dixit homo ille: Pater, obsecro te, quis es? Et undenam oratio ista tam potens in te profecta est? Cui sanctus Marcus dixit: Ego servus sum Domini Jesu Christi, Filii Dei. Vellem, inquit ille, Deum videre. Tum sanctus Marcus: Illum ipsum tibi ostendam. Cœpitque sanctus apostolus exponere initium illius Evangelii: Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham¹: eique ostendere, quæ prophetæ ipsi de Christo prædixerunt. Vir autem ille: Istas, inquit, domine, Scripturas quas tu dicis, nunquam ego audivi, sed Iliadem et Odysseam, et quæcumque Ægyptiorum filii doceri solent. Tunc cœpit sanctus evangelista Marcus Christum ipsi nuntiare, atque ostendere hujus mundi sapientiam stultitiam esse apud Deum. Credidit homo ille Deo, propter ea quæ a Marco dicta sunt, et propter signa et prodigia per eum facta: ipseque et tota ejus domus, et magna ejus regionis multitudo, ab evangelista ipso illuminata est. Erat autem hominis illius nomen Anianus.

V. Cum vero crevissent numerus eorum qui in Domino crediderunt, audiverunt civitatis illius optimates, Galilæum quemdam illic venisse, qui deorum sacrificia everteret, et ipsorum cultum impediret. Quamobrem eum interficere studebant, atque insidias multas ei faciebant. Quas cum san-

etus Marcus cognovisset, ordinavit episcopum Anianum et tres presbyteros Malehum, Sabinum et Gerdonem, ac septem diaconos, et alios undecim, qui ecclesiasticum ministerium obirent. Quo facto, aufugiens, rursus in Pentapolim venit. Ibi cum annos duos transegisset, et fratres qui illic erant confirmasset, episcoposque et clericos per regionem illam ordinasset, rursus venit Alexandriam, et ejus loci fratres multo numero et gratia et scientia Dei auctos invenit, qui et ecclesiam sibi ipsis ædificaverant in iis locis quæ Bubulci nomen habent, maritimaque sunt infra præcipitia quædam posita. Qua re justus ille vir multum gavisus est; cumque genua in terram posuisset, divinam gloriam celebravit.

VI. Cum vero multum temporis transisset, et Christiani aucti essent, idola ipsa irridebant, et Græcos qui ea colerent, subsannabant. At Græci, posteaquam audiverunt sanctum evangelistam Marcum illuc venisse, ardore quodam atque invidia repleti sunt, eo quod audirent admirabilia quædam per eum fieri. Ægrotos enim sanabat, leprosos mundabat, surdis auditum ita restituebat, ut Evangelii prædicationem ab eo percipere possent: multis denique cæcis visum præstabat. Quamobrem illum insectabantur. Quem cum non invenirent, stridebant dentibus suis, et in sacrificiis et idolorum suorum debacchationibus adversus sanctissimum virum

VII. Factum autem fuit, ut beatus et festus dies noster, hoc est, sanctum Pascha die Dominico celebraretur, octavo Kalendas Maii, hoc est, vicesimo quarto die mensis Aprilis, qui ab Ægyptiis Pharmutius vocatur. Illo autem tempore et Serapidis illorum Dei debacchatio celebrabatur. Cum igitur eam temporis opportunitatem nacti essent, homines quosdam subornatos miserunt, qui apostolum sanctas divinæ oblationis preces et ministerium facientem invenerunt. Quem cum comprehendissent, lunc in ejus collum injecto, trahebant, ita dicentes: Trahimus bubalum hunc ad bubulci stabulum. At sanctus Marcus cum traheretur, Salvatori Christo gratias agens: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Jesu Christe, quod dignus habitus sum, qui pro nomine tuo hæc paterer. Ejus autem

VIII. Erat ejus diei vespera, cum in carcerem eum conjecerunt, donec inter se decernerent, quali morte ipsum de medio tollerent. Media vero nocte januis clausis, et custodibus ante januam excubantibus, ecce terræ motus magnus factus est. Angelus autem Domini cum descendisset de cælo, tetigit ipsum, dicens: Serve Dei, Marce, summe omnium illorum sanctorum, qui sunt in Ægypti regione, en scriptum est nomen tuum in libro vitæ cælestis, et connumeratus es cum sanctis apostolis, et memoria tua non delebitur in æternum. Ejusdem chori censors eris, cujus cælestes et supernæ potentiae consortes sunt. Archangeli spiritum tuum

αὐτῶν, χειροτονήσας ἐπίσκοπον τὸν Ἀνανίαν καὶ πρεσβυτέρους τρεῖς, Μιλαῖον, καὶ Σαβῖνον, καὶ Κέρδωνα, καὶ δικάκους ἑπτὰ, καὶ ἄλλους ἕνδεκα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν, ἔφυγε καὶ ἐπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Πεντάπολιν. Καὶ ποιήσας ἐκεῖ ἔτη δύο, καὶ θεμελιώσας καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς, καὶ χειροτονήσας κακάει ἐπισκόπους καὶ κληρικούς κατὰ χώραν, ἦλθε πάλιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εὗρε τοὺς ἀδελφοὺς πληθυνθέντας ἐν χάριτι καὶ ἐπιστήμῃ Θεοῦ· καὶ ἐκκλησίαν οἰκοδομήσαντας ἑαυτοῖς ἐν ταῖς καλουμένοις Βουκόλου τοῖς παραθαλασσίαις, ὑποκάτω κρημνῶν· καὶ ἐχάρη πάνυ ὁ δίκαιος, καὶ θεὸς τὰ γόνατα ἐδόξαζε τὸν Θεόν.

Γ'. Ὡς δὲ ἐπληροῦτο χρόνος ἰκανός, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐπληθύνοντο, καὶ καταγέλων τῶν εἰδωλῶν καὶ ἐξερυκτῆρίζον τοὺς Ἕλληνας, ἔμαθον οἱ Ἕλληνες αὐτὸν παραγενόμενον τὸν ἅγιον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον, καὶ ἐπλήσθησαν ζήλου διὰ τὸ ἀκούειν αὐτοὺς τὰς θαυρατουργίας αὐτοῦ, ἃς ἐποίει· ἀσθενούντα; γὰρ ἐθεράπευεν, λεπροὺς ἐκαθάριζε, κωφοὺς εὐηγγελίζετο, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν· καὶ ἐζήτησαν αὐτὸν πιᾶσαι καὶ οὐχ ἠῦρισκον αὐτόν· καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐν ταῖς κωμασίαις τῶν εἰδωλῶν αὐτῶν κατέκραζον αὐτοῦ λέγοντες· Πολλὰ βίαι τοῦ μάγου.

Ζ'. Ἐγένετο δὲ τὴν μακαρίαν ἡμῶν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καταλαβεῖν τὴν ἁγίαν Κυριακὴν Φαρμουθικῆς πρὸ ὀκτῶ Καλανδῶν Μαΐου, τοῦτ' ἔστι Ἀπριλίου κδ', ἐν οἷς ἦν καὶ αὐτῶν Σεραπιακῆ Κωμασία. Εὐκαίριαν δὲ τοιαύτην εὐρόντες, ἐγκαθέτους πέμφαντες, κατέλαβον αὐτόν τὰς εὐχὰς τῆς θεϊκῆς ἀναφορᾶς ποιούμενον· καὶ λαβόντες αὐτόν, ἔβαλον κάλιον εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ οὕτως ἔσυρον αὐτόν λέγοντες· Σύρομεν τὸν βούβηλον εἰς τὰ βουκόλου. Ὁ δὲ ἅγιος Μάρκος συρόμενος εὐχαριστίας ἀνεδίδου τῷ Σωτῆρι Χριστῷ λέγων· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι κατηξιώθην ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ταῦτα παθεῖν. Καὶ ἦσαν αἱ σάρκες αὐτοῦ πίπτουσαι εἰς τὴν γῆν, καὶ αἱ πέτραι ἐμολύνοντο τοῦ αἵματος αὐτοῦ.

carnes decidebant, et sanguine ipso lapides inqui-

Η'. Ἐσπέρας δὲ γενομένης, ἔβαλον αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἐπισκεψόμενοι, πάλιν θανάτῳ αὐτόν ἀπολέσασιν. Τῆς δὲ νυκτὸς μεσοῦσης, καὶ τῶν θυρῶν κλεισμένων, καὶ τῶν φυλάκων κειμένων πρὸ τῶν θυρῶν, ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου, καταβάς ἐξ οὐρανοῦ, ἤψατο αὐτοῦ λέγων· Ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ Μάρκος, ὁ κορυφαῖος τῶν κατ' Αἴγυπτον ἁγίων, ἰδοὺ τὸ ὄνομά σου ἐγγέγραπται ἐν βίβλῳ ζωῆς αἰωνίου καὶ συγκαταριθμήθης μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων· ἰδοὺ τὸ μνημόσυνόν σου οὐ καταλειφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· σύγχωρος ἐγένου τῶν ἄνω δυνάμεων ἐν οὐρανοῖς· ἀρχάγγελοι τὸ πνεῦμά σου ὑποδέξονται καὶ τὰ λείψανά σου εἰς γῆν οὐκ

ἀπολοῦνται. Ταύτην τὴν ὄπτασίαν θεασάμενος ὁ μακάριος Μάρκος, τὰς χεῖρας αὐτοῦ τανύσας εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπές με, ἀλλὰ συγκατηρίθμησάς με μετὰ τῶν ἁγίων σου. Δέομαί σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, πρόσδεξαι ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου καὶ μὴ με ἀποδοκιμάσης ἀπὸ τῆς χάριτός σου. Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ὁ Κύριος Ἰησοῦς παρεγένετο πρὸς αὐτὸν τῷ σχήματι ᾧ ἦν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ οἶα μρρηθῆ ἦν πρὸ τοῦ παθεῖν αὐτὸν καὶ ταφῆναι, καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰρήνη σοι, ἡμέτερε Μάρκε, εὐαγγελιστά μου. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος εἶπεν· Εἰρήνη σοι, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ.

Θ'. Πρωίας δὲ γενομένης, ἦλθεν πάλιν τὸ πλῆθος τῆς πόλεως καὶ ἐξενέγκαντες αὐτὸν ἐκ τῆς φυλακῆς, ἔβαλον πάλιν τὸ σχοινίον εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔσυρον λέγοντες· Σύρομεν τὸν βούβαλον εἰς τὰ βουκόλου. Ὁ δὲ μακάριος Μάρκος εὐχαριστεῖας μᾶλλον ἀνέπεμπεν τῷ παντοκράτορι Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ λέγων· Εἰς χεῖράς σου, Κύριε, παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. Καὶ τοῦτο εἰπὼν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν δυσσεβῶν Ἑλλήνων πῦρ ἀνάψαντες εἰς τοὺς καλουμένους ἀγγέλους, ἐτέφρωσαν τὸ λείψανον τοῦ δικαίου. Τότε προνοία τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατέβη λαίλαψ, καὶ ζάλη ἀνέμου ἐγένετο μεγάλη, καὶ ὁ ἥλιος συνέστειλεν τὰς ἀκτῖνας, καὶ ἐγένετο βροντῶν ἤχος πολὺς καὶ ὑετὸς πλεῖστος μετὰ χαλάζης ἕως ἑσπέρας, ὥστε καὶ οἰκήματα πολλὰ καταπίπτειν καὶ πολλοὺς τεθνηκέ-
C ναί. Φοβηθέντες δὲ ἔασαντο λείψανον τοῦ ἁγίου καὶ ἔφυγον. Ἄλλοι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον, ὡς ὅτι ὁ

τρισμακάριος Σέραπιδις αὐτῶν τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐποιήσατο διὰ τὸ αὐτοῦ γενέθλιον.

Ἰ'. Τότε ἐλθόντες ἄνδρες εὐλαθεῖς, συνέστειλαν λείψανον τοῦ δικαίου ἀπὸ τῆς τέφρας καὶ ἠνεγκαν ὅπου τὰς εὐχὰς αὐτῶν καὶ τὰς ψαλμωδίας ἐπετέλουν, καὶ ἐκήδευσαν αὐτὸν καθὼς ἔθος τῇ πόλει, καὶ ἀπέθεντο ἐν τόπῳ λελατομημένῳ ἐνδόξως τελούντες αὐτοῦ τὴν μνήμην μετὰ σωφροσύνων καὶ προσευχῶν, ὡς πρῶτον κειμήλιον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κακτημένοι, καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἀπέθεντο. Ἐκοιμήθη ὁ μακάριος Μάρκος ὁ εὐαγγελιστῆς καὶ πρωτομάρτυς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον μηνὶ κατ' Αἴγυπτίους Φαρμουθὶ λ', κατὰ δὲ Ῥωμαίους πρὸς τὰ Καλανδῶν Μαίων· κατὰ δὲ Ἑβραίους Νισαθρίων ἑπτακαιδεκάτῃ, ἐπὶ βασιλείας Γαίου Τιβερίου Καίσαρος· κατὰ δὲ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Kalendas Maii, ut Romani numerant, hoc est, Aprilis vicesimo quinto, obiit, imperatore Claudio Nerone Cæsare : nobis autem Christianis imperante Domino nostro Jesu Christo ; cui gloria est et imperium cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula sæculorum, Amen.

^a Luc. xiii, 46.

A in cælos suscipient, et reliquæ tuæ in terris non peribunt. Hanc visionem cum beatus Marcus vidisset, manus suas in cælum extendit ac dixit : « Grati-
B tias ago tibi, Domine mi Jesu Christe, quod non dereliquisti me, sed cum sanctis tuis me connumerasi. Precor te, Domine Jesu Christe, ut accipias in pace animam meam, neque me reprobas, aut excludas a gratia tua. » Cumque hæc ille dixisset, Dominus Jesus Christus ad eum venit figura illa quam habebat, quo tempore versabatur cum disci-
C pulis suis, et qua forma erat, antequam crucem passus, et sepultus fuisset. Qui et ei dixit : Pax tibi, Marce evangelista meus. Beatus vero Marcus dixit : Pax tibi, Domine Jesu Christe.

IX. Cum vero dies illuxisset, venit illuc civitatis multitudo : quæ cum illum eduxisset e carcere, rursus in ejus collum funem injecerunt, eumque pertrahentes, dicebant : Trahamus bubalum in bubulci stabulum. At beatus Marcus eo majores gratias omnipotenti Domino Jesu Christo agebat, dicens : « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum » : Cumque hoc dixisset, tradidit Deo spiritum. Impiorum vero Græcorum multitudo, cum ignem, eo in loco qui Angelorum nomine appellatur, accendisset, illius viri justis reliquias comburebat. Tunc Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi providentia factum est, ut turbo quidam erumperet, et tempestas magna fieret, et sol ipse radios suos contraheret, tonitruaque et eorum sonitus multus audiretur, plurima quoque pluvia cum grandine commista usque ad vesperam duraret, ita ut ædificia multa corruerent, et homines non pauci mortui caderent. Ejus igitur rei timore per-
C culsi, reliquias sancti Marci dereliquerunt ac fugerunt. Alii vero irridentes dicebant, beatissima illorum Serapidis providentia hæc in illo viro fuisse facta propter natalem ipsius diem.

X. Tunc venerunt homines religiosi et viri justis reliquias a cinere secreverunt, atque in eum locum tulerunt, ubi preces et psalmos suos canebat ; ejusque funus curarunt, ut civitatis mos erat. Reliquias autem deposuerunt in loco illustri e lapidibus excois, ipsius memoriam sobrie et pie cum precibus celebrantes, quo nihil pretiosius Alexandria civitas possidebat. Illas autem reliquias Orientem versus collocarunt. Codex MS. etiam hæc addit : Fuit autem forma beatissimi Marci hujus-
D modi : Longo naso, subducto supercilio, pulcher oculis, recalvaster, proluxa barba, velox, habitudinis optimæ, ætatis mediæ, canis aspersus, affectione continens, gratia Dei plenus. Beatus igitur Marcus evangelista, primus Christi martyr in Ægypti Alexandria, mense, qui apud Ægyptios Pharmutius, et apud Hebræos Nisan dicitur, septimo

MARTYRION TOY AGIOY IEPOMARTYPOΣ
 ANΘIMOY
 EΠIΣKOΠOY NIKOMHΔOYΣ.
 —
 MARTYRIUM
 SANCTI MARTYRIS ANTHIMI
 EPISCOPI NICOMEDIÆ

(Latine apud Surium ad diem 27 Aprilis; Græcus textus nunc primum editur ex cod. Reg. Paris. 1489, sæc. xi. Edit. Patr.)

I. Quis nescit, quam pulchre quidem sit Nicomedia, et quanta sit ejus magnitudo, quantusque sit ejus splendor, et quanta pulchritudo, et quod ea sit arx omnium civitatum Nicomediæ (f. Bithyniæ)? Sed quamvis ea sic se habeat, et ad tantam processerit elegantiam, suo tamen germine magis gloriatur, quam his omnibus. Ex ea enim, tanquam generosus ramus, editus est Anthimus, floruitque et pulchros fructus produxit. Nam modo quidem excesserat ex infantia, et in eo honorum morum florebat omnis gratia. Et jam evaserat adolescens, et erat intelligentiæ multis numeris absolutus. Postquam autem in virorum numerum est relatus, et eos fructus percepit, qui sunt inter viros, et ventri imperavit, iræque et carni est moderatus, et mundanum hunc fastum abhorruit, toto tempore vacabat orationi, et divinarum rerum meditationi. Matrem autem virtutum charitatem studiose exercuit. Se autem in hoc præclare gessit, quod semper esset gravitate præditus, et cogitabundus et sollicitus. Tanta autem ornatus erat humilitate, ut satis esset, si vel solum videretur, ad compungendas animas eorum, qui erant studiosi virtutis, et ad

II. Quoniam ergo qui sic vitam agebat, et vel maxime vocalem præconem propriam habebat virtutem, nec celari, nec latere poterat, evehitur ad excelsam sedem sacerdotii, et in presbyterorum cathedra laudat Dominum: cum tamen non repente ad id pervenisset, neque suæ vitæ proœmium fecisset sacerdotium: sed cum se prius recte gessisset in multis aliis gradibus, et eis convenientem exercuisset virtutem, et hæc omnia tulissent testimonium, quod dignus esset superioribus, sic ascendit ad magnam dignitatem sacerdotii, non honorem persequens, nec arripiens: sed ab illo potius apprehensus, etiamsi ipse se procul removebat propter summam humilitatem. Deinde excedit quidem ex hominibus, qui Nicomediæ tunc erat episcopus. Erat autem pastore vidua Ecclesia, et se esse desertam

A. Α'. Τίς οὐκ οἶδε τὴν Νικομήδους, ὅπως μὲν θέσειως τε καὶ μεγέθους, ὅπως δὲ λαμπρότητος καὶ ὠρῶν ἔχει καὶ ὡς τῆς Βιθυνῶν πάσης πόλεως ἀκρόπολις ἐστὶν αὕτη. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχουσα καὶ εἰς τοῦτο καλοῦ προσελθοῦσα, τῷ οἰκείῳ βλαστῷ μᾶλλον ἢ πᾶσι τούτοις σεμνύεται: ταύτης γὰρ ὁ θαυμαστὸς Ἀνθιμος κατὰ τοὺς εὐγενεῖς κλάδους ἀνεδόθη καὶ ἤνηθη καὶ καλοὺς ἤνεγκε τοὺς καρποὺς. Ἄρτι μὲν οὖν τὴν τῶν νηπίων ἡλικίαν ὑπεραγέθη καὶ χρηστῶν αὐτῷ πᾶσα χάρις ἠθῶν ἐπήνθει: μεῖράκιόν τε ἤδη ἐγεγόνει καὶ πολλῇ τῇ συνέσει κατήρτυστο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς ἄνδρας ἐγράφετο, τὰ ἐν ἀνδράσι τε ἀγαθὰ ἐκαρπούτο, καὶ γαστρὸς ἤρχε, καὶ θυμοῦ καὶ σπυγῆς ἐκράτει, τὴν κοσμικὴν τε ταύτην διέπτυσε φαντασίαν, καὶ καιρὸς ἅπας αὐτῷ πρὸς εὐχῆς τὴν ἀσχολίαν καὶ τῶν θείων μελέτη. Τὴν μὲντοι τῶν ἀρετῶν μητέρα, τὴν ἀγάπην, φιλοπόνως ἤσκει, καὶ τὸ ἀδιάχυτον καὶ παρ' ὄλον τὸν βίον καὶ μεμεριμνημένον μεθ' ὑπερβολῆς τούτῳ κατώρθωτο: καὶ τοσαύτη πάντοθεν τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἐκεκόσμητο ὡς ἱκανὸν εἶναι καὶ μόνον ὀρώμενον πολλὰς τῶν φιλαρέτων καταλύσαι ψυχὰς καὶ εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν ἀγαγεῖν.

B. Ἐπειδὴ τοίνυν οὕτω βιοῦντα καὶ πολυφωνάτατον τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ἔχοντα κήρυκα, οὐ κρύπτεσθαι οὐδὲ λανθάνειν ἐξήν, καὶ τὸν ὑψηλὸν τῆς ἱερωσύνης βαθμὸν ἀνάγεται, ἐπὶ αἰνεῖ ἐν πρεσβυτέρων καθέδρᾳ τὸν Κύριον: οὐκ ἀθρόον ἐνταῦθα ἐλθὼν, οὐδὲ προσιμιον τοῦ βίου τὴν ἱερωσύνην πεποιημένος, ἀλλὰ πολλοῖς πρότερον καὶ ἄλλοις ἐνδιαπρέψας βαθμοῖς ἀντιμετρήσας τε αὐτοῖς ἀξίως τὴν ἀρετὴν καὶ ὑπὸ πάντων τούτων μαρτυρηθεὶς, ὅτι καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦς ἐστὶν ἀξίος. Οὕτω τοῦ μεγάλου τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματος ἐπιβαίνει, οὐ διώξας τὴν τιμὴν οὐδὲ ἀρπάσας, ἀλλ' ὑπὸ ἐκείνης μᾶλλον καταλιγθεὶς, κἂν εἰ καὶ σφίδρα πόρρω ἑαυτὸν ἐποίησε τῷ μεγέθει τῆς ταπεινώσεως. Εἶτα οἴχεται μὲν ἐξ ἀνθρώπων ὁ τῆς Νικομηδείων τῆνικαῦτα ἐπίσκοπος: ἐχέρουε δὲ ποιμένος ἡ Ἐκκλησία καὶ τὴν ἐρημίαν ἐλευσινῶς ἐπένησε

καὶ τὴν συμφερόν ἀνωδύρετο. Νικομηδείων τολύου οἱ κρόκριτοι καὶ μάλιστα τῆς Ἐκκλησίας ὅσον τρόφιμον ἦν τὸ στυγγὸν ἐκεῖνο καὶ πικρὸν τῆς ἐρημίας πάθος οὐ φέροντες, μάρτυρά τε τῆς αὐτῶν ψήφου τὸ Θεῖον ἐκάλουν καὶ ἐδέοντο θερμῶς ἐκκαλυφθῆναι τούτοις, εἰ τῷ Θεῷ τὰ τῆς αὐτῶν γνώμης ἀπόδεκτα εἶη, καὶ εἰ τὴν ἀνωθεν ἔχοιεν ψήφον ἐπιμαρτυροῦσαν καὶ αὐτὴν καὶ συμφθεγγομένην τῷ πράγματι· καὶ ἰδοὺ φῶς μέγα καὶ θαυμαστὸν ἤστραψε, καὶ φωνὴ τις τῷ Ἀνθίμῳ θεῖα προσεμαρτύρει, καὶ τὴν ψήφον ἐπεκύρου, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν προετρέπετο. Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἐπὶ τῶν οὐράκων τῆς Ἐκκλησίας καθέζεται, καὶ τὸν ἀξιὸν ὁ θρόνος ἀπολαμβάνει, καὶ τὸν οἰκεῖον ἀναιρεῖται κόσμον ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὴν κατῆφειαν ἀποτίθησι, τοιούτου (κατὰ Παῦλον) ἀνεπιλήπτου φάναι καὶ οὕτω σοφοῦ καὶ μεγάλου τυχοῦσα τοῦ ἐπιστάτου.

Γ'. Ὁ δὲ κατὰ τοὺς ἀγαθοὺς κυβερνήτας πρὸς τοῦτο μόνον ὄλω τῷ ὀφθαλμῷ ἑώρα καὶ παρεσκευάστο, ὅπως τε τὸν χαλεπὸν τῆς ἀσεβείας κοιμίσει κλύδωνα, καὶ ὅπως τὰς τῶν συμπλεόντων ψυχὰς εἰς τὸν λιμένα τοῦ Θεοῦ καθορμίσειεν. Οἶδεν Ἰνδῆς ταῦτα καὶ Δόμνα· Ἰνδῆς ἐκεῖνος ἀνὴρ θαυμαστός τε καὶ ἀξιέπαινος· αὐτὸν μὲν βασιλέα καὶ τὰ περὶ βασιλέα πάντα καταλιπὼν, τῇ εὐσεβείᾳ δὲ μετὰ τῆς Δόμνης προτεθείς καὶ τὸν κοινὸν ἀμφω βασιλέα πλουτήσαντες· οὐδὲ Γλυκέριος καὶ Θεόφιλος τῆς τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν εὐσέθειαν σπουδῆς ἀγευστοί, ἰκανὸν τοῦτο τεκμήριον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον παρασχόμενοι· οὐδὲ πληθὺς ἄλλη δισμυρίων διὰ πυρὸς αὐτῶν καὶ οὗτοι τελειωθέντες· ὅσοι τε περὶ Μαρδόνιον καὶ Μυγδόνιον, Πέτρον καὶ τὸν καρτερικώτατον Ζήνωνα, τὸν ἴσον καὶ αὐτοὶ πρὸς Χριστὸν ἐπιδειξάμενοι πόθον, ἐπεὶ μὴ καὶ τῆς ἰσῆς ἐκεῖνοις ἠνέσχοντο μαρτυρίᾳς ἀπολαίφθῆναι· τοσαύτη μὲν δὴ τότε πολλοῖς τῆς εὐσεβείας ἐπίδοσις ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ Ἀνθίμου ἐγένετο· ἀφνω δὲ τις χειμῶν ἐγείρεται χαλεπώτατος, καὶ σφοδρότερα καταίγῃς ἐμπεσοῦσα Χριστιανούς κατέδουσε πάντας· ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Μαξιμιανός, διωγμῶν δὲ ὁ βαρύτερος ἐπὶ μέγα τε ἤρετο καὶ κατὰ γῆς ἀπάσης ἐχώρει καὶ οἱ μὲν ἤρευνῶντο Χριστιανῶν, οἱ δὲ ἔφευγον, οἱ δὲ ἀνηροῦντο. Τὸ μὲν τοι τῆς εὐσεβείας ἀνθος τὸν Ἀνθιμον δῆλον ἡ ἀρετὴ κἀνταῦθα ποιεῖ καὶ μνηύεται τοῖς τὰ Χριστιανῶν ἐρευνώσι, καὶ οὗτος, ὁ νῦν μὲν ἐν ἱερεῦσι μέγας, μικρῷ δὲ ὕστερον κἀν τοῖς μάρτυσιν.

Δ'. Ὁ μὲν γὰρ παρά τινι διέτριβε κώμη σκελίων τε τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας καὶ τὸ τάλαντον τῆς πίστεως πολλαπλασιάζων· πέμπει δὲ εἰς εἰκοσιν ἱππέας ὁ Μαξιμιανός, ὥστε συλλαβεῖν τοῦτον καὶ παρ' αὐτὸν ἀγαγεῖν. Οἱ δὲ ἐν τῇ Σημάνῃ παραγεγονότες (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῆ κώμῃ) ἐντυγχάνουσι τῷ Ἀνθίμῳ καὶ μὴ συμβαλόντες, ὡς οὗτος ἐκεῖνος ὁ ζητούμενος εἶη, αὐτὸν Ἀνθιμον ἠρώτων περὶ Ἀνθίμου, καὶ ὅστις οὗτος ὑπάρχοι, καὶ ὅπου διατρίβει τῆς κώμης. Ὁ καὶ τέως μὲν ἐπὶ ξενίαν τούτους παραλαβὼν

A deslebat miserabiliter, et deplorabat calamitatem. Nicomediensium itaque præpositi, et maxime qui erant alumni ecclesiæ, se esse desertos ægerrime ferentes, omnes inter se communi suffragio decernunt, Anthimo mandandum esse episcopatum. Cum ergo venissent ad ecclesiam, Deum vocabant testem suæ electionis, et vehementer rogabant, ut eis revelaretur, an esset Deo accepta eorum sententia, et an haberent supernum suffragium eis suffragans et astipulans. Ecce autem circumfulsit lux magna et admirabilis : et vox quædam Anthimo tulit testimonium, et eorum confirmavit electionem, et hortata est, ut ad effectum deducerent. Atque sic præficitur clavo regendo Ecclesiæ, et sedes virum dignum suscipit, et suum ornamentum accipit Ecclesia : et deponit tristitiam, ut quæ adeo (ut cum Paulo dicam¹) irreprehensibilem et adeo sapientem et magnum sit assecuta præfectum.

III. Ille autem, quomodo boni gubernatores, hoc solum spectabat, et ad id se parabat, ut sedaret graves fluctus impietatis, et ut animas eorum qui simul cum eo navigabant, ad portum Dei duceret. Hoc novit Indes et Domna. Indes ille vir admirabilis et laude dignus, qui, relicto imperatore et imperatoris rebus omnibus, cum Domna accessit ad pietatem, et communem regem ambo sunt assecuti. Neque Glycerius et Theophilus fuerunt expertes studii hujus viri pietatis, qui hoc sufficiens præbuere testimonium, nempe mortem pro Christo. Neque alia multitudo viginti millium, qui fuerunt per ignem consummati. Mardonius quoque, et Mygdonius, et Petrus, et fortissimus Zeno, qui ipsi quoque ostenderunt parem in Christum amorem, quoniam nec a pari quidem sustinuerunt abesse martyrio. Tantum quidem in pietate incrementum tunc multi acceperunt ab Anthimo admirabili. Repente autem excitatur tempestas vehementissima et sævissima procella irruens in Christianos, omnes perculit. Nam imperium quidem obtinebat Maximianus : exorta est autem gravissima persecutio, et pervasit in omnem terram : et ex Christianis alii quidem quærebantur, alii vero interficiebantur. Atque florem quidem pietatis, Anthimum, virtus tunc facti manifestum : et indicatur quoque illis qui quærebant Christianos, is qui tunc quidem erat magnus inter sacerdotes, paulo post autem etiam inter martyres.

IV. Nam ille quidem versabatur in quodam pago, seminans verbum veritatis, et talentum fidei multiplicans. Mittit autem Maximianus circa viginti equites, ut eum comprehenderent et ad eum adducerent. Illi autem cum Semanam venissent (est enim hoc nomen pago), offendunt Anthimum : et non conjicientes hunc illum esse, quem quærebant, ipsum Anthimum rogabant de Anthimo, et quisnam is esset, et ubinam in pago degeret. Ille vero cum eos quidem interim hospitio accepisset, et eis pa-

¹ I Tim. III, 2.

nem et fabas in cœna apposuisset, et pro viribus convivium exhibuisset, deinde se esse Anthimum renuntiat. Quod quidem cum illi audivissent, prope modum obstupuerunt, et nec ad illius quidem canos poterant omnino intueri, reputantes quidem mensam, et cœnam, et hospitium, rursus autem cogitantes, quam de causa, et propter quid ducturi essent eum ad Maximianum, ad extrema scilicet mala, et certum supplicium. Quod quidem et eorum animis majorem afferebat dolorem, et efficiebat, ut apud Anthimum erubescerent. Hac de causa cum os illius veridicum haberent ejus indicem, et ex ejus lingua intelligerent eum esse Anthimum, eum libenter dimittebant, et ut recederet, suadebant: sciebant enim nihil boni ei esse successurum ex suo adventu ad Maximianum. Nobis autem ad nostram, aiebant, sufficit defensionem, Anthimum quidem multum quæsisisse per universam Nicomediam, non potuisse tamen eum invenire. Sed qui Dei præcepta semper meditabatur Anthimus, eos omnino adhortans et docens, ut veritatem loquantur in corde suo, et nec illos propter ipsum vel solis labris mentiri sustinens, et alio qui propter Christum mortem sitiens, una cum eis illinc est profectus, et iter iniiit. Cum eos autem multum esset exhortatus ad pietatem, et de futuris cum eis disseruisset, et si quid eis durum et asperum ex pietate inerat, id levigasset, et complanasset, et eis animæ agrum mundum, et ad pietatis semen suscipiendum aptum reddidisset, divinas prius effudit preces: deinde cum fluvium offendisset in itinere, eos baptizat, et iter rursus coeptum persequitur, donec venit in civitatem, et ad tribunal tyranni ingreditur, pone quidem manus vinculus. Sic enim propter pietatem oportebat, tanquam maleficum, sisti ante imperatorem: mentem autem ad cœlos extendebat, unde ad se sperabat venturum auxilium.

V. Volens ergo imperator vel ipso solo aspectu Anthimo ostendere, quam esset grave et acerbum aditurus periculum, ut eum statim in principio inveniret molliorem, instrumenta publica ad torquendum comparata, ei prius producit in conspectum: et cum eum intro vocasset: Tu es, inquit, qui post Christum, qui dicitur, erras, Anthimus: facilemque et simplicem turbam in eundem adducis errorem, et deos nostros innumerabilibus contumeliis afficis? Ille autem ex æquo ridens et tormenta proposita, et ea quæ dixerat tyrannus: Ne ad hæc quidem, inquit, tibi responderem, certo scias, o imperator, nisi mihi sacer et divinus doctor Paulus persuaderet, docens² nos esse paratos cuilibet petenti reddere rationem. Pollicitus est enim nobis Deus oris sapientiam, « cui non potuerunt resistere omnes nostri adversarii³. » Nam ego quidem prius tui in simulacra erroris, et in eos quos dicis deos, damnabam crassitudinem: nunc

A καὶ δείπνον αὐτοῖς παραθεῖς, ἄρτον τε καὶ κυάμους, καὶ ὡς εἶχε χειρὸς καὶ δυνάμειος ἐστιάσας, εἶτα ἑαυτὸν εἶναι τὸν Ἀνθιμον ἀπαγγέλλει· ὅπερ ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, ὀλίγου δεῖν ἐπεπήγεσαν καὶ οὐδὲ ἀντιβλέπειν εἰς τὴν ἐκείνου πολιὰν ἰσχυοῦν, ἀναλογιζόμενοι μὲν τὴν τράπεζαν, καὶ τὸ δείπνον, καὶ τὴν ξενίαν. Ἐνθυμούμενοι δὲ πάλιν, ὅτου ἕνεκα καὶ ἐφ' ὅτῳ μέλλοιεν αὐτὸν παρὰ Μαξιμιανὸν ἀγαγεῖν, δῆλον πάντως, ὡς ἐπὶ κακοῖς ἐσχάτοις καὶ ὁμολογουμένῃ τιμωρίᾳ· ὃ δὴ καὶ μᾶλλον ἐλύπει τε αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ πρὸς τὸν Ἀνθιμον αἰδοῦς ἀνεπίπλα. Ταύτητοι καὶ μηνυτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀψευδῆ τὸ ἐκείνου ἔχοντες στόμα καὶ ὡς αὐτὸς Ἀνθιμος εἶη παρὰ τῆς αὐτοῦ γλώττης μανθάνοντες, ὅμως ἠφίσσαν τε αὐτὸν ἐκόντες καὶ ὑποχωρεῖν προετρέποντο· ἤδεισαν γάρ, ὡς οὐδὲν χρηστὸν τῆς παρὰ Μαξιμιανοῦ ἀφίξεως ἀπολαύσοι. Ἡμῖν δὲ ἀπόχρη, ἔφασαν, εἰς ἀπολογία, τὸ πολλά μὲν τὸν Ἀνθιμον ἀνὰ τὴν Νικομηδέων πᾶσαν ζητῆσαι, ὅμως δὲ μὴ δυνθῆναι ἀνευρεῖν. Ἀλλ' ἡ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ μελέτη, ὁ ἱερὸς τοῦ Θεοῦ Ἀνθιμος, λαλεῖν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ πάντας προτρέπομενος καὶ διδάσκων, ἐκείνοις μηδὲ ἐν μόνις τοῖς χεῖλεσι ψεύσασθαι δι' αὐτὸν ἀνεχόμενος, ἄλλως δὲ καὶ τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ διψῶν θάνατον, συναπήρετο αὐτοῖς ἐκείθεν καὶ ὁδοῦ εἶχετο. Πολλὰ δὲ τούτοις πρὸς εὐσέβειαν παραινέσας καὶ περὶ τῶν μελλόντων διεξελθὼν καὶ πᾶν εἴ τι σκληρὴν ἀπὸ τῆς ἀσεβείας αὐτοῖς ἢ ἀντίτυπον ἐνυπῆρχε, λεάνας τε αὐτὸ καὶ διομαλίσας, καὶ καθαρὰν αὐτοῖς τὴν τῆς ψυχῆς ἄρουραν καὶ εἰς εὐσεβείας σπύρον ἐπιτηδεῖαν παρασκευάσας, τὰς θείας προκαταβάλλει εὐχὰς· εἶτα καὶ ποταμὸν ἐν τῇ παρόδῳ καταλαβὼν, τούτους βαπτίζει καὶ τῆς προκειμένης ἔχεται πάλιν πορείας, ἕως ἐπὶ τὴν πόλιν ἀφίκετο καὶ τὴν τυραννικὸν εἰσεσιβῆμα, ὀπίσω μὲν τῷ χεῖρι δεδεμένος· οὕτω γὰρ διὰ τὴν εὐσέβειαν ὡς κακοῦργον ἐμφανισθῆναι ἔδει τῷ βασιλεῖ, εἰς οὐρανοῦς δὲ τὴν διάνοιαν ἀναταίρων, ὅθεν καὶ ἤξειν αὐτῷ τὴν βοήθειαν ἤλπιζεν.

Ε'. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν πείρας πικρὴν καὶ ἀπὸ φιλήσθεας Ἀνθίμῳ βουλόμενος ἐπιδειξάτω, ὅπως αὐτῷ καὶ μαλακωτέρῳ τὴν πρώτην προσενεχθείη, τὰ κολαστήρια πρότερον ὑπ' ὄψιν ὄργανα δημοσία προτίθησι καὶ αὐτὸν εἰσκαλέσας· Σὺ εἶ, φησὶ, ὁ ὀπίσω τοῦ λεγομένου Χριστοῦ πλανώμενος Ἀνθιμος καὶ τὸν πολὺν ἀφελῆ καὶ εὐκόλον ἄνθρωπον τῇ ἰσῆ περὶ αὐτὸν ὑπαγόμενος ἀπάτη καὶ μυρίαν ὑβρίν τῶν ἡμετέρων θεῶν καταχέων; Ὁ δὲ ἐπ' ἰσῆς τὰ τε προκειμένα ὄργανα καὶ τοὺς τοῦ τυράννου λόγους γελᾶσας· Οὐδὲ ἀπεκρινάμην ἄν σοι, φησὶ, πρὸς ταῦτα, ἰσθι, ὦ βασιλεῦ, εἰ μή με ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος διδάσκαλος ἐπειθε Παῦλος, ἐτοίμους ἡμᾶς εἶναι διδάσκων, παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον διδόναι· ἐπιγγεῖλατο γὰρ ἡμῖν ὁ θεὸς διδόναι καὶ στόμα καὶ σοφίαν, ἧ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ἡμῖν. Ὡς ἔγωγε πολλὴν σου καὶ πρότερον παχύτητα ἤδη καταγινώσκων τῆς περὶ τὰ εἰδῶλα πλάνης τοὺς ὑμετέρους, ὡς ἔφη, Θεοῦ, νῦν πλείονά σου καὶ φανεράν

² Hebr. xiii, 17; I Petr. iii, 15. ³ Luc. xxi, 15.

τὴν ἀμαθίαν ὁρῶ, ὅτι καὶ αὐτὸν συλῆται ὀλίως ἐμὲ ἤλπισας καὶ τοῦ τῶν ἀπάντων ἀποστῆναι Διμουργοῦ τοῦ καὶ σέ, τὸ ἀχάριστον πλάσμα, τῆ ἑαυτοῦ εἰκότι τετιμηκότος· ἵνα τί γάρ με καὶ δεσμώτην τῷ τῷ βήματι παρεστήσω καὶ τὰ τῶν βασάνων ὑπὲρ ἑσὶν προτέθεικας ὄργανα, ἢ ὀφλον ὡς καταπλήξων τούτοις καὶ ἢ πείσων πάντως, ἢ βιασόμενος; Ἄλλοις δεῖ τισὶ ταῦτα τῶν ἀγεννεστέρων προφέρειν, οἷς ὁ βίος τε ὁ παρὼν ἡδονὴ καὶ τὸ στερηθῆναι τούτου τιμωριῶν ἢ μεγίστη· ὡς ἐμὲ καὶ τὸ πῆλινον τοῦτ' σῶμα δεσμωτηρίου συνέχει παντὸς χαλεπώτερον, ὅτι μου τὴν ψυχὴν οὐκ ἔξ' ἑμὲ πρὸς τὸν ἐριώμενον διαβῆναι· ἀπειλαὶ δὲ καὶ τιμωρίαι καὶ βασανοί, τίνος οὐ κωθηνότερα! μοι διατριβῆς κατὰ πύδας ἐπακολουθεῖν τὸν θάνατον ἔχουσαι, ὅστις με τῶν τῆς σαρκὸς δεσμῶν ἀπολύσας, πέμψει πρὸς τὰ ποθούμενα;

Γ'. Ταῦτα τοῦ μεγάλου τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ μείζονος τὴν ἀθλησιν Ἀνθίμου διεξιθόντος, ὁ βασιλεὺς· Μακρὰ ταῦτα φλυαρία· ὄψει δὲ μετὰ ταῦτα, πρὸς ἐαυτὸν ὑποψιθυρίσας, κελεύει, λίθοις αὐτοῦ τὸν τένοντα τύπτεσθαι. Ὁ δὲ ὡςπερ ἀπαρχὴν ἤδη τῶν διὰ Χριστοῦ ἀθλῶν πεποιημένος καὶ τὴν τῶν στεφάνων λαμβάνων ὑπόθεσιν, πρῶτος τε τὰς παρούσας πληγὰς ἐδέχετο καὶ ἐπιπικνωτέρας ἐζήτηει, λαμπροτέρων τυχεῖν καὶ τῶν ἐπάθλων ἐπιθυμῶν· καὶ τοῦτο μὲν ἐπιχλευάζων, καὶ ὡσανεὶ τὸν τύραννον διαπαίζων, τοῦτο δὲ τῆ τῆς μανίας φλογὶ σφόδρα κατακαίων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καὶ ὡςπερ εἰς ἀλγεινότερας πολλῶν καὶ μείζονας κολάσεις διερεθίζων· Θεοί, ἐπέφερον, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν. Ὅπερ μέσης αὐτῆς Μαξιμιανῶ καθικνούμενον τῆς καρδίας, περόναις σιδήρου πεπυρωμέναις τοὺς τοῦ μάρτυρος διέπειρεν ἀστραγάλους, τῷ δὲ σφόδρα τε καθ' ἡδονὴν ἢ βασανός ἦν, οἷα δὲ τυγχάνοντι ὧν ἐπεθύμει διὰ Χριστὸν καὶ μικροῦ χάριν ἤδει Μαξιμιανῶ· οὕτως Ἀνθίμος τῷ Χριστῷ ἐδίψα χαρίζεσθαι. Μαξιμιανὸς τοίνυν κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἐνεξουσιάζων ταῖς τιμωρίαις καὶ τὸ τοῦ μάρτυρος γενναῖον τῷ αὐστηρῷ τῶν κολάσεων νικῆσαι φιλονεικῶν, ἑστρακὸν προστάττει τῷ ἐδάφει διαστρωθῆναι· εἶτα γυμνὸν αὐτῷ ἐπιταθέντα τὸν ἀθλητὴν βάρδοις σφοδρότερον τύπτεσθαι, ὡς ἂν διπλῆ τὰ τῆς ὀδύνης αὐτῷ ἐπὶ τὴν ψυχὴν καταρρέοι, ταῖς ἐκ τῶν βάρδων τε πληγαῖς ἀνωθεν καὶ τῆ κάτωθεν τῶν ὀστράκων ἀντιτυπία. Ὁ δὲ, μηδὲ ἐνταῦθα τὴν νίκην ἀπογνοὺς, ταῦτ' ἐπῆδε τὰ ῥήματα· Εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα καὶ Βασιλεῦ τῶν αἰώνων, ὅτι περιέζωσάς με δύναμιν ἐξ ὕψους καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔδωκάς μοι νῦτον, καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας, καὶ συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.

Ζ'. Ἄγχι ἐφ' ἕτερα καὶ πάλιν ὁ Μαξιμιανὸς ἐχώρει, καὶ χαλκῆς περὶ κνημίδας ἐκπυρωθείσας ὑποδεβῆναι προστάττει τῷ μάρτυρι. Ὅπερ οὖν, ὡς ἐκέλευσε, γεγονὸς καὶ τῶν μακαρίων ἐκείνων ποδῶν τὸ σφοδρότατον δὴ τοῦτο καὶ εἰς ὀδύνης λόγον ἀφορητότατον τὰς πεπυρωμένας κνημίδας ἀρρωταμένων, θεία τις ἀνοσθεν τῷ γενναίῳ χάσις ἐφίπταται καὶ

A autem video majorem tuam et apertam ignorantiam, quod me quoque ipsum sperasti abrepturum, et me ab omnium Creatore abducturum, qui te quoque ingratum ligmentum sua honoravit imagine. Cur enim me vinctum ad tuum tribunal produxisti, et tormentorum istrumenta meis oculis subjecisti? Num clarum est te id fecisse, ut me obstupefaceres, et vel omnino persuaderes, vel vim afferres? Oportet hæc aliquibus aliis proponere, qui sunt nimis pusilli et abjecti animi, et quibus hæc præsens vita est voluptati, et qui maximum ducunt supplicium ea privari. Nam me hoc e luto corpus continet quovis carcere gravius, quod mihi non sinat animam transire ad dilectum. Minæ autem, supplicia et tormenta, quibusnam deliciis non sunt mihi jucundiora, quæ habent mortem e vestigio consequentem, quæ cum me a carnis liberarit vinculis, mittet ad ea quæ desidero?

VI. Hæc cum sacerdotio magnus, et decertatione major Anthimus disseruisset, dixit imperator: Sunt hæc quidem proluxæ nugæ: videbis autem. Cum vero apud se submurmurasset, jubet ejus cervicem verberari lapidibus. Ille autem tanquam jam suscipiens primitias certaminum propter Christum et fundamentum accipiens coronarum, placide accepit præsentem plagas, et cupiebat accipere graviores, desiderans consequi præmia præclariora. Et partim quidem irridens, et tyrannum veluti ludificans, partim autem flamma insanie animum ejus accendens, et ad majora et graviora irritans supplicia: Dii, aiebat, qui cælum et terram non fecerunt, pereant. Quod quidem cum Maximiani cor medium penetrasset, ferreis candentibus fibulis talos transfixit martyris. Illi autem tormentum erat magnæ voluptati, ut qui ea assequeretur, quæ desiderabat propter Christum, et Maximiano propemodum agebat gratias propter supplicia: adeo desiderabat Anthimus Christo gratificari. Maximianus ergo, qui libere in tormentis suam exercebat potestatem, et martyris generosum animum contendebat superare acerbitate suppliciorum, jubet testis solum consterni: deinde ei nudum athletam impositum, virgis cædi vehementius: ut duplex dolor ad ejus permaneret animum, nempe et superne ex virgarum verberibus, et inferne ex testarum duritie. Ille autem ne tunc quidem desperans victoriam, cantabat hæc verba: Ago tibi gratias, Domine et Rex sæculorum, quod me cinxisti virtute ex alto, et inimicos meos dedisti mihi dorsum: et eos qui me oderant exterminasti: et omnes, qui adversus me insurgabant, subter me supplantasti.

VII. Sed Maximianus rursus processit ad alia, et ænea candentia tibialia jubet alligari martyri. Quod quidem cum factum esset, sicut jusserat, et beatis illis pedibus, quod est vehementissimum, et ad doloris rationem maxime intolerandum, ignita tibialia fuissent applicata, divina quædam gratia ad generosum illum virum desuper advolat: et

illinc audit vocem eum magis roborantem, et spondentem victoriam, et præmia promittentem, et mox manum præbentem quæ imponat coronam. Vox autem ejus animum convertit ad tranquillitatem, et ejus vultum reddidit alacriorem. Porro autem jucundus quoque quidam subrisus insidet ejus labris, significans internam cordis tranquillitatem. Hæc ergo videns Maximianus, stupebat quidem, ut erat consentaneum (quidam enim stupe-ret?): rei tamen detrahebat, et eam vocabat præstigi-
 as, et incantationem, et rogabat causam. Justus autem, Sunt, inquit, mihi præsentia, o imperator, bona præmia et certa promissio futurorum. Brevi enim convincam te frustra esse **U**latum, et deos, quos nominas, ostendam esse humanis viribus longe imbecilliores, adeo ut te sit subitura pœnitentia, quod mei feceris periculum: et quod non a nobis citius recesseris, non leve sis damnus judicaturus.

VIII. His vehementer commotus Maximianus, jubet martyrem rotæ alligatum, continenter quidem in rota versari, ignis autem lampadibus ejus carnes consumi et eliquari. Atque Maximiano quidem ad effectum statim deductus fuit jussus: et lampades in manu habentes lictores, accesserunt ad martyrem qui erat extensus in rota, ignem spirantes ignem videntes, ignem ferentes: animis in eum flammam spirantes ferventius, quam ignis, quem habebant in manibus, ac propemodum arbitantes, se athletam facturos esse totum flammeum. Postquam autem jam venerunt prope rotam, (o admirabilem tuam, o Christe, in eum virtutem), illa quidem continuo destitit moveri: illi vero cadunt in terram, et fluunt lampades e manibus, quæ nullam earum curam gerunt: et jam dimissæ sunt vacuæ, veluti quodam sopore eas torpesciente. Propter hæc ira percitus imperator, tortores insectabatur maledictis, et criminabatur quod jussa exsequi negligenter, et præsentium rerum curam omnem abjicerent. Et: Quomodo, dicebat, eo venistis audaciæ, ut vos tanta invaserit socordia, et istum nostro imperio prætulertis, adeo ut nostra quidem jussa reliqueritis imperfecta, humi autem accubueritis, ut et vobisipsis gratificemini, et labore defessos recreetis? Videt, quemadmodum ne seipsum quidem possint restituere, neque manibus uti ad id quod est opus: sed ignorabat stolidus, divinam virtutem, non autem socordiam, vires eorum extinxisse. Illi autem: Non ita res se habent, o imperator, responderunt, neque tardis sumus in tuis jussis exsequendis: absit, ut tantum insaniamus: neque cessimus socordiæ, neque manus nostræ magno defessæ sunt labore: sed terribilis quædam visio nos sic affecit, quæ nos humi dejecit, et manus nostras dissolvit: et jam sumus membris dissoluti, et effecti omnino imbecilli. Tres enim viri, aspectu quidem candidi, et candidis induti vestibus, specie autem terribiles, nobis apparentes, torve in nos et ferociter aspexerunt: et ignis qui erat in manibus, ex lampadibus statim

A φωνῆς ἐκεῖθεν ἐπὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐνισχυούσης ἀκούει, καὶ τὴν νίκην παρεγγυώσης, καὶ τὰ ἐπαθλα ὑπ-
 ισχνουμένης, καὶ ὅσον οὐδέπω χεῖρα ὀρεγούσης στα-
 φανηφόρον· καὶ ἡ φωνὴ πρὸς τὸ εὐθυμότερον αὐτοῦ
 τὴν ψυχὴν μεταβάλλει καὶ φαιδρότερον διατίθησι
 τοῦ προσώπου τὴν ὄραν καὶ τε καὶ μειδιάμα χαρὲν
 τοῖς χεῖλεσιν ἐφιζάνει, τὴν ἔνδον τῆς καρδίας γαλή-
 νην ὑποσημαῖνον. Ταῦτα οὖν ὁρῶν Μαξιμιανὸς ἐξ-
 ἐπλήττετο μὲν ὡσπερ εἰκόσ (τί γὰρ οὐκ ἐμελλεν;)·
 διέσυρε δὲ ὅμως τὸ πρᾶγμα καὶ γοητεῖαν ἐκάλει καὶ
 τὴν αἰτίαν ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ δίκαιος· Χρηστά μοι,
 ἔφη, προίμια τὰ παρόντα, ὦ βασιλεῦ, καὶ ἀψευδῆς
 τῶν μελλόντων ἐπαγγελία· διελέγξω γὰρ σε μάτην
 ἀναφυσόμενον οὐκ εἰς μακρὰν καὶ θεοῦς, εὖς ὀνο-
 μάξεις, ἀσθενεστεροῦ; πολλῶ δυνάμειος ἀνθρωπίνης
B καὶ αὐτοῦς ἐπιδείξω, ὡς μεταμελήσαι σοι τῆς παρ'
 ἐμὲ πείρας καὶ ὅλως ὅτι μὴ θάπτον ἡμῶν ἀπηλλάγης,
 ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν κρίναι.

II. Τούτοις ὀξυκινήθεισ Μαξιμιανὸς, κελεύει ἐπὶ
 τροχοῦ τὸν μάρτυρα διαδεθέντα, συστρέφασθαι μὲν
 συνεχῶς τῷ τροχῷ, λαμπάσι πυρὸς τὰς σάρκας αὐ-
 τοῦ καταδαπανᾶσθαι καὶ διατήκεσθαι. Μαξιμιανῶ
 μὲν οὖν ἔργον ἡ πρόσταξις ἦν καὶ διὰ χεῖρας ἔχον-
 τες οἱ δῆμιοι τὰς λαμπάδας, προσήεσαν κατὰ τοῦ τρο-
 χοῦ τεταμένῳ τῷ μάρτυρι, πῦρ πνέοντες, πῦρ ὁρῶν-
 τες, πῦρ φέροντες, πολλῶ τὰς ψυχὰς ἐπ' αὐτὸν τοῦ
 ἐν χερσὶ πυρὸς θερμότερον ζέοντες, μονογού φλόγα
 τὸν ἀθλητὴν ποιῆσαι οἰόμενοι. Ὡς δὲ ἤδη τοῦ τροχοῦ
 πλησίον ἦλθον (ὦ θαυμαστῆς σου περὶ τὸν ἄνδρα,
C Χριστὲ, δυνάμειος!) ἔστη μὲν εὐθύς ἐκεῖνου τῆς κι-
 νήσεως· οἱ δὲ κατὰ γῆς πίπτουσι καὶ ὑπορρέουσι
 τῶν χειρῶν αἱ λαμπάδες· αἱ δὲ χεῖρες ἀμελοῦσιν
 αὐτῶν καὶ ἔρημοι ἤδη ἀφείνται, ὡσπερ ὕπνου τινὸς
 αὐτὰς κατὰρᾶθυμουόντος Ἐπὶ τούτοις ὀργῇ λαμβά-
 νει τὸν βασιλέα καὶ κακῶς ἔλεγε τοὺς δῆμιοὺς, ὀλι-
 γωρίαν τε αὐτοῖς τῶν προστάξεων ἐνεκάλει καὶ ἀμέ-
 λειαν τῶν ἐν χερσὶ φροντίδων καὶ· Πῶς εἰς τοῦτο
 τόλμης, ἔλεγεν, ὑμεῖς ἦλθετε, ὅτι καὶ ὄκνος εἶλεν
 ὑμᾶς καὶ τοῦτον τοῦ ἡμετέρου προστάγματος ἔθεσθε
 προτιμότερον, ὡς ἡμιτελῆ-μὲν τὰ ἐπιταχθέντα κα-
 ταλιπεῖν, κατακλιθῆναι δὲ τῷ ἐδάφει, ἵνα καὶ ἑαυ-
 τοῖς τι χάρισησθε καὶ πεπονηκότας ἐκ τοῦ κόπου
 διαναπαύσητε; Ὅρας ὡς οὐδὲ ἀναλαθεῖν ἑαυτοῦς
 δύνανται οὐδὲ χρῆσασθαι ταῖς χερσὶν εἰς δέον;
D ἀγνοῶν ὁ μάταιος, ὅτι θεῖα δύναμις ἔσθεσεν αὐτῶν
 τὴν ἰσχύον, ἀλλ' οὐχὶ ὄκνος. Οἱ δὲ· Ταῦτα, ὦ βασιλεῦ,
 ἀπεκρίναντο, οὐδὲ βραδεῖς περὶ τὰς σὰς προστάξεις
 ἡμεῖς, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ πολλοῦ κόπου ἔκαμον αἱ χεῖρες
 ἡμῶν, ἀλλὰ φοβερά τις ὄψις οὕτω διέθηκεν ἡμᾶς τῇ
 γῆ προσκαταβαλοῦσα, καὶ παρείμεθα τὰς δεξιὰς καὶ
 ἐκλελύμεθα ἤδη καὶ τὸ ὄλον ἄνοι καθεστήκαμεν·
 τρεῖς γὰρ ἄνδρες, λευκοὶ μὲν τὴν θέαν, λευκοὶ δὲ
 τὴν ἀναβολὴν, φοβεροὶ τῷ εἶδος, ἐπιφανέντες ἡμῶν,
 πικρὸν τε εἰς ἡμᾶς καὶ ἄγριον εἶδον καὶ τὸ ἐπὶ τῶν
 χειρῶν πῦρ κατ' ἡμῶν εὐθύς ἀπὸ τῶν λαμπάδων
 ἔπνε· ἔπειτα κελεύσαντες ἀποστῆναι Ἄνθιμου
 (θεράποντα δὲ Θεοῦ τοῦτον ἐκάλουν) καταβάλλουσιν
 ἡμᾶς καὶ οὕτως αὐτίκα, ὡς ὄρας, διατιθεῖσιν. Οὗτοι
 μὲν οὖν ἀλλήλοις διελέγοντο ταῦτα.

in nos spiravit. Deinde cum jussissent abscedere Anthimum (eum autem vocabant Dei famulum), nos dejiciunt : et sic statim, ut vides, afficiunt. Atque ii quidem hæc inter se disserebant.

Θ'. Ἐν ὄσῳ δὲ ἔ τροχὸς τῆς περιφορᾶς κρέμει καὶ οὐδὲ τὸ παράπαν εἶχε κινήματος, ἐν τούτῳ θερμότεραν ὁ μάρτυς τῷ Θεῷ προσέφερε τὴν εὐχαριστίαν καὶ πλείονος ἐκείθεν ἀπέλαυε τῆς χρηστότητος. Μαξιμιανὸς τοίνυν τῆς τῶν δημίων ἀφελείας, ἀλλ' οὐ τῆς μαρτυρικῆς ἐκείνης πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίας δειξάμενος τὸ πρᾶγμα ἐθέλων, κατήγαγεν αὐτὸν τοῦ τροχοῦ καὶ τὸν διὰ ξίφους, εἶπε μὴ θύσειε, θάνατον αὐτῷ ἔπειλει. Ὁ δὲ μείζωνος τὴν ἀπειλήν εὐχαριστίας ὑπόθεσιν ἐποιεῖτο, καὶ τὸν χορὸν καταλαβεῖν τῶν δισμυρίων μαρτύρων, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐθεύετο, ὡς ἐξείναι καὶ αὐτῷ σεμνύεσθαι καὶ λέγειν· « Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. » Καὶ ὅς, ἐπειδὴ μᾶλλον αὐτῷ κατ' εὐχὴν τὸ τέλος ἐώρα· Οἶδα, φησὶ, ὑμῶν τῶν Χριστιανῶν τὸ λίαν δοξομανὲς καὶ φιλότιμον, ὅπως τυχεῖν ὁποῖου δήποτε ὀνόματος διὰ τὸ παράδολον τοῦ τολμήματος ὀρεγόμενοι τὸ κακῶν ἔσχατον ἀπάντων αἰρεῖσθε τὸν βίαιον θάνατον· ἀλλ' οὐχ αἰρήσεις, φησὶ, τούτου γε ἕνεκεν· ἀλλ' ἐγὼ σε πολλαῖς πρότερον περιβαλὼν τιμωρίαις, αὐτῷ τοῦ παρόντος στερήσω φωτός, τὸν μὴ τσαύτης ἡδονῆς τηλικούτου χρήματος ἄξιον. Καὶ ὁ μάρτυς· Οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως, φησὶ, λαμπρότερα μοι πολλῶν παρασκευάσεως τὰ ἔπαθλα.

Γ'. Τί τὸ μετὰ ταῦτα ; Σιδηρὸς αὐτὸν καὶ ἀλύσεις δεσμοῖσι καὶ πρὸς τὸ τῶν κακούργων ἄγεται δεσμοτήριον· ἀλλὰ τὰ συνήθη καὶ πάλιν ἐκείνῳ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ γλῶττα ὑπῆθε καὶ τὰς ἀλύσεις ὁμοῦ καὶ τὰ δεσμά διαλύεται, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς ἄγοντας αὐτοὺς δημίους ἀμετόχους ἀφείσα τοῦ θαύματος· ἀλλὰ πρηνεῖς εἶχε καὶ τούτους ἡ γῆ τῷ παραδόξῳ τῆς θεᾶς καταπλαγέντας· θεῖα γὰρ τις ἄνωθεν χάρις τὴν μάρτυρα περιπτᾶσα, φῶς τε αὐτῷ λαμπρότατον οἶον ἐπαφῆκε καὶ τοὺς παραλαβόντας αὐτὸν δημίους μετὰ τῶν σιδηρῶν ἐκείνων δεσμῶν, ὧν περιέκειτο, ἀθρόον δίδωσι τῷ ἐδάφει, μηδὲ ὅσον καταμῦσαι φησιν ἐνεγκόντας. Ὁ μάρτυς τοίνυν αὐτοὺς ἀναστήσας, ἐχεσθαι τῆς ὁδοῦ ἀνατρέπει καὶ τὸ δεσμοτήριον καταλαβόντες, ὁ μὲν, ὡσπερ εἰς εὐωχίαν, εἴσεισι χαίρων καὶ τοῖς ἐκεῖ τὸν τῆς πίστεως προθεῖς ἄρτον, καὶ τούτους δεξιωσάμενος τὰ μεγάλα, καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῖς προπιῶν, ὅλως τῷ Χριστῷ οικειοῦται καὶ υἱοθετεῖ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Μαξιμιανὸς δὲ παρὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα μαθὼν καὶ δειξάμενος μὴ πολλοῖς καὶ ἄλλοις αὐτὸν ζημιώσῃ, παρέστησι πάλιν τὸν ἀθλήτην ἑαυτῷ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ θύσαι παρακαλεῖ τοῖς ἐκείνου θεοῖς· Ἐνθεν τοι καὶ ἄθλον τοῦ πράγματος τὴν ἱερωσύνην αὐτῷ ὑπισχνεῖται.

ΙΑ'. Ὁ δὲ μετὰ παρρησίας· Ἄλλ' ἱερεὺς ἐγώ γε καὶ πρὸ τῶν σίων λόγων, ἔφη, καὶ ἱερεὺς τοῦ πρώτου καὶ καλοῦ ποιμένος καὶ ἀρχιερέως Χριστοῦ, ὅς οὐ τῆς ἐμῆς μόνον μεταλαμβάνει σαρκὸς καὶ μέχρις ἐμοῦ κάτταισι δι' ἐμὲ, καὶ ταῦτα Θεὸς ὢν, αὐλὸς τε

IX. Interim autem dum rota quiescebat ab ambitu, et nihil omnino movebatur, martyr Deo ferventiorē offerebat gratiarum actionem, et illinc ampliorem consequabatur benignitatem. Maximianus itaque volens ostendere, ex lictorum simplicitate, non autem ex martyrica ad Deum fiducia, hanc rem esse profectam, eum deposuit e rota, et ei ense mortem minatur, nisi sacrificarit. Ille autem ex minis sumpsit argumentum majoris gratiarum actionis : et toto corde Deum rogavit, ut perveniret ad chorum viginti millium martyrum, ut etiam liceret ei dicere : « Ecce ego, et pueri mei, quos dedit mihi Deus ». Imperator vero postquam vidit finem ei maxime esse in votis : Scio, inquit, quam vos Christiani sitis gloriæ cupidi et honoris appetentes, et quod projecta vestra audacia quaecunque nomen assequi cupientes, extremum omnium malorum, mortem violentam eligitis. Sed hæc quidem de causa minime lætaberis. Nam cum ego te prius multis affecero suppliciis, luce præsentis sic privabo, ut qui sis indignus tantæ rei voluptate. Martyr autem, Non alia, inquit, ratione efficies, ut præmia consequar præclariora.

X. Quid postea consequitur? Ferreis catenis vincitur, et ad maleficorum carcerem deducitur. Sed ea quæ consueverat, ejus lingua ad Deum canebat : et catenas simul dissolvit et vincula, nec eos quidem qui ipsum ducebant, lictores dimittere expertes miraculi. Nam ii quoque proni humi jacebant, obstupefacti admirabili spectaculo. Quædam enim divina gratia desuper martyrem circumvolans, et in eum lucem immisit clarissimam, et eos qui ipsum acceperant, lictores, cum ferreis quibus erat circumdatus, vinculis humi repente dejecit, cum ne connivere quidem sustinuisent. Cum vero martyr eos fecisset surgere, jubet ut coeptum iter peragant. Cum autem pervenissent in carcerem, ingreditur ille lætus, tanquam ad convivium : et cum eis qui illic erant, fidei panem proposuisset, et eos benigne et comiter esset amplexus, et eis propinasset pietatem ac veram religionem, eos Christo totos conjungit et conciliat, et ejus adoptivos filios efficit per baptismum. Maximianus autem cum hoc accepisset ab iis qui erant ei subjecti, et timuisset, ne multorum aliorum faceret jacturam, jubet rursus ad se adduci martyrem, et rursus adhortatur, ut diis illius sacrificet. Quo tempore hujus quoque rei præmium ei pollicetur sacerdotium.

XI. Ille autem libere : At ego, inquit, ante tua verba sum sacerdos primi et magni et præclarissimi Pastoris et Pontificis Christi, qui non solum meæ carnis est particeps, et ad me usque propter me descendit : idque cum sit Deus expers materiæ, et

* Hebr. ii, 15.

qui non potest comprehendi : sed etiam sacrificavit seipsum pro ovibus ; et in crucem actus, mortem suscepit, et die tertio resurrexit, et in cœlum rursus ascendit, me quoque simul evehens, qui illinc cecideram propter inobedientiam. Hujus sum ego sacerdos, et ei meipsum statui offerre hostiam. Res autem vestræ, et vestrorum, ut dicitis, deorum, dignæ sunt nocte et angulis, et quæ luceantur potius propter interitum et calamitatem quam appetantur maledictis.

XII. His ita percitus imperator, jubet generosum Anthimum duci ad mortem. Ducitur ergo athleta, spe futurorum habens vigentem lætitiâ. Et cum pervenisset ad locum, in quo erat per mortem perventurus ad vitam (2), ad precandum tempore petito et accepto, cum postremo esset precatus, et Deum allocutus, ei beatum illud caput amputatur tertio mensis Septembris. Vespere autem accedentes quidam fideles, cum pretiosum corpus illius sustulissent, sancteque et honorifice composuissent, in ipso loco, in quo fuit consummatus, pulchre deponunt, laudantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam divinitatem et regnum ; cui omnis gloria, honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

A καὶ ἀπερίληπτος· ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν τέθυκεν ὑπὲρ τῶν προβάτων, καὶ σταυροῦ γεύεται καὶ θανάτου, καὶ τριήμερος ἀνίσταται, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνεισι πάλιν, συναναφέρων με τὴν ἐκεῖθεν διὰ τὴν παρακοὴν πεπτωκότα· τούτου ἱερεὺς ἐγὼ καὶ τούτῳ προπαγαγεῖν ἑμαυτὸν θυσίαν προφητῆμαι· τὰ δὲ ὑμέτερα καὶ τῶν ὑμετέρων, ὡς φάτε, θεῶν, νυκτὸς ἄξια καὶ γωνίας θρηνοῦμενα διὰ τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν συμφορὰν μᾶλλον ἢ λοιδορούμενα.

B IB'. Τούτοις ὑπερζέσας τῷ θυμῷ Μαξιμιανὸς, κελεύει τὸν γενναῖον Ἀνθίμον τὴν ἐπὶ θάνατον ἀγεσθαι· ἀγεται τοίνυν ὁ ἀθλητὴς ἐνακμάζουσαν αὐτῷ τῇ τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ ἔχων τὴν ἡδονὴν· καὶ τὸν τόπον καταλαβὼν, ἐν ᾧ διὰ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν ζωὴν ἐμελλε διαβῆναι, καιρὸν εἰς προσευχὴν αἰτήσας, καὶ λαβὼν, καὶ τὰ τελευταῖα προσευξάμενος καὶ διαλεχθεὶς τῷ Θεῷ, τὴν μακαρίαν ἐκείνην κεφαλὴν ἀφαιρεῖται, τρίτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ἐσπέρας δὲ τινες παραγενόμενοι τῶν πιστῶν, καὶ τὸ ἐκείνου σῶμα τὸ τίμιον ἀνελόμενοι, καὶ ὁσίως καὶ λαμπρῶς περιστελλάντες, παρ' αὐτὸν τὸν τῆς τελειώσεως τόπον διαπρεπῶς ἄγαν κατατιθέασι, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον, τὴν μίαν θεϊότητα καὶ βασιλείαν, ἣν πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(2) Vide Euseb. *Hist. Eccles.* lib. viii, c. 6, et Baron. an. 302.

MENSIS MAIUS

DE SANCTO PHILIPPO APOSTOLO

MARTYRE HIERAPOLI IN PHRYGIA.

(Maii die 1. *Acta Sanctorum Bolland.* Maii tom. I, p. 7 Latine; Græce p. 733, ex cod. Vat.)

†. Celebris est ad Kalendas Maii memoria S. Philippi apostoli in antiquissimis Fastis Latinis. Pervetustum Martyrologii Hieronymiani apographum, a mille prope annis exaratum, quo ab initio operis ut nostro usi sumus, quodque Epternacensibus ut suum exigentibus reddidimus, habet præfixum Indiculum de festis apostolorum diebus, et referenda ad Kalendas Maii ista suggerit : « Natalis S. Philippi apostoli, in civitate Hierapoli provincie Asiæ. » Verum in contextu Martyrologii ad Kalendas Maii hæc solum leguntur : « Natalis sanctorum apostolorum Philippi et Jacobi. » In apographo Corbeiensis Parisiis excuso ejusdem Martyrologii Hieronymiani ita habetur : « In Asia Hierapoli SS. Philippi apostoli et Jacobi. » De S. Jacobo, qui non spectat ad Hierapolim, mox seorsim agemus. Similia de utroque habentur in antiquioribus Fastis mss. quos non est operæ pretium indicare. Venerabilis Beda in genuino suo Martyrologio, quod ante tomum secundum Actorum Martii ex octo antiquis codicibus edidimus, ista scribit : « In Hierapoli Philippi apostoli, et Jacobi apostoli fratris Domini. » Addit Florus : « Quorum primus in Asia in civitate Hierapoli provincie Phrygiæ passus est, ibique cum filiabus suis requiescit. » Rabanus, ætate proximus, sic scribit : « In Hierapoli Philippi apostoli, qui Ebionitarum hæresim exstinxit, et quievit in pace. » Usuardus scripto mandavit hæc verba : « Natale apostolorum Philippi et Jacobi, ex quibus Philippus postquam Scythiam ad fidem Christi convertisset, apud Hierapolim, Asiæ civitatem, gloriose sine quievit.